

12—13 maj.

Debatter m. m.

Fredagen den 12 maj.

	Sid.
Anslag till åtgärder för arbetsmarknadens reglering m. m.	6
Vissa anslag till riks försäkringsanstalten	18
Anslag till åtgärder till förebyggande och hävande av invaliditet	18
Anslag till avlöningar och omkostnader vid statens sinnessjukhus och statens anstalt för fallandesjuka m. m.	19
Modernisering och utbyggnad av de statliga sinnessjukhusen m. m.	23
Åtgärder i syfte att till Sverige överföra vissa utländska läkare	28
Motion om upphävande av reglerna om summa revisibilis	54
Anhållan om riksdagens yttrande angående vissa av Internatio- nella arbetsorganisationens allmänna konferens år 1949 vid dess trettioandra sammanträde fattade beslut i sjöfartssociala frågor	55
Provisorisk förhöjning av familjepenning	61
Motioner om översyn av bestämmelserna för bemanningen av mindre fartyg i kustfart och östersjöfart m. m.	62
Befrämjande av landsbygdens elektrifiering	63
Befrämjande i allmänhet av fiskerinäringen	63
Motioner om anslag till omplantering av rödspätta m. m.	70
Inrättande av statens jordbruksnämnd m. m.	74
Användande av inhemskt vedbränsle vid statens stationära värme- anläggningar och vidgad användning av inhemskt vedbränsle	82
Ökade möjligheter till semester	95
Utjämning av priserna å flytande motorbränsle	98

Lördagen den 13 maj.

Anslag till ytterligare utbyggnad av Svenska skifferoljeaktiebo- lagets anläggningar vid Kvarntorp m. m.	102
--	-----

	Sid.
Subventionering av vissa varor m. m.	120
Motioner om anslag till Svenska eldbegängelseföreningens upplysnings- och propagandaverksamhet	130
Motion ang. åtgärder mot skattefusk	132
Motioner om uppsägning av det s. k. Marshallavtalet mellan Sverige och Amerikas förenta stater	134
Motioner om upphävande av Sveriges anslutning till den s. k. Parisorganisationen (OEEC)	138
Motioner ang. uppdrag för de svenska ombuden i Förenta Nationerna att verka för förbud mot atomvapenkrigföring	139
Motioner om Sveriges utträde ur Europarådet m. m.	144

Samtliga avgjorda ärenden.

Fredagen den 12 maj.

Protokoll ang. val av fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret	5
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 121, ang. San Michele m. m.	6
— nr 122, ang. arbetsmarknadens reglering m. m.	6
— nr 123, ang. anslag till riksförsäkringsanstalten	18
— nr 124, ang. förebyggande och hävande av invaliditet	18
— nr 125, ang. bidrag till vanföreanstalter samt resor för vanföra m. m.	19
— nr 126, ang. statens sinnessjukhus och anstalt för fallande-sjuka m. m.	19
— nr 127, ang. modernisering och utbyggnad av sinnessjukhus m. m.	23
— nr 128, ang. införande av utländska läkare	28
— nr 129, ang. tvångsarbets- och alkoholistanstalter	54
— nr 130, ang. ersättning till T. E. Hedlund m. m.	54
<i>Första lagutskottets</i> utlåtande nr 23, ang. utvidgad åtalseftergift m. m.	54
— nr 24, ang. ändring av 21 kap. 5 § rättegångsbalken	54
— nr 25, ang. upphävande av summa revisibilis	54
<i>Andra lagutskottets</i> utlåtande nr 34, ang. Internationella arbetsorganisationens år 1949 fattade beslut i sjöfartssociala frågor	55
— nr 35, ang. vissa andra Internationella arbetsorganisationens beslut	61
— nr 36, ang. provisorisk förhöjning av familjepenning	61
— nr 37, ang. bemanningen av mindre fartyg	62
<i>Tredje lagutskottets</i> utlåtande nr 14, ang. ändring i lagen ang. stenkolsfyndigheter m. m.	62
— nr 15, ang. friköp av vissa arrendegårdar m. m.	62

Sid.

<i>Jordbruksutskottets</i> utlåtande nr 21, ang. anslag till statens försöks- gårdar	62
— nr 22, ang. befrämjande av landsbygdens elektrifiering	63
— nr 23, ang. omskifte å Tybble by i Örebro län	63
— nr 24, ang. anslag till befrämjande i allmänhet av fiskeri- näringen	63
— nr 25, ang. gödsling av salta fiskevatten m. m.	70
— nr 26, ang. omplantering av rödspätta m. m.	70
— nr 27, ang. ekolod på fiskebåtar	74
— nr 28, ang. odling av gummiförande växter samt växtförädling av fruktträd	74
— nr 29, ang. lantbruksmötesverksamheten m. m.	74
— nr 30, ang. understöd åt jorddelningsväsendet m. m.	74
— nr 31, ang. inrättande av statens jordbruksnämnd m. m.	74
<i>Andra kammarens allmänna beredningsutskotts</i> utlåtande nr 39, ang. vidgad användning av inhemskt vedbränsle	82
— nr 40, ang. tillgrepp av motorfordon	95
— nr 41, ang. ökade möjligheter till semester	95
— nr 42, ang. utjämning av priserna å flytande motorbränsle ..	98

Lördagen den 13 maj.

<i>Utrikesutskottets</i> utlåtande nr 7, ang. uppgörelser med Polen rörande ersättning för privata ekonomiska intressen, m. m.	102
— nr 8, ang. anslutning till Förenta Nationernas reviderade ge- neralakt om avgörande på fredlig väg av internationella tvister	102
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 131, ang. ytterligare utbyggnad av Svenska skifferoljeaktiebolagets anläggningar vid Kvarntorp m. m.	102
— nr 132, ang. subventionering av vissa varor m. m.	120
— nr 133, ang. markförvärv för försvaret m. m.	130
— nr 134, ang. anslag till Svenska eldbegängelseföreningen	130
<i>Bevillningsutskottets</i> betänkande nr 46, ang. ändrat taxeringsför- farande m. m.	132
— nr 47, ang. åtgärder mot skattefusk	132
— nr 53, ang. ändringar i tulltaxan m. m.	134
<i>Tredje lagutskottets</i> utlåtande nr 16, ang. ändring i lagen om fastig- hetsbildning i stad m. m.	134
<i>Utrikesutskottets</i> utlåtande nr 9, ang. uppsägning av Marshallavtalet	134
— nr 10, ang. utträde ur Parisorganisationen (OEEC)	138
— nr 11, ang. förbud mot atomvapenkrigföring	139
— nr 12, ang. utträde ur Europarådet m. m.	144

Fredagen den 12 maj.

Kl. 4 em.

§ 1.

Justerades protokollen för den 5 och den 6 innevarande maj.

§ 2.

Upplästes följande till kammaren inkomna protokoll:

År 1950 den 12 maj sammanträdde kamrarnas valmän för att jämlikt §§ 70 och 71 riksdagsordningen utse dels riksdagens fullmäktige i riksbanken för valperioden 1950—1953 efter herrar D. E. Hall och Olof Andersson, vilka voro i tur att avgå, jämte två suppleanter, dels ock en suppleant efter herr Waldemar Svensson, som avsagt sig, och befunnos efter valens slut hava blivit utsedda till

fullmäktige

för valperioden 1950—1953:

herr Andersson, Olof,
ledamot av andra
kammaren med 46 röster,

herr Hall, D. E., leda-
mot av andra
kammaren » 45 » ;
*suppleant för herr Andersson,
Olof:*

herr Svensson, Sven
Patrik, ledamot av
andra kammaren med 46 röster;
suppleant för herr Hall, D. E.:

herr Ahlkvist, K. E., le-
damot av första
kammaren med 46 röster;
suppleant för herr Bergvall, J. H.:

herr Kristensson, G. F.
N., ledamot av
andra kammaren med 43 röster.

Hj. R. Nilson. K. G. Ewerlöf.

Gust. Mosesson. Gottfrid Karlsson.

År 1950 den 12 maj sammanträdde kamrarnas valmän för att jämlikt §§ 70

och 71 riksdagsordningen utse riksdagens fullmäktige i riksgäldskontoret för valperioden 1950—1953 efter herrar A. A. Lindqvist och J. Elon Andersson, vilka voro i tur att avgå, jämte två suppleanter; och befunnos efter valets slut hava blivit utsedda till

fullmäktige

för valperioden 1950—1953:

herr Nilsson, Gustav
Valdemar, ledamot
av andra kamma-
ren med 44 röster,

herr Svensson, Walde-
mar, ledamot av
andra kammaren » 44 » ;
suppleant för herr Nilsson, G. V.:

herr Andersson, Birger,
ledamot av första
kammaren med 44 röster;
*suppleant för herr Svensson, Wal-
demar:*

herr Petrén, B. E. F.,
ledamot av första
kammaren med 44 röster.

Gust. Mosesson. K. G. Ewerlöf.

Hj. R. Nilson. Gottfrid Karlsson.

Protokollen lades till handlingarna; och skulle riksdagens kanslideputerade genom utdrag av kammarens protokoll underrättas om dessa val samt anmodas låta uppsätta och till kamrarna ingiva förslag till dels förordnanden för de valda, dels ock skrivelse till Konungen med anmälan om de försiggångna valen.

§ 3.

Föredrogs och hänvisades till utrikesutskottet Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande proposition nr 246, angående godkännande av handelsöverenskommelse mellan Sverige och det ockuperade Japan m. m.

Anslag till åtgärder för arbetsmarknadens reglering m. m.**§ 4.**

Föredrogs, men bordlades åter utrikesutskottets utlåtanden nr 7—12, statsutskottets utlåtanden nr 131—134, bevillningsutskottets betänkanden nr 46, 47 och 53 samt tredje lagutskottets utlåtande nr 16.

§ 5.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 121, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1950/51 till vissa iståndsättningsåtgärder å San Michele m. m.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 6.**Anslag till åtgärder för arbetsmarknadens reglering m. m.**

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 122, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till åtgärder för arbetsmarknadens reglering m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Kungl. Maj:t hade i propositionen nr 145, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för den 3 mars 1950, föreslagit riksdagen att bemyndiga Kungl. Maj:t att meddela bestämmelser om understöd åt sjömän vid arbetslöshet i utländsk hamn i huvudsaklig överensstämmelse med vad föredraganden förordat samt att under femte huvudtiteln anvisa dels till Kostnader för arbetslöshetens bekämpande m. m. å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1949/50 ett reservationsanslag av 4 000 000 kronor, dels ock för budgetåret 1950/51 såsom reservationsanslag till Kostnader för arbetslöshetens bekämpande m. m. 19 800 000 kronor, till Kostnader för överflyttning av arbetskraft 100 kronor, till Kostnader för arbetsmarknadsstyrelsens förrådsverksamhet 100 kronor samt till Kostnader för främjande av

företagsverksamhet m. m. 1 500 000 kronor.

Utskottet har vidare i förevarande sammanhang till behandling förehaft ett antal motioner.

I en inom andra kammaren av herr *Dahlgren m. fl.* väckt motion (II: 533) hade hemställts, att riksdagen måtte besluta, att arbetsförmedling och understödsverksamhet anordnades i samtliga de s. k. centralhamnar som 1946 års sjömanskommitté ansett böra komma i fråga vid överväganden om förläggning av centralhamnar, att rederier och befälhavare ålades skyldighet att anlita sådan arbetsförmedling för sjöfolk, att utrikessjöfartens rederirörelser måtte åläggas att med minst en tredjedel bestrida kostnaderna för understödsverksamheten, samt att erhållet arbetslöshetsunderstöd i utländsk hamn icke skulle vara förenat med återbetalningskyldighet för den arbetslöse.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Helmer Persson* (I: 289) och den andra inom andra kammaren av herrar *Hagberg* i Luleå och *Holmberg* (II: 359) hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t an hålla om ändring i gällande kungörelse angående statliga och statsunderstödda åtgärder vid arbetslöshet i huvudsaklig överensstämmelse med vad i motionerna anförts.

Utskottet hemställde,

A. att riksdagen måtte

1) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt i anledning av motionerna I: 442 och II: 532 och med avslag å motionen II: 533 bemyndiga Kungl. Maj:t att meddela bestämmelser om understöd åt sjömän vid arbetslöshet i utländsk hamn i huvudsaklig överensstämmelse med vad föredragande statsrådet föreslagit i statsrådsprotokollet över socialärenden för den 3 mars 1950 ävensom vad utskottet i utlåtandet anförte;

Anslag till åtgärder för arbetsmarknadens reglering m. m.

2) till Kostnader för arbetslöshetens bekämpande m. m. å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1949/50 under femte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 4 000 000 kronor;

3) för budgetåret 1950/51 under femte huvudtiteln anvisa

a) till Kostnader för arbetslöshetens bekämpande m. m. ett reservationsanslag av 19 800 000 kronor;

b) till Kostnader för överflyttning av arbetskraft ett reservationsanslag av 100 kronor;

c) till Kostnader för arbetsmarknadsstyrelsens förrädsverksamhet ett reservationsanslag av 100 kronor;

d) till Kostnader för främjande av företagsverksamhet m. m. ett reservationsanslag av 1 500 000 kronor;

B. att motionen II: 260 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

C. att motionerna I: 289 och II: 359 icke måtte av riksdagen bifallas;

D. att riksdagen måtte i anledning av motionen II: 177 i skrivelse till Kungl. Maj:t giva tillkänna vad utskottet i sin motivering anfört.

Reservation beträffande motiveringen hade avgivits av herr *Mannerskantz* och fröken *Andersson*.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde:

Herr **DAHLGREN**: Herr talman! Sjöfolket är ju en grupp, som i viss mån har satts på undantag. När sjöfolket under kriget lovprisades för sin insats, innebar det att man gav dem vissa löften om förbättringar, då kriget en gång var slut. Det skulle vara felaktigt att påstå, att dessa löften ha infriats, och när det nu här gäller en fråga som är aktuell för sjöfolket och dess arbetsproblem, är det nog inte oriktigt att säga, att det förslag som nu föreligger är betydligt mindre än vad sjöfolket hade hoppats att det skulle bli.

Arbetet till sjöss är ju rätt speciellt.

Det innebär, att när en sjöman blir sjuk eller arbetslös, vistas han i regel inte i hemorten, vilket medför att han vid sjukdom får betydligt dyrare sjukvårdskostnader än andra och vid arbetslöshet inte kan vända sig till sin hemorts arbetslöshetsnämnd, då han ju i regel befinner sig på annan ort än den, där han är mantalsskriven.

En svensk sjöman betalar proportionellt lika mycket skatt som varje annan skattebetalare utan att sedan kunna komma i åtnjutande av de sociala förmåner, som skatteintäkterna kunna ge landets övriga invånare.

När vi här ha att taga ställning till bestämmelserna rörande försöksverksamhet i fråga om understöd åt sjömän vid arbetslöshet i utländsk hamn, där förhållandena givetvis äro sämre än i hemlandet, borde man taga hänsyn till den undantagsställning, som denna arbetargrupp alltid har befunnit sig i, och gå längre än vad som föreslagits i den kungl. propositionen och med en mindre utvidgning som föreslagits av utskottet.

Vi ha i vår motion yrkat, att arbetsförmedling och understödsverksamhet anordnas i samtliga de s. k. centralhamnar som 1946 års sjömanskommitté ansett böra komma i fråga vid överväganden om förläggning av centralhamnar, att rederier och befälhavare åläggas skyldighet att anlita sådan arbetsförmedling för sjöfolk, att utrikes-sjöfartens rederirörelser åläggas att med minst en tredjedel bestrida kostnaderna för understödsverksamheten, samt att erhållet arbetslöshetsunderstöd i utländsk hamn icke skall vara förenat med återbetalningsskyldighet för den arbetslöse.

Det vore enligt min mening en samhällelig skyldighet att ingripa genom att vidta särskilda åtgärder till sjöfolkets förmån, då de i många fall utan egen förskyllan bli avmönstrade långt borta från hemlandet och drabbas av

Anslag till åtgärder för arbetsmarknadens reglering m. m.

arbetslöshetens konsekvenser. Det har ju hänt och kommer väl även att hända i fortsättningen, att ett fartyg avgår tidigare än beräknat från utländsk hamn. Det är inte alls länge sedan tankfartyget Trykon avgick från Marseille i Frankrike två timmar tidigare än bestämt. Resultatet blev att inte mindre än tio stycken av fartygets 38 ombordanställda blevo kvarlämnade på platsen. Bland dem som sedan måste resa hem med flyg var såväl befäl som manskap.

Här kan invändas, att det förekommer rymningar och efterseglingar, och det kan inte förnekas, men då deras antal endast uppgår till 16,6 procent av det undersökningsmaterial som sjömanskommittén nu har framlagt, anser jag, att de inte betyda så mycket för det hela. Den stora majoriteten är sådana som utan egen förskyllan blivit arbetslösa.

Det förekommer i många fall avskedanden, vilka skulle ha kunnat bli beivrade, om händelsen ägt rum i svensk hamn. Rederierna sträva efter att erhålla så billig arbetskraft som möjligt, och jag skall ta ett exempel på hur det kan se ut.

Antag, att det har avgått ett fartyg från Sverige med svensk besättning, som påmönstrats här i landet. När det kommer till fjärran land avmönstras besättningen i en hamn och sändes hem med flyg. Det låter ju väldigt fint att säga, att de få flyga hem på rederiets bekostnad. Sedan påmönstrar man i deras ställe annan, utländsk arbetskraft på betydligt sämre villkor.

Om jag anger skillnaden mellan den lön som utbetalas till den svenske sjömannen och till den utländska arbetskraften, som övertar arbetet, framgår det vilka konsekvenser det kan innebära för sjöfolket, om man inte på det ena eller andra sättet kan hindra detta.

En svensk matros på de fartyg, som jag här åsyftar, har en lön på omkring

450 kronor i månaden plus övertidsersättning och andra extra förtjänster, men den som kommer i hans ställe mönstras för en lön av 195 hongkong-dollar, som omräknade i svenska pengar bli 185 kronor i månaden, och för dem förekommer det inte någon som helst övertidsersättning eller dylikt. Det skall villigt erkännas, att med en sådan besättning behöver fartyget fyra eller fem man mer, men det måste, som alla förstå, bli en synnerligen god vinst för redaren, då han på det sättet får möjlighet att bevisa sin fosterlandskärlek genom att samtidigt beröva svenskt sjöfolk dess arbete och svenska staten skatteinkomster.

Detta är ju en sak som för övrigt det svenska sjöfolkets egen tidning Sjömannen har brännmärkt. Det vore därför enligt min mening ett svenskt socialt intresse, om man, samtidigt som man påbörjar denna arbetslöshetsunderstödsverksamhet, ville fastslå, att de institutioner, som måste skapas, skola tjänstgöra som arbetsförmedlingar, inte minst av den anledningen, att de hjälpsökande ursprungligen ha ställt sig till förfogande för anställning i svensk hamn men sedan av skilda anledningar, i många fall efter lång tid, ha blivit avmönstrade i utländsk hamn utan att själva ha någon skuld däri.

Mot denna bakgrund förefaller det oss vara självklart, att rederierna skola bidra till täckande av kostnaderna för understödsverksamheten i utländska hamnar.

När det sedan gäller att taga ställning till antalet centralhamnar, har utskottet nöjt sig med två, eventuellt tre, under det att vi ha yrkat, att kommitténs förslag om tolv centralhamnar skulle genomföras. Man kan väl knappt komma ifrån, att de konsulära instanserna, som måste anordna utbetalning till sjöfolket, även skulle kunna tjänstgöra som arbetsförmedlande organ, och när det tydligen måste bli så, anse vi det na-

Anslag till åtgärder för arbetsmarknadens reglering m. m.

turligt att understödsfrågan och arbetsförmedlingen ordnas likadant på alla dessa tolv platser, speciellt då man inte behöver vidtaga några särskilda arrangemang på de platser, som kommittén har föreslagit.

Då sjöfolkets arbetslöshetskassa och inte minst den svenska staten få ikläda sig betydande ekonomiska förpliktelser för såväl understöd som arbetsförmedling, anse vi det självklart, att även rederierna skola åläggas att göra sin insats. Vi ha också i motionen yrkat, att återbetalningsskyldigheten skall försvinna, så att man inte skall åstadkomma en social förmån, som i detta fall får karaktär av rena fattigvården.

Vad jag skulle vilja påpeka i detta sammanhang är, att ekonomiskt understöd till sjömän, som saknat rätt till ersättning från statsverket eller redare, har lämnats tidigare under budgetåren 1945/1946 och 1948/49 med i genomsnitt 242 801 kronor. Ett förslagsanslag till »gottgörelse för kostnaderna för sjöfolk och nödställda svenska undersåtar» upptogs i fjol till 300 000 kronor.

Nu räknar sjömanskommittén med att den av densamma föreslagna understödsverksamheten, inklusive administrationskostnader, skulle belöpa sig på tillhoppa 150 000 kronor. Det är således en utveckling som, om jag förstått det hela riktigt, skulle betyda, att man minskar utgifterna. Detta är ju i och för sig inte något fel. När nu detta förslag om de tolv centralhamnarna reducerats till två eller tre, blir det väl så, som statsrådet sagt i den kungl. propositionen, när han anmärkt, att trots att kommitténs beräkningar äro gjorda före devalveringen, torde medelsåtgången för detta även under budgetåret 1950/51 bli avsevärt lägre.

Lägger man därtill att återbetalningsskyldigheten skall bibehållas och att arbetslöshetskassan skall bidra till täckandet av kostnaderna, måste man direkt fråga sig: Är det detta man kal-

lar för reformer, att man omarbetar den nuvarande hjälpverksamheten så, att kostnaden blir mindre än den som nu utgår till hjälpverksamheten i utländska hamnar samtidigt som man inte tillfredsställer ens de minimala krav, som sjömanskommittén har föreslagit?

Jag vill inte anmärka på att man har sökt spara på statskassans utgifter — det är tacknämligt — men när detta förefaller vara en besparing på sjöfolkets bekostnad kan jag inte acceptera det. Sjöfolksförbundets avdelning i Göteborg, som ju är den stora hamnstaden i vårt land, har tagit ställning till det förslag vi ha framlämnat och enhälligt anslutit sig till detsamma.

Jag ber, herr talman, att i anslutning till vad jag här har sagt och i anslutning till vad sjöfolket yrkat i denna sin begäran få hemställa, att kammaren i anledning av motionen II: 533 måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om åtgärder för genomförandet av de förslag, som anförts i motionen.

Herr JACOBSON i Vilhelmina: Herr talman! Jag är tacksam för den behandling min motion rörande en förenkling av det nuvarande förfaringssättet i fråga om arbetslöshetsanmälan har rönt i utskottet, och jag vill endast uttala den förhoppningen, att den utredning, som enligt utskottet för närvarande pågår inom arbetsmarknadsstyrelsen, må bedrivas så skyndsamt, att ett förslag kan föreläggas redan nästa års riksdag.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr SVENSSON i Göteborg: Herr talman! Det är klart att sjöfolket helst hade sett, att sjömanskommitténs förslag hade genomförts i full utsträckning och att sålunda understödsverksamheten fått en världsomspännande omfattning i stället för att som nu enligt propositionen begränsas till ett par tre

Anslag till åtgärder för arbetsmarknadens reglering m. m.

hamnar, men å andra sidan är jag naturligtvis villig erkänna, att det, med hänsyn till att det är fråga om en fullkomligt ny verksamhet, där erfarenhet saknas, kan anses skäligt och berättigat med en kortare tids försöksverksamhet i några av de viktigaste utländska hamnstäderna, så att man mera exakt kan bedöma administrationskostnaderna och finna den lämpligaste organisationsformen.

I och för sig har jag således inte någonting att erinra mot en kortare tids försöksverksamhet, så mycket mindre som utskottet förordar, att Kungl. Maj:t skall till närmare övervägande upptaga frågan, huruvida inte antalet utländska hamnar, där ifrågavarande hjälpverksamhet skall bedrivas, redan under budgetåret 1950/51 kan utökas från 2 till 3, d. v. s. att understödsverksamheten skall kunna bedrivas förutom i Antwerpen och New York även i San Francisco, alltså i enlighet med det förslag som jag jämte andra ledamöter framfört i en motion i denna kammare.

Det är naturligtvis min livliga förhoppning, att Kungl. Maj:t välvilligt beaktar vad utskottet har anfört. I det sammanhanget ber jag att få understryka vad vi sagt i vår motion, nämligen att vi ha ett avsevärt antal svenska fartyg vilka gå i trafik mellan San Francisco och Australien, mellan San Francisco och fjärran östern samt mellan San Francisco och den sydamerikanska västkusten. Där är San Francisco den naturliga avmönstringshamnen för dem som äro anställda på dessa fartyg.

I San Francisco har Sjöfolksförbundet en fast anställd representant, och vi ha där ett lönat generalkonsulat och ett skandinaviskt sjömansförmedlingskontor, som drives av de skandinaviska sjöfolks- och redarorganisationerna gemensamt. I San Francisco finnas alltså samma rent tekniska och administrativa förutsättningar för understödsverk-

samhet som i New York. Om man inte sätter i gång en social hjälpverksamhet i San Francisco samtidigt som i New York, blir det naturligtvis svårt att förstå för de svenska sjömän, som äro anställda på fartyg i trafik på den amerikanska västkusten, varför de inte kunna få någon hjälp, när de svenska sjömän, som äro anställda i liknande trafik på den amerikanska östkusten, ha möjlighet att få arbetslöshetsunderstöd.

Jag ber därför, herr talman, att få understryka vad jag tidigare sade, nämligen att jag hoppas, att Kungl. Maj:t välvilligt beaktar vad utskottet i detta stycke har förordat om en utvidgning av understödsverksamheten jämväl till San Francisco redan under budgetåret 1950/51. Jag är för mitt vidkommande övertygad om att det inte kommer att betyda några större utgifter för statsverket, det kommer nog knappt att röra sig om mer än högst 1 000 kronor per år.

Med anledning av att utskottet i sitt utlåtande förordar, att frågan, huruvida inte de kontanta förmånerna under arbetslöshet böra utgå med högre belopp till arbetslöshetsförsäkrade, bör göras till föremål för ytterligare överväganden under den tid försöksverksamheten pågår, vill jag för mitt vidkommande framhålla, att jag inte har någonting att erinra mot ett sådant avvägnings sätt. I övrigt tolkar jag utskottets utlåtande på det sättet, att när tillräcklig erfarenhet vunnits genom försöksverksamheten, vilket väl kan ske inom en relativt kort tid, Kungl. Maj:t bör framlägga förslag om en utökning av verksamheten i den omfattning, som sjömanskommittén föreslagit.

Om jag alltså i stort sett, herr talman, är ense med utskottet, så är det dock en angelägenhet, som jag inte vill låta passera opåtalad. I propositionen framhåller departementschefen, att arbetsförmedlingsverksamheten i Antwerpen

Anslag till åtgärder för arbetsmarknadens reglering m. m.

skall i sin helhet kunna skötas av befattningshavare vid generalkonsulatet i Antwerpen såsom tjänsteåliggande. För min del är jag övertygad om att ett sådant tillvägagångssätt blir synnerligen svårt för att inte säga omöjligt att genomföra. Innan jag anför några skäl för detta mitt ståndpunktstagande ville jag emellertid med ett par ord belysa den historiska utvecklingen av arbetsförmedlingsverksamheten i Antwerpen.

Under 1947 hade jag ett särskilt förordnande eller uppdrag inom utrikesdepartementet, vari bland annat ingick, att jag skulle besöka ett antal större hamnstäder i utlandet för att där undersöka hur man i olika avseenden — främst på det sociala området — hade ordnat det för svenska sjömän vid deras besök i dessa hamnar. Vid detta tillfälle besökte jag också Antwerpen och fann då, att arbetsförmedlingsförhållandena där voro fullkomligt oeffektiva. Det fanns över huvud taget inte någon förmedlingsverksamhet, intet fast ställe, dit arbetslösa svenska sjömän kunde vända sig för att söka arbete eller dit svenska befälhavare kunde vända sig för att få arbetskraft. Arbetslösa svenska sjömän fingo gå ombord i fartygen, som i Antwerpen ligga spridda över milsvida områden, för att söka arbete, och ofta funno de att en ledig plats redan blivit tillsatt med en utlänning, som hunnit före svensken till fartyget.

I min rapport från denna resa till utrikesdepartementet påtalade jag dessa missförhållanden, och jag skrev dessutom till såväl Sjöfolksförbundet som Redarföreningen och gjorde dem uppmärksamma på frågan. Dessa båda organisationer försökte sedan intressera de övriga skandinaviska ländernas sjöfolks- och redarorganisationer i syfte att få till stånd en gemensam skandinavisk sjömansförmedling i Antwerpen. Försöket misslyckades emellertid främst beroende på att såväl Danmark som

Norge redan hade förmedlingsorgan i verksamhet på denna plats. I det sammanhanget kan jag nämna, att Danmark, som har betydligt mindre sjöfart på Antwerpen än vi, sedan ett tjugotal år tillbaka har en statlig sjömansförmedling med fast anställd personal där. När försöken att få till stånd en gemensam skandinavisk sjömansförmedling i Antwerpen misslyckats, sände Sjöfolksförbundet en fast avlönad representant dit, som bland annat fick i uppdrag att ordna förmedlingsverksamheten. Denna verksamhet har nu varit i gång under tre års tid, och jag tror mig kunna säga, att såväl den svenska sjöfartsnäringen som de svenska sjömännen haft nytta av den. Den förmedlingsservice, som står svenska befälhavare och svenska sjömän till buds nere i Antwerpen, är uppskattad av alla.

Om det nu blir så, som departementschefen tänkt sig, nämligen att generalkonsulatet skall handha förmedlingsverksamheten, är jag emellertid rädd för att standarden på förmedlingsservicen kommer att sänkas, och jag har för övrigt en stark och bestämd känsla av att generalkonsulatet inte för närvarande kan övertaga denna verksamhet. Jag är för det första övertygad om att generalkonsulatet inte har tillräckliga lokaler till sitt förfogande. Det bör exempelvis finnas ett väntrum med plats för 20 till 30 arbetssökande, varav kanske hälften eller mer är utlänningar. Vi skola nämligen komma ihåg, att för att kunna bemanna den del av vår flotta, som går i utlandstrafik och som inte kommer till hemlandet, äro vi nödsakade att använda utländsk arbetskraft i mycket stor utsträckning. I det väntrum, som Sjöfolksförbundet har inrättat i samband med sin förmedlingsverksamhet, finns det alltid ett mycket stort antal utlänningar, som vänta på att få arbete i svenska fartyg. Jag tror som sagt knappast att generalkonsula-

Anslag till åtgärder för arbetsmarknadens reglering m. m.

tet har lokaler för att inreda ett tillräckligt stort väntrum.

För det andra är själva förmedlingsuppdraget så ansvarsfullt, att det knappast kan överlämnas åt låt oss säga ett yngre kanslibiträde, utan ett sådant uppdrag måste handhas av en verkligt kvalificerad person. Och jag skulle tro att det i så fall betyder, att man får tänka sig en personalförstärkning vid generalkonsulatet i Antwerpen.

Enligt min mening hade det otvivelaktigt varit bäst, om man, såsom Sjöfolksförbundet och Redarföreningen på sin tid föreslog, hade inrättat en statlig sjömansförmedling i Antwerpen i likhet med vad Danmark har där. Förmedlingsverksamheten i Antwerpen är av den omfattningen, att ett sådant arrangemang varit fullt berättigat.

Herr talman! Jag har intet yrkande utan har bara velat framföra dessa korta synpunkter och betänkligheter. Om jag till sist skulle uttrycka en förhoppning, så skulle det vara den, att om det skulle visa sig att mina farhågor i det här stycket besannas, Kungl. Maj:t då tar under närmare övervägande att ordna förmedlingsverksamheten i Antwerpen på ett annat sätt än som föreslagits i propositionen.

Herr HOLMBERG: Herr talman! Först ber jag att få instämma i de synpunkter, som herr Dahlgren anförde beträffande arbetslöshetspolitiken bland sjöfolket. De exempel, som den siste talaren nyss anförde, äro ju ägnade att illustrera behovet av de åtgärder, som herr Dahlgren föreslog.

Likaledes ber jag att få uttala samma förhoppning som herr Jacobson, att den förändring beträffande inhämtande av arbetslöshetsstatistik, som är utlovad, skall leda till att det i fortsättningen blir bättre överensstämmelse mellan den offentliga arbetslöshetsstatistiken och de verkliga förhållandena. Detta har nämligen långt ifrån varit fallet hittills.

Men det är också andra förhållanden i fråga om arbetslöshetspolitiken som tarva en förändring. Den grupp jag företräder har i en motion påyrkat vissa förändringar i hjälpkungörelsen i syfte att bereda de arbetslösa bättre garantier än vad de för närvarande ha till snabb hjälp, när arbetslöshet inträder. Som enda invändning mot förslaget har utskottet nu anförde, att den nu gällande hjälpkungörelsen tillkom så sent som i fjol eller i varje fall var förelagd riksdagen då och att det därför inte fanns någon anledning att göra någon ändring i densamma. Detta tycker jag inte är någon motivering alls. Ty det är ju under det senaste året som vi för första gången på ganska lång tid ha haft någon omfattande arbetslöshet, och då har det visat sig, att de nuvarande bestämmelserna verka precis på det sätt som vi ha påtalat i vår motion, där vi föreslå en ändring av dem. Arbetslösheten i vintras var ju företrädesvis lokaliserad till Norrland, där den hade en mycket stor omfattning. Under många veckor fingo tusentals arbetare gå utan sysselsättning, företrädesvis i Norrbotten och Västerbotten. Beredskapsarbeten förekommo i så ringa omfattning, att de inte alls räckte åt alla. Den mycket omskrutna beredskapen såg man inte mycket till vid detta tillfälle.

Redan vid den tidpunkten var det för övrigt mycket vanligt, att de statliga och kommunala arbetsmarknadsmyndigheterna hänvisade de arbetslösa till skogsarbeten, som man väntade skulle kunna upptagas längre fram, och så fingo massor av arbetslösa, i väntan på att dessa skogsarbeten skulle igångsättas, gå utan sysselsättning i flera månader. Skogsbolagen och domänverket uraktlåto naturligtvis inte att profitera på det nödläge, som hade inträtt bland dessa tusentals arbetslösa. När dessa skogsarbeten äntligen började komma i gång — för övrigt i mycket

Anslag till åtgärder för arbetsmarknadens reglering m. m.

liten omfattning och som regel först ett par månader in på det nya året — så kunde bolagen och domänverket därför dekretiera löner och arbetsvillkor för de arbetslösa och pressa ned deras inkomst i flertalet fall till ungefär hälften av vad den hade varit under nästföregående avverkningssäsong. På detta hänsynslösa sätt skulle bolagen och domänverket inte kunnat gå till väga, om de statliga och kommunala arbetsmarknadsorganen inte hade fört en sådan politik, att massor av arbetare praktiskt taget voro piskade att taga arbete på nästan vilka arbetsvillkor och till nästan vilka löner som helst. Trots detta var det emellertid ett ansevärt antal skogsarbetare i Norrbotten och Västerbotten som inte ansågo sig kunna acceptera de erbjuda lönerna och arbetsvillkoren. Lönerna voro nämligen i många fall så dåliga, att de bara räckte till mat för manskap och hästar och i vissa fall inte ens det. Emellertid har man från arbetsmarknadsmyndigheternas sida betraktat dessa löner som skäliga. Vad som är skäligt i sådana fall avgöres nämligen enligt bestämmelserna i hjälpkungörelsen av de statliga myndigheterna, och där har man som regel en helt annan mening än vad arbetarna ha.

För att åstadkomma ännu större tryck på de arbetslösa för att få ut dem i skogen lade man ner beredskapsarbeten och hänvisade de arbetslösa, som hade inkomst av sådant, till skogsarbete. Detta drabbade inte bara dem, som möjligen kunde ta skogsarbete, utan också många arbetare, som på grund av ålder eller andra skäl omöjligen kunde gå ut i skogen. Till dem togs det emellertid ingen hänsyn. Så länge det finns behov av arbetskraft i skogen, blir det inget beredskapsarbete, dekretierade myndigheterna. I många fall kunde inte ens angelägna arbetsprojekt komma i fråga till utförande. Först och främst skulle bolagens in-

tesse av billig arbetskraft tillgodoses. Här finns alltså enligt min mening många rester kvar av en arbetslöshetspolitik, som även socialdemokraterna tidigare med rätta ha kritiserat. Direktiven böra alltså på denna punkt omarbetas, så att de komma i bättre överensstämmelse med de rimliga anspråk, som de arbetslösa ha rätt att ställa i sådana här situationer. I syfte att åstadkomma en förändring i dessa direktiv ber jag, herr talman, att få yrka bifall till motionen nr 359 i denna kammare.

Herr MÅRTENSSON i Uddevalla: Herr talman! Jag skall be att till en början i korthet få säga några ord om det förslag till hjälp åt sjömän i utländska hamnar som här föreligger. 1946 års sjömanskommitté har föreslagit att beträffande sjöfolk i utländska hamnar i möjligaste mån skola företagas samma anordningar som äro vidtagna i Sverige för att motverka arbetslöshet och lindra verkningarna av inkomstbortfall vid arbetslöshet. I det föreliggande kommittéutlåtandet framlägges förslag till åtgärder för arbetsförmedling och understödsverksamhet för sjömän, och dessa åtgärder böra enligt förslaget koncentreras till vissa hamnar, där det blivit vanligt att svenska sjömän uppehålla sig i avvaktan på att få hyra. Sådana hamnar skulle enligt kommitténs förslag kallas centralhamnar, och det förordas i utlåtandet att understöd bör utgå i tolv sådana centralhamnar. Departementsförslaget innebär att sjömanskommitténs förslag godkännes i princip, men att den föreslagna verksamheten försöksvis bör inskränkas till två hamnar, vilka skulle vara Amsterdam och New York.

Nu har i motionen nr 532 i andra kammaren av herr Svensson i Göteborg m. fl. och den likalydande motionen nr 442 i första kammaren hemställts, att

Anslag till åtgärder för arbetsmarknadens reglering m. m.

denna hjälpverksamhet förutom i Amsterdam och New York, alltså de två hamnar som departementschefen har föreslagit, även skulle bedrivas i en tredje hamn, nämligen San Francisco. Vidare har herr Dahlgren i motion hemställt, att riksdagen måtte besluta att arbetsförmedling och understödsverksamhet redan under nästa budgetår borde genomföras i den utsträckning som 1946 års sjömanskommitté har föreslagit. Dessutom föreslås i samma motion, att rederiföretag böra bidra med en del av de kostnader som den nya verksamheten kommer att medföra.

Utskottet har efter en ganska ingående prövning ansett sig i stort sett böra följa departementschefens förslag, men har gått in för att utöka denna verksamhet till ytterligare en hamn i enlighet med förslaget i motionerna 442 i första och 532 i andra kammaren. Verksamheten skulle sålunda enligt utskottets förslag under nästa budgetår omfatta tre hamnar, nämligen Amsterdam, New York och San Francisco.

Jag skall inte orda längre om detta. Jag tror att det är lämpligt att denna verksamhet under det första försöksåret erhåller den omfattning som utskottet har föreslagit.

Vad sedan gäller den andra fråga, som har tagits upp här i debatten i dag, nämligen om ändring av hjälpkungörelsen angående vissa statliga och statsunderstödda åtgärder vid arbetslöshet, så kan jag inte underlåta att, trots det som herr Holmberg här nämnde, hänvisa till att denna fråga var föremål för riksdagens prövning så sent som förra året. Då förelåg förslag om ny hjälpkungörelse, vilket förslag behandlades av riksdagen, som fattade beslut i frågan. Jag märkte inte att det då vare sig motionsvägen eller i något yttrande i denna kammare riktades någon som helst anmärkning mot de olika bestämmelserna i denna hjälpkungörelse. Jag kan inte underlåta att säga att jag tyc-

ker, att om vissa representanter funno en del av bestämmelserna i denna hjälpkungörelse vara av den art, som man gjort gällande i kommunisternas motion vid innevarande års riksdag, så borde de ha passat på när förslaget till denna kungörelse förelåg till behandling och då motionerat om ändring. Då hade det måhända varit större möjlighet att kunna genomföra en ändring. Åtminstone hade frågan då kunnat prövas i ett större sammanhang.

Nu är det riktigt, som herr Holmberg här har uppgivit, att det vid årsskiftet innevarande år förekommit en rätt stor arbetslöshet i de båda nämnda norrlandslänen. Vad orsaken till denna arbetslöshet är kan jag inte med bestämdhet yttra mig om. Jag skall här bara nämna ett par siffror. Under december 1949 fanns det 606 hjälpsökande arbetslösa i Västernorrlands län. I Norrbottens län var vid samma tid antalet hjälpsökande arbetslösa 1 267. Under februari månad innevarande år var antalet hjälpsökande arbetslösa i det förstnämnda länet 985 och i Norrbottens län 1 201. Herr Holmberg nämnde, om jag inte missuppfattade honom, att hjälpverksamheten har varit av alltför liten omfattning under den tid arbetslösheten har varat, och det skall jag inte närma- re ingå på. Men jag kan ju nämna, att under februari månad 1950 blevo 682 hjälpta i Västernorrlands län av 985 hjälpsökande arbetslösa, och i Norrbottens län blevo 716 av 1 267 hjälpta genom arbete eller i annan form. Vid behandlingen i utskottet har gjorts gällande, att en av de mest framträdande orsakerna till denna arbetslöshet i dessa två nordliga län är, att arbetarna inte ha velat ta arbete i skogarna. Arbete i skogarna har erbjudits arbetarna för löner, som äro fastställda i kollektivavtal. Är det med sanningen överensstämmande, att de hjälpsökande inte velat ta sådant arbete, måste man ju ändå säga, att det är ganska svårt för samhället

Anslag till åtgärder för arbetsmarknadens reglering m. m.

att anordna särskilda arbeten för dessa arbetslösa, som vägra att ta arbete som betalas enligt gällande kollektivavtal. Detta är en av de bidragande orsakerna till att vi inte ha kunnat intaga någon annan ställning till dessa motioner än att yrka avslag på dem.

Jag ber med dessa ord, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr HOLMBERG (kort genmäle): Herr talman! Vad herr Mårtenssons siffror beträffar bör man ta hänsyn till — vilket också påtalats i herr Jacobsons i Vilhelmina motion — att den officiella arbetslöshetsstatistiken inte på långt när återspeglar de verkliga förhållandena. Det har vid många tillfällen under tiden för denna omfattande arbetslöshet i Norrbotten framhållits, att man haft att räkna med minst dubbelt så många arbetslösa som den offentliga statistiken uppgivit. Dessutom hade vi också i den offentliga statistiken mycket större siffror vid andra tillfällen än vid de tillfällen herr Mårtensson i Uddevalla nämnde.

Vad sedan gäller frågan om de avtalsmässiga lönerna var det ju i alla fall så — som jag sade i mitt första anförande — att dessa s. k. avtalsmässiga löner, bl. a. på grund av barkningstväng och andra förändringar i arbetsförhållandena, i många fall inte uppgingo till ens tio kronor per dag, varför skogsarbetarna inte ansågo sig kunna gå ut. Då stoppade man redan igångsatta beredskapsarbeten med resultat — som jag tidigare sade — att inte bara de, som kunde gå ut i skogarna, blevo utan arbete, utan även de som på grund av ålder och andra omständigheter omöjligt kunde ta skogsarbete. En sådan arbetslöshetspolitik kan jag åtminstone, herr Mårtensson, inte anse vara riktig.

Herr LINDBERG: Herr talman! Jag har begärt ordet för att säga några ord med anledning av det första anförandet

i denna fråga, som rörde bemanningen på svenska fartyg, enligt vilket man från kommunisternas sida ansåg, att svensk redare skall vid skiftning av besättning i utländsk hamn skicka ut ny besättning, därest sådan inte finns att tillgå där.

Denna sak är ju i viss mån redan reglerad i svensk författning, där det finns bestämmelser om att besättningen skall till så och så stort procenttal utgöras av svenska undersåtar, befälhavaren då inte inräknad. Denna bestämmelse har man under en lång följd av år inte kunnat följa, därför att det i en rad utländska hamnar varit omöjligt att skaffa svensk ersättning för den svenska del av besättningen som avmönstrat. Det har heller inte varit möjligt att sända ut svenskar ifrån Sverige för att avlösa besättningar på fartyg, som ha avmönstrat där ute. Hur frågan praktiskt skall kunna lösas, om man skulle gå in för ett sådant system, är för närvarande omöjligt att säga. Det torde bli en rad fall, där det inte går att efterkomma ett sådant önskemål. Vid praktiskt taget samtliga av de stora avtalsförhandlingarna diskuteras just dessa problem, och man försöker lösa dem i gott samförstånd, så långt det nu låter sig göra.

Sedan var talaren inne på frågan om rymningarna från svenska fartyg och även på frågan om bidrag från de svenska redarna till arbetslöshetsförsäkringen, som det nu är fråga om i detta sammanhang. Med anledning därav skulle jag beträffande rymningarna vilja säga, att det ju inte finns någon möjlighet för någon fartygsbefälhavare eller redare att på förhand gardera sig emot rymningar i utländska hamnar. Det är t. o. m. omöjligt att gardera sig mot rymningar, när de ske i svenska hamnar, vilket också inträffar rätt ofta. Jag vet inte, hur det skulle gå att klara den saken, särskilt som rymning ofta sker ögonblicken innan fartyget skall lämna

Anslag till åtgärder för arbetsmarknadens reglering m. m.

en hamn. Många gånger måste fartyget fortsätta sin påbörjade resa och kan då skaffa ersättning först i nästa hamn det kommer till, och där kanske det inte finns någon möjlighet att få en svensk att ersätta den rymde med.

Man kan fråga sig varpå det beror, att rymningarna äro så många som de för närvarande äro. Det är massor av sjömän som rymma från svenska fartyg och som föra en tynande tillvaro, höll jag på att säga, i någon utländsk hamn under kortare tid och så småningom komma hem per konsulatskjuts eller på annat sätt och sedan skola börja sin bana på nytt. Man kan måhända säga, att orsaken till rymningarna till mycket stor del är äventyrslystnaden hos den ungdom som går till sjöss. Jag kanske bör säga, att skiftningen inom sjömanskåren har under de senare åren, från fredsslutet eller rättare sagt vapenstilleståndet t. o. m. 1948, varit omkring 10 000 personer på en kår av 18 000 medlemmar. Det är en fruktansvärt hög omsättning på folk inom en kår. Men det har sina orsaker. Många vilja ut och se, hur det ser ut ute i världen, många vilja ut till andra länder och söka sin lycka. De allra flesta av dem misslyckas och komma så småningom tillbaka, något skamsna över sina gjorda eskapader.

Under sådana förhållanden kan man väl knappast begära, att Svenska redareföreningen eller Sveriges redare skola vara benägna att lämna bidrag till arbetslöshetsförsäkring, när så mycket folk utan vidare försvinner från fartygen där ute. Visserligen avstängas de, som frivilligt lämnat sin anställning, från kassaunderstöd under en tid av fyra veckor, men därefter inträda de åter i sina rättigheter, och skall det lämnas bidrag, komma bidragen även dessa rymlingar till godo. När arbetslöshetsförsäkringen diskuterades första gången här i kamrarna, var det ju fråga om ett bidrag från arbetsgivarna i form av

bidrag till kostnaderna för arbetsförmedlingsverksamheten. Detta förslag blev avslaget, och det har, såvitt jag kan erinra mig, inte sedermera tagits upp igen. Man har ansett, att arbetsgivarna inte skola bidraga, i varje fall inte i den form, som då var förutsatt, nämligen till arbetsförmedlingen. Den skall vara fri.

Den utredning som har skett rörande arbetslöshetsförsäkring för sjömän i utländska hamnar syftar ju till att skapa rättvisa åt sjöfolket. De få betala rätt dryga avgifter för sin försäkring, men hitintills ha svenska sjömän inte kunnat få något arbetslöshetsunderstöd med mindre de varit hemma i Sverige, med undantag för hamnen Narvik. Det finns inte något generellt förbud i den nuvarande lagstiftningen för att understöd skall kunna utgå i utländska hamnar, men eftersom det inte finns arbetsförmedlingsorgan där ute, har man inte haft några möjligheter att betala ut understöd. Genom det förslag som i dag föreligger avser man att skapa möjlighet härtill, och jag beklagar, att förslaget är så kraftigt nedskuret som det är, men det kanske kan ordnas ändå, därest Kungl. Maj:t, sedan den nya lagstiftningen varit i kraft en kort tid, finner, att antalet centralhamnar bör utökas. Det är också möjligt att nästa års riksdag kan komma att fatta beslut om en annan ordning och utöka antalet sådana hamnar.

Jag ber, herr talman, med beklagande av att utskottet inte helt och hållet har kunnat tillmötesgå förslaget från kommittén, ändå att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr HÅSTAD: Herr talman! Jag har i denna fråga väckt en liten motion, avseende sammansättningen av de särskilda arbetslöshetsnämnderna. Utskottet har avstyrkt motionen på det viset,

Anslag till åtgärder för arbetsmarknadens reglering m. m.

att det hemställer, att motionen inte skall till någon riksdagens åtgärd föranleda. Å andra sidan har utskottet varit förhållandevis välvilligt och, såvitt jag förstår, i motiveringen ställt sig bakom min motion.

Jag kan inte hjälpa, att jag tycker, att det är litet ohistoriskt att skriva, att denna särskilda arbetslöshetsnämnd utom representanter för kommunala myndigheter skall inrymma representanter för arbetsgivarnas och arbetarnas intressen. När länsarbetsnämndernas sammansättning fastställdes för sex å sju år sedan, genomfördes på initiativ av motionärer i riksdagen den ändringen i det då föreliggande regeringsförslaget, att även tjänstemän där skulle kunna bli företrädare, och det synes mig, i varje fall när det gäller städer och samhällen, där tjänstemän finnas, vara lika starka skäl för att formuleringen i den nu aktuella kungörelsen blir densamma. Detta måste ligga i arbetslöshetsnämndernas eget intresse. Vill man söka en neutral formulering, kunde man eventuellt välja ordet arbetstagare, som inrymmer både tjänstemän och arbetare.

I frågans nuvarande läge finner jag det meningslöst att ställa något yrkande. Jag skulle dock vilja vädja till regeringen, som utfärdat denna kungörelse, att ändå taga frågan under förnyat övervägande och eventuellt utbyta ordet arbetare mot ordet arbetstagare. Det skulle korrespondera bättre emot ordet arbetsgivare, och därmed skulle det bli ett laga eftertryck åt de befogade önskemål som, såvitt jag förstår, även enligt utskottets mening ha uttalats i den av mig väckta motionen.

Herr talman! Jag har intet yrkande.

Herr DAHLGREN: Herr talman! När jag talade om rymningarna från fartyg var det bara för att ange hur få rym-

lingarna äro, jämfört med den stora mängd sjöfolk, som stannar kvar i fartygen. Någon annan avsikt hade jag inte. Men för att inte denna kammare skall råka ut för samma missförstånd i denna fråga som första kammaren gjorde vill jag passa på att erinra om att vår motion inte innehåller några som helst bestämmelser om att redarna skola vara förpliktade att hämta besättningarna till sina fartyg i vårt land, oavsett var fartygen befinna sig. Detta skulle vi ha kunnat yrka i motionen, ty det är ett sjöfolkskrav, men det ha vi inte gjort. Vi ha nöjt oss med att säga, att när staten och sjöfolkets arbetslöshetskassa skapa en institution, som dels skall underhålla sjöfolket i främmande hamn, dels ställa arbetskraft till förfogande åt de svenska rederierna, så borde det i konsekvens härmed vara en plikt för rederierna att här göra sin insats.

Sedan beklagade herr Lindberg att man här inte hade gått så långt, att man understött kommitténs förslag, men jag vill då säga, att den möjligheten ju ännu står öppen, eftersom vår motion innefattar den saken.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav till en början propositioner beträffande punkten A, nämligen dels på bifall till utskottets hemställan i denna punkt dels ock på bifall till det av herr Dahlgren under överläggningen framställda yrkandet; och biföll kammaren utskottets berörda hemställan.

På därå given proposition biföll kammaren utskottets hemställan i punkten B.

Härefter gav herr talmannen beträffande punkten C propositioner dels på bifall till utskottets däri gjorda hemställan dels ock på bifall till motionen II: 359; och blev utskottets ifrågavarande hemställan av kammaren bifallen.

Slutligen biföll kammaren utskottets i punkten D gjorda hemställan.

Vissa anslag till riksförsäkringsanstalten. — Anslag till åtgärder till förebyggande och hävande av invaliditet.

§ 7.

Vissa anslag till riksförsäkringsanstalten.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 123, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag för budgetåret 1950/51 till riksförsäkringsanstalten.

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade

Herr DICKSON: Herr talman! Det är ett ganska märkligt innehåll i nu förevarande utskottsutlåtande, och trots att vi ha mycket att göra tror jag det kan vara värt att ägna ett par tre minuter till att kommentera det.

Jag har stått många gånger på denna plats och talat om ämbetsverken, och jag har beträffande dem uppställt den teorien, att de ha en inneboende kraft att föröka och utvidga sig själva. Jag tror att denna teori är riktig, men först nu har det undantag kommit, som bekräftar regeln. Vi finna nämligen här ett ämbetsverk, som självt föreslår en reduktion av sin personal med 92 befattningshavare. Trots detta — eller kanske rättare tack vare detta — beräknas tiden för rutinärendenas behandling komma att nedgå från åtta till två à tre dagar. Den omedelbara besparingen genom dessa åtgärder beräknas till 400 000 kronor, vartill kommer en årlig besparing av andra orsaker på 20 000 kronor.

Statsutskottet, som är en värdig församling, har visat självbehärskning vid avfattandet av sitt utlåtande, men där lyser ändå igenom en ren och klar glädje över vad som här skett, en glädje, som vi alla böra dela och som finansministern säkert också delar.

Det sägs i utskottsutlåtandet att det inträffade bör kunna tjäna som ett exempel för andra ämbetsverk, vilket jag, herr talman, vill understryka. I den mån statsrådet Danielson har haft ett finger med härvidlag är han att gra-

tulera, och den fungerande generaldirektören Natt och Dag, som jag vet är mycket intresserad av dessa ting, har gjort vad en generaldirektör alltid bör göra, nämligen undersöka möjligheterna för att avskaffa sig själv. Detta går inte i hans fall, eftersom det är nödvändigt att ha kvar riksförsäkringsanstalten. Men institutionen kommer att fungera som ett rationaliserat ämbetsverk, och så länge den nuvarande ledningen finns där tror jag att vi med lugn kunna bevilja vad man därifrån kommer att begära.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 8.

Anslag till åtgärder till förebyggande och hävande av invaliditet.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 124, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1950/51 till åtgärder till förebyggande och hävande av invaliditet.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid

Herr DAHLGREN: Herr talman! Jag skulle i anslutning till nu förevarande utskottsutlåtande vilja göra en liten erinran. I utlåtandet liksom i den kungl. propositionen föreslås, att anslaget till anskaffande av invalidvagnar skall höjas med 50 000 kronor. Jag vill erinra om att jag tillsammans med en kammarkollega år 1948 väckte en motion, II: 341, i denna fråga, i vilken vi begärde, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att kommittén för utredning av ortoped- och vanförevårdens organisation även måtte få i uppdrag att utreda de i motionen berörda frågorna. Vi hänvisade den gången till att vi i vårt land

Anslag till avlöningar och omkostnader vid statens sinnessjukhus och statens anstalt för fallandesjuka m. m.

icke ha några invalidvagnar av sådan konstruktion, som gagnar invaliderna själva. Vi framhöllo också att de vagnar som funnos voro för dyra och att priset på desamma under senare år stigit ganska väsentligt.

Riksdagen avslag denna vår motion med motiveringen att frågan redan var föremål för utredning. När vi nu, två år senare, finna att detta anslag höjes, tror jag vi kunna konstatera, att det inte föreligger några som helst resultat av denna utredning. Det råder fortfarande brist på invalidvagnar av sådan konstruktion, som verkligen gagnar invaliderna.

Låt mig i korthet redogöra för vad jag menar. Våra nuvarande invalidvagnar äro alla konstruerade på samma sätt. Detta medför, att en invalid, som t. ex. har mist ena armen, inte kan klara sig på samma sätt som en annan invalid, som har armen i behåll. På grund av den likartade vagnkonstruktionen är manövreringen alltid placerad på samma sida. Den ledande principen bör vara, att manövreringen lägges på den sidan, där invalidens lemmar äro i fullgott skick. Om man inte på allvar försöker få fram en invalidvagn, som är till gagn för invaliderna, så är det inte stor idé att höja här ifrågavarande anslag.

Jag skall givetvis inte här ställa något yrkande. Jag hälsar anslagshöjningen med tillfredsställelse, men jag skulle hellre se att det gjordes ett allvarligt försök att skaffa fram en vagn, som invaliderna verkligen ha gagn av. Min misstanke att man inte har ägnat så mycken omsorg om detta stärkes, när jag läser propositionen, i vilken det framhålls, att det enligt pensionsstyrelsens principer icke föreligger något hinder för att även andra partiellt arbetsföra än de vanföra — t. ex. sådana personer som lida av hjärtfel — kunna erhålla bidrag för anskaffande av motordriven invalidvagn. Jag är visserli-

gen lekman på detta område, men jag föreställer mig, att det nästan är omöjligt för en människa med hjärtfel av så allvarlig art, att hon är så gott som invalid, att använda dylik motordriven vagn.

Jag skall inte uppehålla tiden längre. Jag hoppas bara att man i konsekvens med beslutet om höjning av ifrågavarande anslag också skall ägna uppmärksamhet åt de frågor, som jag här har berört.

Jag har, herr talman, icke något yrkande.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 9.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 125, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag för budgetåret 1950/51 till bidrag till vanförestalter m. m. samt till bidrag till resor för vanföra m. m.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 10.

Anslag till avlöningar och omkostnader vid statens sinnessjukhus och statens anstalt för fallandesjuka m. m.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 126, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1950/51 till avlöningar och omkostnader vid statens sinnessjukhus och statens anstalt för fallandesjuka m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Kungl. Maj:t hade i propositionen nr 100, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över inrikesärenden för den 17 februari 1950, föreslagit riksdagen att fatta vissa närmare angivna beslut angående anslag till avlöningar och omkostnader vid statens sinnessjukhus och statens anstalt för

Anslag till avlöningar och omkostnader vid statens sinnessjukhus och statens anstalt för fallandesjuka m. m.

fallandesjuka m. m. Kungl. Maj:ts förslag innebar bl. a., att 25 föreståndarinnebefattningar i Ca 14 skulle överföras till övergångsstat.

Utskottet hade i förevarande sammanhang till behandling förehaft fyra motioner.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Weiland* och *Näsgård* (I: 406) och den andra inom andra kammaren av fröken *Höjer m. fl.* (II: 498), hade hemställts, att med överförande på övergångsstat av 25 föreståndarinnebefattningar i 14 lönegraden vid statens sinnessjukhus måtte tills vidare anstå.

Utskottet hemställde,

A. att motionerna I: 204 och II: 259 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

B. att motionerna I: 406 och II: 498 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

C. att riksdagen måtte

I. bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för statens sinnessjukhus, som påkallades av vad departementschefen förordat i statsrådsprotokollet över inrikesärenden för den 17 februari 1950;

II. godkänna i utskottets hemställan intagen avlöningsstat för statens sinnessjukhus, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1950/51;

III. godkänna i utskottets hemställan intagen avlöningsstat för statens anstalt för fallandesjuka, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1950/51;

IV. för budgetåret 1950/51 under elfte huvudtiteln anvisa vissa närmare angivna anslag till avlöningar och omkostnader vid statens sinnessjukhus och statens anstalt för fallandesjuka.

Reservation utan angivet yrkande hade avgivits av herr *Hesselbom*.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid yttrade:

Fröken *HÖJER*: Herr talman! Statsutskottets utlåtande nr 126 innebär bl. a. ikraftträdande av den förra året i princip godtagna omorganisationen av uppsyningspersonalens arbetsuppgifter vid sinnessjukhusen. I motionen II: 498 har jag jämte andra ledamöter hemställt, att med överförande på övergångsstat av de 25 föreståndarinnebefattningarna i lönegrad 14 måtte tills vidare anstå.

Omorganisationsförslaget, som framlagts av sjukhusutredningen, grundades på vissa bestämda förutsättningar i fråga om kvalifikationerna för förste skötare och sköterskor, överskötare och översköterskor. Man förutsatte, att dessa skulle ha ordnad utbildning i kropps- och sinnessjukvård. Den nuvarande organisationen innebär, att uppsyningspersonalen har vissa uppgifter när det gäller översynen av den direkta sjukvården, som skulle kunna inskränkas om kvalifikationerna för ifrågavarande sjukvårdspersonal ordnades i enlighet med nutidens fordringar. Organisationen innebär för närvarande, att man har i genomsnitt två befattningshavare med uppsyningsuppgifter per överläkaravdelning.

Utskottsutlåtandet understryker att Kungl. Maj:ts förslag till personalorganisation för nästa budgetår innebär en förstärkning på flera områden, och trots att det nu råder brist på arbetskraft har utskottet med hänsyn till behovet av upprustning på detta område funnit sig böra tillstyrka Kungl. Maj:ts förslag. Upprustning har i många avseenden skett, men man har därvid helt glömt att tänka på betydelsen av goda kvalifikationer även beträffande sjukvårdspersonalen. När det gäller vården av de sinnessjuka är detta en av de allra viktigaste frågorna.

Hur förhåller det sig nu med denna fråga om goda kvalifikationer? Sjukhus-

Anslag till avlöningar och omkostnader vid statens sinnessjukhus och statens anstalt för fallandesjuka m. m.

utredningen förutsatte i sitt förslag till omorganisation, att samtliga första sköterskor skulle inneha högre utbildning. För närvarande ha dock endast fyra första sköterskor sådan högre utbildning. Dessutom förutsattes i förslaget, att samtliga överskötare och översköterskor skulle inneha denna utbildning, som för närvarande dock icke innehas av någon överskötare och av blott ca 50 procent av översköterskorna, nämligen 180 av något över 300.

Jag skall taga ett litet exempel på hur detta kommer att inverka på föreståndarinnornas arbete. Föreståndarinnorna på apotek, som man hädanefter vill göra till översköterska på apotek, har bl. a. att dela ut apoteksvaror efter rekvisition. Dessutom får hon nu i detalj instruera den sjukvårdspersonal utan högre utbildning, som kommer och hämtar ut de olika varorna, om dessas distribution. I den moderna sinnessjukvården är det en helt annan sak att distribuera medikamenter till sinnessjukhusen än det har varit tidigare. Dessutom åligger det henne att sköta administrationen av arbetet, städerskepersonal, personalbostäder och avlösning av föreståndarinnorna. Vi ha alltså några av dessa befattningar vid statens sinnessjukhus placerade i 14:e lönegraden. Det är naturligtvis inte avsikten att sätta ned dem, som nu äro anställda, det har jag fullt klart för mig, men så fort den nuvarande personalen slutar skall man i stället tillsätta översköterskor i 12:e lönegraden, vilka skola ha praktiskt taget samma skyldigheter som nuvarande föreståndarinnorna.

Vad säger nu medicinalstyrelsen om detta? Medicinalstyrelsen har i sina petita för 1949/50 meddelat, att någon förbättring av rekryteringsmöjligheterna icke har inträtt. I fråga om några personalgrupper är rekryteringsläget numera katastrofartat, heter det. Detta gäller närmast läkarpersonalen vid kroppssjukvården, för arbete i laboratorier

och läkemedelsförråd utbildade sjuksköterskor, samt köksföreståndare och biträdande köksföreståndare. På grund av 1947 års riksdags ställningstagande till sjuksköterskornas lönegradsplacering samt pågående utredning om utbildning av sjukvårdspersonal vid sinnessjukhusen finner sig medicinalstyrelsen icke böra framlägga förslag till åtgärder, varigenom rekryteringen till i kroppssjukvård, laboratoriearbete o. d. utbildade sjuksköterskor skulle kunna förbättras.

Man frågar sig nu, varför man inte kan genomföra en i och för sig förnuftig organisation på ett förnuftigt sätt. Om man i det nuvarande nödläget i fråga om sjukvårdspersonalens kvalifikationer bibehölle de nuvarande föreståndarinnobefattningarna vid apotek och laboratorier — i den mån sådana finnas — försämrar åtminstone inte situationen just beträffande dessa befattningshavare — de äro nödvändiga för sjukhusdriften.

Det kan man inte göra, säger utskottet, därför att det i propositionen framlagda förslaget är en följd av det beslut, som vid föregående års riksdag fattades beträffande uppsyningspersonalens organisation och som utgör ett led i rationaliseringen på detta område. Ett bifall till de i ärendet väckta motionerna skulle alltså innebära ett avbrytande av pågående rationalisering, vilket skulle komma att återverka på behovet av personal inom andra kategorier.

Vad menas egentligen med detta? Rationaliseringsförslaget innebär, att en uppsyningsman per sjukhus får hand om samtliga personalfrågor. Det innebär vidare att det skall finnas en avdelningsföreståndare på varje överläkareavdelning samt att arbetet på laboratorier och apoteksförråd skall överföras på översköterskor, som ha till uppgift att avbyta avdelningsföreståndarna och hjälpa dem.

Vad är det för personal inom andra

Anslag till avlöningar och omkostnader vid statens sinnessjukhus och statens anstalt för fallandesjuka m. m.

kategorier, där behovet påverkas av att man även i fortsättningen låter den personal, som jag här talat om, ha de löneförmåner, som tidigare ha ansetts vara lämpliga för densamma? Någon ändring av den kvalificerade personalens arbete vid sjukvården kan för närvarande knappast tänkas, annat än att deras arbetsuppgifter öka för varje dag, på grund av att befattningshavarnas antal decimeras. Föreståndarinnepersonalen har visserligen fått skrivbiträden till hjälp i sitt arbete, men behovet av sådana biträden har länge förefunnits, eftersom föreståndarinnepersonalen har haft en arbetstid på elva à tolv timmar per dag. De behöva därför mer än väl denna lättnad i arbetet.

Jag kan inte förstå, att man inte vid ikraftträdandet av ett i och för sig gott förslag skall kunna undersöka, om förutsättningarna för förslaget genomförande föreligga, och göra det lilla man kan för att undvika att man vid genomförandet försämrar det, som våra sinnessjukhus äro till för, nämligen vården av de sjuka. Åtminstone bör man inte i nuvarande situation försämrade de få möjligheter vi nu ha att få kvalificerad personal.

Herr talman! Trots att det inte finns någon reservation avgiven ber jag ändå att få yrka bifall till min motion, varvid jag hoppas att jag skall få åtminstone någon hjälp av kammarens ledamöter.

Herr MARTENSSON i Uddevalla: Herr talman! Jag skall inte närmare ingå på det anförande, som fröken Höjer här höll. Jag vill dock erinra om att riksdagen förra året fattade beslut om en mycket omfattande personalökning vid våra sinnessjukhus, och att det i här föreliggande utskottsutlåtande föreslås en personalökning på inte mindre än 191 nya tjänster.

Jag vill vidare erinra om att det i samband med riksdagsbeslutet förra året fastställdes en plan över personalen vid sinnessjukvården. Om vi nu skulle bifalla den motion, som fröken Höjer har väckt i detta ärende, så skulle detta innebära att riksdagen i vissa delar upphävde det beslut, som förra året fattades beträffande rationaliseringen på detta område. Den kritik, som fröken Höjer i dag framfört, och det yrkande hon ställde, borde ha framkommit förra året, när riksdagen behandlade själva sakfrågan.

Herr talman! Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Fröken HÖJER: Herr talman! Jag yrkade bifall till principförslaget förra året. Det är ju en metod som tillämpats av riksdagen i andra frågor, t. ex. den allmänna sjukförsäkringen. Där antog riksdagen principförslaget för många år sedan, men uppsköt beslutets ikraftträdande därför att förutsättningarna för dess genomförande icke voro för handen. Av samma skäl biträdde jag principförslaget om denna omorganisation. Det är nämligen ytterst värdefullt att vi få välkvalificerat sjukvårdsfolk vid statens sinnessjukhus. Däremot har jag inte godkänt varje detalj i omorganisationsförslaget. Jag menar, att även om vi nu ha fått en personalförstärkning, ha vi ändå inte fått den nödvändiga förstärkningen av personalens kvalitet vid våra sinnessjukhus. Det var den saken jag framhöll i mitt anförande.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till utskottets hemställan med den ändring däri, som föranleddes av bifall till motionen II: 498; och biföll kammaren vad utskottet hemställt.

Modernisering och utbyggnad av de statliga sinnessjukhusen m. m.

§ 11.

Modernisering och utbyggnad av de statliga sinnessjukhusen m. m.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 127, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående modernisering och utbyggnad av de statliga sinnessjukhusen m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr FAST: Herr talman! Jag skall be att få säga några ord i denna fråga, eftersom jag har haft att göra med den i olika sammanhang under förberedelsestadiet. Jag kommer givetvis att yrka bifall till utskottets hemställan, men jag skulle vilja understryka ett par principiella synpunkter.

Jag tror, att det här i landet råder en mycket allmän uppfattning om att det skulle varit önskvärt, att sinnessjukvården hade varit lagd under landstingen och städerna utanför landsting. Ett av de avgörande skälen härför är att man kanske skulle ha fått en smidigare och billigare organisation, men huvudsaken är att man skulle ha fått till stånd ett intimare och bättre samarbete mellan kroppssjukvården och sinnessjukvården. Jag tror att det med den medicinska utveckling, som för närvarande pågår, blir alltmer nödvändigt att få till stånd ett sådant samarbete mellan kroppssjukvård och sinnessjukvård.

Det är sålunda inte tu tal om att det hade varit lämpligt, om man nu hade kunnat fatta beslut om att lägga sinnessjukvården under landstingen. Men vi våga inte själva inom landstingen ställa ett sådant yrkande.

Det första skälet härför är att vi äro långt ifrån tillfredsställda med utbyggnaden av kroppssjukvården. Vi ha ett kommande program, som ligger så att säga på is. Vi ha en del pengar redan anvisade för detta ändamål, men vi ha inte byggnadstillstånd. Den ena special-

avdelningen efter den andra måste inrättas, och inte minst de psykiatriska avdelningarna vid våra centralasarett måste utbyggas. Det är klart, att vi, om vi i detta läge skulle bli huvudmän för sinnessjukvården, inte skulle kunna uträtta någonting på detta område under de närmaste åren, och detta kanske skulle kunna ge upphov till att säga: »Här får man se, hur det går, när landstingen övertaga huvudmannaskapet.» Den risken vilja vi inte ikläda oss.

Det andra skälet är att landstingen hittills ha kunnat vara ganska frikostiga vid övertagandet av den ena statliga uppgiften efter den andra utan att ha fått klart fixerat vilka bidrag som staten skall lämna. Jag erinrar om att de bidrag, som ha lämnats vid övertagandet av de statliga uppgifterna, icke ha följt med prisutvecklingen, utan vill endast täcka en del av vad de varit avsedda att täcka. Landstingen, och framför allt Landstingsförbundet, ha sannernligen inte legat på knä för att få statsbidrag.

Men nu ha vi intagit den ståndpunkten, att det inte längre går att visa generositet gentemot staten, framför allt inte om vi skola övertaga en så viktig uppgift, som det här är fråga om, och det innebär att det måste vara fullständigt klart med fördelningen av kostnaderna mellan landstingen, städerna utanför landsting och staten vid den tidpunkt, då ett sådant här principbeslut skall fattas.

Jag har också begärt ordet, herr talman, för att få understryka ytterligare en sak. Jag är inte säker på att den utbyggnadsperiod, som nu är ofrånkomlig och som jag inte har någonting att erinra mot, kommer att göra det lämpligare för landstingen att övertaga sinnessjukvården, ty vi kunna inte veta, om denna utbyggnad av sinnessjukvården, när den har ägt rum, kommer att passa in i landstingens utbyggnadsplaner. Men det få vi överväga vid en senare tidpunkt.

Modernisering och utbyggnad av de statliga sinnessjukhusen m. m.

Jag vet emellertid, att det finns landsting, som äro intresserade av att göra ett försök att bli huvudmän även för sinnessjukvården i nära anslutning till kroppssjukvården och alltså vilja utöver en psykiatrisk avdelning vid centrallasarettet även anordna ett mindre sinnessjukhus. Jag tänker därvidlag på ren ståndpunkt man intagit i Södermanlands läns landsting, och jag uttalar den förhoppningen, att inrikesministern inte skall anse sig så bunden av direktiven att han inte kan på ett lämpligt sätt också föra förhandlingar med de landsting, som begära sådana förhandlingar. Det skulle vara utomordentligt värdefullt att se, vilka resultat ett sådant närmare samarbete mellan kroppssjukvården och sinnessjukvården kan leda till, och jag tror därför att denna vädjan till inrikesministern kan vara befogad.

Jag skulle vilja säga, att jag i denna fråga om huvudmannaskapet för den lättskötta sinnessjukvården redan på 1920-talet hade väckt en motion, där jag ansåg att landstingen skulle bli huvudmän för denna vård. Då sade statsutskottet, att staten borde ha hand om all sinnessjukvård, och denna uppgift har den också skött, men vi ha också sett resultatet.

Nu vill jag, herr talman, utan vidare erkänna, att den lättskötta sinnessjukvården är både mycket ojämnt och dåligt utbyggd, och ett av skälen härför är att det inte har varit fullt klart, vem som skall vara huvudman för denna vård. Jag uttalar därför den förhoppningen, att landstingen, när nu denna fråga om huvudmannaskapet löses och i den mån de få möjligheter att bygga ut denna sjukvård och erhålla byggnadstillstånd för nybyggnader och omändring av gamla byggnader, då också på allvar skola gripa sig an med utbyggandet av denna vårdgren och söka föra upp den på en nivå, som är något så när jämförbar med den övriga sjukvårdens standard.

Jag skall be att få göra ett tillägg. Jag

vill kraftigt understryka, att det är nödvändigt att åstadkomma en gränsdragning mellan de lättskötta sinnessjuka, som det skall falla på landstingens och städernas lott att ta hand om, och de verkliga hospitalfallen. Jag är medveten om, herr talman, att denna gränsdragning ingalunda är lätt att göra, men det är lika fullt nödvändigt att åstadkomma den.

Det är, herr talman, egentligen endast dessa få synpunkter, som jag i detta sammanhang har velat anlägga, och jag har rentav ansett det vara min skyldighet att framföra dem.

Jag har i det nuvarande läget ingenting emot att kammaren bifaller vad statsutskottet i sitt utlåtande föreslagit.

Herr von FRIESEN: Herr talman! Jag har begärt ordet för att säga några ord i anledning av vad herr Fast i sitt anförande yttrade om huvudmannaskapet för sinnessjukvården.

I en motion, understödd av ett ganska stort antal av kammarens ledamöter, har jag föreslagit att riksdagen redan nu måtte fatta ett principbeslut om att landstingen skola övertaga den av staten skötta sinnessjukvården och därjämte att en ekonomisk utredning skall äga rum, så att inte en skadlig och farlig övervältring av skattebördorna kommer att ske. Det råder nämligen, herr talman, inte den ringaste tvekan om att staten har misslyckats på detta område när det gäller att ge de sjuka människorna den vård, som de behöva. Vi kunna bara tänka oss de långa väntelistorna vid de statliga sinnessjukhusen.

Med den utveckling, som medicinen idag har nått, ha vi i alla fall ganska betydande möjligheter att, om stora och viktiga sjukdomsgrupper erhålla en tidig diagnos, inleda en tillfredsställande behandling. Jag erinrar om de bekanta chockbehandlingarna och om de olika operativa ingrepp, som kunna ifrågakomma.

Modernisering och utbyggnad av de statliga sinnessjukhusen m. m.

Tillståndet på åtminstone flertalet av våra statliga sinnessjukhus är bedrövligt. Statsmakterna äro naturligtvis medvetna därom. Det har förelegat betydande svårigheter beträffande rekryteringen bl. a. av läkare, svårigheter som inte alls ha gjort sig gällande i fråga om den sinnessjukvård, som bedrivs av städerna utanför landsting.

All erfarenhet talar för att en decentralisering av sinnessjukvården skulle vara till gagn för de sjuka. Varför har man då antagit, att förhållandena skulle bli bättre, om en sådan decentralisering kom till stånd? Jo, vi kunna hänvisa till den statliga byråkratien och dess ganska förlamande inflytande på verksamheten vid sinnessjukhusen. Våra överläkare vid de statliga sinnessjukhusen äro belamrade med allsköns administrativa uppgifter, som hindra dem att i så stor utsträckning, som de skulle önska, bedriva sjukvård.

Jag skulle kunna frambära åtskilliga personliga vittnesbörd på denna punkt, inte minst från den landsända, som jag själv representerar, där man helt nyligen förklarade att situationen i detta avseende är nära nog förtvivlad.

En decentralisering av sinnessjukvården skulle medföra mindre byråkrati och göra det lättare att sköta den uppgift det här gäller. Läkarna skulle få längre tid över för sin egentliga uppgift, nämligen den sjukvårdande. Det förhåller sig alltså på det sättet, som herr Fast understrukit, att alla medicinska skäl tala för en decentralisering.

Statsutskottets medlemmar — och framför allt de riksdagsledamöter, som inte vilja genomföra en sådan decentralisering — säga, att de i princip önska en sådan reform, som här föreslagits, men bara inte just nu. De säga alltså: »Låt oss skjuta denna reform på framtiden!» Jag förmodar att de utgå ifrån att landstingen äro glada över att slippa övertaga dessa uppgifter, som sannerligen inte ha skötts på ett tillfredsställande sätt hittills. Men om en

reform någonsin skall genomföras, om ett allmänt principbeslut skall fattas av riksdagen, bör det väl i alla fall ske nu; sedan blir det tyvärr för sent.

Med en viss oro hörde jag herr Fast säga, att den utbyggnad av sinnessjukvården, som nu föreslås och som väl kommer att beslutas, kommer att uppskjuta decentraliseringsreformen till en mycket obestämd framtid. Jag har en känsla av att han och många med honom anse, att övertagandet av sinnessjukvården är en uppgift, som man varken nu eller senare vill åtaga sig. Jag förstår mer än väl, att det finns skäl för den åsikten, att uppgiften är alltför besvärlig med hänsyn till landstingens omfattande nybyggnadsprogram. Men jag har, herr talman, bara velat framhålla, att i den beklagliga situation, vari vi nu befinna oss, ser det ut som om vi skulle nödgas att för en mycket lång tid framåt uppskjuta en reform, som i varje fall av alla människor, som ha sysslat med dessa frågor, anses vara den enda riktiga och förnuftiga ur sjukvårdssynpunkt.

På grund av den långt framskridna tiden och med hänsyn till enhälligheten hos statsutskottet skall jag inte fresta ett försök att yrka avslag på utskottets hemställan under denna punkt. Jag har endast på detta sätt, herr talman, velat ge till känna min och mina medmotionärers uppfattning i denna fråga.

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet **MOSSBERG**: Herr talman! Herr von Friesen sade i sitt anförande, att förhållandena inom sinnessjukvården äro bedrövliga. Det är ett starkt ord, som herr von Friesen tog i sin mun, men jag har ingen anledning att gå in i en polemik med honom på den punkten, ty det är uppenbart att sinnessjukvården i vårt land rent ut sagt är försummad, ja i hög grad försummad. Jag betraktar det som en humanitär uppgift av allra första ordningen att vi få till stånd ett bättre sakernas tillstånd

Modernisering och utbyggnad av de statliga sinnessjukhusen m. m.

än det, som nu råder inom sinnessjukvården. Om den utveckling, som pågått på detta område under några år, får fortsätta — en utveckling som främst karakteriseras av växande svårigheter att försörja sjukhusen med läkare, av en allt längre kö av sjuka människor, som vänta på att komma in på sjukhusen, och av ett sakta försämrat byggnadsbestånd — då stå vi inom en nära framtid inför en katastrof i fråga om sinnessjukvården. Jag vill alltså vid detta tillfälle framföra ett tack till utskottet för dess välvilliga behandling av den generalplan, som nu är framlagd. Jag hoppas bara att det skall finnas möjligheter att under de kommande riksdagarna steg för steg åstadkomma förbättringar på detta område.

Vad som egentligen föranledde mig att begära ordet var, att jag tyckte att herr von Friesen alltför oreserverat gav den omständigheten, att staten står som huvudman för sinnessjukvården, den uteslutande skulden för det tillstånd, som nu råder. Den erfarenhet jag försökt skaffa mig under den tid, då jag arbetat med problemen inom sinnessjukvården, har nämligen givit mig ett starkt intryck av att det är en internationell företeelse, att sinnessjukvården står på en väsentligt lägre standard än kroppssjukvården. Detta förhållande råder inte endast i vårt land utan även i de länder, där sinnessjukvården varit anförtrödd åt lokala huvudmän. Jag har frågat några representanter från andra länder hur det står till med sinnessjukvården hemma hos dem. De ha endast ruskat på huvudet och sagt, att den är bedrövlig. Att vi i vårt land befinna oss i det läge, som vi göra, är således inte enbart beroende av den omständigheten, att staten stått som huvudman.

Vi skola komma ihåg, att det för tjugu år sedan rådde allmän enighet här i riksdagen om att det bästa sättet att hjälpa upp sinnessjukvården var att till den överlämna gamla uttrangerade och uttjänta kasernetablissemang, vilka

finno ändras om till sinnessjukhus. Ingen reste då någon egentlig opposition emot detta. Man ansåg att det var ytterst lämpligt och ändamålsenligt att måla upp och reparera några gamla regementsbyggnader och låta de sinnessjuka flytta in i de logement, där de värnpliktiga tidigare hade legat.

Varför ha åsikterna förändrats på dessa tjugu år? Vi ha ingen anledning att döma dem, som fattade dessa beslut för tjugu år sedan. Då betraktade man nämligen ett sinnessjukhus — eller ett hospital, som man sade på den tiden — praktiskt taget endast som en förvaringsplats för stackars olyckliga människor, som man ingenting kunde göra med och som bara kunde förvaras där till dess livslågan slocknade. Man hade mycket små möjligheter att gripa in med en aktiv terapi. En del människor blevo så småningom friska, somliga blevo kroniska fall, och det var ingenting att göra åt den saken. Det var först i mitten på 1930-talet, som man inom läkarvetenskapen hade kommit fram till verkligt effektiva metoder, så att man kunde gå sinnessjukdomarna in på livet och angripa dem med aktiva behandlingsmetoder. Vi skola komma ihåg, att alla de moderna behandlingsmetoder herr von Friesen talade om härröra från mitten av 1930-talet. Det är dessa nya möjligheter att angripa sinnessjukdomarna — möjligheter som ökas för varje år — som göra att vi fått en annan syn på sinnessjukdomarna och på den önskvärda beskaffenheten av våra sinnessjukhus. Vi skola slutligen — och det är inte minst viktigt — komma ihåg, att under det årtionde som gått till ända har världen varit i krig, och det har inte kunnat göras någonting för att rusta upp på detta område.

Jag konstaterar således, att om vi redan i början av 1930-talet haft en decentraliserad sjukvård av det slag, som herr von Friesen önskar — jag erkänner gärna att mycket talar för lämpligheten härav — så tala också alla skäl

Modernisering och utbyggnad av de statliga sinnessjukhusen m. m.

för att landstingen med förtjusning skulle ha tagit emot de gamla regementsbyggnaderna för att använda dem till sinnessjukhus. Och under 1940-talet hade med all säkerhet landstingen inte heller kunnat göra några storverk för att rusta upp ett sjukhusbestånd, som till största delen tillkommit under en tid, då man haft en helt annan uppfattning om sinnessjukvårdens möjligheter än den, som vi nu ha. Även om landstingen stått som huvudmän hade alltså standarden inom sinnessjukvården säkerligen varit väsentligt lägre än standarden på våra kroppssjukhus. Jag vill nu inte säga detta för att fritaga staten från ansvar för det nuvarande läget på detta område, men jag har velat ställa in frågan i detta större sammanhang och säga, att kanske inte heller allt hade varit fullgott om vi hade haft andra huvudmän.

Skall man nu ändra på huvudmannaskapat, eller skola vi skjuta den frågan på framtiden? Herr von Friesen har den uppfattningen att vi nu böra bestämma oss för hur det skall vara. När jag tagit ställning till denna fråga har jag kommit till den bestämda uppfattningen, att det vore synnerligen olyckligt om vi nu skulle binda oss för ett beslut av innebörd, att sinnessjukvården i framtiden skall övergå till landstingen. Staten skall ju dessförinnan rusta upp på detta område, och det har alltid visat sig, att när huvudmannaskapet varit svävande, så har detta verkat hämmande på de anslagsbeviljande myndigheternas villighet att anslå medel. Klockheten bjuder alltså att skjuta denna fråga på framtiden. Låt oss se till att vi göra vad som ligger inom de ekonomiska möjligheternas ram för att rusta upp det sjukhusbestånd vi ha. När sedan sinnessjukvården nått en sådan standard att landstingen kunna reflektera på att taga hand om den, låt oss då taga upp frågan till ny diskussion utifrån de förutsättningar, som då komma att föreligga.

Herr MÄRTENSSON i Uddevalla: Herr talman! Jag hade först inte tänkt ta till orda i denna debatt, men då frågan om huvudmannaskapet för sinnessjukvården har kommit upp här i kammaren, vill jag säga, att jag i stort sett delar den uppfattning, som herr Fast givit uttryck åt i denna fråga. Jag kan tillägga, att utskottet har förordat ungefär samma grunder och varit inne på samma linjer, som herr Fast rekommenderat.

Vad utskottet däremot inte har velat vara med om är att riksdagen för närvarande skulle ta ståndpunkt till denna fråga. Utskottet har kommit till den bestämda uppfattningen, att landstingen för närvarande inte ha möjligheter och resurser att övertaga sinnessjukvården. Jag vill bara erinra om att landstingen och städerna utanför landsting ha program för modernisering av kroppssjukvården, inrättande av nya sjukvårdslokaler o. s. v., som medför kostnader på inte mindre än 650 miljoner kronor. Om vi sedan till denna summa skulle lägga kostnaderna för en utbyggnad av sinnessjukvården, vilka enligt den generalplan, som är upptagen i propositionen, uppgå till 250 miljoner kronor, tror jag att landstingen skulle komma att stupa på denna uppgift. Jag vill bara tillägga, att sinnessjukvården är i behov av en upprustning och en modernisering snarast möjligt.

Om nu denna fråga om huvudmannaskapet skulle göras till en tvistefråga mellan de olika myndigheterna, hur kommer det då att gå med generalplanen för utbyggnad och modernisering av sinnessjukvården? Jag är rädd för att den inte kommer att förverkligas, så länge som dessa stridsfrågor äro olösta och underhandlingar pågå mellan staten och representanter för landstingen och städerna utanför landsting. Det är inte minst ur den synpunkten, herr talman, som jag vill yrka bifall till utskottets förslag.

Jag kan tillägga, att landstingen un-

Åtgärder i syfte att till Sverige överföra vissa utländska läkare.

der de senare åren ha övertagit vården av de lättskötta sinnessjuka, men det har nog visat sig att inte alla lands-
ting ha löst ens denna uppgift på ett
tillfredsställande sätt.

Vidare yttrades ej. Utskottets hem-
ställan bifölls.

§ 12.

Åtgärder i syfte att till Sverige överföra vissa utländska läkare.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr
128, i anledning av Kungl. Maj:ts propo-
sition angående åtgärder i syfte att till
Sverige överföra vissa utländska läkare
jämfte i ämnet väckta motioner.

I propositionen nr 134 hade Kungl.
Maj:t, under återopande av bilagt ut-
drag ur statsrådsprotokollet över inri-
kesärenden för den 10 mars 1950, före-
slagit riksdagen att för budgetåret
1950/51 anvisa dels å driftbudgeten un-
der elfte huvudtiteln till Kostnader för
överförande till Sverige av vissa ut-
ländska läkare ett förslagsanslag av
150 000 kronor, dels ock å kapitalbud-
geten under fonden för låneunderstöd
till Lån till vissa utländska läkare ett
investeringsanslag av 180 000 kronor.

Kungl. Maj:ts förslag innebar, att un-
der budgetåret 1950/51 skulle till Sve-
rige successivt överföras högst 100 ös-
terrikiska läkare.

Utskottet hade i förevarande sam-
manhang till behandling förehaft två
likalydande motioner, väckta den ena
inom första kammaren av fröken *Andersson*
och herr *Lundqvist* (I: 437) och den andra
inom andra kammaren av fru *Ewerlöf m. fl.*
(II: 526), i vilka hemställts, att riksdagen
måtte i anledning av nu förevarande propo-
sition

dels i skrivelse till Kungl. Maj:t för
sin del anhålla om utredning av det
föreliggande och troliga behovet av lä-
kare i landet och av möjligheterna att
eliminera de hinder, som föreläge för

en tillräckligt omfattande utbildning av
svenska läkare, och därmed samman-
hängande spörsmål,

dels i skrivelse till Kungl. Maj:t för
sin del framhålla, att möjligen förelig-
gande akut brist på läkare i främsta
rummet borde motverkas genom att
därför lämpade svenska medicine kan-
didater bereddes tillfälle att tjänstgöra,
där sådan brist föreläge, och i andra
rummet genom att danska och finländ-
ska läkare bereddes samma möjligheter
och uppmanades därtill samt att om
överföring av andra utländska läkare
därutöver visade sig behöfelig antalet
begränsades till högst 20 för budgetåret
1950/51,

dels till Kostnader för överförande
till Sverige av vissa utländska läkare
å driftbudgeten under elfte huvudtiteln
anvisa ett förslagsanslag av 30 000 kro-
nor,

dels ock till Lån till vissa utländska
läkare å kapitalbudgeten under fonden
för låneunderstöd anvisa ett investe-
ringsanslag av 36 000 kronor.

Utskottet hemställde,

I. att riksdagen måtte med bifall till
Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag
å motionerna I: 437 och II: 526, i vad
de avsåge medelsanvisningen, för bud-
getåret 1950/51 anvisa

a) till Kostnader för överförande till
Sverige av vissa utländska läkare under
elfte huvudtiteln ett förslagsanslag av
150 000 kronor;

b) till Lån till vissa utländska läkare
under fonden för låneunderstöd ett in-
vesteringsanslag av 180 000 kronor;

II. att motionerna I: 437 och II: 526,
till den del de icke behandlats under
I, icke måtte till någon riksdagens åt-
gård föranleda.

Reservation hade avgivits av herr
Ohlson, fröken *Andersson* samt herrar
Ståhl, *Bergstrand* och *Birke*, vilka an-
sett, att utskottet bort hemställa,

I. att riksdagen måtte i anledning av

Åtgärder i syfte att till Sverige överföra vissa utländska läkare.

Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 437 och II: 526, i vad de avsåge medelsanvisningen, för budgetåret 1950/51 anvisa

a) till Kostnader för överförande till Sverige av vissa utländska läkare under elfte huvudtiteln ett förslagsanslag av 30 000 kronor;

b) till Lån till vissa utländska läkare under fonden för låneunderstöd ett investeringsanslag av 36 000 kronor;

II. att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 437 och II: 526, till den del de icke behandlats under I.,

a) i skrivelse till Kungl. Maj:t an hålla om utredning av det föreliggande och troliga behovet av läkare i landet och av möjligheterna att eliminera de hinder, som föreläge för en tillräckligt omfattande utbildning av svenska läkare, och därmed sammanhängande spörsmål;

b) i skrivelse till Kungl. Maj:t fram hålla, att möjligen föreliggande akut brist på läkare i främsta rummet borde motverkas genom att därför lämpade svenska medicine kandidater bereddes tillfälle att tjänstgöra, där sådan brist föreläge, och i andra rummet genom att danska och finländska läkare bereddes samma möjligheter och uppmanades därtill samt att om överföring av andra utländska läkare därutöver visade sig behöfelig antalet begränsades till högst 20 för budgetåret 1950/51.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid:

Herr **BIRKE**: Herr talman! Jag känner en viss tveksamhet inför detta förslag att överföra 100 österrikiska läkare till Sverige. Det förefaller som om den utredning, som föregått detta utlåtande, i någon mån kan sägas vara bristfällig. Man hade först på känn att det gällde specialister, pediatriker och narkosläkare, men när sådana inte funnos i Österrike fick den tanken släppas och i stället fick man börja underhandla om sinnessjukläkare.

När man undersöker utbildningen i Österrike för de psykiatriska läkarna står det klart, att den inte är i nivå med motsvarande utbildning här i Sverige. Förutsättningen för en god psykiatriker är framför allt att han väl skall känna till språket men också de svenska förhållandena i övrigt. Det tar ju en ganska lång tid innan en utlänning hin ner sätta sig in i detta. Det är därför klart, att man inte heller kan ha österrikiska sinnessjukläkare.

Samma förhållanden råda beträffande provinsialläkare. Även provinsialläkarbefattningen är något speciellt, som fordrar en god kännedom om förhållandena i Sverige. Att sätta utlänningar som provinsialläkare är således inte heller lämpligt.

Man får följaktligen den uppfattningen av propositionen, att det blir läkare i största allmänhet som skola överföras hit. Jag förmodar att det kommer att bli underläkare på kroppssjukhusen, och det skulle då vara intressant att i det sammanhanget få veta, hur stor bristen är på underläkare vid kroppssjukhusen. Att det föreligger en brist är obestridligt, men vilken omfattning denna brist har är ej klarlagt.

Nu ha vi väl även brist på annan personal vid sjukhusen. Det finns inte tillräckligt med sjuksköterskor, och vi ha inte heller tillräckligt med tandläkare, om vi nu skola tänka på tandvården. Det är klart att man kan införa utländska läkare och sjuksköterskor och biträden, men man hjälper inte upp bristsituationen med enbart detta. En allsidig utredning måste företagas för att undersöka hur bristerna skola rättas till beträffande personalen.

Jag tror också att om dessa utländska underläkare komma att tjänstgöra på våra kroppssjukhus, så komma de att förorsaka en ökad belastning för de svenska läkare, som skola övervaka dem. Vi ha ju redan förut ett stort antal utländska läkare här i landet — mellan 10 och 15 procent — och vi veta att

Åtgärder i syfte att till Sverige överföra vissa utländska läkare.

dessas förorsaka den svenska läkarkåren ganska mycket arbete.

Utbyggnaden av vår sjukvård bör ske i det tempo, som tillgången på vår egen arbetskraft tillåter. Därför ha också reservanterna föreslagit en utredning. På många områden kunna vissa missförhållanden rättas till. Det skulle kanske kunna övervägas, huruvida inte vissa pensionerade läkare, som ha sin vitalitet kvar och i övrigt äro lämpliga, skulle kunna tjänstgöra något år längre. Ett rationellare arbete på sjukhusen skulle också kunna spara läkarnas arbetskraft. Läkarna få ju ofta svara i telefon och sysselsätta sig med blankettifyllning och skrivandet av en massa rapporter. Dessa förhållanden gälla också för provinsialläkarna. Jag tror att det skulle kunna vinnas ganska mycket på om i Mellansverige anställdes ett skrivbiträde, som skulle tjänstgöra vid ett par tre provinsialläkardistrikt, för att fylla i blanketter och deltaga i skrivgöromål o. s. v., så att provinsialläkarna skulle kunna sysselsätta sig mera med själva sjukvården.

Det finns i landet omkring 100 studerande utländska medicinare, som ännu inte tagit sin licentiatexamen. Det vore kanske ett lämpligt tillfälle att genom statsstipendier eller lån låta dessa medicinare bli färdiga med sin examen för att sedan få in dem i sjukvården. Den medicinska utbildningen skulle kunna rationaliseras genom att lägga kurserna så, att det inte blir onödiga uppehåll mellan dem. I vår reservation ha vi också pekat på, att de medicinska kandidaterna borde få komma ut och tjänstgöra.

Det finns också en annan sida av saken, och det är skatterna. De gifta läkarparen veta ju att sambeskattningen är så pass hård, att det knappast lönar sig att båda arbeta. Det är därför ganska vanligt — jag känner sådana fall — att man avstår från att utöva sitt yrke eftersom skatterna bli så hårda, att överskottet blir obetydligt. Om sambeskatt-

ningen rättades till, skulle därför också här vinnas fördelar.

Reservanterna gå försiktigare fram än Kungl. Maj:t i denna fråga. De anse att det på försök skulle kunna införas 20 stycken läkare, och det understrykes att det bör göras en fullständigare utredning i detta avseende innan ett antal av 100 läkare överföres till Sverige.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Under detta anförande övertog herr förste vice talmannen ledningen av förhandlingarna.

Herr von FRIESEN: Herr talman! En ärad ledamot av första kammaren, även han läkare, yttrade inledningsvis i sitt anförande härom dagen, när denna fråga behandlades, att han för sin del ansåg, att en yrkesman, som uppträdde i en debatt, skulle tala obunden av sin yrkestillhörighet eller sin tillhörighet till ett fackförbund. Jag är såtillvida helt överens med honom, att jag accepterar den tanken att vi riksdagsledamöter inte äro valda av några korporationer utan representera en på särskilt sätt sammansatt valmanskår.

Däremot är jag inte i stånd att dela hans uppfattning i fortsättningen, då han kritiserade Sveriges läkarförbunds ledning för dess inställning till dessa frågor, av det enkla skälet att jag själv sedan ett 10-tal år tillbaka tillhör sagda ledning. Jag vore tacksam om de eventuella anmärkningar, som till äventyrs i denna debatt kunna riktas mot Sveriges läkarförbund och dess åtgärder i denna fråga och andra frågor, som röra den s. k. läkarbristen, kunde adresseras till mig personligen.

Jag skulle härefter vilja konstatera, att det otvivelaktigt råder en akut brist på läkare i vårt land. Om man ser en smula tillbaka i tiden och tänker efter vilka förhållanden som rådde, när vi inom min generation voro unga och nyutexaminerade läkare, måste jag säga,

Åtgärder i syfte att till Sverige överföra vissa utländska läkare.

att det sannerligen inte var lätt att då få några platser vid sjukhusen; man fick bocka sig ganska länge för överläkarna och de myndiga representanterna för sjukvårdsberedningarna och sjukhusdirektionerna för att över huvud taget få lov att tjänstgöra såsom assistentläkare eller i en annan underordnad befattning vid dessa sjukhus. I bästa fall kunde man få en lön på låt mig säga 50 eller 100 kronor i månaden, men i många fall fick man ingen som helst ersättning. Det mesta arbete, som utfördes, var rent sjukvårdsarbete, och huvudmännen begagnade sig vid det tillfället, då det fanns stor tillgång på läkare, av möjligheten att utnyttja dem, något som allmänt brukar vara fallet då det finns god tillgång på andra yrkesutöware.

Denna situation rädde ett gott stycke in på 1930-talet. Det var först i slutet av 1930-talet, som vi nådde till bättre jämviktsförhållanden och de yngre läkarna fingo en bättre ställning. Sedan kom kriget just vid detta tillfälle och ställde oss inför alldeles särskilda problem — inkallelserna, som drabbade läkarna i lika hög grad som de andra, är ingenting att säga om, ty det var en börda, som skulle bäras av alla. Vid den tidpunkten räknade vi otvivelaktigt fel, och jag tror inte vi voro ensamma där-om, när det gällde att bedöma, hur arbetskraftssituationen efter kriget skulle gestalta sig. Vi hade — det erkänner jag gärna — den uppfattningen, att nu voro så många läkare inkallade till militär-tjänstgöring, att det, när det blev fred igen och militärtjänstgöringen upphörde och läkarna kommo tillbaka, skulle bli svårt att sysselsätta dem. Denna förutsägelse visade sig vara fullständigt felaktig. Det gick ganska lätt att absorbera de från militärtjänsten utkomna läkarna, och detta i trots av den successiva utbyggnad av den civila sjukvården, som ägde rum. Nu föreligger otvivelaktigt en brist, men jag har den uppfattningen att denna akuta brist-

situation inte bör föranleda några panikåtgärder från statsmakternas sida.

Hur skall man då kunna tänka sig att denna brist skall avhjälpas? Dels kan man tänka sig åtgärder på lång sikt. Man kan skaffa flera läkare genom att öka antalet utbildningsplatser. Jag tillåter mig konstatera, att de svenska läkarna och deras organisationer aldrig motsatt sig en utökning av antalet utbildningsplatser. År 1946 väcktes det i denna kammare en motion, undertecknad av ett mycket stort antal ledamöter — framför allt från västra Sverige — i vilken det yrkades, att man på grund av läkarbristen skulle inrätta en medicinsk högskola i Göteborg. Den motionen skrevs och framlämnades av en ledamot av den centrala ledningen för Läkarförbundet. Det var alltså icke Kungl. Maj:t som kom med detta förslag. Först senare beslöt Kungl. Maj:t efter riksdagens enhälliga tillstyrkan att vidtaga åtgärder för inrättandet av denna högskola.

För den som vad med om detta utredningsarbete — vilket igångsattes omedelbart efter riksdagsbeslutet — har det ett visst intresse att konstatera, att vi inom den första utredningskommittén ansågo, att statsmakterna varit alldeles för långsamma när det gällt att sätta i gång denna utvidgade utbildning. Vi hade den uppfattningen, att man åtminstone ett dyrbart år tidigare skulle ha kunnat igångsätta den utbildning av medicine studerande, som så småningom skulle öka antalet läkare i landet.

Jag har vidare den uppfattningen, att man skulle kunna företaga ytterligare åtgärder för att öka antalet utbildningsplatser vid våra medicinska universitet och högskolor. Sveriges läkarförbund har vid flera tillfällen gjort framställningar till statsmakterna i detta syfte. Självfallet ha vi då den uppfattningen, att denna utbildning skall vara betryggande i olika avseenden. Det bör inte bli en sådan tillströmning som — enligt vad som berättats mig — ägt rum

Åtgärder i syfte att till Sverige överföra vissa utländska läkare.

vid de österrikiska utbildningsanstalterna, där man inte haft någon som helst spärr vid inträdet till den medicinska fakulteten. Det har berättats mig, att det var nazisternas speciella metod efter ockupationen att skaffa fram ett så stort antal läkare som möjligt för de särskilda syften, varför de ansågo dem vara lämpliga, och vilka kammarens ledamöter säkert känna till.

Hur gick det då till i vissa fall vid denna utbildning? Ja, professorerna demonstrerade ett fall i en lokal, som var full av studenter. I ett rum bredvid denna demonstrationslokal stodo minst lika många studenter, vilka endast med hjälp av en högtalare hade förbindelse med demonstrationslokalen. Genom en särskild amanuens, som gjorde vissa gester, skulle nu dessa studenter sluta sig till vad som över huvud taget hände med den demonstrerade patienten. Det är självfallet att sådana saker och ting aldrig skulle kunna försiggå i vårt land. Det är ju klart att sådana anordningar äventyra utbildningen, vid vilken man måste se till att de studerande få tillfälle att praktiskt undersöka de sjuka.

Om jag därefter skulle säga några ord om de mera provisoriska åtgärder, som skulle kunna tillgripas för att afhjälpa den akuta läkarbristen, skulle jag främst vilja peka på en sak som både är en korttidsanordning och ett mera långsiktigt arrangemang, nämligen att bättre än hittills utnyttja den biträdande sjukvårdspersonalen, sjuksköterskor och med dem jämförbar personal i sjukvården. Skulle man kunna göra det skulle man också kunna utnyttja tillgängliga läkarplatser bättre. Detta gäller både sjukhusvården och den del av sjukvården som jag bäst känner till, nämligen den öppna vården. Det är nämligen alldeles uppenbart att vi, som bedriva praktisk sjukvård i de större samhällena, skulle kunna bespara sjukhusen en hel del av beläggningen om vi kunde vårda flera av våra patienter i hemmen. Men då fordras det också att

vi till vår hjälp ha någorlunda välutbildade krafter som kunna utöva den närmaste övervakningen av de sjuka. Ett motsvarande resonemang kan också föras beträffande sjukhusen.

Sedan kommer jag över till en sak beträffande vilken jag måste polemisera en smula både mot herr statsrådet och statsutskottet, nämligen de medicine kandidaternas användning i sjukvårdande syfte. När jag läste propositionen föreföll det mig som om inrikesministern icke var särskilt pigg på att låta någorlunda kvalificerade medicine kandidater i tillräcklig utsträckning rycka in och på det sättet hjälpa upp den tillfälliga brist på läkare som råder. Jag vill nämna, att det är ett mycket gammalt förhållande inom sjukvården, att man använder medicine kandidater som ha tjänstgjort något på sjukhusen och som på grund av sin grundliga teoretiska utbildning — de ha ju även någon praktisk erfarenhet — äro ganska väl skickade att sköta en hel del av de föreliggande sjukvårdsuppgifterna. Det står i dag ett mycket stort antal välutbildade medicine kandidater redo att rycka in på olika hotade platser, där det verkligen råder läkarbrist och där allmänheten får lida på grund av den tillfälliga bristen på läkare. Jag skulle nog vilja rekommendera inrikesministern att något revidera sin uppfattning i detta avseende.

När det gäller tillfälliga åtgärder — om det icke skulle räcka till att med utnyttjande av medicine kandidaterna skapa bättre hjälp för läkarna — bli vi kanhända tvungna att inbjuda till vårt land läkare från andra länder. Jag väljer med avsikt icke uttrycket import, som jag tycker verkar stötande när det gäller levande människor, men det har ju blivit ett allmänt slagord. Jag har den uppfattningen, att man i så fall först bör vända sig till vårt eget språkområde, till de skandinaviska länderna och där se efter, om det icke finns möjlighet att be läkare därifrån för

Åtgärder i syfte att till Sverige överföra vissa utländska läkare.

någon tid hjälpa till i vår sjukvård. Jag har mig bekant, att det i den svensk-språkiga delen av Finland finnes en hel del läkare, som med glädje skulle ta ett tillfälle att komma över. Det finns enligt uppgift ett 30-tal finska kirurger som skulle vilja komma över och utöva sjukvård här. Det är alldeles klart att språksvårigheterna i det fallet äro obefintliga. Det finns en hel del danska läkare som vi i det sammanhanget också skulle kunna utnyttja. Man säger kanske, när det gäller danskar, att man har att räkna med vissa språksvårigheter. Det är så vitt jag vet en riktig erfarenhet. De som ha haft danska läkare som medhjälpare säga dock, att det är besvärligt i början med språket men att danskarna efter anmärkningsvärt kort tid lärt sig tala »skandinaviska», så att de kunna uttrycka sig på sådant sätt att de bli fullt förstådda av den svenska allmänhet de skola sköta. Norrmännen tror jag det är svårare med, och de ha sina besvärliga sjukvårdsproblem i det egna landet. Vi ha visserligen i Göteborg utbildat ett stort antal norska läkare, och det är säkert många av dem som gärna stannat kvar i landet. Men jag tror icke att man i Norge är särskilt intresserad av att låta dem vara kvar här. De behöva dem för egna sjukvårdsuppgifter.

Jag anser att det hade varit önskvärt, att man från inrikesdepartementets och medicinalstyrelsens sida mera hade intresserat sig för den här frågan om de nordiska läkarna än för frågan om överförandet av ett antal läkare från ett annat språkområde.

Herr talman! Jag vill till slut, då jag har framför mig statsutskottets utlåtande nr 128, endast nämna, att jag med min allmänna principiella inställning i denna fråga helst skulle vilja yrka avslag på den kungl. propositionen. Men det finns ett skäl som gör, att jag kommer att biträda den reservation som är fogad till utskottets utlåtande. Skälet är det som anfördes av en av de

svenska läkare som på inrikesministerns uppdrag var nere i Wien för att se efter, hur förhållandena gestaltade sig där nere och vilka möjligheter som funnos för överförandet av österrikiska läkare till Sverige. Denne läkare yttrar någonstans, att vi icke här kunna göra oss en föreställning om hur det skulle uppskattas där nere i detta land efter alla de svårigheter som de ha fått gå igenom, om man lät ett låt vara begränsat antal läkare därifrån komma hit. Det är en humanitär synpunkt, herr talman, en synpunkt som jag helt och fullt kan förstå. Det är av det skälet som jag tycker det kan vara rimligt om ett 20-tal läkare från Österrike överföras hit. Frågan har ju också i viss mån — jag vet icke om jag kan använda uttrycket — utrikespolitisk betydelse. Efter all den publicitet som man från medicinalstyrelsens sida och från annat håll givit hela denna fråga skulle ett helt avvisande från vår sida te sig som någonting av en ovänlighet mot älskvärda och bra människor, som vi i alla fall ha all anledning att sympatisera med. Jag skulle därför icke betrakta det som någon större olycka, om man tillfälligtvis låte inbjuda ett antal österrikiska läkare i sådant antal som omnämnes i den avgivna reservationen.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till denna reservation.

Fru EWERLÖF: Herr talman! Som motionär i denna fråga skall jag be att i korthet få motivera motionen. De båda föregående talarna ha givit initierade synpunkter på denna fråga och även framlagt positiva förslag. Trots detta skall jag be att få säga ytterligare några ord.

Herr von Friesen har i sitt anförande belyst läkarbristen och hur tillgången på läkare varierar. Detta förhållande hänger synbarligen samman med konjunkturväxlingarna och är tydligen en

Åtgärder i syfte att till Sverige överföra vissa utländska läkare.

mycket känslig värdemätare på dessa. År 1920 var det läkarbrist, 1923 läkaröverflöd. Jag skall tillåta mig nämna en siffra som belyser, hur det var på 1930-talet. Nu har det varit utomordentligt svårt att besätta läkartjänster i det nordliga Sverige. Men 1936 sökte 28 läkare i 37-årsåldern till Pajala-distriktet.

Vi ha haft en enorm upprustning inom sjukvården från 1930 och fram till nu. År 1930 hade vi ungefär 600 läkartjänster, nu ha vi omkring 1 600. Då inställer sig frågan: Kan det anses vara klokare att i närvarande stund göra en upprustningspaus och låta den egna tillgången på läkare växa till sig för att sedan kunna fortsätta med den storartade medicinska standardhöjningen eller skall man ersätta den brist som för närvarande råder genom — jag reagerar på samma sätt som herr von Friesen mot ordet import — att locka hit utländska läkare för att sedan kanske, när bristen är fylld och en läkarmätnad ånyo inträder, icke veta vad man skall göra med dessa i regel unga läkare som man skulle taga hit?

Jag tror att det var herr Birke som sade, att vi i närvarande stund ha 350 utländska läkare i landet och ca 100 medicine studerande, vilka inom överskådlig tid bli färdiga. Om dessa 100 österrikiska läkare komma hit, komma de utländska läkarnas antal upp i 10 å 15 procent av landets egna läkare. Men detta är inte det väsentliga. Det väsentliga i denna fråga är: Kunna dessa utländska läkare som nu skulle komma hit — och det är ju nu som de behövas — göra den nytta som vi avse att de skola göra? De måste först undergå en kurs i språket, en snabbkurs. Kan den kursen göra dem kompetenta till annat än att på sin höjd föra en stapplande konversation med kollegerna, kan den hjälpa dem att förstå patienterna och förstås av dem, kan denna språkundervisning göra dem i stånd att skriva utlåtanden och föra journaler?

Sedan kommer därtill att dessa läkare äro obekanta med de sociala förhållandena, och då tänker jag kanske icke så mycket på de patienter som lida av kroppsliga sjukdomar utan framför allt på nervöst belastade patienter som behöva vända sig till en läkare som förstår deras situation. Kropp och själ hänga ju för resten så nära ihop. Man kan icke skilja dem, och en läkare, fullkomligt obekant med de sociala förhållandena, har svårt att bedöma ett sjukdomstillstånd. På samma sätt föreställer jag mig att svårigheter komma att inställa sig, när det gäller behandlingen av det värnlösa, hjälplösa människo-material som förekommer inom sinnessjukvården, där den verkliga läkarbristen gör sig gällande. Hur skall en läkare som icke behärskar språket och som är obekant med våra svenska förhållanden där kunna göra en insats? Jag föreställer mig att den tid som måste åtgå för att läkarna skola kunna lära sig språket och komma in i våra förhållanden är så pass lång, att vår bristsituation kanske redan dessförinnan lättat. Vi skola dock tänka oss, att det är för patienternas skull som vi skola införa dessa läkare, och patienterna kunna icke, tror jag, få den vård och hjälp som de behöva av dessa läkare.

Sedan vill jag anlägga en annan synpunkt också, och den berör läkarna själva. Hur kommer framtiden att gestalta sig för dessa läkare, sedan de hjälpt oss över vår tillfälliga bristsituation? Jag skall be att få lämna ett litet exempel på hur svårt det kan bli för dem när de uppfyllt sin plikt att underlätta våra tillfälliga svårigheter. Hur skola de sedan försörja sig? JK har i dagarna bidragit till att besvara den frågan. I ett till honom hänskjutet ärendet rörande en estländsk läkare, som sökt en extra provinsialläkartjänst, yttrar JK, att för att innehava dylik tjänst fordras att vederbörande läkare tillhör den rena evangeliska läran samt inne-

Åtgärder i syfte att till Sverige överföra vissa utländska läkare.

har en så framstående kompetens att den utan tvekan överträffar varje annan svensk läkares, som kan komma i fråga att söka tjänsten. Är det icke under sådana förhållanden ganska tveksamt, om det är lämpligt att för en viss tid överföra dessa unga läkare hit för att sedan eventuellt försätta dem i den situationen, att de icke ha annat att göra än att resa tillbaka? Skall för resten svenska staten — jag säger detta inom parentes — bekosta resan tillbaka för dem? Det är ju icke så många det gäller, och det är en underordnad historia. Men hur skall det gå med hela den här omplantningen undan för undan? Vi skola i detta sammanhang icke glömma, att det är unga läkare som det är tal om, vilka ha vuxit upp i en oerhört påfrestande tid i det egna landet. De kunna kanske ej stanna här i fortsättningen och kastas då ut i en oviss framtid. Det är sociala synpunkter också när det gäller dessa läkare, som man måste anlägga i detta sammanhang.

Sedan är det ytterligare en sak som jag skulle vilja framhålla. Jag tycker icke att det är direkt sympatiskt att tänka sig, att vi, som dock levat under lugna och välordnade förhållanden och undgått så många lidanden som man i de övriga länderna kämpat med, skola taga hit läkare från Österrike. Jag har en siffra långt inne i mitt huvud, att det föreligger en brist på en miljon läkare i världen. Det stöter mig, att vi skola locka till oss dessa läkare som så väl behövas där ute i världen. Man kan säga att det råder svåra förhållanden i Österrike och att dessa läkare säkert vilja komma hit. Men vi veta icke, vilken framtid vi ha att erbjuda dem. Vi ha kunnat konstatera hur läkarbehovet snabbt växlar och hur man snart kan komma fram till en situation, då läkarna inte längre behövas i samma utsträckning.

Jag kan nämna en annan siffra som jag hörde härom dagen, nämligen att

900 unga studerande årligen avvisats på grund av att de icke ha möjlighet att komma med på de kurser som finnas anordnade vid universiteten och högskolorna. Under sådana förhållanden skulle jag — jag instämmer därvidlag med vad herr von Friesen yttrade — önska, att ingen av dessa utländska läkare överfördes hit till Sverige. Men jag går ändå med på den reservation som tillstyrker att 20 läkare skola komma hit. Men, herr talman, jag upprepar att man i denna fråga icke bara bör se saken från våra egna synpunkter utan också ur synpunkten hur det kommer att gå i fortsättningen för dessa unga läkare.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet **MOSSBERG**: Herr talman! Jag lyssnade med intresse till herr von Friesens anförande, vari han slog fast ett par grundläggande saker som vi kunna vara överens om.

Herr von Friesen förklarade — det är också min åsikt — att vi ha en akut brist på läkare för närvarande. Herr von Friesen kom också in på den situation som var rådande på 1930-talet och sade, att han var medveten om att man då från läkarnas sida hade felbedömt det framtida läkarbehovet. Jag har ingen anledning att rikta någon erinran mot den bedömning som läkarna då gjorde. De unga läkarna hade det ofta svårt därför att deras löner voro låga, och inrättandet av nya läkartjänster släpade efter. Men om vi utgå ifrån detta måste vi också förstå, att även från det allmännas sida, från statsmakternas och från de myndigheters sida, som hade att sörja för utbildning av läkare, förutsättningar saknades för att kunna förutse det snabbt stegrade behov av läkare som skulle uppkomma.

Jag säger detta därför att kammarens ledamöter måste erinra sig, att om vi

Åtgärder i syfte att till Sverige överföra vissa utländska läkare.

i dag skulle haft ett tillräckligt antal utbildade svenska läkare, så att vi icke behövt uppleva dagens akuta bristsituation om vars förefintlighet både herr von Friesen och jag äro överens, då skulle vi ha vidtagit åtgärder för en vidgad utbildningskapacitet redan i slutet av 1930-talet — vid en tid alltså då såväl läkarna som företrädarna för den allmänna opinionen ansågo att vi hade ett överskott på läkare. Omloppstiden beträffande utbildning av läkare är nämligen så lång, att man inte kan påräkna några egentliga resultat av en ökad utbildningskapacitet förrän efter ungefär tio år.

Däremot måste jag säga, att jag hade litet svårare att följa herr von Friesens resonemang mot slutet av hans anförande. När han yttrade, att det kanske kunde vara ett intresse för Österrike att kunna lätta på det läkaröverskott, som föreligger där, genom att överföra ett antal läkare till Sverige, verkade det som om det kom litet mera värme i hans röst än tidigare. Han sade, att om det alltså var en humanitär aktion, hade han större förståelse för saken. Låt oss säga att det är en humanitär aktion gent emot Österrike, men, herr von Friesen, för mig ligger det mycket närmare till hands att säga, att det är en humanitär aktion till förmån för våra egna sjuka att se till, att vi i en akut brist på läkare försöka avhjälpa denna brist, så att sjuka svenska medborgare kunna få den läkarvård de behöva.

Herr Birke var inne på tanken att den utredning som föreligger är bristfällig. Jag kanske inte skall polemisera mot herr Birke på den punkten, eftersom tiden är långt framskriden, men enligt mitt sätt att se har denna fråga utretts på ett så ingående sätt som man gärna kan begära. Det föreligger inte heller, som herr Birke sade, någon s. k. motivförskjutning. Herr Birke yttrade ungefär, att myndigheterna inte vetat vad de vetat. Förhållandet är emellertid

det, att vi först voro inne på tanken att överföra specialister till Sverige men att vi sedan, när detta inte gick, togo fasta på möjligheten att överföra allmänpraktiker. Jag vill erinra om att det på sidan 3 i propositionen, efter en redogörelse för medicinalstyrelsens önskan att ta in specialister, står att läsa följande: »Härjämte anförde styrelsen, att det visserligen även föreläge ett stort behov av ökat antal allmänläkare, men att det icke ansetts erforderligt att i första etappen räkna med överförande av sådana.» Det förhåller sig alltså bara så, att när första etappen inte lyckades, vi övergingo till att söka genomföra den andra etappen.

Herr Birke säger vidare att det skulle vara mycket intressant att få reda på vilken brist på läkare som föreligger här i landet. Det tycker jag också skulle vara intressant att veta. Men att skaffa sig en sådan kunskap skulle förutsätta ganska djupgående undersökningar. Det går nämligen inte att göra en enkel statistisk utredning och konstatera i ett siffermaterial, att så här stor är bristen. Här ha vi under flera år efter kriget befunnit oss i en sådan situation, att myndigheterna och sjukvårdens huvudmän fått iakttaga den allra största återhållsamhet med inrättande av nya läkartjänster. Från inrikesdepartementets sida ha vi varken till 1948 eller 1949 års riksdag kunnat föreslå inrättandet av en enda ny provinsialläkartjänst, fastän vi äro väl medvetna om det behov av förstärkning av landsbygdens läkarkrafter som föreligger.

Landstingsförbundet har måst skicka ut en cirkulärskrivelse till landstingen, där man uppmanar dessa att med hänsyn till bristen på underläkare iaktta största återhållsamhet med inrättandet av nya befattningar. För några år sedan skrev Läkarförbundet till medicinalstyrelsen och gjorde gällande, att underläkarna på lasaretten hade alldeles för mycket att göra och att medicinalstyrel-

Åtgärder i syfte att till Sverige överföra vissa utländska läkare.

sen måste ändra sina normer för det antal underläkare som skulle finnas på olika lasarettssavdelningar. Medicinalstyrelsen vitsordade att läkarna hade rätt på den punkten men ansåg sig med hänsyn till knappheten på läkare ingenting kunna göra för att ändra normerna. Så har alltså behovet måst undertryckas. Om vi skulle göra en undersökning utifrån människornas sjukvårdsbehov här i vårt land, skulle vi få fram en mycket större brist än om vi bara skulle räkna de vakanta platserna.

Nu äro således alla som praktiskt arbeta med sjukvårdens problem överens om att här föreligger en mycket besvärande brist. Jag är för egen del övertygad om att den akuta brist på läkare, som föreligger, är så pass stor, att den överstiger det antal läkare, vilkas överförande till landet nu är aktuellt. Har man kommit till denna bestämda uppfattning, anser jag att det tjänar ingenting till att fortsätta att ytterligare utreda frågan om hur stor läkarbristen verkligen är.

Jag delar även herr von Friesens uppfattning, att här inte skola vidtagas några panikåtgärder. Jag delar också den uppfattningen, som kommit fram, att överförandet på detta sätt av utländska läkare genom en av myndigheterna organiserad aktion skall vara ett undantagsfall; låt oss gå så långt att vi säga: ett beklagligt undantagsfall. Jag är fullt på det klar med att alla krafter måste inriktas mot det målet, att vi själva skola kunna utbilda de läkare vi behöva. Om detta kunna vi alltså vara överens. Men nu föreligger denna brist, varom huvudmännen, medicinalstyrelsen, inrikesdepartementet, herr von Friesen och alla andra äro ense, och då uppkommer frågan: Vad skall man göra för att klara situationen?

Därvidlag delar jag också den uppfattning, som kommit fram i denna debatt, att en sådan brist skall principiellt lösas genom att man ökar utbildningskapaciteten. Men kammarrens ledamöter

måste komma ihåg, att detta är en långsiktig väg. De åtgärder vi vidta i dag, när vi befinna oss i denna bristsituation, hjälpa om 8—10 år; först då få vi fram ett ökat antal läkare. Vi ha emellertid härvidlag inte legat på lat-sidan. Vi ha varje år efter kriget ökat antalet nyintagna medicine studerande. Vi ha inrättat en ny läkarhögskola i Göteborg, som nu håller på att byggas ut för en kostnad av flera tiotal miljoner.

Inom parentes kanske jag här kan få genmäla till herr von Friesen, som sade att Läkarförbundet aldrig motsatt sig en ökad utbildning av läkare, att jag nog skulle kunna nämna exempel på detta. Men när jag nu talar om Göteborg vill jag i alla fall påminna om att när det 1947 var aktuellt att inrätta den nya läkarhögskolan där, ifrågasatte Läkarförbundet om det verkligen förelåg någon mera betydande kvantitativ läkarbrist här i landet. Förbundet ville, att man skulle göra grundligare undersökningar angående läkarbehovet, och förordade därför ett kortare uppskjutande av det slutliga ställningstagandet till frågan om skapande av en ny medicinsk högskola. Då var man alltså på läkarhåll tveksam om behovet, men nu är i alla fall denna nya medicinska högskola i verksamhet. Därutöver har det vidtagits åtgärder och gjorts utredningar för att ytterligare öka kapaciteten vad beträffar utbildningen både i Lund och vid den nya högskolan i Göteborg. Beträffande Göteborg föreligger förslag om att öka antalet nyintagna studerande från 60 till 100, och det pågår utredning om möjligheten att öka utbildningskapaciteten också i Uppsala. Ser man på de förslag som härvidlag framkommit, finner man att vi för att möjliggöra denna ökade utbildning måste vidta vissa byggnadsåtgärder både i Lund och i Göteborg. Dessa utredningar taga för övrigt sikte på att på lång sikt vidta åtgärder för att skapa en ökad läkartillgång i landet.

Här har i debatten pekats på andra

Åtgärder i syfte att till Sverige överföra vissa utländska läkare.

åtgärder. Herr Birke talade om att vi borde höja pensionsåldern för läkarna. Ja, herr Birke, det inträffar titt och tätt i konseljerna numera, att en läkare får anstånd med sitt avsked. Jag vet mig icke ännu ha vägrat någon läkare, som har velat stå kvar och arbeta i sin tjänst och som varit frisk och sund, att få fortsätta. Jag har sagt till medicinalstyrelsen att man skall tillfråga varje provinsialläkare, som är i tur att avgå, huruvida han är villig att stå kvar, och i så fall får han det. Men jag kan ju nämna, att den enda uppvaktning som jag har haft, då man protesterat emot en sådan åtgärd, har gjorts från vissa läkares sida.

Det har talats om medicine kandidater, och det är klart att man kan använda medicine kandidater. Men om man tror man kan lösa den föreliggande bristsituationen genom att använda medicine kandidater, då tar man fel. Man får nämligen icke använda medicine kandidater i en sådan omfattning, att de försenas i avläggandet av sina examina, ty då har man ju ingenting vunnit. Men om de under ferier eller annars kunna sticka emellan med någon tjänstgöring, kan jag inte finna att det är något att erinra emot detta, förutsatt att man väljer sådana, som kommit tillräckligt långt i sina studier för att med framgång kunna utöva en sjukvårdande verksamhet.

Går man igenom fältet på detta sätt, konstaterar man att det finns vissa åtgärder, som böra vidtagas med tanke på att de verka på lång sikt, medan andra åtgärder, som kunna komma i fråga, icke lämna några mera väsentliga bidrag, då det gäller att åstadkomma en ökad läkartillgång i landet. Vad skall man göra? Då kommer den tanken fram: Kunna vi inte hit överföra ett antal utländska läkare? Fru Ewerlöf talade om vilka svårigheter och bekymmer, som skulle vara förenade med förekomsten av utländska läkare här i landet. Men, fru Ewerlöf, detta är inte något nytt problem som

vi äro ställda inför. Vi ha i själva verket en mycket god erfarenhet av hur det gestaltar sig att ha ett antal utländska läkare i Sverige. Vi ha för närvarande i verksamhet 384 utländska läkare, och i stort sett har detta utfallit ganska bra. Vi äro alltså inte främmande för den problemställning som föreligger på detta område.

Då säger herr von Friesen: Ja, men skola vi nu ta in utländska läkare, böra vi ta dem från våra nordiska grannländer. Herr von Friesen är redan bönhörd på den punkten. Av dessa 384 läkare äro 119 från våra nordiska grannländer — det finns t. o. m. medicine kandidater från dessa grannländer som äro i arbete här i Sverige. Jag har inte något minne av att jag, under de år jag skött medicinalärendena i Kungl. Maj:ts kansli, vägrat någon nordisk läkare, som velat fara hit och som haft tillräcklig utbildning och kunskap, att få komma in i landet. Men läkaröverflöd i de nordiska grannländerna är en företeelse, som i varje fall dessa länder själva inte äro medvetna om. Därför måste det bli ett relativt litet tillskott av läkare från det hållet.

Fru Ewerlöf framhåller att det blir mycket bekymmersamt, om vi skulle få utländska läkare vid våra sinnessjukhus. Jag har egentligen ingenting att erinra emot detta uttalande, tvärtom. Jag kan i allt väsentligt instämma i de synpunkter, som fru Ewerlöf därvidlag anförde. Jag tror att just psykiatrien är ett av de sista områden, där man skall använda utländska läkare, därför att där arbetar läkaren med språket som instrument på ett helt annat sätt än inom andra discipliner. Men, fru Ewerlöf, vi befinna oss inte i det läget att vi ha att välja mellan utländska och inländska läkare vid våra sinnessjukhus. Vi ha i viss omfattning att välja mellan utländska läkare eller inga läkare alls! Och i det fallet måste jag säga att jag inte känner någon större tveksamhet. Vi ha 61 läkartjänster vid de stat-

Åtgärder i syfte att till Sverige överföra vissa utländska läkare.

liga sinnessjukhusen vakanta för närvarande. 32 av dessa tjänster uppehölls i oktober 1949 av utländska läkare och medicine studerande från utlandet. Sådant är läget, och i det läget accepterar jag utländska läkare vid våra sinnessjukhus. Det är bättre att ha sådana än inga läkare alls.

Men även vid kroppssjukhusen ha vi svårt att klara vår läkarsituation, och där ha utländska läkare gjort en god insats. Hade vi inte haft de utländska läkarna där, skulle en katastrofartad bristsituation redan varit över oss. Jag skall bara ge ett exempel. I Norrbottens län — jag nämnde detta i första kammaren i onsdags — har man vid sjukhusen 38 underläkartjänster inrättade. Den 12 april i år uppehölls 16 av dessa tjänster av svenska legitimerade läkare, 16 av utländska läkare, tre av svenska medicine kandidater, 2 av utländska medicine kandidater, och en tjänst stod obesatt.

De som följt med denna fråga i tidningarna ha läst ett nödrop från Ljusdal, vari det hette, att om man inte kan få läkare måste lasarettet därstädes stängas. I Ljusdal har man från början arbetat med en uppsättning av svenska läkare, men så småningom har den svenske överläkaren fått två utländska underläkare, en finne och en tjeckoslovak. Nu blev läkarbristen vid detta lasarett akut när den ena av dessa utlänningar flyttade utan att ersättare kunde uppbringas. Då avgav överläkaren ett — som jag tycker — fullkomligt nödrop. Jag skall be att få läsa upp något av vad han skrivit:

»I närvarande läge torde dock bästa sättet vara att försöka vända sig till läkare och medicine kandidater, som man känner. Jag har själv genom medicine kandidater försökt såväl i Uppsala som i Lund, utan att en enda svensk medicine kandidat anmält sig. Jag har upprepade gånger förfrågat mig hos Sveriges yngre läkares byrå, som torde vara central i Stockholm, med samma

negativa resultat. Den estniske läkaren, som tjänstgör här, har vänt sig till sina landsmän och sin ombudsman i Stockholm. Jag har personligen vänt mig till medicinalstyrelsen, till svenska lasarettsläkare och andra som kunde tänkas veta någon lämplig kandidat. Trots detta har icke en enda svensk medicine kandidat och än mindre någon svensk legitimerad läkare anmält sig. Jag räknar ej heller med att få någon hjälp av svenska medicinare. Jag räknar dock med att få ett par danska medicine studerande, och skall jag då med dessa och den estniske läkaren, som jag har som vikarie här, hålla lasarettet i gång.»

Härefter omtalar läkaren att han har bra bostäder att erbjuda, tre förstklassiga lägenheter på tre och fyra rum och kök, som stå tomma, varför det inte är någon bostadsbrist som kan hindra reflektanter att anmäla sig.

När vi momentant stå i denna situation och när Österrike har ett besvärande läkaröverskott att kämpa med, när Österrike tar upp kontakten med Sverige och frågar, huruvida icke vi kunna sysselsätta ett antal österrikiska läkare här i landet, och när slutligen de sakkunniga män, som ha studerat den österrikiska utbildningens kvalitet, konstaterat, att vi från detta land kunna få läkare med kunskaper och utbildning, som motsvara svensk medicine licentiatexamen, då ha vi sagt oss, att det är en klok åtgärd att nu försöka avhjälpa läkarbristen genom ett överförande hit av ett antal österrikiska läkare.

Herr BIRKE (kort genmäle): Herr talman! Jag framhöll i mitt första anförande, att det finns ett hundratal utländska medicine studerande här i landet, huvudsakligen balter, som skulle kunna utbilda sig till läkare, om man lämnade dem räntefria studielån — uppgiften har kommit från medicinska fakulteten i Lund. På detta förslag har

Åtgärder i syfte att till Sverige överföra vissa utländska läkare.

inte herr statsrådet svarat. Men man skulle ju på detta sätt kunna få hundra stycken nya läkare, d. v. s. samma antal som man nu vill överföra hit från Österrike. Det skulle vara intressant att höra, om herr statsrådet av någon anledning anser den väg, som jag sålunda pekat på, oframkomlig.

Vi få också ha klart för oss, att vid en sådan överföring av läkare komma nog de, som äro mest begåvade och som ha de största förutsättningarna att göra sig gällande inom läkarvetenskapen, att stanna kvar i Österrike. Det blir inte de allra bästa läkarna, som komma att resa till Sverige, utan snarare sådana som tillhöra den sämre hälften.

Slutligen vill jag bara understryka, att den omständigheten, att hela sjukhusavdelningar måste stängas, inte bara beror på brist på läkare utan också på brist på sköterskor och biträden. Vid karolinska sjukhuset äro i dag fyra vårdavdelningar stängda uteslutande på grund av brist på sköterskor och biträden — läkare finnas alltså tillgängliga i detta fall.

Herr von FRIESEN (kort genmäle): Herr talman! När herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet här talat om att överföringen av de österrikiska läkarna är en humanitär åtgärd både mot Sverige och mot Österrike, så vill jag säga att detta nog är två saker, som man bör hålla i sär. Jag hyser nämligen den uppfattningen, att för Sveriges del kan det hända att en aktion av denna art i längden icke visar sig särskilt humanitär, vare sig när det gäller de österrikiska läkarna själva eller den svenska allmänheten. Över huvud taget betraktar jag det som en smula befängt att göra förflyttningar av arbetskraft över så långa avstånd som här ifrågasättes. Låt oss antaga att det uppstår en liknande situation som i slutet av 1920-talet, d. v. s. att det kom-

mer att finnas så många svenska läkare, att det blir bättre jämvikt i förhållande till behovet. Tror inte herr statsrådet att i en sådan situation — låt oss säga att den kommer att föreligga på 1960-talet — kommer allmänheten att anse att vi inte behöva några utländska läkare här i landet och att sålunda de österrikiska läkarna, om de finnas kvar här, komma i ett för dem själva besvärligt läge?

Skall man göra överflyttningar av läkare mellan olika nationer i världen, bör det vara någon världshälsoorganisation eller annan allmän central som har hand om saken. Sådana mera isolerade överenskommelser som herr statsrådet och medicinalstyrelsen här ha planerat kunna bli ganska olyckliga. Om det t. ex. på 1960-talet skulle bli så, att svenska läkare föredraga att emigrera till länder, där de anse att deras utbildning och arbetskraft kommer till bättre användning, framstår det då inte som ganska egendomligt, att vi dessförinnan ha överfört utländska läkare till vårt eget land från ett annat ganska långt bort liggande område?

Fru EWERLÖF (kort genmäle): Herr talman! Jag förstår till fullo, herr statsråd, att den rådande läkarbristen skapat en utomordentligt svår situation. Men därtill har väl också bidragit att många läkare äro — jag vet inte om det var herr Birke eller herr von Friesen som framhöll detta — upptagna med blankettskrivier. Jag erinrar mig att vid en utredning, som generaldirektör Axel Höjer gjort, han kommit till det resultatet, att 600 svenska läkare ha till huvudsaklig sysselsättning att fylla i sjukhusblanketter. Skulle man inte kunna lösgöra dessa väl kvalificerade läkare genom att låta manliga eller kvinnliga kontorsskrivare utföra arbetet med dessa blanketter?

Herr statsrådet framhöll att läkarbristen är särskilt svår inom sinnes-

Åtgärder i syfte att till Sverige överföra vissa utländska läkare.

sjukvården. Det sammanhänger väl också med, såsom redan herr von Friesen påpekat, att staten inte har lyckats att på ett tillfredsställande sätt ordna vare sig löneläget eller arbetsförhållandena över huvud taget inom sinnessjukvården, och detta har bidragit till att läkarna inte i erforderlig utsträckning ha sökt sig till detta område.

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet **MOSSBERG**: Herr talman! Jag tycker att det var väl grymt mot generaldirektör Höjer, då fru Ewerlöf ville tillskriva honom uppgiften om att 600 svenska läkare varje dag från morgon till kväll äro sysselsatta med blankettskrivning. Jag tror inte att han för sin del skulle komma på den idén att vilja göra gällande något sådant. Jag har också sett den siffran som fru Ewerlöf nämnde, men om jag inte minns fel har den anförts från läkarhåll under den hetsiga och ofta mycket personligt färgade diskussion, som vissa läkarkretsar ansett nödigt att inleda med generaldirektör Höjer.

I anledning av vad herr von Friesen yttrade i sitt senaste anförande, vill jag bara framhålla, att förutsättningen för en åtgärd sådan som den nu föreslagna enligt min mening måste vara, att vi ha behov av de läkare, som det är fråga om, och att dessa läkare ha de kunskaper och den skicklighet, som erfordras för att vi skola kunna använda dem här i landet. Men jag kan icke gå med på att vi, om det är äventyrligt att låta dessa läkare utöva praktik här i landet, skola tillåta dem att göra det av humanitet mot Österrike.

Herr **FAST**: Herr talman! Efter den mycket ingående redogörelse, som herr statsrådet lämnat för en stund sedan, skall jag försöka att fatta mig kort.

Läkarbristen här i landet är ju inte direkt någon ny företeelse, utan den har skymtat under ganska lång tid. Re-

dan då jag satt som ledamot av läkarutbildningssakkunniga, hade vi en strid med Läkareförbundet angående prognosen för det framtida behovet av läkare, och man ställde sig då, liksom man alltid vid dessa diskussioner har gjort från läkarorganisationernas sida, på den ståndpunkten att beräkningarna voro för höga. Jag är också, herr talman, den förste att erkänna, att resultatet blev att vi gjorde oss skyldiga till en väsentlig underskattning av detta behov. Såsom statsrådet här nyss framhöll, är det emellertid inte så lätt att ställa en sådan prognos på lång sikt. Den genomsnittliga studietiden för läkarna håller sig ju vid åtta à nio år, och under en sådan tidrymd hinner det ske en hel del på det medicinska området.

Under de sista tio åren har det sålunda på medicinens olika områden skett en språngartad utveckling, något som vi givetvis äro både tacksamma för och stolta över. Det är emellertid självklart, att denna utveckling har medfört behov av ett ökat antal läkare vid våra sjukhus. Vården av de sjuka har kunnat intensifieras på ett helt annat sätt än tidigare. Genom nya läkemedel och behandlingsmetoder har liggtiden för de sjuka kunnat nedbringas ganska väsentligt.

Men, herr talman, det är också en annan sak, som har inverkat härvidlag och som jag inte tror att någon här tidigare berört. Om jag nu gör det, är det inte såsom någon kritik mot läkarna, utan endast i form av ett konstaterande av faktum. Jag tänker på det förhållandet att läkarna också ha kommit underfund med att de ha behov av och rätt till en något så när människovärdig tillvaro. Att läkarna vid våra sjukhus, som tidigare haft en omänsklig arbetstid — det gäller både underläkare och överläkare — ha krävt att få en rimligt avvägd arbetstid, kan man inte säga någonting om, och jag är för min del glad över att det i någon mån

Åtgärder i syfte att till Sverige överföra vissa utländska läkare.

har varit mig förunnat att medverka till en förkortning av arbetstiden. Jag tror att deras läkargärning tjänar på att man på ett rimligare sätt utnyttjar läkarnas arbetskraft.

Jag är också glad åt att ha kunnat vara med om att avskaffa vad herr von Friesen här talade om och som jag en gång betecknat som assistentläkar-eländet. Åtminstone för landstingens del försvann detta under senare delen av 1930-talet genom en formlig överenskommelse, där man helt enkelt förbjöd att läkarnas arbetskraft användes på detta sätt.

De förskjutningar, som sålunda ägt rum i olika avseenden, ha också medfört en språngartad ökning av behovet av läkare, en utveckling som ännu inte har avstannat. Tillgången på läkare tecknar sig kanske ännu mörkare mot den närmaste framtiden än vad den gör nu. Jag erinrar om att landstingen och städer utanför landsting ha anslagit hundratals miljoner för att utbygga den slutna sjukvården. Jag erinrar om de beslut, som fattats om intensifiering av den statliga sinnessjukvården, något som framför allt måste ske genom tillkomsten av flerdubbelt antal läkare, ty annars blir det hela ganska meningslöst.

Det är självklart att med en sådan utbyggnad av sjukvården räcker inte den normala tillströmningen av läkare, inte ens om man vidtar extra åtgärder för intagning av medicine studerande, utan det kommer nog om några år att föreligga en läkarbrist som är större än dagens — i varje fall kommer inte läget att förbättras. Är det underligt, om man i denna situation ser sig om efter nya utvägar för att öka antalet läkare?

Vad beträffar användningen av medicine studerande, vare sig man nu kallar dem medicine kandidater eller något annat, så är den inte någon verklig utväg att avhjälpa bristen på läkare. En stor del av de medicine studerande

måste använda sina ferier för studier, och många av dem orka faktiskt inte, så pressande som studieutbildningen för närvarande är, att taga någon anställning. För övrigt kommer ju de medicine studerandenas arbetsinsats att bli av mycket kortvarig art, såvida man inte helt enkelt skall rycka dem bort från studierna under ett eller två år. Men det är det ju inte någon mening med, ty på detta sätt försenar man deras avläggande av medicine licentiat-examen, och antalet färdigutbildade läkare blir mindre. Man får alltså inte totalt sett något större antal läkare genom att använda medicine studerande.

Man har också sökt finna andra utvägar för att avhjälpa bristen på läkare. Det har exempelvis sagts, att man inte skall använda läkarnas arbetskraft för sådant, som de egentligen inte böra syssla med. Det är ju alldeles riktigt. Men såvitt jag vet, ha åtminstone landstingen numera ställt kontorsbiträden, och väl kvalificerade sådana, till läkarnas förfogande även när det gäller ganska små sjukhus för att läkarna inte skola i onödan splittra sönder sin tid med sådant som andra kunna utföra.

På tal om det blanketteraseri, som vi här i landet beskyllas för, så hade jag för ett par år sedan tillfälle att höra en föreläsning av en kvinnlig ekonomichef från Amerikas förenta stater angående blankettskrivningen vid de stora amerikanska sjukhusen. När föreläsningen var slut, drogo vi svenskar allesammans en lättnadens suck och sade: »Det är då för väl, att vi här i Sverige åtminstone inte hemfallit till ett sådant blanketteraseri som man gjort i Amerika.»

Hos oss är det ju också tvärtom så, att många krafter varit i verksamhet för att förenkla sjukvårdsstatistiken, och jag vet — jag känner mycket väl till detta område — att man också lyckats i mycket hög grad förminska det antal blanketter, som användas vid våra sjukhus. Jag vill dock därmed inte ha sagt att man nått målet. Helt kunna vi na-

Åtgärder i syfte att till Sverige överföra vissa utländska läkare.

turligtvis aldrig undvara sjukhusstatistiken. Staten framför allt har ju vissa fordringar på att det skall finnas en sådan statistik, och så måste även vara fallet av ekonomiska skäl och kanske inte minst med hänsyn till forskningen.

Jag anser alltså att man inte får göra sig skyldig till sådana överdrifter, att man tror att den nuvarande stora och akuta bristen på läkare skall kunna ordnas upp genom sådana små fingerfärdigheter — det är i grund och botten inte fråga om någonting annat när det gäller de olika uppslag, som framförts i debatten.

Jag har varit med på åtskilliga sammanträden med det s. k. huvudmannarådet inom medicinalstyrelsen, där vi ha diskuterat hithörande frågor, och jag kan försäkra kammaren att om någon fråga har prövats omsorgsfullt, så är det frågan om överförandet av österrikiska läkare till vårt land. Den saken har inte rullats upp vare sig i går eller i förrgår, utan den har varit aktuell ganska länge.

Men vad som på mig verkat beklämmande är, herr talman, att jag varje gång som läkarbristen varit på tal har från representanter för läkarorganisationerna mött antydningar som på mig ha gjort ett mycket pinsamt intryck — för att nu tala med mycket små bokstäver. Jag tror att man på läkarnas sida härigenom gör inte bara saken utan också sig själva en otjänst. Jag har ett behov av att säga, om herr talmannen tillåter, att den aktion, som under senare tid har riktats mot medicinalstyrelsens chef, har också på mig gjort ett mycket pinsamt intryck. Jag har haft många diskussioner med medicinalstyrelsens chef och jag har kanske ofta haft en uppfattning som varit diametralt motsatt hans, men jag har lärt mig att högt skatta det utomordentliga intresse och den utomordentliga aktivitet, som han, utan några som helst biavsikter, nedlagt när det gäller att

främja svensk hälsovård och sjukvård. Jag tror också att man även på läkarorganisationernas håll bör göra klart för sig, att det ankommer på staten och icke på läkarorganisationerna att sörja för att vi få den lämpligaste medicinalchefen.

Jag skulle vilja säga några ord också om användandet av den överåriga arbetskraften. Ja, herr talman, statsrådet har redan sagt, att var och en som vill stanna kvar får gärna göra detta. Men, uppriktigt sagt, med hänsyn till denna tjänsts utomordentligt krävande natur är den nuvarande pensionsåldern mycket hög, och bland dem som uppnått denna ålder är det inte mycket att hämta. De flesta av läkarna vid våra sjukhus se kanske under de sista åren med förväntansfulla blickar fram mot dagen för pensionsålderns inträde, då de skola få så att säga hämta andan ordentligt och få en liten kort vilopaus. Om man skulle göra en allvarlig översyn av pensionsåldern och vidtaga vissa justeringar, som enligt mitt förmenande i allmänhet nog kunna gå i höjande riktning, tror jag inte att man när det gäller denna kategori har möjlighet att utvinna stort mera.

Om jag skulle göra några erinringar mot det föreliggande förslaget å sjukhushuvudmännens vägnar så skulle det vara, att man med hänsyn till den akuta stora bristen på läkare gått fram med alltför stor försiktighet. När man stannar vid dessa 100 läkare och detta etappvisa överförande och dessutom tar hänsyn till den utbildningstid som kommer till, så måste man medge att det dröjer, innan vi egentligen kunna få någon verklig hjälp även genom denna åtgärd.

Jag förstår emellertid så innerligt väl att man här vill gå fram med mycket stor varsamhet, därför att det är ett ömtåligt område, och jag är den allra förste att utan vidare vilja erkänna, herr talman, att det är ganska självklart, att om man varit i den situationen att man

Åtgärder i syfte att till Sverige överföra vissa utländska läkare.

kunnat anvisa andra vägar, som inom rimlig tid kunnat väsentligt lätta trycket, så skulle jag inte ha ställt mig bland dem, som velat välja denna åtgärd. I nuvarande läge gör jag det emellertid utan tvekan, och jag hoppas att man från både medicinalstyrelsens och statsrådets sida i händelse detta experiment faller väl ut, som jag vill tro att det kommer att göra, också är beredd att ta nästa steg. Ty att nästa steg kommer att behöva tagas, det kunna vi vara tämligen övertygade om.

Till sist vill jag säga, att jag under de överläggningar, som förts i medicinalstyrelsen, har fått det bestämda intrycket att det är ganska väl utbildade läkare, som det här är fråga om. Den bild, som herr von Friesen gav av undervisningen nere i Österrike vid utbildningen av läkare, stämmer inte med den bild, som åtminstone jag har fått. Jag är osakkunnig, jag känner inte förhållandena och har inte vistats i Österrike utan måste lita på omdömen från de människor, som där nere gjort sina iakttagelser, men jag vill i varje fall, herr talman, sluta med att säga, att ifrån medicinalstyrelsens sida har man inte uraktlåtit någonting när det gällt att försöka skapa så stora förutsättningar som möjligt för att kunna få ett gott urval. Här är det således inte på det sättet, att till våra stränder drivit upp en del element, som av olika anledningar ha kommit hit såsom tidigare varit fallet då vi tagit emot flyktingar, utan här förhåller det sig så, att vi först skickat ned till Österrike högt och väl utbildade människor med gott omdöme, som där haft tillfälle till överläggningar med de medicinala myndigheterna och haft möjlighet att göra sina iakttagelser. Det är helt enkelt därpå man har byggt uppfattningen, att det experimentet som inletts bör kunna slå väl ut.

Med den förhoppningen vill jag, herr talman, be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

I detta anförande instämde herr *Ols-son* i Mellerud.

Herr von FRIESEN (kort genmäle): Herr talman! Jag skulle ha en hel del att invända mot vad herr Fast hade att säga i detta sammanhang, men jag skall avstå eftersom tiden är så långt framskriden. Jag hade annars tänkt säga några ord om medicine kandidaterna och nödvändigheten av att använda dem som vikarier, både för deras utbildnings och för sjukvårdens skull.

Men det var en sak, som herr Fast kom in på, då han talade om sina erfarenheter från medicinalstyrelsen och de förhandlingar, som där förts mellan chefen för medicinalstyrelsen och representanter för Läkarförbundet. Herr Fast uttalade, om jag fattade honom rätt, en viss kritik mot Läkarförbundets representanter. Jag är inte i tillfälle att verifiera, huruvida dessa på något sätt ha uppträtt olämpligt vid ifrågavarande tillfälle. Men då herr Fast gav någon slags förtroendeförklaring från sin sida mot chefen för medicinalstyrelsen — något som jag inte berörde — så nödgas jag för min del — och jag talar här för det övervägande antalet av svenska läkare — säga, att vi läkare tidigare alltid varit vana att i chefen för medicinalstyrelsen se en man med betydande auktoritet, en man, för vilken vi ha stor respekt, och icke endast en man med hög intelligens eller, som herr Fast uttryckte det och vari jag gärna instämmer, som utvecklar en betydande aktivitet och inte har några mindre hedervärda biavsikter. Vad vi skulle önska på den posten är en man — läkare eller jurist — med auktoritet utåt och inåt, som skulle kunna ha förmåga att samarbeta med den svenska läkarkåren. Denna för sin del önskar ingenting högre.

Herr FAST (kort genmäle): Herr talman! Min replik skall bli kort. Jag vill bara säga till herr von Friesen att jag

Åtgärder i syfte att till Sverige överföra vissa utländska läkare.

har inte sagt, att representanterna för läkarnas organisationer ha uppträtt olämpligt, utan mina ord föll på ett helt annat sätt och lågo på ett helt annat plan.

Herr HUSS: Herr talman! Det är en ödets ironi och en såvitt jag kan förstå ganska drastisk illustration av på vilken svag grund hela denna proposition vilar, att under samma vecka som detta ärende debatteras i riksdagen finns det knappast något vikariat att erhålla för arbetssökande läkare på medicinalstyrelsens registratorexpedition. För ett par dagar sedan ringde ett antal läkare, däribland flera legitimerade läkare, till SYLFs, d. v. s. Sveriges yngre läkareförenings förmedlingsbyrå, och bad om hjälp därifrån därför att de förgäves sökt skaffa sig något arbete. Med anledning av detta ringde ombudsmannen till statsrådet och chefen för inrikesdepartementet och framlade sina bekymmer för honom. Ombudsmannen frågade, om herr statsrådet kunde anvisa någon plats, där dessa arbetssökande läkare kunde få rycka in. Självfallet kunde inte herr statsrådet svara omedelbart på den frågan utan lovade att hänskjuta saken till generaldirektören.

Jag har själv på registratorexpeditionen hos medicinalstyrelsen kontrollerat, att man för närvarande och fram till midsommar icke kan erbjuda vare sig legitimerade läkare eller medicine kandidater något som helst vikariat annat än ett par enstaka inom den slutna vården, och de väntas inom kort bli besatta.

Redan i mars skickades som herr statsrådet vet en uppgift på ett hundratal medicine kandidater i Lund, som voro villiga att ta arbete i sommar, in till inrikesdepartementet. Det är möjligt att herr statsrådet inte anser att de äro så särskilt lämpliga. Emellertid har statsrådet nu i kväll förklarat, att under sommaren, när de ha ferier, ser

statsrådet inte något hinder för att de användas till vikarier, vartill de också författningsenligt äro berättigade. Under sådana förhållanden måste jag emellertid fråga mig, varför herr statsrådet då i första kammaren i förrgår bland annat sade, att alla veta hur omöjligt det är för provinsialläkarna att få vikarier. Det torde redan nu vara klart, att hela det behov av vikarier för provinsialläkarna, som föreligger i sommar, är täckt och mer än det. Det är ett stort antal medicine kandidater som inte kunna få något arbete i sommar, och antagligen blir det också svårigheter för vissa legitimerade läkare. Till den tidigare nämnda uppgiften om antalet arbetssökande medicine kandidater i Lund komma uppgifter om 100 medicine kandidater i Stockholm och 75 i Uppsala, som också vilja ha arbete.

Nu säger herr statsrådet att läkarbristen kan inte avhjälpas på något annat sätt än genom läkarimport. Det är ju alldeles beroende på hur stor läkarbristen är. Är det en brist på 20, 30, 40 läkare, kunna vi mycket väl klara bristen med tillfälliga åtgärder, så mycket torde vara uppenbart. Är bristen däremot 300 å 400, kunna vi det inte.

Detta lilla skolexempel tycker jag är tillräckligt för att visa, att det i alla fall varit nödvändigt att här göra en ordentlig utredning. Herr statsrådet har liksom utskottsmajoriteten förklarat, att det inte behövs. Innan jag återkommer till den saken vill jag framhålla, att Läkarförbundet sedan januari i år verkställt en omfattande utredning i denna fråga.

Jag skall emellertid först säga några ord om vad jag tycker man bör beteckna som läkarbrist innan jag går in på en närmare diskussion härom. Det är ju uppenbart att man först måste ena sig om definitionen, innan man kan föra någon fruktbärande debatt.

Det har t. ex. sagts, att en mängd befattningar äro besatta med medicine kandidater, och det har antytts, att det-

Åtgärder i syfte att till Sverige överföra vissa utländska läkare.

ta inte är något idealiskt förhållande. Men, herr talman, så har det alltid varit och så måste det vara, och det är naturligt att det är på det sättet. Vi ha ju här en arbetskraft, som till större delen är ledig på somrarna och kan sättas in på de vikariat, som då förekomma. Eljest riskera ju dessa medicine kandidater i många fall att behöva gå sysslolösa.

Vad är då alternativet till ett sådant förhållande? Jo, det enda alternativ man har, om man vill avvisa medicine kandidaterna som vikarier, är ju att man lägger upp en reservkår av cirka 200 legitimerade läkare, som gå partiellt arbetslösa under resten av året. Låt oss alltså vara överens om att där det gäller befattningar, som kunna upprätthållas med hjälp av kompetenta medicine kandidater, kan man inte tala om någon läkarbrist och inte heller där befattningarna upprätthållas av de utländska läkare, som vi redan fått och som vi ju vilja behålla. När herr statsrådet alltså talar om att i Norrbottens län av 36 läkarbefattningar på sjukhusen ungefär hälften upprätthållas av utlänningar, så kan ju detta inte ge rum för någon annan logisk reflexion än att Norrbottens län fått en oproportionerligt stor del av de utländska läkare, som vi redan fått in i landet. Ty det kan ju ändå inte vara herr statsrådets mening, att man skall reexportera dessa läkare, som redan kommit hit.

Statsrådet uppgav i första kammaren och kanske också här i kväll, att vi ha 384 utländska läkare i landet. Den siffran stämmer mycket bra med den uppgift läkarorganisationerna fått att antalet, om man inräknar de baltiska studenterna, utgör ungefär 450.

Nu finns det ett argument, som spelat mycket stor roll och som senast dykt upp i herr Fasts anförande, och det är att vi under de sista åren måste visa den allra största återhållsamhet vid nytillskapandet av läkarbefattningar. Att detta är en mycket tråkig sak i och

för sig äro ju alla eniga om. Men vad är huvudorsaken? Jo, det är att vi ha en fruktansvärd sjuksköterskebrist. Här har inför riksdagen helt nyligen redovisats en brist på ungefär 1 500 sjuksköterskor, och när statsrådet i första kammaren och även här medgav, att statsmakterna begått vissa underlåtenhetssynder genom att inte i tid säkra läkartillgången, så måste man säga, att statsmakterna begått minst lika många och lika stora underlåtenhetssynder när det gäller sjuksköterskorna. Den nuvarande sjukskötersketillgången motsvarar inte på något sätt läkartillgången. Och vad har detta lett till? Jo, det har på sjukhusen lett till att läkarna måste överta vissa injektioner och sådant, som sjuksköterskorna eljest bruka verkställa, och dessa ha i sin tur till okvalificerad personal måste överlåta en hel del uppgifter, som i regel endast böra tillkomma sjuksköterskor.

Är det inte nu rimligt att man säger sig, att vi måste bringa kadrerna av sjuksköterskor och underordnad personal upp till den nivå, som fordras med nuvarande läkartillgång, innan man skaffar ytterligare lokaler eller utbygger läkarvården och sjukvården ytterligare? Det är en rent sjukvårdsteknisk nödvändighet detta, inte bara ett läkarintresse. När herr statsrådet säger, att människornas vård nödvändiggör ett större antal läkare, vill jag fråga: Menar man, att dessa läkare skola tjänstgöra utan assistens?

Rätt belysande för förhållandena är den del av Läkarförbundets utredning, som tar sikte på anledningarna till att man under de sista tre åren nödgats stänga sjukhusavdelningar. Det visar sig, att medan i 173 fall sjukhusavdelningar ha mest stängas på grund av brist på sköterskor och annan underordnad personal — därav i 143 fall av brist på sköterskor — har man endast i två fall behövt stänga på grund av läkarbrist. Den ena av de båda sistnämnda skedde 1947 och gällde Sand-

Åtgärder i syfte att till Sverige överföra vissa utländska läkare.

träskis sanatorium, där man på grund av läkarbrist måste stänga en avdelning under fyra månader, den andra inträffade 1948 vid Luleå lasarett, där man av samma anledning, som dock var kombinerad med sjuksköterskebrist, måste stänga en avdelning under tre månader.

Sedan ha vi fallet Ljusdal, som givit rätt mycket eko i debatten och som bland annat tagits upp här i kväll. Ja, vi ha hört överläkarens nödrop till statsrådet — jag fattade det så att det var ställt till herr statsrådet. Emellertid är det ett faktum, att Läkarförbundet i detta fall spände alla sina krafter för att om möjligt uppdriva vikarier och även lyckades skaffa tre sådana. När man nu ringde den 2 maj — läkarna behövdes den 1 eller 2 maj — och erbjöd dessa läkare, hade doktor Nygren redan skaffat de erforderliga läkarkrafterna.

På liknande sätt förhåller det sig i fallet Karlstad. Om jag inte fattade statsrådet fel i första kammaren, så menade statsrådet, att två befattningar stått obesatta under ett år vid barnbördsavdelningen i Karlstad. Jag har försökt att noga penetrera den frågan och bl. a. låtit ta kontakt med vederbörande överläkare, som säger att han visserligen inte haft två av sina fyra underläkartjänster besatta med ordinarie innehavare sedan den 23 september i fjol men dock hela tiden haft läkare tjänstgörande på dessa befattningar.

Jag kan inte se att man heller här kan tala om läkarbrist, såvida man inte menar, att även de utländska läkare vi nu ha skola räknas in i läkarbristen, därför att de inte ännu kunnat få svenskt medborgarskap och inte kunna erhålla ordinarie tjänst.

Med det anförda anser jag mig ha lämnat en hel del indirekta bevis för att om det finns en läkarbrist, är den sannolikt tämligen obetydlig.

Jag vill så komma till den mera direkta bevisföringen. Vi ha, som jag in-

ledningsvis nämnde, inom Sveriges läkarförbund satt i gång en stor utredningsapparat och skickat ut mycket omfattande frågeformulär till praktiskt taget alla läkare i öppen vård och alla läkare i ledande ställning inom slutenvård samt fått tillbaka formulären — naturligtvis inte hundraprocentigt, det får man ju aldrig. Vad visa då dessa uppgifter? Jo, de visa, att om man som läkarbrist endast betecknar fall, där tjänsterna stått lediga mer än 14 dagar utan att kunna besättas med någon kompetent vikarie, så har under 1949 brist förekommit i 34 fall vid kroppssjukhusen, i 10 fall vid sanatorierna och i 16 fall vid sinnessjukhusen. Om man tillägger, att tiden för bristen i medeltal uppgått till tre månader, är det tydligt, att man från rent statistisk synpunkt sett för att slå ut det hela på ett år måste dela siffran för den sammanlagda bristen, som är 60, med fyra, och man kommer då fram till att 15 tjänster stått helt obesatta år 1949 under en tid överstigande 14 dagar.

Inom militärläkeriet förekommer inte någon läkarbrist för närvarande. I försvarets sjukvårdsstyrelse säger man, att det lättat i mycket hög grad sedan i fjol, och för tillfället har man ett stort antal anmälningar inne till vikariat i sommar.

Beträffande stadsläkar- och andra kommunala läkarbefattningar har det aldrig existerat någon svårighet att besätta befattningarna.

Jag kommer slutligen till provinsialläkarna, där vi gjort en specialanalys. Av vår undersökning framgick, att den 1 april i år stodo 51 provinsialläkartjänster vakanta. Den närmare analys, som jag redan antytt, visade, att i 19 fall saknades det helt bostad för läkaren eller också var bostaden så otillfredsställande, att tjänsten inte kunnat locka några sökande, vidare att i 9 fall ett större eller mindre antal sökande anmält sig men att utnämningsproceduren ännu inte slutförts, att i 4 fall lä-

Åtgärder i syfte att till Sverige överföra vissa utländska läkare.

kare blivit utnämnd men inte tillträtt, att i 2 fall uppskov med ledigförklarandet hade lämnats, att i 1 fall utredning pågår om tjänstens kombination med sjukstuguläkarbefattning samt att i 7 fall tjänsterna av olika anledningar inte hade på nytt ledigförklarats under de två sista åren. Det återstår då 9 tjänster, om vilka man med viss rätt kan säga, att svårigheterna med återbesättandet föranledas av läkarbristen. Det är att märka, att dessa befattningar äro placerade i ödebygdsdistrikt eller av andra anledningar äro föga lockande.

Den som tvivlar på utredningsresultatet må ju komma med siffror, som bevisa att jag har fel. Summan av utredningsresultatet är emellertid, att vi i fjol hade en brist på 15 läkare, räknat för hela året, i den slutna vården och på 9 läkare i den öppna vården.

Herr Fast har ganska öppet förklarat, att varje argumentering från läkarnas sida i riktning mot att söka försvåra utbildningen av ett ökat antal läkare är honom förhatlig. Jag får säga herr Fast, att vi måste se saken på det sättet, att vi betrakta myndigheter, som ej vilja göra en ordentlig utredning av dessa förhållanden, på precis samma sätt.

När man talar med äldre personer om dessa förhållanden, säga de ofta att de tro, att det är klokt att taga in utländska läkare, men att de sannerligen icke själva komma att söka dem. På många håll, särskilt i Norrland, där man fått taga emot en stor del av de utländska läkarna, har man fullt klart för sig, att vi här nere resonera just på detta sätt. Chefredaktör Karlsson i Norrländska Socialdemokraten, som utkommer i Boden, skrev i en ledare den 27 mars följande: »Nu skall man sätta i gång en läkarimport från Österrike till Sverige. Var skola dessa läkare placeras om icke i Norrland? Man sprider inte ut dem över södra och mellersta Sverige och sänder svenska läkare från

dessa områden till norrlandsbygder. Fattas bara att man gjorde det! Då skulle det bli tandagnisslan och proteststormar i varje vrå av Svealand och Götaland. Nej, till Norrland med dem! Där duger vad som helst.»

Till detta vill jag bara göra den korta kommentaren, att det är karakteristiskt att läkarbristen är störst just beträffande läkarbefattningar, för vilka de utländska läkarna passa allra sämst. Chefredaktör Karlsson framhöll vidare, att utlänningarna icke lära sig vårt språk i en handvändning och att, när läkare och patient ej förstå varandra tillräckligt, måste resultatet bli dåligt. Så långt chefredaktör Karlsson.

Jag kan från mina utgångspunkter tillägga, att såvitt jag förstår ha Kungl. Maj:t och utskottsmajoriteten sett alldeles för öfverseende på dessa språksvårigheter. Jag kan nämna att vi på ett sjukhus utanför Stockholm ha två baltiska läkare, som tjänstgjort fem år i landet men fortfarande icke kunna göra sig hjälpligt förstådda av personal och patienter. En österrikisk läkare, som är gift med en svenska och varit här i flera år, framhöll för en tid sedan, att han fortfarande på grund av språksvårigheter kände sig »besonders unterbeget».

Det finns en hel massa andra argument mot en större läkarimport, men jag skall icke uppehålla mig vid dessa.

Jag får, herr talman, med stöd av den av mig åberopade utredningen och andra anförda skäl yrka bifall till reservationen, detta så mycket mera som det av mig framlagda utredningsresultatet i vida högre grad talar till förmån för reservationen än för det av ingen utredning stödda yrkandet av utskottets majoritet.

Riksdagens fyra läkare ha samtliga yrkat på att reservationen skulle bifallas. Man får väl antaga att de svenska läkarna därmed ha velat göra klart, att de olägenheter, som kunna väntas uppkomma genom denna läkarimport, i

Åtgärder i syfte att till Sverige överföra vissa utländska läkare.

varje fall icke kunna anses vara en sak, som läkarna äro ansvariga för.

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr FAST (kort genmäle): Herr talman! Jag är egentligen ganska glad över att ha fått höra det sista anförandet, ty nu ha vi fått veta att läkarbristen i landet försvunnit. Jag vet icke om jag skall inskränka mina gratulationer till Läkarförbundet eller utsträcka dem till sjukvården över huvud i landet. Men det går nog icke lika lätt att trola bort det faktum, som även herr von Friesen nyss oförbehållsamt erkände och som jag tror att alla praktiserande läkare äro villiga att erkänna. Dessa räknemetoder känner jag igen från tidigare tillfällen, men materialet låter sig icke hantera på detta enkla sätt.

När det sades, att vi skola först skaffa sköterskor och biträden och sedan taga upp problemet om läkarna, förmodar jag att man icke bara syftade på läkare utifrån utan också på utbyggnaden av medicinska utbildningsanstalter och utbildningen vid dessa. Men jag vill erinra om hur det var när Läkarförbundet på sin tid kom med sin framställning till medicinalstyrelsen om hur man skulle beräkna antalet underläkare. Vi äro icke på långt när framme vid de siffrorna utan ha väl ungefär en tredjedel kvar, innan vi äro framme vid dem. Sedan dess ha vi också utbyggt vissa specialavdelningar, som kräva ännu flera underläkare. Då räknade emellertid Läkarförbundet icke med sköterskebrist utan utgick helt enkelt från att man skulle ha erforderligt antal sköterskor och biträden.

Jag vill säga, herr talman, att man gör ibland oklokt genom att bevisa litet för mycket. Det är precis vad som skett i detta sammanhang.

Herr HUSS (kort genmäle): Jag vill bara säga herr Fast, att när han talade

om att trola bort fakta och att materialet blivit felaktigt hanterat, tillkommer det herr Fast att bevisa i vad mån detta har skett.

Herr JACOBSON i Vilhelmina (kort genmäle): Herr talman! Det är alldeles riktigt som herr Huss säger, att många av de utländska läkarna komma att stationeras i Norrland. Oaktat detta äro vi tacksamma för att ha dessa läkare hellre än att stå utan. Av två onda ting väljer man det minst onda.

Jag gläder mig ofantligt åt att herr Huss blivit anhängare av de synpunkter, som chefredaktör Henning Karlsson i Norrländska Socialdemokraten i Boden förfäktar. Det var för mig en överraskning.

Herr JOHANSSON i Stockholm: Herr talman! Statsrådet Mossberg medgav nyligen i debatten att sinnessjukvården är ytterst försummad. Herr Fast kände igen frågan om läkarbristen sedan mycket länge; han hade sysslat med saken i många år. Ja, men herr Fast, det gör saken bra mycket värre. Visst finnes det en konservativ läkaropinion, som hyser alldeles obefogade farhågor för överbefolkning och proletarisering av läkarbanan, men den främsta orsaken till nödläget är statsmakternas försummelser under en lång följd av år. Det är samma orsak till läkarbristen och till sjuksköterskebristen: att man icke i tid vidgat utbildningen och icke fäst tillräckligt avseende vid de aktuella lönefrågorna. Den utredning, som nu avslutats, visar ju alldeles klart i fråga om sinnessjukvården vad som är anledningen till den stora läkarbristen på detta område: det är ju att de psykiatriska läkarna äro underbetalda i förhållande till andra läkare. Det är detta som försvårar rekryteringen.

Statsrådet Mossberg talade om att ingen läkare kom, fastän man väntade med tre rum och kök. Ja, så bra är det icke ställt överallt. Utredningen visar,

Åtgärder i syfte att till Sverige överföra vissa utländska läkare.

att åt underläkarna vid sinnessjukhusen ofta erbjödos enrumslägenheter, icke sällan av dålig kvalitet. I tio lägenheter fanns det endast vedspis och i sju ingen spis alls. I tio bostäder för vikarierande läkare fanns ingen kokmöjlighet. Och för att taga ett exempel utanför utredningen: när man försökte få vikarier till sinnessjukvården för en tid sedan, kom ett ljushuvud i finansförvaltningen på idén att draga in resebidraget för vikarierna med påföljd att man ytterligare försvårade möjligheten att få sådana.

Denna småsnålhet har säkert hämnat sig i stort och smått. När man nu i årtal bedrivit en sådan utbildnings-, löne- och bostadspolitik, vill man rädda katastrofläget framför allt vid sinnessjukhusen, sanatorievården och de mera avlägsna platserna i landet genom att utöka den stora importen av baltiska läkare med denna nya österrikiska import.

Trots herr Huss' redogörelse nyss är det obestriddligt, att det finns en stor läkarbrist. När 40 procent av läkartjänsterna vid sinnessjukvården skötas av utlännningar eller av medicine kandidater, när 30 procent av tjänsterna vid sanatorievården äro besatta på samma sätt och när 10 procent av provinssiäläkartjänsterna äro obesatta, är det ganska allvarligt.

Antalet utländska läkare är, såsom redan tidigare sagts i debatten, mycket stort. Statsrådet Mossberg sade, att man hade övervägande goda erfarenheter av denna utländska immigration på läkarbanan. Var ej detta, herr statsråd, ett alltför välvilligt betyg? Det har knappi gått någon månad utan att man i pressen sett exempel på hur denna läkarevård sett ut. Herr Huss meddelade nyss om baltiska läkare, som på fem år icke lärt sig svenska. Jag erinrar mig på rak arm den baltiske läkare i Luleå, som tog av fel ben på en gumma, som tagits in för lårbensbrott, och fall där man av misstag steriliserat människor. Sådant

förekommer titt och tätt dels på grund av att utbildningen är sämre än den svenska och dels på grund av de missförstånd, som uppkomma när man icke behärskar språket.

Men allra svårast blir det inom psykiatrien. Statsrådet Mossberg ville icke ha dem dit — men hellre utländska läkare än inga alls! När man kommit i en tvångssituation, måste man ställa problemet på detta sätt. Men nu måste man, menar jag, träffa anstalter att framför allt genom en snabb lönereglering få kvalificerade svenska läkare till psykiatrien.

Det är ett utomordentligt ömtåligt område. Föreställ er att det kommer in en svårt nervsjuk, orolig och deprimerad människa! Nu säger man visserligen, att det förekommer icke mycken sjukvård på sinnessjukhusen, därför att varje läkare måste svara för så stora avdelningar att han icke hinner med de enskilda patienterna. Men i den mån det förekommer sjukvård, som förtjänar namnet, består den till stor del i läkarens kontakt med patienterna och läkarens förmåga att lugna och reda ut. Detta kräver utom kännedom i specialfacket en mycket god kunskap i svenska språket, en kunskap även i det svenska språkets valörer och nyanser.

Sedan kommer det en annan aspekt på frågan som hittills icke berörts. Den baltiska immigrationen i Sverige, framför allt den intellektuella, innesluter en mycket stor procent av gamla fascister och mycket svarta reaktionärer. Det är till stor del sådant folk som givit sig av, när tyskarna lämnade Balticum. Hur kommer den import att te sig som kommer från Österrike? Av herr von Friesens tal fingo vi några vinkar. Jag erinrar mig, att redan före »Anschluss» var nazismen mycket stark bland de intellektuella i Österrike och blev det ännu mera efter Österrikes införlivning med Tredje riket, då man gav företräde åt sådana läkarämnen, som voro nazister eller nazistsympatisörer. Herr von

Åtgärder i syfte att till Sverige överföra vissa utländska läkare.

Friesen har meddelat hur utbildningen gick till. Det kan sägas att det till större delen är yngre läkare det gäller, men läkarutbildningen är ju lång: den måste i varje fall ha börjat under den tid som herr von Friesen skildrade. Jag undrar om de, som gå att besluta denna import, ändå icke känna olust inför tanken, att denna läkarimport kan komma att innesluta personer, som varit med om de experiment på levande människor, som nazisterna bedrev i koncentrationslägren och förintelslägren.

Nu har det från statsrådets och andra talareshafrågas vad man skall göra i stället, och det förslag som därvidlag har framförts har herr Fast avvisat med att tala om fingerfärdighet. Men är det fingerfärdighet att visa, att det finns 100 medicine kandidater och att det finns norska, danska och finska läkare, som skulle kunna komma hit till landet, då är det väl också fingerfärdighet med de 100 österrikiska läkarna. Den ena fingerfärdigheten kan ju vägas emot den andra. Jag fäster mycket stort avseende vid förslaget om medicine kandidaterna. Det har försäkrats mig, att om man ger dem anständiga villkor man redan i morgon dag kan få ut ytterligare ett hundratal medicine kandidater. Då säger herr statsrådet, att man inte får avbryta deras utbildning. Emellertid har sedan gammalt tjänstgöring på sjukhus och annan praktik ingått i läkarutbildningen och ansetts böra vara en del av denna. Om emellertid en del av dessa medicine kandidater kunde uppmuntras till att gå ut till sjukhusen ett år eller ett halvår, tror jag att det skulle betyda en väsentlig hjälp i den situation, som nu uppstått, och därigenom bidra till att vi komma över det svåra läge som nu föreligger. I stället gör man sådana misstag som att dra in reseersättningarna för dem som åta sig vikariat.

Utöver detta ha i debatten även givits andra anvisningar till lösandet av denna fråga. Några av dessa anvisningar

äro av indirekt art som herr Birkes hänvisning till att mängden av utländska läkare betyder en väldig massa merarbete för de svenska läkare, som skola hjälpa de utländska till rätta. Statsrådet Mossberg bestred siffran 600 för de läkare, som praktiskt taget hela året äro sysselsatta med att skriva blanketter. Måhända innebär siffran en propagandistisk överdrift; men låt mig säga, att summan är 400 eller 300, så är den i alla fall för stor. Jag tror att det »jobbet» kan göras av 200 å 300 kvalificerade kontorister och att läkarna kunna göra bättre nytta på det område, för vilket de fått sin utbildning. Vidare ha vi möjlighet till import av norska, danska och finska läkare ävensom andra utvägar som här nämnts, och nog väger det upp importen av de 100 österrikiska läkarna.

Detta är åtgärder på kort sikt. På något längre sikt är det nödvändigt att snabbt bättra vad som fordom brast, att man ganska snabbt vidgar utbildningsmöjligheterna även därigenom att fattiga studenter, som inte ha råd med den långa och dyrbara läkarutbildningen men som äro lämpliga för banan, få vidgade stipendie- och lånemöjligheter. Det har tidigare här i riksdagen påpekats det barocka faktum att t. ex. baltiska immigranter, som studerat här, ha haft större låne- och stipendiemöjligheter än fattiga svenska studenter, som velat gå längre på den akademiska banan.

Vidare är det av vikt att utbildningsmöjligheterna vid universiteten vidgas och att man sätter den nådiga tågordningen ur spel litet grand, framför allt då i fråga om sinnessjukhusläkarnas löne- och bostadsförhållanden. Det måste göras något för att attrahera läkare till områden, som uppvisa den största bristen — jag tänker då närmast på Norrbotten och övre Norland. Det kan inte få fortgå på det sättet att tjänsterna där ideligen besättas med utlänningar och vikarier. Jag vet att vissa norr-

Åtgärder i syfte att till Sverige överföra vissa utländska läkare.

ländska läroverk varit tvungna att genom kommunala tillägg kompensera folk för de svårigheter, som dessa avlägsna bygder erbjuda. Så måste man väl också förfara på detta område och söka att genom lönefrågans lösande få kvalificerade personer och bättre rekrytering av läkartjänsterna däruppe.

I likhet med den föregående talaren skulle jag vilja yrka avslag på utskottets förslag, men det är naturligtvis större möjlighet att samla röster för det yrkande, som här ställts om bifall till reservationen. Detta gläder mig särskilt, att det är inte bara ett bättre utan också ett billigare förslag än det regeringen ställt.

Jag har flera gånger försökt hjälpa statsrådet Sköld i hans mycket omtalade statsfinansiella svårigheter, men de förslag jag därvid ställt ha samtliga avisats. Jag skall emellertid inte förtröttnas i det avseendet och yrkar därför bifall till reservationen.

Herr **MÅRTENSSON** i Uddevalla: Herr talman! Jag skall kanske till att börja med försöka skingra ett missförstånd, som gör sig gällande bland en del av kammarens ledamöter och som även framkommit vid utskottets behandling av denna fråga. Man har sålunda gjort gällande, att när dessa österrikiska läkare ha varit här i Sverige och gått igenom en språkkurs på cirka en månad, skola de skickas ut på självständigt sjukvårdsarbete ute i landet. Detta är felaktigt. Efter ankomsten till Sverige komma läkarna att under en månads tid beredas inkvartering i internat, varvid de skola erhålla en första undervisning i svenska språket och en allmän orientering rörande svenska förhållanden, speciellt då inom hälso- och sjukvården. Efter den första månaden skola läkarna fullgöra s. k. övergångstjänstgöring vid svenska sjukhus, vilken skall omfatta cirka ett år. Sedan de studerat språket under cirka en

månad, skola de alltså ut till vissa sjukhus, där de skola fortsätta sin utbildning, och först sedan de haft denna ett års långa utbildning skola de kunna placeras ut på olika sjukvårdsanstalter för att där utöva ett något så när självständigt sjukvårdsarbete.

Vad själva sakfrågan angår förstår jag ju den tveksamhet, som kan göra sig gällande angående lämpligheten av att överföra utländska läkare hit till landet. Men denna tveksamhet bör enligt mitt förmenande inte enbart gälla läkarna, utan denna tveksamhet kan nog utsträckas till att gälla även andra yrkesgrupper, som under de senaste åren överförts hit. Vi äro väl alla medvetna om att orsaken till att vissa yrkesgrupper ha överförts hit varit den omfattande brist på yrkesarbetare, som vi haft på olika områden. Det är detta förhållande, som ligger till grund även för detta förslag om överförande till Sverige av vissa utländska läkare.

Det har framhållits i denna debatt, att det inte råder någon brist på läkare i landet. Ja, skulle det verkligen vara på det sättet, som herr Huss framhöll i sitt anförande, skulle man ju kunna få den uppfattningen, att det föreligger ingen brist på läkare utan snarare ett överflöd. Vi skulle alltså i stället för att behöva överföra utländska läkare till den svenska sjukvården kunna överföra en del svenska läkare till utländsk sjukvård. Jag tror emellertid inte att det förhåller sig på det sättet, ty alla, som ha sysslat med sjukvårdsarbete och läkarfrågor, kunna vittna om den oerhörda bristen på läkare, en brist, som gör sig gällande inom alla områden av sjukvården. Bara för ett par timmar sedan behandlade vi en annan fråga, där det gällde att försöka få ett erforderligt antal läkare att ta plats inom den svenska sinnessjukhusvården. För att kunna göra det möjligt för dem, som ha ansvaret för sinnessjukvården här i landet, att i viss utsträckning kunna skaffa läkare måste

Åtgärder i syfte att till Sverige överföra vissa utländska läkare.

vi gå in för en rätt betydande löneförbättring för denna läkargrupp. Men det är inte enbart inom sinnessjukhusvården som bristen på läkare gjort sig gällande, utan samma svårigheter möta på lasarett, sanatorier och i övriga institutioner, som för sitt arbete äro beroende av läkare. Vi äro även medvetna om att vi inte ha kunnat utbygga provinsialläkarvården här i landet i den utsträckning, som skulle vara både önskvärd och behövlig. Vad är orsaken till att vi inte kunnat utbygga provinsialläkarorganisationen på ett tillfredsställande sätt? Jo, just bristen på läkare har vållat de största svårigheterna även på detta område.

Herr von Friesen skildrade i sitt första anförande de svårigheter, som en ung svensk läkare hade att kämpa mot i hans ungdom. Ja, vi känna nog till att det på den tiden, då herr von Friesen var ung och hade tagit sin läkarexamen, kunde vara ganska stora svårigheter för en läkare att få en befattning, som gav en något så när ordentlig inkomst. Men jag tror inte att det är någon, som vill vara med om att i det avseendet vrida tiden tillbaka. Jag skulle tvärtom tro, att det borde ligga i herr von Friesens intresse att, i stället för att vrida utvecklingen tillbaka, vrida den framåt. Vi äro väl alla överens om att det bör finnas möjligheter att genomföra en tillfredsställande sjukvård här i landet. Härtill fordras emellertid tillräcklig tillgång till läkarkrafter, det fordras också tillgång till övrig sjukpersonal och tillgång till bra sjukvårdslokaler. Men om inte dessa fordringar kunna uppfyllas, blir det inte möjligt att organisera en tillfredsställande sjukvård.

Nu ha reservanterna anført, att de visserligen inte vilja helt motsätta sig överförandet av vissa utländska läkare till vårt land utan att man då i första hand bör försöka få till stånd ett överförande hit av läkare från de skandinaviska länderna. Ja, jag är övertygad

om att de, som bära ansvaret för utvecklingen på sjukvårdens område här i landet, göra vad som är möjligt för att även överföra läkare från de skandinaviska länderna till Sverige. I det avseendet kan ju nämnas, att för något år tillbaka voro anställda inte mindre än 95 nordiska läkare inom svensk sjukvård. Jag är övertygad om att vi behöva både de 100 österrikiska läkare, som det här är fråga om, och de övriga läkare vi under de senaste åren kunnat överföra hit från de skandinaviska länderna.

Sedan nämnde herr von Friesen något om att bland de första åtgärder, som borde vidtagas, är en ökning av utbildningsmöjligheterna för de svenska läkarna. Härtill kan ju anföras, att under de senaste åren har denna utbildningsfråga ägnats vederbörligt intresse. Men en läkare utbildas inte på ett fåtal år, utan hans utbildning tar ganska lång tid, och därför kunna vi inte genom ökade utbildningsmöjligheter övervinna de svårigheter, som under de närmaste åren komma att göra sig gällande. Jag tror därför att det måste användas alla tänkbara medel för att garantera ett ökat antal läkare här i landet för att det skall lyckas att åstadkomma en något så när tillfredsställande sjukvård.

Herr talman! Jag ber att med dessa ord få yrka bifall till utskottets förslag.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels och på bifall till den vid utlåtan det fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr von Friesen begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets

Motion om upphävande av reglerna om summa revisibilis.

förevarande utlåtande nr 128, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Jacobson i Vilhelmina begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 132 ja och 30 nej, varjämte 3 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit vad utskottet hemställt.

§ 13.

Föredrogs vart efter annat:

statsutskottets utlåtanden:

nr 129, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag för budgetåret 1950/51 till tvångsarbets- och alkoholistanstalter jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 130, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning till T. E. Hedlund m. m. jämte motionsvis gjorda framställningar om ersättningar i anledning av sjukdom efter militärtjänstgöring; samt

första lagutskottets utlåtanden:

nr 23, i anledning av väckta motioner dels om utredning och förslag rörande utvidgad tillämpning av åtalseftergift och strafföreläggande, dels och angående översyn av rättegångsbalken och tillhörande författningar; och

nr 24, i anledning av väckta motioner angående viss ändring av 21 kap. 5 § rättegångsbalken.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden hemställt.

§ 14.

Motion om upphävande av reglerna om summa revisibilis.

Föredrogs första lagutskottets utlåtande nr 25, i anledning av väckt motion om upphävande av reglerna om summa revisibilis.

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade

Herr HANSSON i Skediga: Herr talman! Den fråga, som nu föreligger, var föremål för vår behandling även vid fjolårets riksdag, då jag hade en motion i ämnet. Frågan gäller principen om likhet inför lagen. Som vi alla veta fordras för att ett civilmål skall få gå till högsta domstolen, att tvisten rör sig om ett värde av minst 1 500 kronor. Den, som har det gott ställt, tycker väl inte ens att 100 000 kronor äro så mycket som 1 500 kronor äro för den fattige. Principen likhet inför lagen bör emellertid enligt mitt förmenande gälla även i detta fall.

Man har sagt, att denna bestämmelse kommit till för att man skulle minska högsta domstolens arbetsbörda. Ur demokratisk synpunkt hade det emellertid enligt min mening varit riktigare att säga, att mål angående stora belopp kan man utesluta från fullföljd till högsta domstolen men däremot icke mål angående mindre belopp, ty i sistnämnda fall gäller det sådana människor som i nuvarande hårda tid ha svårt att försvara sig.

Nu är det inte lönt att ställa något yrkande i denna fråga. Riksdagen har nyss i ärendet angående första lagutskottets utlåtande nr 23 beslutat hemställa om översyn av rättegångsbalken. Jag vill uttala den förhoppningen att de, som skola utföra denna översyn, beakta de av mig anförda synpunkter-

Anhållan om riksdagens yttrande angående vissa av Internationella arbetsorganisationens allmänna konferens år 1949 vid dess trettioandra sammanträde fattade beslut i sjöfartssociala frågor.

na, så att människorna bli lika inför lagen.

Redan när utskottet på sin tid behandlade rättgångsbalken var jag inne på den orättvisa, som låg i nuvarande fullföljdsregler till högsta domstolen. Skall det vara någon olikhet, bör undantaget gälla för dem, som ha lätt att betala, men man skall inte utesluta de fattiga, som ha det svårt. 1 500 kronor kunde, som jag sade nyss, vara mycket nog för en fattig, men han får inte gå till högsta domstolen och försvara sin rätt.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 15.

Anhållan om riksdagens yttrande angående vissa av Internationella arbetsorganisationens allmänna konferens år 1949 vid dess trettioandra sammanträde fattade beslut i sjöfartssociala frågor.

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 34, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med anhållan om riksdagens yttrande angående vissa av Internationella arbetsorganisationens allmänna konferens år 1949 vid dess trettioandra sammanträde fattade beslut i sjöfartssociala frågor, dels ock i ämnet väckt motion.

Genom en den 10 mars 1950 dagtecknad proposition, nr 207, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över handelsärenden, anhållit om riksdagens yttrande angående följande i nämnda protokoll omförmälda, av Internationella arbetsorganisationens allmänna konferens år 1949 vid dess trettioandra sammanträde fattade beslut i sjöfartssociala frågor, nämligen

1) konventionen nr 91 angående semester med bibehållen hyra för sjömän;

2) konventionen nr 92 angående besättningsens bostäder å fartyg; samt

3) konventionen nr 93 angående hyror, arbetstid och bemanning å fartyg.

I propositionen hade förordats, att ratificering skulle ske av konventionen nr 92 men att konventionerna nr 91 och 93 för närvarande ej skulle ratificeras.

I samband med propositionen hade utskottet till behandling förehaft en i anledning av densamma väckt motion, nr 472 i första kammaren av herr *Norling*. I motionen hade hemställts, »att riksdagen måtte besluta att med ändring av Kungl. Maj:ts proposition nr 207 ratificera samtliga i propositionen föredragna konventioner».

Utskottet hemställde,

A. att riksdagen måtte meddela Kungl. Maj:t samtycke till att för Sveriges del ratificera Internationella arbetsorganisationens konvention nr 92 angående besättningsens bostäder å fartyg;

B. att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t som sin mening giva till känna vad utskottet anført beträffande organisationens konventioner nr 91 och 93; samt

C. att motionen I: 472, i den mån den icke kunde anses besvarad genom vad utskottet under A. och B. hemställt, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

I sin motivering hade utskottet förklarat sig ansluta sig till den i propositionen uttalade uppfattningen, att konventionen nr 92 borde ratificeras men att ratificering av konventionerna nr 91 och 93 för närvarande ej borde ske.

Anhållan om riksdagens yttrande angående vissa av Internationella arbetsorganisationens allmänna konferens år 1949 vid dess trettioandra sammanträde fattade beslut i sjöfartssociala frågor.

Reservation utan angivet yrkande hade avgivits av herr Svensson i Göteborg.

Utskottets hemställen föredrogs; och yttrade därvid:

Herr SVENSSON i Göteborg: Herr talman! Det var med en känsla av stor besvikelse, som jag tog del av innehållet i Kungl. Maj:ts proposition nr 207. Besvikelsen grundade sig på den omständigheten, att de i fartygen anställda otvivelaktigt hyste den uppfattningen — och även förhoppningen — att det numera skulle vara möjligt för Sverige att ratificera även konvention nr 93, d. v. s. konventionen angående löner, arbetstid och bemanning. De ombordanställdas organisationer ha också enligt min mening på ett sakligt starkt sätt motiverat sitt ställningstagande och anledningarna till att man önskar en ratificering av även denna konvention.

Jag är naturligtvis väl medveten om att det var ytterst svårt för Sverige att ratificera konventionen i dess ursprungliga lydelse, d. v. s. så som den utarbetats vid sjöfartskonferensen i Seattle, främst beroende på att den saknade övergångs- och dispensbestämmelser samtidigt som den innehöll ett ovillkorligt förbud mot regelbundet övertidsarbete.

Sedan Seattlekonventionen reviderats vid Internationella arbetsorganisationens ordinarie sammanträde i Genève 1949, varvid bl. a. det ovillkorliga förbudet mot regelbundet övertidsarbete borttagits, borde emellertid enligt min mening det väsentligaste hindret för en ratificering ha eliminerats. Även om konventionen i sitt reviderade skick inte innehåller någon övergångs- eller dispensbestämmelse, så kan man ju nu, genom att regelbundet övertidsarbete får förekomma, betala övertidsersättning i de ytterst få fartyg — jag tror inte att det kommer att röra sig om mer

än högst tio fartyg i den svenska handelsflottan — där man måhända inte kan ordna arbetstiden i enlighet med konventionen, beroende på att man på grund av bostadsbrist inte kan utöka bemanningen i den utsträckning som skulle vara nödvändig. Departementschefen säger ju också i sin anmälan av propositionen, att avsaknaden av dispens- och övergångsbestämmelser i konventionen icke torde utgöra ett avgörande hinder mot att densamma ratificeras.

Departementschefen har emellertid icke ansett sig kunna förorda att konventionen nr 93 »för närvarande» ratificeras, och som skäl därför åberopar han dels konventionens bestämmelse om förbud att använda person under 16 år till arbete nattetid, dels bestämmelsen om viss minimilön för matrosen.

Det förstnämnda skälet har ingen praktisk betydelse. Enligt konventionen är arbete nattetid förbjudet för person under 16 år. Enligt 10 § sjömanslagen gäller att minderårig under 15 år över huvud icke må användas i skeppstjänst, och minderårig under 16 år får icke användas i skeppstjänst mellan kl. 20 och kl. 8, där fråga är om nordsjö- och vidsträcktare fart. I vad fråga är om sådan fart råder alltså icke någon skiljaktighet mellan konventionen och den svenska lagstiftningen. Beträffande inskränktare fart än nordsjöfart — alltså östersjöfart och kustfart — hindrar ej sjömanslagen att en 15-åring användes i nattarbete. Därutinnan är alltså konventionen strängare än den svenska lagen. Emellertid är att märka att konventionen ju endast äger tillämpning å fartyg med en bruttodräktighet av 500 registerton eller därutöver. Den nyssnämnda skillnaden skulle alltså äga betydelse närmast i fråga om fartyg i östersjöfart eller kustfart med en bruttodräktighet överstigande 500 registerton.

Jag bör kanske i det sammanhanget

Anhållan om riksdagens yttrande angående vissa av Internationella arbetsorganisationens allmänna konferens år 1949 vid dess trettioandra sammanträde fattade beslut i sjöfartssociala frågor.

också hänvisa till att sjömanskommittén håller på att arbeta med en revision av sjömanslagen, och med hänsyn till de allmänna direktiv, som kommittén arbetar efter, kan det väl förutsättas, att kommitténs förslag, som beräknas vara färdigt innevarande år, kommer att innehålla bestämmelser, som i detta avseende täcka konventionens föreskrifter. Enligt min mening borde konventionens från svensk lagstiftning avvikande bestämmelser om minderårigas användning till nattarbete således inte utgöra något hinder för en ratificering, enär svensk lagstiftning, som täcker konventionens bestämmelser, bör kunna träda i kraft innan konventionen blivit bindande. Vi skola nämligen i detta sammanhang lägga märke till att konventionen inte träder i kraft förrän 9 av 24 i konventionen uppräknade länder ratificerat den och att minst 5 av dessa länder skola ha en handelsflotta av minst 1 miljon bruttoregisterton samt att den samlade handelsflottan för de ratificerande länderna uppgår till minst 15 miljoner bruttoton.

Som det andra skälet mot ratificering åberopas att konventionen innehåller bestämmelser om minimilöner för matrosar. Det är visserligen riktigt som departementschefen framhåller i propositionen, att vi på den svenska arbetsmarknaden principiellt inte acceptera principen om lönelagstiftning. I det här fallet är det emellertid först att märka, att det är tal om minimilön, inte normallön. För det andra intar sjöfartsnäringsen en särställning jämfört med arbetsmarknaden i övrigt, och införandet av bestämmelsen om viss minimilön i konventionen var och är betingad av de speciella förhållandena på sjöfartens område. På intet annat område är ju den internationella konkurrensen så markant uttalad som just inom sjöfartsnäringsen. Det var de ombordanställdas förhoppning, att man genom införande i

konventionen av en bestämmelse om minimilön, om en viss ekonomisk minimistandard för en kvalificerad sjöman, skulle försöka att åtminstone i någon mån komma till rätta med den osunda konkurrensen, den konkurrens som i mellankrigsperioden bland annat drabbade den svenska sjöfartsnäringsen mycket hårt genom att löner och arbetsförhållanden i exempelvis de baltiska ländernas handelsflottor stodo på en betydligt lägre nivå än vad fallet var i Sverige. Den konkurrensen håller på nytt på att dyka upp. Vi läsa ju dagligen i tidningarna om hur med oss konkurrerande länders fartyg erbjuda sina tjänster för frakter, som inte de svenska företagen ha möjlighet att acceptera. Låt oss exempelvis ta tyskarna. Deras handelsflotta växer för varje dag, och i samma mån hårdnar konkurrensen på fraktmarknaden. En tysk matros har en lön, som för närvarande utgör ungefär 12 engelska pund. En svensk sjöman har ungefär 30 pund i månaden, kanske något mer, om vi räkna i engelsk valuta. Konventionen föreskriver en minimilön för matrosar på 16 engelska pund. Nog hade det väl varit en betydande styrka för oss, som syssla litet med det internationella fackliga arbetet, om vi kunde visa hän på att det fanns länder som ratificerat konventionen, och nog skulle det väl blivit ganska svårt för ockupationsmakterna i Tyskland, som genomfört lönestopp sedan 1945, att vidmakthålla detta om vi kunde visa, att ett på sjöfartens område med Tyskland konkurrerande land ratificerar en konvention, som de ockuperande länderna själva varit med att biträda.

För det tredje är det ju så att konventionen kan ratificeras på grundval av kollektivavtal och att därför lagstiftning inte erfordras för andra fall än sådana, då minimilön icke är garanterad genom kollektivavtalen. Såvitt jag

Anhållan om riksdagens yttrande angående vissa av Internationella arbetsorganisationens allmänna konferens år 1949 vid dess trettioandra sammanträde fattade beslut i sjöfartssociala frågor.

vet finns det inte en matros i det här landet, vars lön inte är garanterad genom kollektivavtal.

Jag vill i det här sammanhanget understryka vad samtliga de ombordanställdas organisationer framhållit, nämligen att det är otänkbart att nu gällande svenska löner under den tid av fem år, varunder konventionen är bindande, skulle kunna bli lika låga som de minimilöner, vilka föreskrivas i konventionen.

Även om det är riktigt att svensk fackföreningsrörelse i princip är motståndare till lönelagstiftning, så har man dock i det här fallet — med hänsyn till sjöfartens speciella förhållanden — givit avkall på denna princip. Jag vill erinra om att Landsorganisationen framhöll, när denna på sin tid yttrade sig om förslagen till den nya sjöarbets-tidslagen, att konventionen borde kunna ratificeras om förbudet mot regelbundet övertidsarbete borttogs. Från Landsorganisationens sida hade man alltså ingenting att erinra mot att konventionen ratificerades med bibehållen bestämmelse om minimilön. Samma inställning ha samtliga de ombordanställdas organisationer gjort sig till talesmän för. I socialpolitiska delegationen har Landsorganisationens representant — advokaten Arnold Sölvén — som tillika är fast delegat vid de internationella arbetskonferenserna, ledamot av arbetsbyråns styrelse och ledamot av sjömanskommittén, uttalat sig för en ratificering av konventionen.

Det kan kanske vara av intresse att också slå fast, att de svenska regeringsrepresentanterna i Seattle, trots bestämmelser om minimilön, röstade för konventionens antagande.

Genom den nya svenska sjöarbetstidslagen har konventionens materiella bestämmelser om arbetstid redan införlivats med svensk rätt. Det finns alltså inga sakliga ratifikationshinder utan en-

dast, bortsett från femtonåringens nattarbete, den praktiskt betydelselösa principen om minimilöner.

I propositionen säger departementschefen, att han inte kan tillstyrka att konventionen »för närvarande» ratificeras. Men om principen i fråga skall godkännas som ratifikationshinder, betyder det att vi över huvud taget aldrig kunna ratificera konvention nr 93.

Herr talman! Jag har nu den uppfattningen, att när vårt land deltar i det internationella samarbetet, sänder ut delegater som i veckor och ibland månader arbeta med att få till stånd internationella överenskommelser, bör det också vara en hederssak för vårt land att hjälpa till med att dessa överenskommelser sätts i kraft och komma ut till praktisk tillämpning i det levande livet genom att överenskommelserna ratificeras.

Jag ber därför, herr talman, att få framföra följande yrkande under punkt B, nämligen att riksdagen måtte meddela Kungl. Maj:t samtycke till att för Sveriges del ratificera Internationella arbetsorganisationens konvention nr 93 angående hyror, arbetstid och bemanning.

Herr DAHLGREN: Herr talman! Det verkar som om utskottet, när det behandlat detta ärende, sett frågan enbart ur svensk synpunkt och inte ur internationellt perspektiv. Jag skulle, innan jag går in på frågan om konventionerna, vilja göra en tillbakablick till krigsåren, då det svenska sjöfolket fick göra en uppoffrande insats. Jag vill då passa på att citera vad framlidne statsministern Per Albin Hansson yttrade under denna tid. Han sade: »Det är för mig en kär plikt att uttala fosterlandets tack och beundran för sjöfolkets uppoffrande insatser under denna tid. För dem, som därvid låtit sina liv, böja vi våra huvuden i vördnad.»

Anhållan om riksdagens yttrande angående vissa av Internationella arbetsorganisationens allmänna konferens år 1949 vid dess trettioandra sammanträde fattade beslut i sjöfartssociala frågor.

Det var många betydande personer i vårt samhälle, som både före och efter denna tid talade lika vackra ord för sjöfolket, och sjöfolket inställde sig på att det efter krigets slut skulle komma en tid, då man fick kompensation för de förhållanden, som varit rådande under krigsåren.

När det nu gäller att taga ställning till frågan om ratificering av dessa konventioner anför utskottet beträffande konvention nr 91, som gäller semesterfrågan, att man bör ställa sig avvaktande tills vårt land genomfört tre veckors semester. Det är enligt min mening intet argument av hållbart värde, ty som redan tidigare sagts beträffande dessa konventioner är detta minimibestämmelser, och följaktligen kan ingenting i svensk lagstiftning hindra en anslutning till konventionen. Visserligen säger utskottet, att det i konventionen talas om olika bestämmelser angående semester för befäl och manskap, men det är inte obekant för någon att detta förhållande är rådande även i vårt land, såväl till sjöss som till lands. Inom industrien och på andra områden är det alltid så, att befälet har längre semester än manskapet. Utan att uppehålla mig vid om detta är rätt eller orätt, nöjer jag mig med att konstatera detta. Jag får faktiskt den känslan, när man här hänvisar till att man skall avvakta införandet av tre veckors semester, att det kommer att dröja en avsevärd tid, innan man kan taga ställning till konvention nr 91. Vad man än kan säga, kan man i alla fall inte påstå att någon raskare arbetstakt varit rådande i fråga om semesterutredningen. Det enda som man med säkerhet här kan slå fast är, att därest vårt land avstår från att ratificera konventionen, bidraga vi till att hindra utvecklingen i andra länder, hindra utvecklingen internationellt sett.

Jag skall inte uppehålla mig vid kon-

vention nr 92, då utskottet i detta fall har intagit en positiv ställning.

Jag går därför över till konvention nr 93, som väl är den som för det svenska sjöfolket är den mest angelägen. Det omvittnas från alla arbetstagar inom denna grupp, att man vill att riksdagen nu skall ratificera bestämmelserna om hyror, arbetstid och bemanning. Det är intet nytt krav. Det är mer än 30 år sedan man på en internationell konferens i Washington ställde berättigade krav från sjöfolkets sida på 8 timmars arbetsdag. Nu får samma sjöfolk konstatera, att mer än 30 år senare äro statsmakterna i vårt land inte ens villiga att ratificera en konvention med bestämmelser, som i stort sett innebära 56 timmars arbetsvecka, i vissa fall längre.

Vad sedan gäller bestämmelserna för minderåriga tycker jag det är synnerligen anmärkningsvärt, att Sverige icke kan ratificera desamma, när Genèvekonventionen ändå tagit avstånd från den ursprungliga Seattle-konventionen, som avsåg förbud mot nattarbete för ombordanställda under 18 år och nu föreslår en åldersgräns av 16 år. Vi äro medvetna om att det i vårt land ges möjlighet för 15-åringar och till och med i vissa fall för 14-åringar att utföra nattarbete. Jag skulle vilja fråga riksdagens ledamöter, om någon av er skulle vilja, att edra egna minderåriga barn ålades utföra nattarbete. Jag tror jag kan svara nej på den frågan; ingen skulle vilja det. Under sådana förhållanden frågar man sig, hur ni då kunna vilja att andras barn skola göra detta, ty det innebär ju ett beslut i anslutning till utskottets förslag!

När nu arbetsmarknadens parter i vårt land äro överens om att man bör avskaffa detta förhållande, tycker jag att det icke föreligger något hinder i detta avseende för en ratificering.

Om jag sedan övergår till hyrorna,

Anhållan om riksdagens yttrande angående vissa av Internationella arbetsorganisationens allmänna konferens år 1949 vid dess trettioandra sammanträde fattade beslut i sjöfartssociala frågor.

så är det ju, som redan sagts här, fråga om att införa minimibestämmelser. Bestämmelserna avse minimilönar på 16 pund, vilket är lika med 64 dollar. Efter den kurs som nu är rådande, blir det något över 330 svenska kronor. Detta är en fråga som inte saknar intresse för svenskt sjöfolk. Jag har redan i ett föregående ärende, då vi behandlade frågan om arbetslöshetsunderstöd i främmande hamn, haft möjlighet att erinra om ett fall. Jag har pekat på ett exempel, där man hade en svensk besättning med en lön av i genomsnitt 450 kronor i månaden per man men där man anställde en asiatisk besättning för en lön av 185 svenska kronor. Var och en förstår av ett sådant exempel, att sjöfolket vill ha och bör ha skydd för att något sådant inte skall återupprepas. Jag fattar således de föreslagna åtgärderna i konventionen som en strävan att hindra besättningsbyte i främmande hamn, grundat på krassa ekonomiska intressen.

När man både från dessa grupper på sjöfartens område och från Skandinaviska transportarbetarfederationen hemställt att konventionen skall ratificeras, tycker jag det är tillräckligt. Även om utskottets ställningstagande är liktydigt med den svenska redareföreningens, så är det visserligen betecknande, men jag anser inte att detta behöver hindra riksdagen från ett positivt ställningstagande.

Det har redan sagts av den föregående talaren, att förutsättningen för att man skulle kunna ratificera konventionen var att 9 av de 24 angivna staterna skulle ansluta sig till densamma samt att 5 av dem skulle vara länder, vilkas handelsflotta utgjorde minst en miljon bruttoregisterton. Jag bara tillägger att Sverige är ett av de länder, som uppfylla det sistnämnda kravet, och det tycker jag skulle förplikta till en positiv inställning.

När herr Svensson i Göteborg erinrar om de svenska representanternas i Seattle ställningstagande till konventionen, kan det väl vara på sin plats att också erinra om att denna konvention innebar en mycket stor besvikelse för sjöfolket. Den var inte vad sjöfolket hoppats på, och jag vill minnas att herr Svensson i Göteborg, som också är Sjöfolksförbundets ordförande, officiellt uttryckte samma besvikelse. Det var de europeiska arbetarregeringarna som vid detta tillfälle fingo skulden för misslyckandet vid denna konferens. När sedan denna Genève-konvention är en reducering av dessa krav, ha vi sannoligen inte råd att gå längre.

Jag skall därför, herr talman, be att få yrka bifall till motion nr 472 i första kammaren.

Herr RYBERG: Herr talman! Andra lagutskottet föreslår i sitt utlåtande, att riksdagen måtte meddela Kungl. Maj:t samtycke till att för Sveriges del ratificera Internationella arbetsorganisationens konvention nr 92 angående besättningens bostäder å fartyg men att samma organisations konventioner nr 91 och 93 icke för närvarande skola ratificeras. Skälen härför har utskottet utförligt redovisat i sin motivering, och då kammarens ledamöter haft möjlighet att förut ta del av betänkandet, skall jag inte återge eller kommentera dem. För att fatta mig kort vill jag endast med hänvisning till vad utskottet här har anfört yrka bifall till utskottets förslag. Jag ber att få tillägga, att det som här föreslås står i full överensstämmelse med Kungl. Maj:ts förslag i proposition nr 207, som ligger till grund för utskottets utlåtande.

Jag ber således, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr DAHLGREN: Herr talman! Då herr Svensson i Göteborg har yrkat bi-

Provisorisk förhöjning av familjepenning.

fall till konventionen nr 93, som är den betydelsefullaste, ber jag att få ta tillbaka mitt förslag och instämma i det yrkande, som herr Svensson i Göteborg ställde.

Härmed var överläggningen slutad. På därå av herr talmannen framställd proposition biföll kammaren till en början utskottets i punkten A. gjorda hemställan.

Beträffande punkten B. gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets däri gjorda hemställan dels ock på bifall till det av herr Svensson i Göteborg under överläggningen framställda yrkandet; och biföll kammaren utskottets berörda hemställan.

Slutligen biföll kammaren på därå framställd proposition utskottets hemställan i punkten C.

§ 16.

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 35, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med anhållan om riksdagens yttrande angående vissa av Internationella arbetsorganisationens allmänna konferens år 1949 vid dess trettioandra sammanträde fattade beslut, såvitt propositionen hänvisats till lagutskott.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 17.**Provisorisk förhöjning av familjepenning.**

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 36, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition angående provisorisk förhöjning av familjepenning, dels ock i ämnet väckta motioner.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde

Fröken LILJEDAHL: Herr talman! Det förslag till ändring i familjebi-

dragsförfordningen av år 1946, som framlagts i propositionen nr 146, innebär avsevärda förbättringar för många familjer. Genom att man tagit bort dyrortsgrupperingen har familjepenningen för t. ex. hustrun i dyrortsgrupp I ökat från kr. 2: 75 till kr. 3: 50. För de familjer som befinna sig i dyrortsgrupp III däremot utgör ändringen endast en förhöjning med 25 öre per dag, d. v. s. från kr. 3: 25 till kr. 3: 50. Sociala byrån inom försvaret, som våren 1947 erhöll Kungl. Maj:ts uppdrag att verkställa en utredning rörande grunderna för bestämmande av familjebidrag åt värnpliktiga m. fl., föreslår på denna punkt en familjepenning av kr. 3: 75. I de remissyttranden som förekommit med anledning av utredningen har från olika håll framförts önskemål om ytterligare höjd familjepenning. Departementschefen har emellertid stannat för det lägre beloppet, d. v. s. kr. 3: 50, vilket innebär att familjer i dyrortsgrupp III icke erhålla kompensation för dyrtiden.

Jag har på nära håll sett vilka svårigheter dessa unga hustrur ha att kämpa med för att kunna klara sig på detta belopp. Det gäller här icke enbart anskaffande av livsmedel. För denna summa, det blir nog räknat kr. 97: 50 per månad, skola de också underhålla hemmet, betala lyse och gas, rengöringsmedel och tvättmedel. Det kan också tänkas att i dessa hem, som ofta äro nybildade, kräves en och annan för hushållet nödvändig artikel. Att hustrun under den tid mannen fullgör sin värnplikt skall kunna skaffa sig något klädesplagg är uteslutet.

Jag beklagar att utskottet på grund av det finansiella läget ej ansett sig kunna tillstyrka motionen. Jag anser mig därför ej heller kunna framställa något yrkande utan får endast uttala min förhoppning om att det slutliga förslaget, som departementschefen ställt i utsikt till 1951 års riksdag, skall ge större rättvisa åt denna grupp.

Motioner om översyn av bestämmelserna för bemanningen av mindre fartyg i kustfart och östersjöfart m. m.

Herr talman, jag har som sagt intet yrkande.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 18.

Motioner om översyn av bestämmelserna för bemanningen av mindre fartyg i kustfart och östersjöfart m. m.

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 37, i anledning av väckta motioner om översyn av bestämmelserna för bemanningen av mindre fartyg i kustfart och östersjöfart m. m.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid yttrade

Herr UTBULT: Herr talman! Jag har väckt den motion som ligger till grund för utskottets utlåtande, och jag vill därför säga ett par ord i detta sammanhang.

Det är ett faktum att den kår det här är fråga om har kommit i ett svårt läge genom förhållanden som kammaren känner till genom den diskussion, som för någon tid sedan förekom i samband med att handelsministern besvarade en interpellation. En del av dessa skutor för den mindre sjöfarten ha måst övergå till fiske, framför allt om sommaren, och det är inte lyckligt under nuvarande förhållanden om denna utveckling får fortgå. En del skutor ha också måst läggas upp av skäl som kammaren känner till.

Utskottets skrivning i detta ärende är välvillig, och utskottet hänvisar till tvenne utredningar, en som har försiggått tidigare och en som försiggår för närvarande. Utskottet påpekar också, att dispens i vissa fall ges av kommerskollegium och i andra fall av Kungl. Maj:t. Det pekar även på vad handelsministern sade i ett interpellationssvar för inte så länge sedan. Vi få nu hoppas, att departementet snarast tar upp

frågan till prövning, så att det kan bli någonting gjort i denna sak.

Jag instämmer till fullo med utskottet så långt, men jag tycker att utskottet borde ha varit litet mera positivt än som framgår av sista stycket. Utskottet säger där, att enligt 29 § kommerskollegium har bemyndigats att i särskilda fall medgiva undantag men att det i andra fall beror på Kungl. Maj:ts prövning. Utskottet säger nu: »Någon olägenhet av denna ordning torde enligt utskottets mening icke föreligga för dem, som önska dispens av det ena eller andra slaget.»

Det är klart att det är olägenheter och inte så små heller, alldenstund det bara är särskilda fall det kan bli fråga om. Dispensen borde utsträckas till att gälla över hela fältet.

Jag har med detta velat framhålla, att utskottet borde ha uttalat sig litet mera positivt i den sista punkten. Då det nu inte föreligger någon reservation, har jag, herr talman, intet yrkande.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 19.

Föredrogs vart för sig:

tredje lagutskottets utlåtanden:

nr 14, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i 9 kap. lagen den 28 maj 1886 (nr 46) angående stenkolsfyndigheter m. m.; och

nr 15, i anledning av väckta motioner rörande dels utredning och förslag angående friköp av vissa arrendegårdar, dels ock vidgad tillämpning av bestämmelserna i 2 kap. 49—69 §§ lagen om nyttjanderätt till fast egendom; samt

jordbruksutskottets utlåtande nr 21, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till statens för-

Befrämjande av landsbygdens elektrifiering. — Befrämjande i allmänhet av fiskerinäringen.

sökgårdar för budgetåret 1950/51, m. m.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden hemställt.

§ 20.**Befrämjande av landsbygdens elektrifiering.**

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande nr 22, med anledning av Kungl. Maj:ts i 1950 års statsverksproposition (IX H. T. p. 123) gjorda framställning om anslag till Befrämjande av landsbygdens elektrifiering jämte i ämnet väckta motioner.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid

Herr BOMAN i Stafsund: Herr talman! Då jag har undertecknat en reservation, som finns fogad vid detta utskottsutlåtande, skall jag be att få säga ett par ord. Jag vet att första kammaren redan har avslagit reservationen, och jag tänker, herr talman, inte komma med något yrkande.

Jag känner till att det föreligger ett stort behov av att landsbygden får större anslag till elektrifiering. Jag har i många år som ordförande i egnahemsnämnden i Stockholms län ända till dess egnahemsnämnderna upphörde 1948 sysslat litet med frågor som beröra elektrifieringen. Under krigsåren och de närmaste åren därefter saknades det ju material för elektrifieringen, men även under den tiden saknades det medel, så att vi många gånger inte hade möjlighet att tillgodose de ansökningar som kommo in.

Jag vill bara uttala den förhoppningen, att riksdagen nästa år ställer sig litet välvilligare till denna fråga, så att det då kan bli ett högre anslag för elektrifieringen på landsbygden, som så väl behövs.

I detta yttrande instämde herr Onsjö.

Vidare yttrades ej. Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 21.

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande nr 23, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bestridande av vissa kostnader för omskifte å Tybble by i Askers socken, Örebro län. Utskottets hemställan bifölls.

§ 22.**Befrämjande i allmänhet av fiskerinäringen.**

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande nr 24, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till befrämjande i allmänhet av fiskerinäringen för budgetåret 1950/51 m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Kungl. Maj:t hade i en till riksdagen den 3 mars 1950 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 114, föreslagit riksdagen att dels godkänna att fasta yrkeskurser och rörlig kursverksamhet för fiskare skulle anordnas enligt de riktlinjer, som uppdragits därför i propositionen, dels ock till Befrämjande i allmänhet av fiskerinäringen å riksstaten för budgetåret 1950/51 under nionde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 85 000 kronor.

Kungl. Maj:ts förslag innebar bl. a., att lönereglering för länsfiskeritjänstemännen, vilkas tjänster ej vore lönegradsplacerade, för närvarande ej skulle ske.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat två inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade likalydande motioner, nämligen I: 403 av herr *Petersson, Emil, m. fl.* och II: 491 av herr *Jacobsson, Igelso m. fl.*, i vilka motioner hemställdes, att länsfiskeritjänste-

Befrämjande i allmänhet av fiskerinäringen.

männen måtte inplaceras i lönegrad Ca 19 från och med den 1 januari 1951.

Utskottet hemställde,

A. att riksdagen måtte

1) godkänna att fasta yrkeskurser och rörlig kursverksamhet för fiskare skulle anordnas enligt de riktlinjer, som angivits i propositionen;

2) till Befrämjande i allmänhet av fiskerinäringen å riksstaten för budgetåret 1950/51 under nionde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 85 000 kronor;

B. att de likalydande motionerna I: 403 och II: 491 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Bror Nilsson, Antby, Ahlsten, Utbult* och *Boman* i Stafsund, som ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte

A. godkänna att — — — (lika med utskottet) — — — 85 000 kronor;

B. med bifall till de likalydande motionerna I: 403 och II: 491 besluta, att länsfiskeritjänstemännen skulle från och med den 1 januari 1951 inplaceras i lönegrad 19 enligt löneplan 1 i statens allmänna avlöningsreglemente.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid yttrade:

Herr **UTBULT**: Herr talman! Jag har tillsammans med några andra ledamöter fogat en reservation till utskottets utlåtande, och jag vill därför säga ett par ord i denna fråga.

När tjänstemännen vid hushållningssällskapen i enlighet med 1944 års principbeslut från den 1 januari 1948 bereddes reglerad anställning, undantogs länsfiskeritjänstemännen under hänvisning till att frågan om deras ställning skulle tagas under övervägande i samband med ställningstagandet till 1946 års utredning angående central fiskeristyreelse m. m. I Kungl. Maj:ts proposition nr 49 år 1948 angående inrättande

av en fiskeristyreelse med statens fiskeriförsök m. m. uppsköts frågan ånyo under hänvisning till att departementschefen hade för avsikt att hos Kungl. Maj:t hemställa om bemyndigande att tillkalla särskilda sakkunniga för att utreda frågan om deras utbildning, varför det torde anstå med regleringen av lönerna tills denna fråga blivit avgjord. Vid innevarande års riksdag anmälde vederbörande statsråd i samband med behandlingen av anslagen under nionde huvudtiteln, att han avsåg att efter vederbörlig beredning anmäla kommitténs förslag för Kungl. Maj:t i så god tid, att det kunde läggas till grund för en proposition till årets riksdag. Utredningen har nu slutförts, och kommitténs förslag har varit föremål för vederbörlig remissbehandling. Det övervägande flertalet av remissinstanserna ha därvid funnit, att kommitténs förslag kan läggas till grund för en lösning av dessa frågor. Vad angår löneställningen har kommittéreservanternas förslag om en inplacering i lägsta lönegraden, Ca 21, tillstyrkts i ett flertal remissyttranden, särskilt från hushållningssällskapens sida. Den föreslagna löneregleringen innebär ej heller någon egentlig löneökning för berörda befattningshavare utan endast att dessa få sina anställnings- och pensionsförhållanden tryggade. Tvärtom komma de länsfiskeritjänstemän, som åtnjuta två resp. tre ålders-tillägg, att erhålla en lön som understiger den för närvarande utgående lönen. För att inte dessa tjänstemän skola erhålla inkomstminskning är det erforderligt att de infogas i högre lönegrad än begynnelselönegraden. För tjänstemännens del skulle en sådan lönereglering innebära, att 21 av dem finge löne-minskning med ett sammanlagt belopp av cirka 13 000 kronor och 12 löneökning med ett sammanlagt belopp av cirka 4 000 kronor. För gruppen som helhet skulle det innebära en minskning av den totala lönesumman med cirka 9 000 kronor. För att i enlighet med till-

Befrämjande i allmänhet av fiskerinäringen.

lämpade principer tjänstemännen ej skola lida inkomstminskning vid erhållande av löner reglerad statstjänst, måste således 21 av dessa tjänstemän inplaceras i högre lönegrad än begynnelselönegraden. En sådan inplacering skulle medföra en ytterligare kostnad för statsverket av 17 000 kronor.

Utskottet säger emellertid: »För sin del vill utskottet vitsorda önskvärdheten av att de berörda tjänstemännens anställningsförhållanden regleras utan onödigt uppskov. Den ifrågasatta lönerregleringen innebär emellertid otvivelaktigt, att i vart fall den gottgörelse, som hittills utgått av statsmedel, skulle komma att höjas. De skäl, som Kungl. Maj:t anfört till stöd för att denna reglering bör äga rum först i samband med tjänsteförteckningsrevisionen, äro med hänsyn därtill enligt utskottets mening så vägande, att de icke kunna lämnas obeaktade.» Utskottets avslagsyrkande bygger i detta som i så många andra dylika fall på att en utredning på området pågår. Men man säger ingenting om när man kan vänta att ifrågavarande utredning blir klar med sitt betänkande. På den grunden, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan under A 1) och 2), men under punkten B hemställer jag om bifall till reservationen.

Herr ANDERSSON i Tungelsta: Herr talman! Även utskottsmajoriteten har vitsordat, att lönerna för de tjänstemän det här är fråga om böra regleras, men har för sin del inte kunnat förorda att detta sker oberoende av det resultat som den utredningskommitté, som nu är sysselsatt med en revision av den allmänna tjänsteförteckningen, kommer till. Man torde väl inte från statsmakternas sida kunna behandla de tjänstemän det här gäller på ett annat sätt än andra tjänstemän i liknande situation, vilket skulle bli fallet om man för denna tjänstemannagrupp nu

skulle företaga en omreglering av tjänsterna, innan resultatet av tjänsteförteckningsrevisionen föreligger. Det är på detta skäl utskottet grundar sitt ställningstagande i detta ärende.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr LARSSON i Karlstad: Herr talman! Frågan om fiskeritjänstemännens avlönning behandlades av riksdagen senast för två år sedan, då den förekom i två olika sammanhang, dels i samband med frågan om inrättandet av en fiskeristyreelse, dels vid behandlingen av nionde huvudtiteln. Kungl. lantbruksstyrelsen hade i sina anslagsäskanden till nionde huvudtiteln år 1948 föreslagit sådan löneförbättring för fiskerikonsulenter och hemkonsulenter — de båda grupper av befattningshavare, som lämnades utanför lönerregleringen i samband med hushållningssällskapens organisation — att deras löneställning skulle bli någorlunda jämförlig med löner reglerade befattningshavares. Men på grund av då pågående och ytterligare planerade utredningar hade Kungl. Maj:t icke ansett sig kunna förorda en så stor löneförbättring utan föreslagit en lägre sådan. I en del motioner hade lantbruksstyrelsens förslag om bättre löneökning förordats, men jordbruksutskottet följde Kungl. Maj:ts förslag och riksdagen i sin tur jordbruksutskottet.

Vid andra kammarens behandling av frågan om fiskeristyrelsen den 23 april 1948 yttrade statsrådet Sträng i anledning av min redogörelse beträffande fiskeritjänstemännen: »Jag vill först lämna ett svar till herr Larsson i Karlstad. Han ifrågasatte i sitt inlägg, om man inte behandlat länsfiskeritjänstemännen litet illa i avseende å löner och pensioner. Med anledning därav vill jag bara nämna, att direktiv äro skrivna för en utredning, som skall taga upp utbildningsfrågorna för bland andra länsfiskeritjänstemännen och i samband

Befrämjande i allmänhet av fiskerinäringen.

därmed också deras löne- och pensionsställning. Jag föreställer mig, att herr Larssons farhågor på denna punkt i någon mån kunna stillas med den upplysningen.»

Vid kammarens behandling av nionde huvudtiteln den 2 juni samma år yttrade statsrådet Sköld på tal om hemkonsulenternas och fiskerikonsulenternas löner bland annat följande: »Statsrådet Sträng har nyligen tillsatt utredningsmän, som bl. a. ha fått till uppgift att utreda frågan om löneställningen för fiskeritjänstemännen vid hushållningssällskapen. Resultatet av denna utredning bör väl också avvaktas.»

Och herr Jacobson i Vilhelmina, som den gången förde jordbruksutskottets talan, framhöll som skäl för att då icke gå längre i löneökning än Kungl. Maj:t föreslagit följande: »Jag tror alldeles säkert, att Kungl. Maj:t har frågan klar till nästa års riksdag, och under sådana förhållanden synes det mig icke vara så stor risk att bifalla jordbruksutskottets förslag.» Herr Jacobson hade nämligen omedelbart förut förklarat, att även han ansåg de nuvarande lönerna för låga.

Nå, den utlovade utredningen tillsattes den 14 maj 1948. Den antog namnet fiskeriutbildningskommittén, och denna avslämnade såsom förut nämnts sitt betänkande den 17 oktober 1949. Men Kungl. Maj:t vill ändock icke ta upp frågan ännu. En lönegradsplacering enligt det förslag som fiskeriutbildningskommitténs majoritet förordat — minoriteten hade föreslagit en något förmånligare placering — skulle enligt departementschefens uttalande i propositionen för länsfiskeritjänstemännen innebära »en placering i högre lönegrad än den som motsvaras av de statsbidrag, vilka hittills utgått till deras avlönnande». Och statsrådet fortsätter: »Med hänsyn till den överenskommelse om inkomststabilisering under innevarande år, till vilken allmän anslutning vunnits, anser jag mig icke för närvarande

kunna förorda en lönereglering för nu ifrågavarande befattningshavare, vilken skulle innebära en inkomstförbättring i förhållande till vad som hittills utgått av statsmedel.» Och efter anförande av ytterligare en del skäl, som jag inte vill trötta kammaren med att anföra, då de äro återgivna i utlåtandet, slutar departementschefen med att skjuta hela frågan om fiskeritjänstemännens utbildning och avlöning ut i en mycket oviss framtid. Det är verkligen ett klenkt resultat av den utredning, som igångsattes för två år sedan och som skulle undanröja alla farhågor beträffande tidpunkten för frågans definitiva lösning.

Någon motsvarande tålmodig väntan på avgörandet ha berörda parter givetvis icke kunnat visa. Både hemkonsulenter och fiskerikonsulenter ha genom sina organisationer tagit saken i egna händer och genom förhandlingar betingat sig de löneförmåner m. m., som statsmakterna ställa sig så tveksamma till. Därför tycker man också, att det låter ganska underligt när statsrådet talar om en eventuell lönereglerings inverkan på inkomststabiliseringen. Hur skulle inkomststabiliseringen kunna påverkas av om vederbörandes lön utginge helt av statsmedel i stället för att som nu utgå delvis av statsmedel och till återstående del av hushållningssällskapens av staten beviljade medel? Det skälet för uppskov har man allt svårt att godtaga.

Om sålunda befattningshavarna själva sörjt för sig och bördan lagts på sällskapen i stället för på staten, är det i alla fall en mycket liten grupp — kanske ett tiotal inom hela landet — som fortfarande står helt utanför löneförbättringen. Det är de pensionerade fiskerikonsulenterna och änkor efter sådana konsulenter. Dessa ha endast fått mycket blygsamma dyrtidstillägg på en pension, som en gång i tiden beräknades på en helt annan och mycket lägre lön än som nu gäller för motsvarande befattningshavare, och vid ett penningvärde som också var åtskilligt bättre än

Befrämjande i allmänhet av fiskerinäringen.

det nuvarande. Det är närmast för dessa personers skull som jag tar kammarens tid i anspråk. Dessa personer få nu draga sig fram på en pension som är avsevärt mycket lägre än vad den skulle vara, om befattningshavarna i fråga hade fått vara med om en löne-reglering. Om en sådan genomföres nästa år, såsom yrkas i den reservation som är fogad till detta utskottsutlåtande, så skulle dessa pensionerade fiskerikon-sulenter och änkor efter fiskerikon-sulenter automatiskt flyttas upp till, jag vill inte säga någon särskilt förmånlig men dock väsentligt bättre ekonomisk standard än de nu ha.

Dessa personer, som på grund av sitt ringa antal sakna varje betydelse för in-komststabiliseringen och likaså ur po-litisk synpunkt, ha efter ett helt livs ar-bete för en mycket låg lön nu fått be-vittna huru deras kolleger inom hushåll-ningsällskapen ryckt upp i en relativt god inkomstställning, och de veta att om statsmakterna samtidigt hade regle-rat deras löner hade de kommit i åt-njutande av samma förbättring och fått en med sina kolleger likvärdig ställning. Det är väl inte underligt om de känna sig ganska illa behandlade. Jag vill vädja till kammarens ledamöter att ett ögonblick tänka sig in i dessa perso-ners situation. Den som det gör tror jag har svårt att avslå den till utskotts-utlåandet fogade reservationen, till vil-ken jag, herr talman, ber att få yrka bifall.

I detta anförande instämde herrar *Jonsson* i Skedsbygd och *Jacobsson* i Igelsbo, fru *Sjöstrand* samt herrar *Ahl-sten* och *Antby*.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **STRÄNG**: Herr talman! Jag har i stort sett inte så mycket att invända mot herr Larssons i Karlstad historieskrivning. Den är i allt väsent-ligt riktig. Jag har emellertid anledning att kanske komplettera den med ett par

synpunkter, som herr Larsson i Karl-stad glömt bort.

Det är onekligen så, att de uttalan-den jag fällde i denna kammare när ut-redningskommittén tillsattes gävo anled-nig till vissa förhoppningar för den kategori tjänstemän det här gäller. Och eftersom direktiven för utredningen in-neburo, att utbildningen för denna grupp befattningshavare skulle bli av-sevärt mera omfattande än som tidigare varit fallet, var det väl i och för sig rimligt, att en sådan längre utbildning också skulle honoreras med en juste-ring av lönerna. Av skäl som jag redo-visat i propositionen har emellertid en sådan omläggning av utbildningen icke kunnat ske, närmast därför att den fas-ta fiskarskola, som man tänkt sig att upprätta i Lysekil, hitintills inte har visat sig så attraktiv, att man i år vå-gat göra den investeringsinsats som en fast fiskeriskola i Lysekil skulle kräva. När man fick skjuta denna fråga på framtiden och fortsättningsvis driva ut-bildningen för fiskarbefolkningen i mera försöksbetonade former, följde därav, att man också fick fortsätta ut-bildningen för fiskeritjänstemän i un-gefär samma provisoriska former som hittills. Ett av de motiv, som i annat fall mycket starkt hade talat för en lö-nejustering, sköts därmed på framtiden.

Jag vill också understryka, att när man tog del av utredningens utlåtande visade det sig, att utredningskommittén inte heller hade kunnat ena sig om vad som var den lämpligaste lönegradsplaceringen för dessa fiskeritjänstemän. Det förelåg ett majoritetsförslag, som innebar en placering i 19 respektive 17 lönegraden, och i en reservation före-slogs en placering i 21 respektive 19 lönegraden. När sålunda utrednings-kommittén hade delade meningar om var denna grupp lämpligen borde in-placeras och man dessutom här hade att göra med en tjänstemannagrupp, som tidigare icke hade varit löne-

Befrämjande i allmänhet av fiskerinäringen.

gradsplacerad, vore det väl i och för sig inte så överraskande, om tjänsteförteckningskommittén, som ju har till uppgift att samordna dessa frågor över hela fältet och betrakta dem med litet vidare utblick, lämpligen finge taga även detta problem under övervägande, innan man tog slutlig ställning till detsamma. Nu betyder detta självfallet ett uppskjutande av denna tjänstemannagrups lönegradsplacering och -reglering. Jag vill minnas, att det har uttalats farhågor för att det skulle dröja åtskilliga år. Så pessimistisk behöver man väl inte vara, men jag kommer tillbaka till att på dessa skäl var jag faktiskt inte beredd att ta någon deciderad ståndpunkt och gå till riksdagen, utan jag ansåg det vara ganska naturligt att man lämnade det till tjänsteförteckningskommittén för översyn.

Jag vill kanske allra sist även säga, att det dock genomförts en lönejustering för denna grupp, sedan utredningen tillsatts och sedan jag lämnat dessa besked. Den lönejusteringen, som är ett resultat av en förhandling mellan tjänstemännen och hushållningssällskapen, har resulterat i en i och för sig tacknämlig och inte alltför obetydlig lönehöjning. Det är således en justering som har skett under en lönestabiliseringsperiod för tjänstemännen i övrigt; det tycker jag också att man bör framföra i detta sammanhang.

Man kan naturligtvis som herr Larsson i Karlstad säga, att en sådan här inplacering inte har någon inverkan på stabiliseringspolitiken, men för oss inom regeringen, som i dagligt tal tvingas bli berörda av de här frågorna, är det inte någon som helst tvekan om att den minsta lilla justering — den må vara längst ute i periferien — får följdverkningar för de övriga grupperna och tages som en intäkt för justering där. Lojaliteten mot fiskeritjänstemännen går inte så långt hos de övriga tjänstemännen, att man skulle uraktlåta att använda ett medgivande för denna

grupp såsom argument, när man talar för den egna gruppens intressen. Det kan jag försäkra riksdagen.

Jag har velat anföra de här synpunkterna för att ge en litet fullständigare bild av vad som sig i ärendet tilldragit har.

Herr LARSSON i Karlstad: Herr talman! Jag förstår att Kungl. Maj:t måste tänka även på andra, men det var en del saker som jag har litet svårt att förstå. Varför skall utbildningen av fiskare behöva ordnas före utbildningen av fiskerikonsulenter? Det är väl inte alldeles nödvändigt. Jag har ju i propositionen sett att fiskarskolan kan komma att påverka förläggningen av utbildningsanstalten för fiskeritjänstemän, och det kan ju vara en sak, men den lönegradsplacering som utredningskommitténs majoritet har föreslagit hänför sig väl i alla fall till den utbildning som de nuvarande befattningshavarna ha. Den står ju någorlunda i paritet med de löner som förut ha beviljats hushållningssällskapens vandringsrättare eller som det numera heter jordbruksinstruktörer, vilka ha inplacerats i lönegrad Ca 16. Här föreslås nu Ca 19 för länsfiskeritjänstemännen, vilka nog ha en åtskilligt besvärligare tjänstgöring och kanske också en något längre utbildningstid. En ökad utbildning skulle väl närmast medföra den lönegradsplacering, som utredningskommitténs minoritet har föreslagit, men den dagen den sorgen.

Så länge nu rådande utbildning finns till får man nöja sig med den lägre lönegradsplacering som utredningsmajoriteten har föreslagit, och längre ha inte heller reservanterna i utskottet gått. Att dessa tjänstemän inte tidigare varit lönegradsplacerade är ju samma förhållande, som gällde även hushållningssällskapens övriga tjänstemän, när de fingo sin lönegradsplacering, för vilken de äro tacksamma. Nu gäller det

Befrämjande i allmänhet av fiskerinäringen.

endast dem, som då blevo lämnade utanför och som därför känna sig illa behandlade.

De nu tjänstgörande befattningshaverna ha tack vare sin fackorganisation lyckats få sina löner höjda, så att för dem skulle ett bifall till reservanternas förslag inte innebära någon större förändring. De som skulle få nytta av löneregleringen vore de vid hushållningssällskapens omorganisation utelämnade befattningshavare, vilka ha blivit pensionerade för ett eller annat år sedan och sålunda fått sin pension reglerad på grundval av tidigare fastställda löner. Dessa pensioner ha nämligen icke beräknats på de förbättrade löner som utbetalades 1945, 1946 och 1947 utan på löner som gällde före 1930 — de fastställdes för övrigt år 1923 i det hushållningssällskap jag tillhör. Det blev visserligen någon höjning sedan, men den var mycket obetydlig. Det är denna gamla löneställning som är anledningen till att pensionerna äro så låga. Sedan ha som bekant dyrtidstillägg tillkommit även på pensioner, men äldre sådana ha ju ändå inte kommit upp i samma läge som de, vilka få beräknas på nyreglerade löner.

Antalet befattningshavare är som sagt så oändligt litet — det rör sig om pensionärer från en kår på ca 30 stycken — att en lönereglering icke kan ha någon betydelse annat än möjligen ur prejudicerande synpunkt. Men då hushållningssällskapens övriga befattningshavare ha fått dylik reglering, är det synd om dem som stå kvar, och de känna sig också av den anledningen mycket illa till mods.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet STRÄNG: Herr talman! Jag vill säga till herr Larsson i Karlstad med anledning av hans sista anförande, att om man även för den här gruppen rör sig i ett löneläge som är

jämförbart med vandringsrättarnas, har problemet mycket enklare proportioner, men nu diskuterar man här en lönegradsplacering, där utredningens majoritet talar för 19 lönegraden men dess minoritet för 21 lönegraden. Man är då uppe i en lönegradsplacering, som ger anledning till jämförelser med andra grupper.

Denna grupps specialutbildning är ungefär 11 månader. Vi ha länsskogyktare och kronojägare, vilkas utbildningstid är ungefär densamma, och de få stanna i 16 lönegraden. Skall man därför inför riksdagen kunna bygga upp en argumentering, som innebär att dessa tjänstemän kunna placeras i den lönegrad som herr Larsson i Karlstad vill ha, får man väl ändå ta hänsyn till de nya utbildningsnormer, som utredningen har räknat med. Det betyder en utsträckning av deras utbildningstid från 11 till 20 månader, och det blir då ett helt annat underlag för en diskussion om högre lönegrader och löneklasser.

Jag tror att jag skulle göra denna grupp den största otjänst, om jag med den nuvarande utbildningstiden och med jämförelserna på fältet i övrigt skulle ha försökt placera dem i 19 och 21 lönegraderna. Jag gör dem nog den största tjänsten genom att försöka realisera kommitténs utbildningsförslag och därmed skapa ett argument som av riksdagen kan accepteras för den lönegradsplacering som herr Larsson i Karlstad eftersträvar.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Uthult begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Motioner om anslag till omplantering av rödspätta m. m.

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 24, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Utbult äskade likväl rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 85 ja och 61 nej, varjämte 12 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit vad utskottet hemställt.

§ 23.

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande nr 25, med anledning av väckt motion om undersökningar rörande möjligheterna att företaga gödsling av salta fiskevatten m. m.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 24.

Motioner om anslag till omplantering av rödspätta m. m.

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande nr 26, med anledning av väckta motioner om anslag till omplantering av rödspätta m. m.

I två inom riksdagen väckta, till jordbruksutskottet hänvisade likalydande motioner, nämligen I: 15 av herr *Spetz* och herr *Petersson, Emil*, samt II: 16 av herr *Utbult m. fl.*, hade hemställts,

att riksdagen måtte besluta att till omplantering av rödspätta i svenska farvatten för budgetåret 1950/51 anvisa ett reservationsanslag av 15 000 kronor.

Till utskottet hade vidare hänvisats en inom andra kammaren väckt motion, nr 220, av herr *Levin*, i vilken motion yrkats, att riksdagen måtte besluta att för budgetåret 1950/51 anvisa ett reservationsanslag av 15 000 kronor till omplantering av rödspätta och eventuellt annan plattfisk till de svenska kustvattnen vid södra och västra kusterna.

Utskottet hemställde, att motionerna I: 15 och II: 16 samt II: 220 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Hjalmar Nilsson, Isaksson, Antby, Hæggblom, Utbult* och *Mårtensson* i Smedstorp, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, med anledning av motionerna I: 15 och II: 16 samt II: 220, till Omplantering av rödspätta för budgetåret 1950/51 anvisa ett reservationsanslag av 10 000 kronor.

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde:

Herr **UTBULT**: Herr talman! Under åren 1934—1938 anslog riksdagen 58 500 kronor att utgå med högst 15 000 kronor per år och minst 8 500 kronor per år för omplantering av smårödspätta i fjordar på västkusten. Under krigsåren låg detta nere, men 1949 gjordes framställningar dels från fiskeristyrelsen och dels motionsvis. Dessa blevo då avslagna, men för budgetåret 1950/51 har frågan kommit igen dels genom framställning från fiskeristyrelsen och dels i motioner — från både västkusten och sydkusten.

Motionärerna ha begärt ett anslag på 15 000 kronor för omplantering av smårödspätta i de svenska kustvattnen. Utskottsmajoriteten är inte med på nå-

Motioner om anslag till omplantering av rödspätta m. m.

got anslag, men reservanterna ha stannat för ett anslag på 10 000 kronor.

Fiskeristyrelsen har i sitt yttrande över motionerna anfört bl. a.: »Det bör framhållas att dylika omplanteringar, varom här är fråga, sedan en lång följd av år företagits i Danmark med mycket gott resultat. För denna verksamhet, som från och med i år även utsträckts till Nordsjön, anslås också årligen i Danmark betydande belopp.» Danskarna ha året 1948 anslagit 130 000 kronor för dylikt ändamål. År 1949 uppgick summan till 180 000 kronor, och år 1950 blir den betydligt högre. Det betyder, att danskarna på tre år ha anslagit över ½ miljon kronor för omplantering av smårödspätta. De ha i år utplanterat sådana på internationellt vatten ute i Nordsjön.

Fiskeristyrelsen skriver vidare: »I annat sammanhang har styrelsen framhållit, att åtgärder måste vidtagas för skyddande av rödspättebeståndet i våra farvatten. Omplantering i ej alltför liten skala torde verksamt bidra till bibehållande av detta bestånd. Styrelsen vill också erinra om den betydande import av rödspättor, uppgående till över 800 000 kronor per år, som nu årligen äger rum.»

Utskottet säger i sitt utlåtande bl. a.: »I utlåtande den 28 april 1949 (nr 25) anförde utskottet, att den i ärendet förebragta utredningen enligt utskottets mening gäve vid handen, att lönsamheten av den ifrågasatta omplanteringen vore så ringa att den icke i och för sig borde föranleda bifall till motionärernas hemställan. Då andra skäl till sådan omplantering icke syntes föreligga, hemställde utskottet att motionen icke skulle föranleda någon riksdagens åtgärd.» På den grunden anser utskottet, att »de skäl, utskottet sålunda åberopat, äga fortfarande giltighet och torde även gälla annan plattfisk än rödspätta. Utskottet finner sig därför ej heller nu kunna biträda ifrågavarande förslag.»

Danskarna, vilka äro experter på detta område, ha ju, som jag nyss sade, offrat över ½ miljon kronor på tre år. Det skulle vara ganska konstigt, om danskarna hade så gott om pengar, att de slängde ut över ½ miljon kronor på någonting som inte vore till någon nytta. De som äro experter på området måste ju se vad en sådan omplantering ger, och därför ha de beviljat så stora belopp för detta ändamål.

Jag ber, herr talman, att på denna grund få yrka bifall till den reservation, som är avgiven av herr Hjalmar Nilsson m. fl.

Herr LEVIN: Herr talman! Eftersom jag har väckt en motion i detta ärende, skall jag ta kammarens tid i anspråk några minuter. Det är ju så att inte något av våra fiskeslag är så utsatt för överfiskning och utfiskning som plattfiskarna, som vi gemenligen kalla flundrefiskarna. I synnerhet har rödspättan visat sig vara mycket känslig för det intensivare fiske som har kommit i gång under senare år.

Vi hade förr t. ex. i södra Östersjön ett mycket stort bestånd av rödspätta. Under 1920-talet började man där fiska med snurrevad, vilken senare undanträngdes av trålfisket. På ganska kort tid fiskade man praktiskt taget ut det stora beståndet. Det gäller inte bara Östersjön. Det har visat sig även på de betydligt större haven, t. ex. Kattegatt och Nordsjön, att rödspättan är synnerligen känslig för överfiskning, vilket väl antagligen hänger samman med att den nästan hela sitt liv lever på slät botten, d. v. s. på sådan botten där den kan utsättas för fiske med de effektiva redskapen snurrevad och trål.

Man kom rätt tidigt från fiskarhåll underfund med att någonting behövde göras. Man begärde fredningsbestämmelser, och sedan flera år tillbaka är t. ex. rödspättan fridlyst under hela den egentliga lektiden, två månader, i

Motioner om anslag till omplantering av rödspätta m. m.

södra Östersjön, och nu har bestämmelsen utvidgats — även denna gång på förslag av fiskarens organisationer — så att man praktiskt taget har förbjudit fiske av romförande rödspätta hela året om. Det har emellertid visat sig, att fridlysningsbestämmelserna inte äro tillräckliga, och därför försökte man åren före kriget göra det experimentet, att man omplanterade rödspätta.

Detta bygger på att rödspättan på yngel- och utväxtstadiet samlas i stora mängder i sandiga och flacka vattenområden, i synnerhet på Jyllands västkust. Där samlas smårödspätta i så stora mängder, att de sluta att växa, och hela systemet vid omplanteringen är, att man tar rödspättan från dessa grunda vattenområden, där det finns ett oerhört rikligt bestånd, och flyttar över den till andra vattenområden, där beståndet är mycket glest. Det har vid företagna prov visat sig, att sålunda omflyttad rödspätta har växt till oerhört snabbt.

Man fiskar upp dem, när de äro 2—4 år gamla, och då väga de cirka 80 å 100 gram, men på ett år flerdubblas deras vikt. Efter de första trevande experimenten satte man på svensk och dansk sida före kriget i gång med en dylik omplantering i något större utsträckning. Under kriget upphörde naturligtvis dessa omplanteringar, men efter kriget har man i Danmark tagit upp dem i mycket stor skala. Som den föregående talaren nämnde är det hundratusentals kronor, som man på dansk sida numera lägger ned på omplanteringarna.

På svenskt håll har man som ett av skälen för att inte återuppta omplanteringarna anfört, att rödspättor, som man flyttade över i de svenska kustvattnen, efter en tid vandrat utåt och kommit utanför de svenska territorialgränserna, således dit ut, där inte svenskarna ha ensamrätt att fånga dem. I Danmark har man emellertid, vilket

naturligtvis är alldeles riktigt, resonerat som så, att även om fisken efter någon tid går utanför de danska territorialvattnen, är det självklart, att danskarna, liksom svenskarna vad beträffar de svenska vattnen, ändå driva det huvudsakliga fisket utanför men i närheten av sin territorialgräns. Danskarna ha gått längre, de ha t. o. m. sedan ett par år tillbaka i mycket stor utsträckning börjat flytta över dylika smårödspättor ifrån kustvattnen ut till Doggers bankar mitt i Nordsjön, där alla nordsjöländernas fiskeflottor ligga och fiska. Visserligen driva danskarna det ojämförligt största rödspättefisket på Doggers bankar, men såväl svenska som engelska, holländska, belgiska och franska fiskare bedriva också fiske där. Trots detta har man på danskt håll ansett det vara god ekonomi att lägga ned tiotusentals kronor på omplantering vid Doggers bankar. När jordbruksutskottet till stöd för sitt avslagsyrkande anser sig kunna konstatera, att rödspätteomplanteringarna över huvud taget inte löna sig, kan man alltså konstatera, att man faktiskt har en helt annan uppfattning på danskt håll. Men det är kanske inte så ovanligt, att det som är sanning i Köpenhamn är bara dåligt skämt i Stockholm och Göteborg.

Bland de farvatten, där man på danskt håll har företagit inplanteringar, äro även Öresund och södra Kattegatt, d. v. s. vatten — särskilt gäller detta Öresund — där svenska fiskare ha samma möjligheter att fiska rödspättor som de danska ha. Enligt fiskekonventionen gäller nämligen, att i Öresund få vederbörande länders fiskare fiska praktiskt taget ända inpå stranden på det andra landets vatten. Nu har man emellertid på danskt håll hotat med att, därest inte svenskarna återuppta omplanteringarna i t. ex. Öresund, avbryta omplanteringarna i Öresund, något som ju är ganska förklarligt. Jag har här en avskrift av en skrivelse, som är tillställd en av tjänstemännen i vår fiskeri-

Motioner om anslag till omplantering av rödspätta m. m.

styrelse av ledaren för de danska utplanteringarna. Han beklagar däri, att man inte på svenskt håll återupptagit omplanteringarna, och säger ifrån, att om inte svenskarna komma att återupptaga omplanteringarna i Öresund, få vi räkna med att man på danskt håll avbryter omplanteringarna, i vad avser de vatten som ligga närmast intill Sverige.

Nu får man väl ändå säga, att den summa som är begärd i motionerna, 15 000 kronor, eller i reservationen, 10 000 kronor, är en relativt liten summa. Jag vet att det därför på visst håll har frågats: Varför kunna inte fiskarenas organisationer själva ordna denna sak, när det ändå gäller så relativt små belopp? Det kan man emellertid inte göra. Det är nämligen inte bara fråga om att ta småspättorna på ett håll och flytta över dem till en annan plats. Om man över huvud taget skall kunna kontrollera resultatet av omplanteringarna, måste spättorna märkas och mätas, och genom fjällprov och annat får man kontrollera deras ålder, både när de släppas ut och när de fångas åter. Det är således nödvändigt att vetenskapen på området har hand om omplanteringarna. Det är därför praktiskt omöjligt för fiskarenas organisationer att själva handha detta.

Den föregående talaren nämnde, att man på danskt håll har lagt ned stora summor på detta. Förra året använde man där 180 000 kronor för dessa omplanteringar. I år har man hittills i jämförelse med 1949 ökat medelsanvändningen för omplanteringar i de inre danska varvattnen — för övrigt redan verkställda — nämligen Limfjorden, Bälten och södra Kattegatt, från 96 000 kronor till 149 000 kronor, och man räknar med att i samma grad kunna öka utplanteringarna till Doggers bankar. På danskt håll lägger man således synnerligen stor vikt vid dessa omplanteringar.

Jag tror att det även för upphjäl-

pande av det svenska fisket, enkannerligen rödspättefisket, skulle vara av största vikt, att man kom i gång med detta, och därför vill jag, herr talman, sluta med att yrka bifall till den avgivna reservationen.

Herr ANDERSSON i Tungelsta: Herr talman! De båda föregående talarna ha vid sin argumentering för bifall till reservationen huvudsakligen uppehållit sig vid de erfarenheter av omplantering av rödspätta som man har gjort i Danmark. När utskottet gått att behandla denna fråga, har utskottet inte kunnat undgå att taga hänsyn till de erfarenheter som finnas beträffande åtgärder för omplantering av rödspätta på den svenska kusten. Vid behandlingen i jordbruksutskottet av denna fråga vid föregående års riksdag förelåg en utredning, som grundade sig på försök, som gjorts beträffande omplantering av spättor inom visst område vid den svenska kusten. Det framgick av dessa försök att denna utplantering av spätta ställde sig ganska dyrbar, och dessutom var resultatet av utplanteringen, såvitt utredningen visade, inte särdeles bra. Utplanteringen kostade enligt dessa uppgifter kronor 5: 50 per 100 stycken rödspättor, utplanterade och märkta. När spättorna, sedan de kommit till lämplig storlek, åter skulle fångas, kunde man konstatera, att endast omkring 15 procent av de på det sättet utplanterade spättorna kunde fångas inom de svenska vattnen. De övriga hade väl givit sig ut på djupare vatten. Under sådana förhållanden kunde utskottet i föl inte förorda bifall till framställningen om anslag för detta ändamål, ty det kunde ju inte sägas vara någonting som var så lönande, att man från riksdagens sida skulle lämna bidrag till det. Utskottets majoritet har grundat sitt ställningstagande i år på samma skäl. Så länge det inte kan visas, att omplanteringarna på svenska sidan ge

Inrättande av statens jordbruksnämnd m. m.

bättre resultat än det som redovisades till föregående års riksdag, är det väl mycket tveksamt, huruvida man från svenska statens sida skall understödja denna verksamhet.

Jag hemställer om bifall till utskottets förslag.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Utbult begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 26, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter här-efter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Levin begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 86 ja och 60 nej, varjämte 9 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 25.

Föredrogos vart efter annat jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 27, med anledning av väckta mo-

tioner om statsbidrag till anskaffning av ekolod på svenska fiskebåtar;

nr 28, med anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag för budgetåret 1950/51 till Odling av gummiförande växter samt till Bidrag till Föreningen för växtförädling av fruktträd jämte i ämnena väckta motioner;

nr 29, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lantbruksmötesverksamhetens ordnande, m. m., jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 30, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag till understöd åt jorddelningsväsendet m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 26.**Inrättande av statens jordbruksnämnd m. m.**

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande nr 31, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inrättande av statens jordbruksnämnd m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid yttrade:

Herr ERICSSON i Näs: Herr talman! När jag tar till orda i frågan angående jordbruksnämnden, så är det endast för att göra en kort betraktelse över det avsnitt, som gäller jordbruksstatistiken. Jag tillhör nämligen dem, som tro, att åt kungl. statistiska centralbyrån skulle kunna anförtros en större del av de statistiska uppgifter, som nu föreslås skola provisoriskt åvila jordbruksnämnden.

Statistiska centralbyrån kommer säkert att under sin nya chef, fru Kock, bli ett ännu bättre instrument för vad den är avsedd för, och när professor Wahlund med 1948 års statistiska ut-

Inrättande av statens jordbruksnämnd m. m.

redning fått rensa upp i den statistiska snårskogen — den upprensningen behövs säkerligen — så kommer det att bli både tid och arbetskraft över, som kan tas i anspråk för jordbruksnämndens räkning.

Jag skall förklara vad jag åsyftar. Insamlandet av primäruppgifter för statistiska centralbyråns jordbruksstatistik går ju som bekant till så, att en uppgiftslämnare för i stort sett varje socken i landet får besvara och ifylla frågeformulär, som distribueras genom hushållningssällskapen till dessa uppgiftslämnare. Dessa frågeformulär äro värda ett studium. Naturligtvis äro de flesta frågorna både nödvändiga och möjliga att med någorlunda säkerhet besvara, men det finns åtskilliga exempel på motsatsen, och det är här jag tror det skulle bli tid över för viktigare uppgifter. Nu skall över tusentalet uppgiftslämnare förnöta sin tid med att fantisera ihop primäruppgifter, som i många fall äro helt och hållet godtyckliga, därför att det inte ligger inom det möjligas gräns att lämna ett riktigt svar. Det skulle bli tid och krafter över inom statistiska centralbyrån, om man inte hade folk i arbete med att utarbeta och bearbeta dylika frågeformulär.

Jag har i min hand en uppgift över ett sådant formulär beträffande skörden 1949. Det skulle avlämnas i två exemplar före den 15 januari 1950. Det finns häri t. ex. frågor angående skörden per hektar, och de kunna naturligtvis besvaras någorlunda riktigt, även om trösken inte alla gånger är färdig. Men varför priset skall stå där, förstår jag för min del inte. Det är ju fastställt av staten i de allra flesta fall. Här finns en kolumn, som är rubricerad »areal, använd till bete och grönfoder». Där skall man naturligtvis svara på hur stor del av vårvetearealen som tagits i anspråk för bete. Jag har för min del aldrig hört talas om det, men den kolumnen räcker inte ner till vallarna,

som man i alla fall brukar använda till bete. Här finns exempelvis en passus om att skörden per hektar kan angivas i säckar, kilogram, hektoliter eller tunnor, för spannmål å 63 kannor och för rotfrukter å 56 kannor. Jag tillåter mig tvivla på att jag någonsin kommer att i tal eller skrift få möta uttrycket en kanna sockerbetor.

Det skulle kunna sägas mycket om detta, men det finns ännu underligare formulär. Om jag minns rätt, distribuerades för 1946 och 1947 ett frågeformulär, där det gällde tidpunkten för sådd och skörd m. m. Det gällde fastmarksjordar — mossjordar hade, ansåg man tydligen, inte så stor betydelse, ehuru det inte är en ringa del av det svenska jordbruket, som bedrives på sådana — och man skulle angiva tidpunkten för sådd och skörd, vilket låter sig göra, och för rödklöverns blomning, som ju inte skall inträffa alls, om man använder den i form av hö och ännu mindre om den användes till AIV-foder. I den mån den blommar finns det för övrigt både senklöver och tidig klöver, varför jag tror, att statistiskt sett uppgiften inte har någon större betydelse.

En av frågorna gällde avslutningen av nötkreaturens betessäsong, och fotnoten är sublim: »Här avses den sista delen av betessäsongen, oavsett om det gäller vuxna kor eller ungdjur eller om det är fråga om utegång dygnet runt eller endast på dagen eller del därav.» Den som släppt ut sina kor på en liten rastning i december, om det var barmark då, och de fått fnalla åt sig litet av det torra gräset, måste alltså statistiskt medge, att betessäsongen pågick till december. Men den första frågan och den allra mest intressanta lyder: »Tidpunkten för tjällossningen, månad och dag» — och så står det i fotnoten, att man får inte skriva i slutet av mars eller i början av april, utan det skall angivas en bestämd dag, när tjälen går ur socknen. Nu tror jag för min del, att alla som haft aldrig så litet att göra

Inrättande av statens jordbruksnämnd m. m.

med tjäle äro på det klara med att tjälen inte går ur på en dag, kanske inte ens i en liten kolonilott. Men här skall man ange dagen. Om det 1947 i december hade blivit en liten tillfrysning och om det hade kommit litet snö, som dragit ut tjälen, och man faktiskt inte visste, när det hade hänt, om det var före eller efter den 1 januari, kunde det statistiskt mycket väl ha hänt, att 1948 års tjällossning inträffade 1947.

Allt detta bearbetas och redovisas under rubriken »fenologiska uppgifter». Så småningom fingo vi veta resultatet. Jag fick till min häpnad klarhet om att i mitt län gick tjälen ur jorden den 4 april. Det var naturligtvis medeltalet av alla de felaktiga primäruppgifter som kommit in, och jag försäkrar, att jag året efter prövade jorden. Tjälen hade inte gått ur jorden den 4 april hemma på min gård. Den vägrade helt enkelt att lyda de lagar kungl. statistiska centralbyrån stiftat. Ibland verkar det som om statistiska centralbyrån för sin egen del och på sitt eget sätt hade löst problemet om den fulla sysselsättningen. Nu tror jag, att om 1948 års statistikutredning medför en rationalisering av kungl. statistiska centralbyrån, så skulle detta betyda, som jag förut sagt, att den mycket väl kan överta en hel del av de uppgifter, som jordbruksnämnden nu skall handha.

Herr talman! Jag har intet yrkande.

Herr förste vice talmannen övertog nu ånyo ledningen av förhandlingarna.

Herr **SKOGLUND** i Umeå: Herr talman! I samband med utredningen om den nya fiskeristyrelsen var man också inne på spørgsmålet om var import- och exportfrågorna samt prisregleringsfrågorna skulle avgöras. Man kom så småningom inom utredningen till det resultatet, att en samordning av fiskets spørgsmål på detta område med prövningen av jordbrukets motsvarande frågor borde genomföras. Därför kom ut-

redningen för sin del fram till att förorda, att dessa frågor skulle förläggas till statens jordbruksnämnd, som den förslagsvis benämndes.

Till den uppfattningen anslöto sig alla ledamöterna av utredningen, och den meningen anslöt jag mig också till. Men detta skedde under en mycket bestämd förutsättning, nämligen att fiskeristyrelsen skulle komma att förläggas till Stockholm och inte, som sedan blev fallet, till Göteborg. Vi voro nämligen på det klara med att om en sådan gemensam prövning med framgång skulle kunna äga rum, måste de båda ämbetsverken ha en mycket intim kontakt med varandra. I annat fall skulle omedelbart svårigheter komma att uppstå.

Nu kom riksdagen vid ett tillfälle, då den var på ett underligt humör, att förlägga fiskeristyrelsen till Göteborg, vilket omedelbart komplicerade problemet. Här kommer nu det faktiska förhållandet att inträffa, att fiskeristyrelsen, sedan den i Göteborg resonerat om sina spørgsmål, får skriftligen eller per telefon eller genom en tjänsteman, som åker med »Göteborgaren» eller med något annat fortskaffningsmedel mellan Göteborg och Stockholm, delge jordbruksnämnden sina synpunkter.

På grund av de svårigheter, som vid ett sådant förfarande ovillkorligen måste komma att uppstå, har det väckts en motion vid innevarande års riksdag, vari man hemställt att fiskets prisregleringsfrågor och allt vad därmed sammanhänger skola handläggas av fiskeristyrelsen, som alltså fristående och centralt skulle pröva och besluta i sådana frågor. Fiskeristyrelsen har givit sin anslutning till detta förslag. Det väger kanske inte så tungt i detta sammanhang, eftersom man väl kan säga, att fiskeristyrelsen talar i egen sak, men fiskeriorganisationerna runt den svenska kusten, liksom också Svenska fiskarens riksförbund, ha också givit förslaget sitt stöd. Man har gjort det därför, att man menar att det måste

Inrättande av statens jordbruksnämnd m. m.

vara opraktiskt och oekonomiskt att ha förhållandena ordnade så som föreslås i den kungl. propositionen, nämligen att frågorna skola prövas av jordbruksnämnden i Stockholm, där man skall fatta beslut utan att dessförinnan ha haft den nödvändiga kontakten med fiskeristyrelsen.

Jordbruksutskottet har nu konstaterat, att skäl onekligen kunna anföras för att de frågor, som sammanhånga med nämnda verksamhet, böra handläggas av det organ, som har hand om övriga fiskefrågor, d. v. s. av fiskeristyrelsen. Jordbruksutskottet har dock resolverat, att man ändå inte kan inta en sådan ståndpunkt, eftersom andra och enligt utskottets mening starkare skäl tala för att en samordning bör ske. Utskottet har därför förordat den lösning, som Kungl. Maj:t i den nu aktuella propositionen har presenterat. Vad som har varit avgörande för jordbruksutskottet är den av mig tidigare omnämnda samordningen, som jag personligen anser vara av mycket stort värde. Men mot detta måste enligt min och många andras mening ställas, att en lösning av frågan efter propositionens och jordbruksutskottets linje ovillkorligen kommer att medföra att arbetet blir mera tungrott. Hela denna verksamhet kommer då att bli långsam, och den kommer framför allt att bli ekonomiskt betungande.

Nu befinna sig emellertid motionärerna i den situationen, att här inte föreligger någon som helst reservation, genom vilken man kan yrka bifall till den av mig omnämnda motionen. Det är därför helt naturligt, att jag inte nu skall försöka mig på att ställa något sådant yrkande. Jag har bara velat begagna detta tillfälle för att säga, att jag tror att erfarenheten under de närmaste åren skall komma att ge såväl Kungl. Maj:ts kansli som den svenska riksdagen och dess jordbruksutskott besked om att den lösning, som i föreliggande utskottsutlåtande rekommenderas, i

längden kommer att bli ekonomiskt betungande och medföra mycket stora svårigheter samt att den beträffande sina resultat kommer att innebära, att vi få dras med en eftersläpning i många stycken.

Jag har, herr talman, intet yrkande.

Fröken VINGE: Herr talman! Det är med en viss förvåning man konstaterar hur lätt jordbruksutskottet har tagit på det förslag som framställdes i en motion från bondeförbundshåll och som syftar till att minska kostnaderna för jordbruksstatistiken med ungefär 70 000 kronor, jämfört med Kungl. Maj:ts förslag. Denna besparing skulle ske genom att en större del av jordbruksstatistiken än vad Kungl. Maj:t föreslagit koncentrerades till statistiska centralbyrån. Utskottet skriver, att enligt utskottets mening det statistiska materialet kan väntas bli snabbare tillgängligt genom den i propositionen föreslagna anordningen, och förordar därför Kungl. Maj:ts förslag framför motionärernas.

Nu kan jag som statistiker säga, att det är glädjande att man i utskottet har den uppfattningen, att det lönar sig att bevilja frikostiga anslag till statistiken och att man gärna gör det för att få fram resultaten snabbare, men cruxet är, att det inte är bevisat att den dyrare organisationen i detta fall ger snabbare eller i andra avseenden bättre resultat. I remissyttrandena ha många skäl anförts för en motsatt uppfattning.

Frågan gäller här framför allt förläggningen av de s. k. representativa jordbruksräkningarna och de särskilda svin- och hönsräkningarna. De representativa jordbruksräkningarna ombesörjdes ursprungligen av statistiska centralbyrån. Under kriget behövde man fylligare uppgifter och använde därför ett annat slag av räkningar, som då ombesörjdes av livsmedelskommissionen. Nu är det emellertid meningen att återgå till den tidigare metoden med representativa räkningar.

Inrättande av statens jordbruksnämnd m. m.

Uppgifterna från dessa räkningar användas för många olika ändamål och bl. a. av statistiska centralbyrån i samband med skördeberäkningarna. Det naturliga och rationella är att de, såsom fallet var före kriget, ombesörjas av det organ, som har hand om skördestatistiken, nämligen statistiska centralbyrån, och man håller också där på med förberedelser för en sådan räkning, som skall äga rum i sommar.

Men nu föreslår departementschefen och utskottet, att dessa räkningar *tills vidare* skola ombesörjas av jordbruksnämnden. Jag understryker de orden »tills vidare». Hela frågan om statistikens organisation ligger i stöpsleven, och riksdagen måste under alla omständigheter inom kort, sannolikt redan nästa år, ta ställning till problemet i hela dess vidd. Av den anledningen har jag ingen orsak att nu riva upp en debatt i denna fråga, såvitt ingen av kammarens ledamöter vill diskutera den. Jag skall därför inte här komma med några detaljerade uppgifter. Jag har bara med detta anförande velat understryka, att ett bifall till jordbruksutskottets förevarande utlåtande icke innebär ett ställningstagande till frågan om jordbruksstatistikens framtida förläggning.

Så skulle jag väl tillägga några ord med anledning av herr Ericssons i Näs kritik av jordbruksstatistiken, sådan den för närvarande gestaltar sig, men jag hann tyvärr inte anteckna så mycket av vad han sade. Det är klart att detta är ett mycket tacksamt ämne för ett trevligt kåseri, sådant som herr Ericsson i Näs här höll, och jag konstaterar att statistik tydligen inte alls är något så torrt och tråkigt, som man i allmänhet föreställer sig.

Herr Ericsson i Näs sade sig tro, att han aldrig skulle få höra talas om en kanna sockerbetor. Nej, det tror inte jag heller — av den anledningen att i de trakter av landet, där man odlar sockerbetor, är man inte så gammalmodig

att man räknar i kannor. Men — ni må tro mig eller ej — man kan fortfarande hitta många exempel på att våra svenska jordbrukare ännu inte tillämpa metersystemet. Särskilt i Dalarna kan man i arealuppgifter hitta sådana uttryck som snesland och kappland och allt vad de heta.

Det är givet att det är svårt att göra de skördeberäkningar, som man väntar sig att våra uppgiftslämnare skola göra, men jag vill fråga: Hur skall man bära sig åt för att över huvud taget få in uppgifter om skörden? Det har dock visat sig, att om man multiplicerar uppgifterna om hektarskördarna med de arealuppgifter vi ha fått genom jordbruksräkningarna, så kommer man till ett resultat, som stämmer riktigt bra. Detta märkte vi under kriget. Då adderade man skördesiffrorna till den eventuella importen och till de lager vi hade, och från summan drogs bort vad som gick åt till utsäde. Då hade man kvar vad som var tillgängligt för konsumtion. Dessa siffror lågo sedan till grund för beräkningarna av ransonerna, och det visade sig faktiskt vid skördeårets slut att det hela hade gått ihop ganska bra.

Men om herr Ericsson i Näs kan hitta på något ännu bättre sätt att räkna ut skörden på, ett system som är lättare för uppgiftslämnarna att klara av och som går snabbare att bearbeta för statistiska centralbyrån, så skall ingen bli mera tacksam härför än statistiska centralbyråns tjänstemän.

Herr talman! Jag har intet yrkande.

Herr ANTBY (kort genmäle): Herr talman! Fröken Vinge var förvånad över att utskottet i denna fråga har intagit den ställning, som utskottet gjort. Jag vill därför med några ord förklara, att bland annat med tanke på den typ av formulär, som herr Ericsson i Näs för en stund sedan talade om, ha vi icke velat överflytta denna verksamhet till

Inrättande av statens jordbruksnämnd m. m.

statistiska centralbyrån, utan ansett att den bör förläggas till jordbruksnämnden.

Fröken VINGE (kort genmäle): Herr talman! Jag undrar om herr Anthy verkligen har läst utskottets utlåtande så noga. Utskottet har nämligen inte föreslagit att skördestatistiken skall flyttas över till jordbruksnämnden, utan att den skall ligga kvar hos statistiska centralbyrån.

Herr NORUP: Herr talman! I 1947 års riksdagsbeslut om den framtida jordbrukspolitiken ingick också att en statens jordbruksnämnd skulle inrättas. Denna nämnds arbetsuppgifter skulle vara att klara upp de prisreglerande åtgärderna, när det gällde avsättningen, samt att främja jordbruk och fiske. Utvecklingen har nu gått i den riktningen, att vi ha kunnat avveckla de flesta ransoneringarna och regleringarna, och en stor del av livsmedelskommissionen kan väl därför nu avvecklas och en statens jordbruksnämnd inrättas.

I det förslag som här är framlagt har det framhållits, att en blivande statens jordbruksnämnd bör arbeta på två skilda avdelningar. Den ena avdelningen skall ha sådana arbetsuppgifter, som innefattades i 1947 års riksdagsbeslut. Den andra avdelningen skall ha hand om de kris- och kommissionsuppgifter som fortfarande finnas kvar, och för den skull måste man bibehålla en del av den nuvarande personalen, som kanske annars för dagen kan sägas vara ganska stor. Vi få hoppas att förhållandena ganska snart skola möjliggöra denna avdelnings avveckling.

Frågan om statens jordbruksnämnd har varit föremål för flera utredningar. På hösten 1949 tillsattes den andra utredningen, i vilken jag fick förtroendet att vara ledamot. I densamma har man just föreslagit denna uppdelning på två avdelningar. Chefen för jordbruksdepartementet har också i den framlagda

propositionen skrivit, att han nu anser tidpunkten vara inne för inrättande av en statens jordbruksnämnd, och han har kommit med förslag om hur densamma skall arbeta. Jag vill här bara framlägga några synpunkter med anledning av de divergenser som finnas mellan utredningen och den föreliggande propositionen.

I 1947 års riksdagsbeslut framhölls angelägenheten av att de prisreglerande organen icke skulle få större omfattning än som erfordrades för att garantera full funktionsduglighet hos dem. Den första utredningen i denna fråga, som gjordes av några sakkunniga, lät de prisreglerande organen svälla ut till ganska stort omfång. Jag har anledning uttala min tillfredsställelse över att statsrådet i så stor utsträckning följt de anvisningar, som 1949 års utredning gav. Statsrådet har t. o. m. gått längre, och jag skulle tro att förslagen, i den mån de gå att genomföra i praktiken, kunna hälsas med tillfredsställelse.

I de olika remissyttranden som inkommit har man på många håll reagerat mot den stora ansvällningen av uppgifter för statens jordbruksnämnd. Många ha säkerligen ställt sig den frågan: Har man anledning att upprätta flera nya ämbetsverk, som komma att kräva mera personal och därmed också större kostnader?

I det förslag som föreligger har en ganska stark modifiering skett. I fråga om de olika arbetsuppgifterna ha vissa gränsdragningar gjorts mellan vad den blivande jordbruksnämnden skall göra och vad andra statliga myndigheter skola göra. I första hand har här fixerats vem som skall taga hand om kvalitetskontrollen. I den utredning, som föregick denna proposition, hade det föreslagits, att hela kvalitetskontrollen skulle överflyttas till lantbruksstyrelsen, som ju har hand om samtliga kontrollåtgärder på jordbrukets område. I propositionen har emellertid föreslagits, att ärendena rörande köttet skulle handhas

Inrättande av statens jordbruksnämnd m. m.

av statens jordbruksnämnd. Jag är inte övertygad om att det finns någon direkt anledning att ordna det så. Man borde kunna hänskjuta även denna fråga till lantbruksstyrelsen, så att härvidlag enhetliga linjer erhållas.

Här har man tagit upp frågan om statistiken. Där har statsrådet gått en medelväg, som jag tycker är bra. Jag vill instämma i de synpunkter, som här framföras i fråga om att hänföra det hela till statistiska centralbyrån. Jag tror att man här under de år som gått fått de praktiska erfarenheterna. Vill man ha ett snabbt resultat, som kan ge vägledning, så har det visat sig att livsmedelskommissionens statistiska avdelning haft möjligheter att ordna den saken. Även om resultaten här inte varit så vittomfattande så vågar jag dock säga, att beträffande det rent praktiska, så har man ingen anledning att anföra något klander mot den statistiska avdelning, som arbetat inom livsmedelskommissionen. Jag tror för min del, att så länge den praktiskt betonade avdelningen skall vara kvar, så är det en klok åtgärd att man bibehåller en statistisk avdelning inom jordbruksnämnden.

Beträffande frågan, hur mycket jordbruksnämnden skall ingripa i exempelvis jordbrukets ekonomiska föreningsrörelse, får jag säga, att förslaget från den utredning, som företogs av särskilda sakkunniga, inte endast väckt förvåning utan nästan bitterhet. Det är väl ändå inte meningen, att ett statens organ skall bli ett kontrollorgan för jordbrukets ekonomiska föreningar när det gäller deras interna angelägenheter! Däremot bör inte jordbrukets ekonomiska föreningsrörelse draga sig undan en kontroll från statens sida i vad gäller fyllandet av offentligrättsliga funktioner och i vad gäller att kontrollera import och export. Säkerligen kommer det samarbete, som är nödvändigt mellan dessa organ, att bli bättre. Detta samarbete kommer att få en större

tyngd, om det inte från något håll kan sägas, att här laborerar jordbrukets ekonomiska föreningsrörelse, som fått ett stort förtroende i sitt arbete. Det vore alltid tryggare, om denna organisation vore underkastad kontroll från statens sida.

När det gäller själva organisationen av statens jordbruksnämnd har man haft olika meningar. I det förslag, som syftade till ett större ämbetsverk, skulle man ju ha både en generaldirektör, en överdirektör och en del byråchefer. I de remissyttranden, som då avgavs, vände man sig mycket emot detta. I den utredning, som handlagt detta ärende, var man av den meningen, att det vore lyckligt, om statens jordbruksnämnd i fortsättningen komme att få länskaraktär och om man fortsatte med ledning av de erfarenheter, som man hade av statens jordbruksnämnd på 1930-talet, vilken fungerade till allmän belåtenhet. Jag tror för min del att en jordbruksnämnd med länskaraktär, som får en deltidсанställd ordförande och ledamöter från olika intresseorganisationer, har större möjligheter att sammansmälta med näringslivet än ett ämbetsverk med en generaldirektör som chef. I det senare fallet kan man mistänka att detta organ får karaktären av ett vanligt ämbetsverk och att arbetsformerna bli något stela. Emellertid är det kanske en nödvändig åtgärd, som chefen för jordbruksdepartementet här vidtagit. Det hade kanske inte varit möjligt att finna en man med den nödvändiga kapaciteten som ordförande. Jag skall heller inte framföra något annat förslag, även om jag vill framhålla, att jag tror att det varit lyckligare, att frågan blivit löst på det sätt utredningen föreslagit. Man kan givetvis ha olika meningar om de lämpligaste åtgärderna.

När det sedan gäller nedskärningen av de olika arbetsuppgifterna vill jag säga, att man har all anledning att hälsa detta med tillfredsställelse, om man kan få denna statens jordbruksnämnd funk-

Inrättande av statens jordbruksnämnd m. m.

tionsduglig med den inskränkning av avdelningarna, som här föreslås i propositionen. Alla som i praktiken haft med detta att göra ha nog i alla fall varit av den meningen, att det förslag, som utredningen kommit med, hade skurit ned organisationen så långt som var möjligt.

En avdelning inom den blivande jordbruksnämnden, utredningsbyrån, har under mellantiden varit föremål för ganska mycken diskussion. Inte minst jordbrukets organisationer — både den ekonomiska och den fackliga organisationen — ha frågat sig, om det skall vara nödvändigt att inom statens jordbruksnämnd upprätta en så stor utredningsbyrå, när jordbruket gått in för att inrätta ett utredningsinstitut, som just skall handlägga dessa ärenden. Det bör väl dock förstås, att man vill ha en avdelning som skall kontrollera kalkylarbetet inom utredningsinstitutet, så att de uppgifterna inhämtas och utarbetas på ett fullt objektivt sätt. Detta ha vi från jordbrukarhåll ingen anledning att anmärka på. Jag tror tvärtom att vi kunna understryka, att vi vilja vara utsatta för denna kontroll, så att man inte heller där kan säga, att jordbruket kommer med uppgifter som inte gagna hela samhället utan ensidigt jordbrukets intressen. Jag vill uttala min tillfredsställelse över jordbruksutskottets förslag, att ingen inskränkning skall göras när det gäller förarbetet på kalkylen, som jordbrukarnas centralorgan hittills haft hand om. Likaså vill jag biträda förslaget om att den huvudregeln skall tillämpas, att de erforderliga uppgifterna skola inhämtas där de lättast och snabbast äro tillgängliga samt att dubbelarbete i möjligaste mån undvikas. Det har således inte föreslagits någon strikt uppdelning. Jag tror att detta är en lycklig lösning av frågan.

När man däremot skär ned olika avdelningar kommer detta självklart att medföra att en hel del av personalen

får sluta. I den mån detta går bra, är ingenting att säga om det. Man måste dock framhålla, att de som troget och samvetsgrant arbetat här i tiotals år kanske helt hastigt bli försatta i en svår situation, om de komma att flyttas ned från sin tjänsteställning och även få lägre lön. Detta måste nog sprida misstämning och besvikelse hos en del som arbetat under den förhoppningen, att de skulle få ordinarie anställning med de förmåner som därav följa, när statens jordbruksnämnd slutligen utformats. Det är säkerligen flera som under en för vårt land mycket ansvarsfylld tid målmedvetet arbetat — många gånger under nattimmar — och det känns nog ganska hårt, att en nedskärning nu skall ske. I den ekonomiska situation, som nu är rådande, har det väl knappast varit något annat att göra. Det hade väl kanske varit lättare för dem, om de under en tid, när förhållandena på arbetsmarknaden voro gynnsammare, hade sökt sig ut för att få annan anställning. De ha väl emellertid arbetat kvar i den goda tron, att de skulle bli ordinarie tjänstemän. Detta har sedan inte blivit av. Man får hoppas att det skall lyckas dessa anställda att få det bättre på annat håll, om de inte vilja fortsätta med de villkor, som nu erbjudas.

Jag tror att denna jordbruksnämnds utformning och uppläggningsen av dess arbetssätt i stort sett bör kunna tillfredsställa det allmännas krav, och det är min livliga förhoppning, att det också skall bli ett samarbete och ett arbetsresultat, som kommer att lända jordbruket och hela samhället till gagn.

Herr talman! Även om jag här haft en del synpunkter att lägga fram, som inte helt överensstämmer med propositionens och utskottsutlåtandets förslag, skall jag dock be att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr UTBULT: Herr talman! Jag är säker på att många av kammarens leda-

Användande av inhemskt vedbränsle vid statens stationära värmeanläggningar och vidgad användning av inhemskt vedbränsle.

möter äro förundrade över att jag inte har någon reservation fogad till detta utlåtande, då jag skrivit på en motion, som väckts av riksdagsmän från fyra olika partier, och denna blivit avstyrkt. Saken är den, att då frågan behandlades i jordbruksutskottet, var jag för min del upptagen i tredje lagutskottet, där vi behandlade fiskelagen. Detta gjorde att jag inte kunde vara med i jordbruksutskottet. Hade jag fått sitta med vid bordet där, så hade jag helt naturligt haft en reservation på denna punkt.

Ordföranden i livsmedelskommissionen hade förut reserverat sig för att det skulle bli en särskild avdelning för fisket i jordbruksnämnden. Nu har det föreslagits och tillstyrkts, att chefen för avdelningen för animaliska produkter skall sköta fisket. Jag har mycket svårt att tro, att det går att få tag i en person, som är kunnig både i vad gäller de animaliska produkterna och i vad gäller fisket. Den ordning, som nu är föreslagen och kommer att beslutas — att man skall skilja det hela åt på så sätt, att fiskeristyrelsen skall sköta en del av fisket och jordbruksnämnden en annan del — skulle aldrig kunna tänkas förekomma vare sig i Danmark eller i Norge, där man har ordnat det på ett helt annat sätt. Då vi här beslutade tillsätta en fiskeristyrelse var, skulle jag tro, tanken den, att alla frågor som ha samband med fisket skulle skötas av denna styrelse. Det är naturligt att det kommer att bli svårigheter, om man nu skall splittra detta på det sätt, herr Skoglund nyss nämnde, med en del i Göteborg och en del i Stockholm.

Det är emellertid inte detta, som gjort mig mest betänksam. Det betänkliga är, att jordbruksutskottet inte ägnat två minuter åt att diskutera den motion som föreligger, trots att samtliga organisationer inom fisket tillsammans med fiskeristyrelsen och ledamoten i livsmedelskommissionen fru Oli-

via Nordgren reserverat sig för att dessa frågor skola överlämnas till fiskeristyrelsen. Jag finner det nedslående, att så liten hänsyn toges till de organisationer, som stå bakom denna motion när det gäller att ordna denna för fisket så viktiga fråga.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 27.**Användande av inhemskt vedbränsle vid statens stationära värmeanläggningar och vidgad användning av inhemskt vedbränsle.**

Föredrogs andra kammarens allmänna beredningsutskotts utlåtande nr 39, över motioner dels om användande av inhemskt vedbränsle vid statens stationära värmeanläggningar och dels angående vidgad användning av inhemskt vedbränsle.

I en inom andra kammaren väckt, till allmänna beredningsutskottet hänvisad motion nr 334 hade herr *Andersson* i Björkäng *m. fl.* hemställt, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte ålägga de statliga upphandlingsmyndigheterna att inköpa inhemskt vedbränsle till statens stationära värmeanläggningar, under förutsättning att kostnaden icke överstege motsvarande kostnad för en med hänsyn till den utnyttjningsbara värmemängden likvärdig myckenhet importerat bränsle, samt att därvid i första rummet anbud måtte infordras under hand från producenter eller försäljningsorganisationer, bildade av producenter.

Därjämte hade i en likaledes inom andra kammaren väckt och till allmänna beredningsutskottet hänvisad motion nr 411 herr *Persson* i Norrby *m. fl.* hemställt, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte besluta att

Användande av inhemskt vedbränsle vid statens stationära värmeanläggningar och vidgad användning av inhemskt vedbränsle.

anhålla om skyndsamt utredning och förslag angående vidgad användning av inhemskt vedbränsle för att såmedelst stärka vår handelsbalans och gynnsamt påverka avkastningen från landets skogar och att i avvaktan härpå försök i praktisk drift omedelbart igångsattes med flisstoker samt att riksdagen måtte anvisa härför erforderliga medel.

Utskottet, som upptagit motionerna till gemensam behandling, hemställde, att motionerna II: 334 och II: 411 ej måtte till någon andra kammarens åtgärd föranleda.

Reservation hade avgivits av herrar *Gustafson* i Göteborg, *Nordkvist*, *Petersson* i Ersbacken, *Wedén*, *Jönsson* i Rosshol, *Nilsson* i Svalöv, *Adolfsson*, *Nyberg* och *Braconier*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa,

1) att motion II: 411 ej måtte till någon andra kammarens åtgärd föranleda;

2) att andra kammaren i anledning av motion II: 334 för sin del måtte besluta, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle framhålla angelägenheten av att de statliga upphandlingsmyndigheterna måtte, där så kunde ske, inköpa inhemskt vedbränsle till statens stationära värmeanläggningar, särskilt i vad anginge större sådana, under förutsättning att samtliga kostnader för eldning med sådant bränsle icke överstege motsvarande kostnader vid användning av importerat bränsle.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr JÖNSSON i Rosshol: Herr talman! Som reservant i föreliggande utlåtande skall jag be att få säga några ord. Beredningsutskottet har i ett sammanhang behandlat tvenne motioner i denna kammare, nämligen nr 334 och nr 411. I bägge motionerna hemställs om åtgärder för en ökad förbrukning av inhemskt bränsle. I motionen nr 411

ha motionärerna inskränkt sig till att begära en utredning om klenvirkets tillvaratagande och utnyttjande på bästa möjliga sätt. Denna framställning om utredning kom egendomligt nog att bli bifallen cirka fem dagar innan motionen avlämnades. Kungl. Maj:t har sålunda tillsatt en utredning.

Man kan med tillfredsställelse konstatera, att denna utredning kommit till stånd, men direktiven äro rätt snäva. Av dessa direktiv synes det framgå, att utredningen i huvudsak skulle syssla med syd- och mellansvenska skogsproduktionsförhållanden. Även valet av utredningsmän synes vittna om att det är de syd- och mellansvenska skogsfrågorna som här skola behandlas. Det sitter nämligen, vad jag kunnat se, ingen norrlänning i denna utredning. Med anledning därav vill jag kraftigt understryka vad såväl majoriteten som reservanterna i utskottet sagt, nämligen att det förutsättes att denna utredning jämväl skall ägna sig åt de norrländska skogsproduktionsförhållandena och icke begränsa sig till de syd- och mellansvenska förhållandena.

Man kan då fråga sig, varför utredningsdirektiven ha fått denna utformning. Det beror väl på att frågan om gallring av ungskogsbeståndet är mer aktuell i Syd- och Mellansverige, vilket sammanhänger med att man har haft en kraftigare ungskogsproduktion och tidigare avverkat den äldre skogen i Syd- och Mellansverige än i Norrland. Men vi ha ändå ofantliga områden av ungskog, som behöva genomhuggas, vi ha ofantliga områden av restbestånd från avverkade skogar, där det kvarvarande virket inte kan användas till annat än bränsle, och nya områden, som tidigare sålunda inte ha kunnat utnyttjas, tillkomma i samma mån som bilvägarna tränga sig in i skogarna. Då når man så att säga jungfruliga skogsmarker, som tidigare aldrig utnyttjats.

Användande av inhemskt vedbränsle vid statens stationära värmeanläggningar och vidgad användning av inhemskt vedbränsle.

Jag vill såsom ett exempel på behovet av uttag till vedbränsle bara i mitt hemlän, Jämtland, nämna, att där har skogsvårdsstyrelsen gjort en beräkning över behovet av uttag, och enligt skogsvårdsstyrelsens förmenande krävas ytterligare 15 års vedavverkningar i ungefär samma omfattning som under krisåren. Det beror i synnerhet på att man nu undan för undan når nya områden, där skogen tidigare icke på något sätt ekonomiskt kunnat utnyttjas såsom bränsle.

Jag har såväl nu inom utskottet som vid andra tillfällen mött det påståendet, att vi i Norrland lida brist på råvaror för vår industri och att det därför inte kan föreligga så stort behov av en vedavverkning. Här är det fråga om två skilda saker. Att vi lida brist på råvaror till den industri, som vi ha i Norrland, är alldeles riktigt. Men detta har ingenting att göra med behovet av vedavverkning. Det är visserligen sant, att under goda konjunkturer sänkas anspråken på dimensioner och att det sålunda uppstår en något rörligare gräns mellan de dimensioner, som under olika år användas till bränsle å ena sidan och å den andra till trämassefabrikation o. s. v. Men i stort sett kan det inre av Norrland inte alls bli leverantör av de minsta virkessortimenten till den vid kusten befintliga industrien. Vi kunna inte flottlägga detta slag av virke, och transportererna med järnväg eller bil ställa sig alltför dyrbara för att klenvirket över huvud taget skall kunna utnyttjas.

De av mig antydda förhållandena styrka sålunda kravet på att den utredning, som nu skall igångsättas, inte på något sätt skall glömma bort de norrländska skogsproduktionsförhållandena. Beträffande motion nr 411, som hemställer om en skyndsamt utredning på detta område, ha utskottmajoriteten och reservanterna samma uppfattning, nämligen att denna motion får anses besva-

rad med att en utredning redan är tillsatt.

Klenvirkets utnyttjande till vedbränsle i så stor utsträckning som möjligt är inte bara en skogsvårdsfråga, ehuru den är av dominerande natur, inte minst ur nationalekonomisk synpunkt. En förnuftig och ordentlig gallring av skogen kommer att befrämja den framtida skogstillväxten och skapa större värden och därigenom bättre utkomstmöjligheter för både ägarna och dem, som skola ägna sig åt detta arbete. Det är också en ganska viktig fråga ur arbetssynpunkt. Genom att bättre utnyttja klenvirket skulle man kunna bereda skogsarbetarna en jämnare sysselsättning än vad som är fallet, när man i huvudsak skall ägna sig åt att ur skogen endast taga ut gagnvirke. Det har, såvitt jag kan förstå, en mycket stor betydelse, att man kan behålla arbetskraften i skogarna i fortsättningen genom att bereda den jämnaste möjliga sysselsättning, ty det skulle verksamt bidra till en utjämning av arbetstillgångarna, om vedbränslet effektivare kunde utnyttjas.

Sedan finns det ett annat skäl, som inte lika gärna omnämnes men som det inte heller finns anledning att blunda för. Vi få nämligen lov att taga med beredskapssynpunkten i beräkningen. Motion nr 334 syftar till att mera omedelbart främja avsättningen av inhemskt bränsle. Motionärerna ha yrkat, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte ålägga de statliga upphandlingsmyndigheterna att inköpa inhemskt vedbränsle till statens stationära värmeanläggningar, under förutsättning att kostnaden icke överstiger motsvarande kostnad för en med hänsyn till den utnyttjningsbara värmemängden likvärdig myckenhet importerat bränsle.

Nu har utskottets majoritet sagt i sitt utlåtande, att gällande upphandlings-

Användande av inhemskt vedbränsle vid statens stationära värmeanläggningar och vidgad användning av inhemskt vedbränsle.

förordning ger den möjlighet, som motionärerna åsyfta. Men denna allmänna upphandlingsförordning, som här avses, är från 1930-talet. Vad motionärerna emellertid ha påyrkat överensstämmer med den särskilda upphandlingsförordning, som gällde beträffande de statliga anläggningarnas inköp av bränsle åren 1934—1940. I denna särskilda kungörelse ålades de statliga myndigheterna att använda vedbränsle.

När motionärerna här ha påyrkat att det skulle lämnas företrädare åt producenter eller försäljningsorganisationer, som äro bildade av producenter, har utskottsmajoriteten ganska kraftigt stegrat sig. Reservanterna ha också ansett detta var ett onödigt tillägg till motionens hemställan angående ett bättre utnyttjande av inhemskt vedbränsle. Men med hänsyn till den erfarenhet man har från 1930-talet — jag skulle kunna berätta en hel del om mina erfarenheter, när jag aktivt deltog i början på 1930-talet i arbetet för att föra in vedbränsle i stället för det fossila bränslet vid de statliga anläggningarna — tror jag inte att det skulle skada med att, vilket reservanterna ha gjort, erinra de statliga myndigheterna om att de i möjligaste mån böra utnyttja vedbränslet. Det blir oftast en slentrianmässig användning av det fossila bränslet; man tycker att det är bekvämare att använda detta bränsle, även om det inte skulle ställa sig dyrbarare att begagna vedbränsle i den utsträckning som vore angeläget, framför allt ur skogsvårds- och även ur arbetskraftssynpunkt.

Jag skall, herr talman, begränsa mig till detta och be att få yrka bifall till den vid utskottets utlåtande fogade reservationen, men jag vill hemställa att denna reservation under punkt 2) måtte få de rent formella ändringar, som äro nödvändiga för att den skall överensstämma med första kammarens allmänna beredningsutskotts hemställan i samma fråga. Denna har ännu

inte förelagts första kammaren, men jag har tillgång till korrekturet, och där finnas vissa smärre formella skilljaktigheter från hemställan i här förevarande utlåtande, vilka kanske skulle förorsaka svårigheter, om olika beslut fattades.

Jag ber alltså, herr talman, att få yrka bifall till den vid utskottets utlåtande fogade reservationen, men jag hemställer att reservationen under punkt 2) måtte erhålla följande lydelse, för vinnade av samstämmighet med ett yrkande, som kan bli framställt i medkammaren: »2) att andra kammaren för sin del i anledning av motion II: 334 måtte besluta, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t framhåller angelägenheten av att de statliga myndigheterna måtte, där så kan ske, utnyttja inhemskt vedbränsle, särskilt i vad angår större uppvärmningsanläggningar, under förutsättning att samtliga kostnader för eldning med sådant bränsle icke överstiga motsvarande kostnader vid användning av importerat bränsle.»

Herr OHLSSON i Kastlösa: Herr talman! Båda dessa motioner, som ha blivit behandlade i beredningsutskottets utlåtande, ha till syfte att göra skogen mera lönande, att få en bättre prissättning på biprodukterna, klenvirket m. m. och att trygga återväxten av skogen.

Vi hade nog från början tänkt oss att få ett enigt utskott. Man kanske undrar, varför reservanterna äro så många, men det beror på att motionärerna, när de skrevo motionerna, inte hade reda på att en utredning skulle tillsättas. Genom denna utredning har man tillmötesgått motionärerna på samtliga punkter. Motionärerna hade ju också olika yrkanden, men i direktiven för den utredning, som tillsattes i slutet av januari månad, ha dock upptagits motionärernas samtliga önskemål. Hade

Användande av inhemskt vedbränsle vid statens stationära värmeanläggningar och vidgad användning av inhemskt vedbränsle.

det varit ett annat år, är jag övertygad om att utskottet enhälligt hade avstyrkt båda dessa motioner.

Vi äro fullt överens med motionärer-na om det lofvärda i vad de åsyfta, men då motionärernas krav redan ha uppfyllts, anse vi det inte vara på sin plats att yrka bifall till motionerna. I utredningsdirektiven säger statsrådet: »Beträffande klenvirkets tillvaratagande må vidare erinras, att man merendels pekat på möjligheten att öka vedeldningen vid offentliga inrättningar och dylikt. Emellertid är det uppenbart att man bortser från vedeldningens ekonomiska sida genom att dylika åtgärder icke reellt lösa det betydelsefulla problem, som klenvirkets avsättning otvivelaktigt utgör. En mera rationell lösning synes kunna nås allenast under medverkan av den värmetekniska expertisen.»

Statsrådet resonerar vidare om samma sak: »Utredningen bör vidare avse frågan om klenvirkets tillvaratagande. I detta sammanhang får man icke förbise annan möjlig användning än som bränsle. Det må därtill slutligen nämnas, att vissa skogsvårdsfrågor och vad därmed står i samband kunna visa sig vara av den natur, att de böra upptagas av den ifrågasatta utredningen.»

Här utlovar ju statsrådet allt detta, som motionärerna ha begärt och som herr Jönsson i Rossbol säger, att utskottet inte har fått fram i sin skrivning. Det föreföll därför oss onödigt att hemställa om ett bifall till motionerna.

Nu säger herr Jönsson i Rossbol att direktiven äro snäva. Ja, de voro snäva på en punkt, i det att statsrådet säger, att utredningen bör i huvudsak syssla med förhållandena i Mellan- och Syd-sverige. Men såväl utskottet som reservanterna ha skrivit in, att utredningen bör syssla även med norrlandsproblemen. Statsrådet säger dock, att utredningen bör samråda med norrlandskommittén. Herr Jönsson i Rossbol på-

står, att ingen norrlänning är med i denna utredning. Detta har statsrådet förutsett och hänvisar på den punkten till den utredning, som har pågått på detta område och som säkerligen sitter inne med de kunskaper och uppgifter, som den nya utredningen skulle behöva.

Den upphandlingsförfordning, som gällde under åren 1934—1940 och som har trätt ur kraft, vilja reservanterna ha tillbaka igen. Jag undrar, om det är nödvändigt att återinföra den för att tillgodose reservanternas önskemål. Det borde kunna gå på ett mycket enklare sätt. Om kammaren nu skulle besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte ålägga de statliga upphandlingsmyndigheterna att inköpa inhemskt vedbränsle till statens stationära värmeanläggningar, anse vi för vår del att vi föregripa den utredning, som är tillsatt, och därmed hänvisar jag till vad jag förut citerat ur direktiven.

På grund av att motionärernas krav äro uppfyllda genom de direktiv, som lämnats till den tillsatta utredningen, skall jag be att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr JÖNSSON i Rossbol (kort genmäle): Herr talman! Det är nog alldeles riktigt som herr Ohlsson i Kastlösa säger, nämligen att motionärernas önskemål på lång sikt redan äro tillgodosedda, men med kännedom om att en statlig utredning kan pågå i ganska många år ha vi ansett, att det inte är försvarligt att under de år, utredningen skall pågå, ingenting skall göras från det allmännas sida för att stimulera eller uppehålla en lämplig omfattning av vedeldningen.

Sedan tycker jag, att det låter litet märkvärdigt, när det anföres, att denna utredning skall samarbeta med norrlandskommittén, ty såvitt jag vet har norrlandskommittén redan avlämnat

Användande av inhemskt vedbränsle vid statens stationära värmeanläggningar och vidgad användning av inhemskt vedbränsle.

sina ytiranden och avslutat sin verksamhet. Jag vet inte om utredningen är avskriven, men jag skulle tro, att den i fortsättningen inte kommer att bedriva någon verksamhet.

Herr **ANDERSSON** i Björkäng: Herr talman! Med anledning av att andra kammarens allmänna beredningsutskott har yrkat avslag på motionerna nr 334 och 411 ber jag att för en kort stund få ta kammarens tid och uppmärksamhet i anspråk.

Det förslag, som frambäres i motion nr 334, är, såsom även herr Jönsson i Rosshol har antytt, ingalunda nytt och oprövat. Motionen grundas på svensk författningssamling nr 393 år 1934, och jag tror inte att det skadar, att jag friskar upp kammarens minne med att läsa några rader därur.

Det är alltså Kungl. Maj:ts förnyade cirkulär till de myndigheter, vilka verkställa upphandling för statens behov. Där står: »I den mån ej annat följer av vad nedan sägs, bör bränslebehovet för såväl centralt som lokalt uppvärmda stationära anläggningar tillgodoses med inhemskt vedbränsle (ved, träkol, träkolsbriketter eller dylikt). Där så lämpligen kan ske, skall i första rummet infordras anbud under hand från producenter eller försäljningsorganisationer, som äro bildade av producenter; skollande såsom producent jämväl räknas domänverket samt, enligt Kungl. Maj:ts bestämmande, tillverkare av träkolsbriketter. — — Erhållet anbud må antagas, därest kostnaden för det inhemska vedbränslets inköp, transport till förbrukningsplatsen och användning beräknas med ej mer än 10 procent överstiga motsvarande kostnad för en med hänsyn till den utnyttjningsbara värmemängden likvärdig myckenhet annat bränsle av vanligast förekommande slag samt under förutsättning tillika, att anbudet kan antagas ej över-

stiga priset i fria marknaden å den vara, anbudet avser. Beräkning av den bränslekostnad, som uppstår vid användning av importbränsle, må kunna grundas på sista upphandlingspriset, omräknat av socialstyrelsens värmetekniska avdelning med stöd av kommerskollegii kol- och koksnoteringar.»

Herr talman! Denna bestämmelse gällde alltså från år 1933 till år 1940 utan påvisbara olägenheter, varför man kan påstå, att systemet prövats med gott resultat.

Som av det upplästa framgår skulle ved enligt 1933 års beslut användas som bränsle i statens uppvärmningsanläggningar, såvitt merkostnaden icke översteg 10 procent och enligt Kungl. Maj:ts prövning 20 procent.

Ehuru det ur rättvisesynpunkt med tanke på subventioneringen av importbränslet vore befogat med statsbidrag för att stimulera till ökad användning av inhemskt bränsle, ha motionärerna avstått från ett sådant yrkande med tanke på det statsfinansiella läget. En sådan återhållsamhet från motionärernas sida borde enligt min mening ha belönats på det sättet att utskottet som tack härför tillstyrkt motionen. Så har emellertid inte skett. I stället för att gynna svensk produktion genom bifall till motionen har utskottsmajoriteten följt de osvenska remissinstanser, som till varje pris vilja ge företräde åt importbränslet.

Statens bränslekommission har ansett, att skyldighet att inköpa ved skulle föreligga endast vid anläggningar med en årsförbrukning överstigande 300 ton kol eller koks, motsvarande 1 800 lm³ per år, och sedan har man sagt, att med hänsyn till de stora transportkostnaderna för ved till Stockholm och Göteborg borde anläggningar i nämnda städer befrias från denna skyldighet. Skulle man följa bränslekommissionen, bleve de flesta anläggningarna här i landet undantagna.

Användande av inhemskt vedbränsle vid statens stationära värmeanläggningar och vidgad användning av inhemskt vedbränsle.

Man kan nog ha anledning att fråga, vilka intressen som diktera bränslekommissionens handlande, då man hör, att kommissionen sedan en längre tid tillbaka experimenterat med eldning av kolstybb genom stoker under det att pengar saknas till motsvarande försök med flis av ved.

I motionen nummer 411 har man begärt, att försök skulle göras att elda flis av ved genom stoker. Utskottet har tagit fasta på alla de svårigheter, som enligt bränslekommissionen och andra remissinstanser anförts ligga vedeldningen i fatet, och man anser till och med att amorteringskostnader vid omändring av värmeanläggning skola medräknas i akt och mening att avskräcka för inhemskt bränsle. Om det verkligen vore sådana olägenheter förknippade med vedeldning, hur vill då utskottet förklara att man under åren 1933—1940 kunde ha de i motionen förordade bestämmelserna i kraft utan hörbart gnis-sel? Jag skulle vilja fråga herr Ohlsson i Kastlösa varför man inte kan gå på motionens yrkande i det fallet. Att den här bestämmelsen upphörde 1940 berodde på att man då inte behövde några sådana här bestämmelser, eftersom alla skulle ha ved att elda med. Men vad är det som inträffat sedan bestämmelsen upphörde, då man inte nu skall kunna behöva ha samma bestämmelse som man med gott utbyte hade under sju år före kriget?

Om det nu eventuellt skulle vara nackdelar förenade med vedeldning så anser jag, att de väga fjäderlätt mot fördelarna, och jag vill här bara i kort-het anförda några av dessa. För det första medför ökad vedeldning en förbättring av handelsbalansen, där importbränslet år 1948 utgjorde cirka 860 miljoner och alltså uppgick till 17,6 procent av hela vår import, för det andra en bättre skogsvård, som på längre sikt skulle kunna ge oss möj-lighet att öka vår export av högvärdiga

produkter från vår träindustri, för det tredje full sysselsättning åt skogsar-be-tare och småbrukare i våra skogsbyg-der samt för det fjärde att vi ständigt skulle ha ett beredskapslager av ved, som i händelse av avspärrning skulle bli till ovärderlig nytta.

Utskottet anser sig icke heller kunna biträda yrkandet om att anbud i främsta rummet skola infordras från pro-ducent eller av producenter bildad försäljningsorganisation, under förme-nande att man då inte skulle få till-räcklig konkurrens. Men detta yrkande har tillkommit för att utesluta onödig fördyring av veden genom att den pas-serar över mellanhänder. Fri konkur-rens kommer i alla fall att göra sig gäl-lande, då man vid inköp kan vända sig till för det första Skogsägareföreningen, för det andra enskilda skogsägare som icke äro anslutna till Skogsägareför-eningen, för det tredje domänverket och för det fjärde skogsägande bolag. Det finns således möjligheter till fri konkurrens utan att anlita fördyrande mellanhänder.

Utskottet säger vidare: »Något sär-skilt åläggande till de statliga myndig-heterna kan därför icke vara erforder-ligt, utan motionens syfte hör nås ge-nom att gällande upphandlingsbestäm-melser följas, vilket utskottet förutsät-ter sker och även framdeles kommer att ske. Att i skrivelse begära ett sär-skilt åläggande för vederbörande synes utskottet innebära ett misstroende gent-emot de statliga upphandlingsmyndig-heterna, vilket såvitt utskottet har sig bekant icke är berättigat.»

Jag tycker, herr talman, att man an-vänder mycket vaga uttryck när man säger, att utskottet förutsätter, att gäl-lande upphandlingsbestämmelser följas och att något misstroende mot de stat-liga upphandlingsmyndigheterna såvitt utskottet har sig bekant inte är berät-tigat. Borde inte utskottet — och i det fallet ställer jag frågan till herr Ohls-

Användande av inhemskt vedbränsle vid statens stationära värmeanläggningar och vidgad användning av inhemskt vedbränsle.

son i Kastlösa — ha gjort sig under rättat om och inför kammaren presterat bevis för att de statliga upphandlingsbestämmelserna iakttagas, om man verkligen menar, att riksdagen skall följa utskottet?

Herr talman! Jag ber att få erinra om, att 1950 års skogsvecka till större delen sysselsattes med det här föreliggande problemet om skogens smådimensioner samt betydelsen av och möjligheterna för deras nyttiggörande. När så även regeringen, som utskottets talesman säger, har tillsatt en utredning i denna fråga och alltså är på det klara med att det är nödvändigt att tillvarata smådimensionerna men att vi på sakens nuvarande ståndpunkt inte ha någon som helst möjlighet att tillgodogöra oss dessa i industrierna utan måste använda dem som vedbränsle, kan jag inte förstå, varför inte utskottet kunde ha bifallit motionen nr 334 i den del där man vill att de statliga värmeanläggningarna skola åläggas att inköpa vedbränsle.

Jag skulle vilja säga, att landets skogsmän ha sin uppmärksamhet riktad på denna frågas behandling. De vänta sig något positivt från riksdagen, och jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till det yrkande, som framställdes av herr Jönsson i Rosshol.

Herr OHLSSON i Kastlösa (kort genmäle): Herr talman! Det var herr Jönsson i Rosshol som ifrågasatte, om något samarbete kunde ifrågakomma mellan norrlandskommittén och den nu tillsatta kommittén. Herr statsrådet säger att i sitt arbete böra de sakkunniga lämpligen utnyttja de undersökningar, som på vissa hithörande områden redan verkställts, bland annat av norrlandsutredningen och statens skogsforskningsinstitut, eller dem som äro under arbete.

Därmed har jag svarat på den saken.

Sedan fråga motionärerna: Vad är det egentligen som inträffat, eftersom vi skriva på detta sätt? Vad som inträffat är ju, att en utredning tillsatts, som just skall verkställa de ting motionärerna begärt. Att vi på sakens nuvarande ståndpunkt inte vilja gå med på vad reservanterna önska beror på att statsrådet sagt, att det inte är säkert att man kan bota detta missförhållande genom att rekommendera de statliga inrättningarna att elda med ved, men att det är möjligt att man kan få andra avyttringsområden för det klenvirke, som våra skogar ge.

Herr NILSSON i Varuträsk: Det är inte så trevligt att vid denna sena timme taga kammarens tid i anspråk, och jag skall inte heller uppehålla kammaren många minuter. Men just denna fråga har för mig en viss, för att inte säga ganska stor betydelse. Jag har nämligen haft tillfälle att på 1930-talet vara med om en mycket svår tid, då avsättningen av klenvirke var mycket, mycket sämre än vad den är i dag och då vi hade synnerligen stora svårigheter att få avsättning för våra vedprodukter. I regel eldades då med fossilt bränsle.

Jag minns, att vi ryktesvis fingo höra, att det inom Norrbotten hade startats en producentförening, som åtog sig kontraktsevenliga leveranser till statens och landstingens inrättningar inom Luleå-Bodenområdet, och jag erinrar mig särskilt, att vi kallade det där systemet för Bodensystemet. Detta system innebar, att vedleverantörerna bestämde sig för att ett pris, som icke fick överstiga de normala omkostnaderna för bränslehållningen av fossilt bränsle, skulle ligga till grund för deras kontrakt. Vi gjorde på samma sätt inom Västerbottens län och övertogo bränslehållningen till statens och landstingens stationära inrättningar ävensom till fastighetsägare och större förbrukare i övrigt mot sam-

Användande av inhemskt vedbränsle vid statens stationära värmeanläggningar och vidgad användning av inhemskt vedbränsle.

ma villkor. Till grund för våra leveranser ligga en treårig beräkning av genomsnittspriset. När jag nu är inne på denna sak, vill jag poängtera, att vi hade oerhört låga priser för leveranserna, men det var tillräckligt för oss under den lågkonjunktur som då var rådande att få avsättning för våra vedprodukter, oavsett att priset var lågt, vilket tidigare varit omöjligt.

Nu tycks man vara inne på ungefär samma linje. Här kommer man, liksom vi gjorde, att åtaga sig att leverera bränsle till statens stationära värmeanläggningar under förutsättning att kostnaden icke överstiger motsvarande kostnad för en med hänsyn till den utnyttjbara värmemängden likvärdig myckenhet importerat bränsle samt att fri konkurrens kan göra sig gällande. Jag kan inte, herr talman, finna annat än att det är en tillgång att dylika överenskommelser finnas till. Vi komma med stor sannolikhet åter till en tid, då det blir ännu svårare för oss att få avsättning för klenvirket. Inom mitt län finnas många bondeskogar, från vilka man årligen brukar leverera ved, och jag vill inte tro, att det skall bli så dåligt med priser och annat som det var när vi förra gången planerade dessa saker. Men vi måste dock räkna med att det kan bli betydligt sämre än vad det nu är.

Vi veta, att när världskriget bröt ut och skogsägarna blevo ålagda att leverera ved för att klara det största behovet inom landet, åstadkom detta stor oro, för att inte säga ett uppror, bland skogsägarna. Jag var kanske en av de få som ansågo, att det var mycket lyckligt med dessa leveranser, ty jag visste så innerligt väl, att våra skogar då liksom nu behövde gallras och att klenvirket icke kunde vara oss till någon större nytta annat än som ved, särskilt när det gäller våra norrländska skogar. Därför var jag ofta ute och försökte övertala jordbrukarna att verkställa

sina ålagda leveranser, och detta blev ju också i regel gjort.

Om vi i dag komma ut till de skogsägare som klagade mest och fråga dem, om de ångra att de gallrade sina skogar och levererade ved för samhällets behov, så skola vi klart och tydligt få till svar att det var något av det bästa de gjort. Nu ha de i regel sina skogar gallrade och vackra, och för dem som inte ha det bör en ny sådan här överenskommelse vara ett tillfälle att få det gjort när förhållandet så medgiver.

Jag skall, herr talman, inte uppehålla tiden längre, trots att jag skulle kunna säga mycket i det här fallet, utan inskränker mig till att yrka bifall till den här föreliggande reservationen, som avgivits av herr Jönsson i Rosshol.

Herr ANDERSSON i Björkäng (kort genmäle): Herr Ohlsson i Kastlösa har inte svarat på min anmärkning att jag anser det vara riktigt att utskottet försökt ta reda på huruvida de statliga upphandlingsbestämmelserna följas. Jag har här en tidning, som heter Tidning för leveranser till staten, och där finns en annons, vari Västra Marks sjukhus i Örebro infordrar skriftliga, förseglade anbud å leverans av cirka 700 ton harpade småkol. I en annan annons begär karolinska sjukhuset skriftliga, förseglade anbud å 1 500 ton prima småkol.

För att kunna göra sig en föreställning om vilket bränsleslag som är billigast borde man ju samtidigt ha infordrat offert på motsvarande kvantitet ved. Alltså anser jag mig här kunna konstatera, att upphandlingsförrordningen inte följs, och jag tror därför det var nyttigt att vi här i riksdagen talade litet om denna sak, ty det kan ju tänkas, att förrordningen nu kommer att följas bättre. Men jag tycker nog, att utskottet bort göra en undersökning av hur man följer den nu gällande upphandlingsförrordningen.

Användande av inhemskt vedbränsle vid statens stationära värmeanläggningar och vidgad användning av inhemskt vedbränsle.

Herr GUSTAFSON i Göteborg: Herr talman! Representanten för utskottsmajoriteten ville göra gällande, att de föreliggande motionerna praktiskt taget redan blivit bifallna genom den utredning som Kungl. Maj:t har tillsatt. Men, såsom herr Jönsson i Rossbol här framhållit, vet man inte när denna utredning kan bli klar, och vi reservanter ha ansett det ur både handelspolitisk och skogsvårdssynpunkt så viktigt att klenvirket tillvaratages, att vi vilja att man även under den tid som utredningen pågår skall försöka stimulera till användning av inhemskt bränsle.

Jag vill särskilt understryka vad herr Jönsson i Rossbol sade om att första kammarens majoritet har med några formella skiljaktigheter fattat samma beslut som reservanterna här föreslår.

Jag ber, herr talman, att få ansluta mig till herr Jönssons i Rossbol yrkande. Men jag vill tillägga, att när jag sålunda hemställer att kammaren måtte bifalla reservanternas förslag, så önskar jag att kammaren skall göra det med den motivering som anförts i reservationen och icke med den motive-ring som herr Andersson i Björkäng här framlagt.

Herr FORSBERG: Herr talman! Om man, såsom jag förmodar att kammarens ledamöter ha gjort, läser både utskottets förslag och vad reservanterna ha anförts, skall man snart komma underfund med att i sak finns det inte någon skillnad, ty utskottet och reservanterna äro ju eniga om att den motion, som väckts av herr Andersson i Björkäng m. fl., inte bör bifallas.

Vad som här är det viktigaste är ju själva syftet, nämligen att man skall, när det gäller institutioner som samhället har i sin ägo, vid eldning använda skogens produkter, i den mån detta inte ställer sig dyrare än eldning med fossilt bränsle. På den punkten har också utskottet skrivit positivt, och inte heller

reservanterna ha gjort annat än att de understryka att man »där så ske kan» skall använda inhemskt bränsle. Det är alltså detsamma som utskottsmajoriteten har sagt.

När herr Andersson i Björkäng här talar om att utskottet har avslagit motionen och att han därför yrkar bifall till reservationen, så kan alltså ett sådant yrkande inte bero på att det i sak föreligger någon skillnad. Men herr Andersson i Björkäng har naturligtvis sett till vilka som ha reserverat sig. Det avgörande måste väl emellertid vara var förnuftet finns, och det finns i detta fall där utskottet står, ty det har inte förelagat någon som helst anledning att reservera sig på det sätt som reservanterna här ha gjort. Reservationen skulle möjligen kunna ha betingats av att det i motionen talas om ett »åläggande», men den saken har inte tagits upp i reservationen.

Nu är det ju, såsom någon sade här, ett särskilt år i år, och det är väl detta som har gjort, att först kommo bondeförbundets representanter och reserverade sig. Då började man förstås inom folkpartiet tänka på hur det skulle bli senare i år, och så ramlade de också dit. Sedan hade högerns två representanter naturligtvis inte något annat att göra än att följa med och reservera sig. Men genom att en av folkpartiets representanter satt då utskottet voterade fingo vi majoritet utan att lotten behövde fälla utslaget.

Det finns alltså i sak inte något särskilt att säga i fråga om skillnaden mellan utskottets förslag och reservanternas. Men det finns, ärade kammarledamöter, en annan omständighet som jag i detta sammanhang måste beröra.

Herr Andersson i Björkäng talade här om att skogsägarna nu vänta på riksdagens beslut. Ja, det är litet underligt med den här saken. Man kommer till riksdagen och begär, att vi skola ålägga de statliga institutionerna att använda

Användande av inhemskt vedbränsle vid statens stationära värmeanläggningar och vidgad användning av inhemskt vedbränsle.

ved. Men hur gör man själv på skogsägarhåll, när det gäller de olika ekonomiska föreningar som finnas inom jordbruket? Jo, då är man med på att det vid slakterier och mejerier och andra företag eldas med endera kol, koks eller olja, därför att detta är billigare. Men om statliga institutioner och företag skulle vilja använda det bränsle som är billigast, då går det inte enligt herr Anderssons i Björkäng mening.

Jag skulle vilja säga till herr Andersson och kompani: Försök först klara den här saken själva! Man brukar väl alltid först se till, hur man har det inom sitt eget hus, och man går inte och säger åt andra att göra sådant, som man inte gör själv. Nu se vi titt och tätt i tidningarna, att RLF protesterar mot att de skogsägare, som sitta i de förnämliga styrelserna för mejeri- och slakteriföreningarna, inte vilja bestämma att det skall användas vedbränsle. Så länge man inte ordnat den saken tycker jag inte att man har så stark motivering för det förslag som man här har kommit med.

Slutligen skulle jag bara i anledning av herr Anderssons i Björkäng anförande vilja säga, att i Örebro län förefaller man inte kunna klaga över tråkigheten på landsbygden. Jag tycker tvärtom att man måste ha rätt roligt där.

Herr *Gunnarsson* instämde häruti.

Herr *GUSTAFSON* i Göteborg (kort genmäle): Herr talman! Herr Forsberg sade här om herr Anderssons i Björkäng förslag, att det var rätt underligt. Jag tror att man skulle kunna säga detsamma om herr Forsbergs hela anförande.

Jag skall inte vid denna sena timme spilla många ord ytterligare på denna fråga. Jag skulle bara vilja säga till herr Forsberg, att om man skall komma med avslöjanden från utskottsbehandlingen

av ett ärende, så är det givetvis trevligast att man håller sig till fakta och inte försöker ge kammaren en felaktig föreställning om vad som har förekommit inom utskottet.

När vi inom utskottet behandlade här föreliggande motioner, så blev det votering vid det första sammanträdet, där frågan diskuterades, och då röstade samtliga de nio, som nu ha reserverat sig, för bifall till det yrkande som återfinnes i reservationen. Samtliga nio anmälde också ögonblickligen efter det utskottets beslut fattats reservation mot detsamma.

Det finns alltså inte någon som helst grund för de uppgifter, som herr Forsberg här framfört i sitt kåseri.

Herr *ANDERSSON* i Björkäng (kort genmäle): Herr talman! När herr Forsberg talar om att folkpartiet känt sig tvunget att i utskottet följa bondeförbundet så är det en sanning med viss modifikation, ty det fanns ju en ståndaktig tennsoldat som heter Christenson i Malmö, och han följde inte bondeförbundet. Hade han gjort det, hade det blivit tio mot tio och lotten hade fått avgöra, vem som skulle stått för utskottsutlåtandet. Därför kan man kanske lägga folkpartiet till last att det inte haft samma omtanke om skogarnas smådimensioner som bondeförbundet och högern.

Sedan talade herr Forsberg mycket högt och tydligt om jordbrukets ekonomiska föreningar. Jag vet inte i vad mån herr Forsberg känner till detta, men jag får säga, att dessa ekonomiska föreningar inte ha samma nytta av vedeldning som staten. För dem gäller det inte att det uppstår en bättre handelsbalans, om man använder detta inhemska bränsle. Det är betydligt mera angeläget för staten — ja, kammaren kan ju skratta, det bevisar bara att herrarna inte alls äro insatta i den här saken

Användande av inhemskt vedbränsle vid statens stationära värmeanläggningar och vidgad användning av inhemskt vedbränsle.

— att se till att man använder sig av svenska varor. När det gäller de ekonomiska föreningarna vill jag bara betona, att den mejeriförening, där jag sitter som ordförande, har i alla tider använt ved som bränsle, och jag skall be att få tala om, att från Svenska mejeriernas riksförening har det utgått en skrivelse till samtliga mejerier i landet med hemställan att man skall lägga om sina bränsleanläggningar till eldning med ved. Så i det fallet, herr Forsberg, är allt gjort som göras kan. Här gäller det bara för riksdagen att följa Svenska mejeriernas riksförening och göra precis samma uttalande, och det är det, herr Forsberg, som jag begärt i min motion.

Och när herr Forsberg säger, att det inte alls är någon skillnad på reservanternas och utskottets yrkande, får jag lov att säga, att då kan ju herr Forsberg inte läsa innantill, ty under det att utskottet har föreslagit, att motionerna ej måtte till någon andra kammarens utgård föranleda, så ha reservanterna skrivit, att andra kammaren i anledning av motion II: 334 måtte besluta, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t framhåller angelägenheten av att de statliga myndigheterna måtte, där så kan ske, utnyttja inhemskt bränsle.

Herr **FORSBERG** (kort genmäle): Ja, läsa har jag nog lärt mig, herr Andersson i Björkäng, och jag har därför kunnat konstatera, att det inte finns någon skillnad i sak mellan utskottets förslag och reservationen. Reservanterna vilja att man skall skicka en skrivelse till Konungen, men de synpunkter, som där skulle framläggas, finnas redan anförda i utskottets motivering, och det räcker. Kungl. Maj:t behöver inte ta större hänsyn till dessa synpunkter om reservationen bifalles än om utskottets förslag godkännes så som utskottet har skrivit.

Jag vidhåller att den relation av utskottsbehandlingen, som jag givit, är riktig. Det finns ju bl. a. i motionen ett förslag om åläggande att köpa vedbränsle, och på den punkten fick man backa för att kunna nå slutlig enighet mellan de nio, som nu stå som reservanter.

Jag hörde att kammaren »uppskattade» bl. a. vad herr Andersson i Björkäng här sade om de ekonomiska föreningarna och handelsbalansen. Jag vill framhålla att de representanter för skogsägarna, som uppvaktade utskottet, hade en helt annan inställning. De erkände riktigheten av det förhållande, som jag här påtalat, nämligen att man inom de ekonomiska föreningarna på många håll icke eldar med ved, därför att det ställer sig ekonomiskt ofördelaktigt, utan använder fossilt bränsle. Och när herr Andersson i Björkäng här talade om Mejeriernas riksförening, slog han ju ihjäl sin egen argumentering. Men det är kanske inte något att göra åt.

Herr **PERSSON** i Appuna: Herr talman! Jag skulle ha kunnat nöja mig med vad som redan sagts i denna fråga, men det är dock ett par saker som jag vill framhålla.

Jag har nu varit medlem av denna förnäma församling i ett och ett halvt år, och jag tycker mig alltmera ha kunnat konstatera, att det är de små frågorna som här draga upp de stora debatterna. Vad det nu gäller är väl egentligen en strid om påvens skägg. Utskottsmajoriteten vill överlämna frågan åt en utredning, som redan finns, och reservanterna vilja tillsätta en ny utredning som skall ta hand om ärendet. Herr Forsberg har också redan konstaterat, att det i sak inte föreligger någon skillnad mellan utskottet och reservanterna, och jag skall därför inte längre upphålla mig därvid.

Användande av inhemskt vedbränsle vid statens stationära värmeanläggningar och vidgad användning av inhemskt vedbränsle.

Jag vet inte hur många av dem, som stå under reservationen, som äro skogsägare. I så fall finns det ju, såsom herr Forsberg här redan framhållit, möjlighet att vända sig till andra än just de statliga myndigheterna. Det är nämligen på det sättet, att utvecklingen efter kriget otvivelaktigt har gått i den riktningen, att man mera allmänt övergivit användningen av inhemskt bränsle och i stället börjat använda importerat bränsle. Svenska ångpanneföreningarnas centralorganisation säger bl. a. att »utvecklingen har såväl i fråga om industriens som hushållens bränsleförbrukning kännetecknats av övergång från inhemska bränslen, i första hand ved, till importbränslen.» Man konstaterar vidare, att när det gäller industrien, är detta säkerligen en ekonomisk fråga, då industrien räknar med att det importerade bränslet blir väsentligt billigare än det inhemska. Vad beträffar förbrukningen i de privata hushållen betingas ofta övergången till importerade bränslen av bekvämlighetssynpunkter. Jag tror att detta är alldeles riktigt — folk tycker t. ex. att det är bekvämare att ha en elektrisk spis än en vedspis.

Nu sägs det ju i motiveringen till såväl utskottets som reservanternas förslag, att man givetvis måste taga hänsyn till dessa förhållanden. Ja, om en utredning skulle tillsättas, så tror jag att den inte hade annat att göra än att just konstatera, att det är billigare att använda importerat bränsle än inhemskt.

Jag skall inte, ehuru det nog skulle ha varit tacksamt, inlåta mig på någon diskussion med herr Andersson i Björkäng om huruvida det med hänsyn till den samhällsekonomiska balansen är farligare att privata institutioner elda med koks än att statliga göra det. Klockan är ganska mycket, och jag skall därför inte gå in på den frågan, även

om det nog funnes anledning att göra det.

Jag skall, herr talman, inskränka mig till det nu sagda. Det är första gången som jag tagit till orda här, och att jag nu har gjort det beror kanske till viss del därpå, att en kvällstidning i Stockholm söker efter offer bland dem, som inte säga någonting i riksdagen.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till det förslag som utskottet här har framlagt.

Överläggningen var härmed slutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen med den ändring däri, som under överläggningen föreslagits av herr Jönsson i Rosshol; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Jönsson i Rosshol begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller allmänna beredningsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 39, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen med den ändring däri, som under överläggningen föreslagits av herr Jönsson i Rosshol.

Sedan kammarens ledamöter härafter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för

ja-propositionen. Herr Jönsson i Rosshol begärde likväl rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 62 ja och 73 nej, varjämte 6 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen med den ändring däri, som under överläggningen föreslagits av herr Jönsson i Rosshol.

Jämlikt § 63 riksdagsordningen skulde detta beslut, i vad anginge punkten 2), genom utdrag av protokollet delgivas första kammaren.

§ 28.

Föredrogos i ett sammanhang andra kammarens allmänna beredningsutskotts utlåtande, nr 40, över motioner dels om utredning angående effektiva åtgärder mot tillgrepp av motorfordon dels ock angående utredning av bil-lånekriminalitetens orsaker och de lämpligaste åtgärderna för dess stävande och till kammaren överlämnat utdrag, nr 406, av första kammarens protokoll, innefattande delgivning av sistnämnda kammarens beslut över dess allmänna beredningsutskotts utlåtande, nr 27, i anledning av väckt motion i samma ämne.

Kammaren biföll vad dess allmänna beredningsutskott i det föredragna utlåtandet hemställt och biträdde första kammarens i ämnet fattade beslut.

§ 29.

Ökade möjligheter till semester.

Föredrogs andra kammarens allmänna beredningsutskotts utlåtande nr 41, över väckta motioner dels angående utredning av frågan om semester för företagare och deras hustrur inom jordbruket, dels om beredande av semester för de i lantbruket sysselsatta, vilka nu

icke falla under allmänna semesterlagens tillämpning, dels ock om beredande av en verklig folksemester åt alla svenska medborgare.

I en inom andra kammaren väckt motion nr 204 hade herr *Hansson* i Skedda *m. fl.* hemställt, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhänga om skyndsamt utredning av frågan huru möjligheter skulle skapas för företagare och deras hustrur inom jordbruket och annan mindre förvärvsverksamhet att komma i åtnjutande av semester med beaktande av de synpunkter, som i motionen angivits.

Vidare hade i en likaledes inom andra kammaren väckt motion nr 390 herr *Ohlin m. fl.* hemställt, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhänga om utredning av frågan om beredande av semester för de i lantbruket sysselsatta, vilka nu icke fölle under allmänna semesterlagens tillämpning, och till riksdagen inkomma med de förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Slutligen hade herr *Ericsson* i Näs *m. fl.* i en inom andra kammaren väckt motion nr 405 hemställt, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhänga, att i samband med pågående utredning rörande utökad semester för vissa grupper frågan om möjligheterna att bereda alla svenska medborgare en verklig folksemester bleve föremål för skyndsamt och allsidig utredning.

Motionerna hade hänvisats till allmänna beredningsutskottet, som upptagit desamma till gemensam behandling.

Utskottet hemställde, att andra kammaren för sin del måtte besluta, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhänga, att motionerna II: 204, 390 och 405 överlämnades till arbetsutredningen för att med iakttagande av vad i utlåtandet anförts närmare utredas.

Ökade möjligheter till semester.

Reservation hade avgivits av herrar *Gustafson* i Göteborg och *Nyberg*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att andra kammaren i anledning av motionerna II: 204, 390 och 405 för sin del måtte besluta, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla om skyndsam utredning av frågan om semester för småföretagare med hustrur inom jordbruk och andra näringsgrenar.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr **ERICSSON** i Näs: Herr talman! Jag vill helt kort uttrycka min tack-samhet och glädje över det sätt, på vilket min motion behandlats i utskottet. När nu riksdagen — som jag hoppas — bifaller utskottets förslag, ser jag i detta ett riksdagens godkännande av principen att alla arbetande människor i detta land böra tillförsäkras semester och ett bevis för att statsmakterna äro beredda att, om så påfordras, vara behjälpliga med att tekniskt möjliggöra det som jag kallar folksemester.

Det finns människor här i landet, som aldrig haft en enda dags semester, och när nu ändå utredning pågår för andra grupper än dessa tycker jag för min del att det är rimligt, att hela frågan tages upp i det stora sammanhanget, så att man får tillfälle att göra de avvägningar och föreslå de åtgärder, som kunna tänkas vara nödvändiga för att skapa denna folksemester.

Det är många grupper som bli berörda i detta sammanhang. Det är småföretagare inom hantverk och handel, det är inte minst småbrukarna och framför allt deras hustrur, som ha lång arbetsdag men som sällan eller aldrig få tillfälle till semester. Möjlighet till vila och rekreation bör tillförsäkras alla som arbeta i detta land. Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **GUSTAFSON** i Göteborg: Herr talman! Inom utskottet ha vi varit överens om att de frågor vi nu behandla äro av sådan vikt, att de böra närmare utredas. Skiljaktigheten mellan utskottsmajoriteten och reservanterna är den, att majoriteten vill direkt rekommendera, att dessa frågor skola utredas av arbetstidsutredningen.

När man ser hur arbetstidsutredningen är sammansatt kan man dock inte underlåta att göra den reflexionen, att den knappast torde representera sakkunskapen på det område det här är fråga om. Även om det skulle bli så som utskottsmajoriteten förutsätter, att denna sakkunskap skall kompletteras — jag antar då med några experter — så blir utredningen ändå inte representativ nog enligt min åsikt. Dessutom har denna arbetstidsutredning så oerhört mycket att göra. Den skall först och främst slutföra undersökningarna rörande treveckorssemestern, den skall ta upp frågan om en utvidgning av den allmänna arbetstidslagen att omfatta anställda hos småföretagare och hos staten, vid sjukhus och inom järnvägsföretag, den skall pröva frågan om förkortning av arbetstiden för vissa arbetstagare, såsom tvåskiftsarbetare, trafikpersonal med dag- och nattskift samt nattarbetare m. fl.

Det är klart att en utredning, som har så oerhört omfattande arbetsprogram, näppeligen kan ägna den tid som behövs för att ta upp dessa frågor till en skyndsam och omsorgsfull behandling. Vi som reserverat oss på denna punkt anse att det är onödigt, att riksdagen skall uttala under vilka former denna utredning skall göras. Det är lämpligare att riksdagen nöjer sig med att hemställa om en utredning i ärendet. För min del skulle jag tro att man kommer till bästa och snabbaste resultat, om en särskild utredning till-sättes. Det finns annars risk för att denna viktiga fråga kommer att begravas, visserligen under former som äro

något mera hedervärda än ett avslag på motionerna skulle innebära, men detta skulle dock inte bli till fördel för de kategorier det här är fråga om.

Herr talman! Med tanke på hur mycket klockan har blivit nöjer jag mig med att med dessa ord yrka bifall till reservationen.

Herr ERICSSON i Näs: I motsats till vad som tycks vara fallet beträffande folkpartireservanterna i utskottet har jag för min del ingen övertro på den sittande regeringen och dess beredvilighet att tillsätta nya utredningar, hur välbehövliga dessa än kunde vara. Redan i motionen hemställer jag därför att arbetstidsutredningen skall ta hand om detta spörsmål; den sysslar ju även med semesterproblem i övrigt.

Inom utskottet har det — jag höll på att säga i vanlig ordning — varit så att folkpartiet gått på två linjer: det är tre på utskottets linje och två för reservationen. Man har därför anledning förutsätta att det inom folkpartiet torde finnas någon liten övervikt för den linje, som utskottsmajoriteten representerar. Jag har för min del ingenting emot att folkpartiet på detta sätt neutraliserar sig självt. Det kommer mig att tänka på det gamla arabiska ordspråk som säger, att det är en fördel att ha två hustrur, ty de slåss inbördes och låter mannen vara i fred!

Herr SVENSSON i Alingsås: Herr talman! Det kanske inte är mycket att tillägga i denna fråga sedan herr Ericsson i Näs yrkat bifall till utskottsförslaget. Jag vill emellertid bara med ett par ord motivera utskottsmajoritetens ställning när det gäller överlämnandet av dessa motioner till utredning.

Vi ha ansett det lämpligast att hänskjuta frågan till arbetstidsutredningen för att verkligen få en behandling av detta problem. Vi ha den uppfattning att detta spörsmål är värt allt beaktan-

Ökade möjligheter till semester.

de och att en utredning bör företas, och vi ha ansett att arbetstidsutredningen är mest skickad att ta upp detta ärende till behandling, då den ju redan är sysselsatt med semesterproblem. Det torde också vara lättare att hänskjuta ett sådant ärende till en redan fungerande utredningsinstans än att kräva helt nya organ, som skulle ägna frågan uppmärksamhet.

Jag hemställer, herr talman, om bifall till utskottets förslag.

Herr SVENSSON i Ljungskile: Herr talman! Här äro ju både de som stå för utskottets förslag och reservanterna överens om att det bör bli en utredning, och jag är för min del glad åt att man kommit så långt, att man verkligen vill få fram en utredning angående semester för de grupper, som inte enligt nuvarande semesterlagstiftning kunna komma i åtnjutande av en sådan.

Vad som skiljer reservanterna från utskottsmajoriteten är uppfattningen om hur långt man skall gå när det gäller att lämna anvisningar till Kungl. Maj:t. Utskottets majoritet föreslår att riksdagen hos Kungl. Maj:t skall anhålla, att denna utredning »överlämnas till arbetstidsutredningen för att med iakttagande av vad ovan anförts närmare utredas» — vilket betyder att utskottet förutsätter »att de sakkunniga kompletteras med representanter för de här berörda folkgrupperna». Jag tycker att man skulle kunna ha det förtroendet för Kungl. Maj:t när det gäller att välja formerna för utredningen, att man kort och gott skriver — som reservanterna föreslå — och begär en utredning och sedan låter Kungl. Maj:t bedöma, under vilka former detta skall ske.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Överläggningen var härmed slutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den

Utgämning av priserna å flytande motorbränsle, m. m.

vid utlåtagandet fogade reservationen; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den förra propositionen.

Jämlikt § 63 riksdagsordningen skulle detta beslut genom utdrag av protokollet delgivas första kammaren.

§ 30.**Utgämning av priserna å flytande motorbränsle, m. m.**

Föredrogs andra kammarens allmänna beredningsutskotts utlåtande nr 42, i anledning av väckta motioner dels om utjämning av de avståndsbetingade prisvariationerna beträffande bensin och andra flytande motorbränslen, dels om åvägabringande av ett enhetligt pris inom hela landet för flytande drivmedel till motorfordon, dels om åvägabringande av samma utförsäljningspris på bensin inom hela landet, dels om utredning av frågan angående ett lika över hela landet gällande olje- och bensinpris, dels ock om utjämning av priserna å flytande motorbränsle.

Andra kammarens allmänna beredningsutskott hade till behandling i ett sammanhang upptagit ett flertal till utskottet hänvisade motioner rörande olje- och bensinpriserna.

I motionen II: 410 hade herr *Jönsson* i Rosshol hemställt, att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t hemställa om skyndsamt förnyad utredning angående utjämning av priserna å flytande motorbränsle i enlighet med i motionen angivet syfte.

Utskottet hemställde, att motionerna II: 146, 330, 335, 337 och 410 ej måtte till någon andra kammarens åtgärd föranleda.

Reservationer hade avgivits

1) av herr *Jönsson* i Rosshol, som ansett, att utskottet bort hemställa, att andra kammaren för sin del måtte be-

sluta, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla om skyndsamt förnyad utredning angående utjämning av priserna å flytande motorbränsle i enlighet med de i motion II: 410 angivna riktlinjerna; samt

2) av herr *Gavelin*, utan angivet yrkande.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid yttrade:

Herr *JÖNSSON* i Rosshol: Herr talman! Jag beklagar att jag nödgas besvara kammaren vid denna sena timme, men som motionär och reservant i utskottet skall jag be att få beledsaga utlåtagandet med några ord.

Utskottet hänvisar till att börja med att den föreliggande frågan, nämligen om utjämning av bensinpriserna inom landet, nyligen varit föremål för utredning och att det sålunda inte skulle finnas något att nu utreda i ärendet. Emellertid har det inträffat en hel del nytt på området. Jag vill erinra om att ett av oljeutredningens starkaste skäl — som man kanske ansåg på sina håll — var att det skulle verka orättvist, om det skulle bli en prisförhöjning på bensinen i dyrorterna, under det att de billigare orterna i landet skulle få fördelen av ett sänkt bensinpris. Gent emot detta kan man påminna om den förändring som skett beträffande dyrortsgrupperingen. Det är inte längre så att Norrlands obygdar med deras stora avstånd — där bensinpriset sålunda blir av annan storlek än i de centrala delarna av landet — äro billiga orter, utan det är fastmera så att övre Norrland är i paritet med Stockholm i dyrortshänseende. Och i Jämtlands län äro de flesta kommunerna i 4:e dyrortsgruppen, endast två ligga i 3:e. Det anförda skälet är således inte mera giltigt.

Om man tänker på den väsentliga fördyring som sker vid alla transporter inom de delar av landet, som ha de största avstånden och därav betingade olägenheter i andra avseenden, är det

Utjämning av priserna å flytande motorbränsle, m. m.

svårt att förstå, varför invånarna där ytterligare skola straffas med dyrare drivmedel. Det ligger verkligen ett rättvisekrav i denna begäran om en utjämning. Sedan oljeutredningen gjordes ha vi också fått helt andra bensinpriser. Nu är det ju ifrågasatt att sänka dem med 20 öre, men de bli ändå väsentligt högre än de voro på den tid då utredningen gjordes. Och ju högre bensinpriset är, desto större blir behovet av en utjämning ur rättvisesynpunkt. I synnerhet gäller detta som sagt Norrland med de långa avstånden.

För att exemplifiera vad det skulle innebära med en utredning kan jag nämna, att om man skulle utgå från de siffror som oljeutredningen presterat — om det är större eller mindre förbrukning 1938 än 1939 spelar egentligen ingen större roll, då det är likadant proportionsvis i olika delar av landet — och förutsätta, att det skulle bli en utjämning, skulle bensinpriset i 0-zonen höjas med 1,5 öre och i 1-zonen med 0,5 öre, under det att man i zon 2 skulle få en sänkning på 0,5 öre, i 3-zonen en sänkning med 1,5 öre, i 4-zonen med 2,5 öre och i 5-zonen med 4,5 öre. Det visar sig nämligen att en så pass obetydlig höjning av priset inom de centrala delarna av landet, som här ifrågasatts, skulle på grund av den större kvantitet som förbrukas i de lägre zonerna starkt reducera priset i de högre zonerna — i zon 4 och i förutvarande zon 5, som nu icke längre finnes men som ändå existerar i form av franko-orter.

Jag skall, herr talman, icke taga kammarens tid i anspråk längre och skall därför be att få yrka bifall till min reservation, vilket innebär detsamma som bifall till min motion.

Herr GUNNARSSON: Herr talman! Jag ber kammaren om ursäkt för att jag tar till orda, men jag brukar icke vara långrandig — den erfarenheten hoppas jag ni ha. Denna fråga är i alla fall en

livsfråga för Norrland. Som företagare vill jag bara nämna ett par exempel. Vi skola komma ihåg när det gäller vår export, att den består till över 50 procent av skogsprodukter eller av produkter som ha skogen till råvara. För att sköta den måste vi ha folk. Jag tillhör Jämtlands läns företagarförening. Vi ha på många sätt försökt att skapa småindustrier, liksom man försökt i andra delar av Norrland för att få litet differentiering av näringslivet; detta för att ungdomen skall bli kvar och för att vi skola få hjälp med skogens skötsel.

När det nu gäller att få till stånd mindre industrier samt industri med kvinnlig arbetskraft ha vi två problem att brottas med. Vi ha dyrortsgrupperingen. Jag skall icke säga något om den nu, men jag vill påvisa, att skillnaden i avlöning mellan dyrort 1 och dyrort 2 och mellan dyrort 4 och dyrort 5 i alla fall uppgår till 12 procent ungefär. En sådan skillnad är alldeles tillräcklig för att göra det svårt för en industri att klara sig. Men jag återkommer senare till den saken. Jag röstade naturligtvis med bondeförbundet i frågan om dyrortsgrupperingen. Skola vi dessutom ha ett högre bensinpris som fördyrar transportkostnaderna? Allt detta gör att det är svårt att få till stånd någon differentiering av näringslivet.

Jag har mycket att säga i denna fråga, men jag skall fatta mig kort. Jag är tacksam mot utskottet för att utskottet behjärtat motionernas syfte, men jag kan icke underlåta att säga några ord om ett eller två av remissutlåtandena här. Jag konstaterar att priskontrollnämnden tillstyrkt utredning på framställning från Jämtlands länsstyrelse vad det gäller partiell utjämning av bensinpriset. Sveriges oljekonsumenters riksförbund har tillstyrkt utredning, men Brännoljecentralen och någon mer har avstyrkt utredning. Jag har särskilt fäst mig vid vad oljeutredningen sagt. Oljebolagen påpeka, att av landets totala vägnät ca 90 000 km, redovisar

Utgämning av priserna å flytande motorbränsle, m. m.

Norrland 25 000 km, d. v. s. ca 28 procent. Det är väl ingen i kammaren som tror, att vi fått de vägar som vi vilja ha och som vi behöva. Inom de fyra norrlandslänen är emellertid icke fullt 10 procent av landets totala bilpark registrerad. På grund av det norrländska vägbehovet anvisades av riksdagen för budgetåret 1947/48 ca 27 procent av samtliga bilskattemedel för vägunderhåll till de fyra norrländska länen, vilket för varje inom Norrland registrerad bil innebär en vägunderhållskostnad av ca 1 300 kronor mot omkring 500 kronor för hela riket. Den nuvarande fördelningen av vägunderhållskostnaderna innebär sålunda, att bilismen i landets centralare delar redan nu bidrager till den norrländska biltrafiken. Det är självklart, att om man skulle slå ut bilantalet i det glest befolkade Norrland och jämföra det med bilantalet i Stockholm, Göteborg och andra storstäder, bleve det en missvisande statistik.

Vi sitta här i Östersundstrakten tre ledamöter som bo mitt i Sverige. — Det är inte alla gånger som folk kommer ihåg att Jämtland ligger mitt i Sverige. — Jag tror att Dalarna och Värmland ha samma problem, när det gäller bensinpriset. Jag vill nämna också en annan sak. Jag åker ibland bil här i Stockholm och då tänker jag på hur litet ringarna slitas på bilarna här. Fjädrarna äro ej utsatta för så stora påfrestningar. Vi skola betala 4,5 öre mera per liter för bensinen, och vi ha långa avstånd och sämre vägar. Ni måste förstå att vi norrlänningar, när vi vistas här i stan och se hur man åker här och hur fina vägar man har här, icke kunna vara belåtna. Jag förstår, att det är ingenting att göra åt saken i dag. Jag skulle ha mycket mer att säga, ty jag kan nog den här saken. Men jag skall spara det till nästa år. Jag förstår att det är hopplöst att göra någonting i dag. Men jag vill vädja till dem som äro i samma predikament som vi jämtar — vi höra ju till de erövrade landskapen

— såsom skåningar, göingar, bohuslänningar och även hallänningar, att åtminstone en del av er ville vara solidariska med oss, ni som en gång i tiden blevo ockuperade av storsvenskarna.

Jag ber att få yrka bifall till herr Jönssons i Rossbol reservation, ty den täcker även yrkandet i den motion, som herr Nilsson i Varuträsk och jag ha väckt.

Herr SVENSSON i Alingsås: Herr talman! Då alla skäl för utskottets ståndpunktstagande återfinnas i utskottets utlåtande, hemställer jag, att kammaren måtte bifalla utskottets hemställan. Det blir i så fall samma beslut som fattats i första kammaren.

Herr JANSSON i Kalix: Herr talman! Jag har också tillåtit mig att väcka en motion i denna fråga. Motionens yrkande sammanfaller visserligen icke till sitt innehåll med den av herr Jönsson i Rossbol avlämnade motionen men eftersom båda gå ut på ett yrkande om utredning kan jag nöja mig med att instämma i den reservation som herr Jönsson i Rossbol avlämnat.

Jag vädjar till kammaren att kosta på Norrland den lilla förmånen vid årets riksdag att medgiva utredning om dessa problem som dock äro av väsentlig betydelse för Norrland.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr NILSSON i Varuträsk: Herr talman! I föreliggande utskottsutlåtande har utskottet haft att behandla några motioner som alla gå i ungefär samma riktning, nämligen att försöka skapa en rättvis fördelning av bensinpriset över lag inom landet.

Herr Gunnarsson och jag ha i vår motion yrkat på en utredning. Detta yrkande har i föreliggande utskottsutlåtande avstyrkts. Men man har ändock genom ett klart ställningstagande gjort ett uttalande, som jag för min del är

Utjämning av priserna å flytande motorbränsle, m. m.

tämligen belåten med, fastän man avstyrkt motionen. Utskottet erkänner att vår begäran är rättmätig. Det heter för övrigt i utlåtandet: »I detta sammanhang vill utskottet dock ifrågasätta huruvida icke en jämkning av zonindelningen skulle i viss mån tjäna utjämnande syfte. Någon särskild utredning härför anser utskottet dock icke erforderlig, utan det bör ankomma på vederbörande prisreglerande myndighet att ägna denna fråga uppmärksamhet.»

Jag anser att detta utlåtande är positivt, och jag känner mig i viss mån nöjd med detta uttalande. Det är klart att jag med vaksamma blickar kommer att följa de stora oljebolagen och de prisreglerande myndigheterna för att se om de vilja ta vara på den vink som utskottet härmed givit dem och om de i handling vilja tillmötesgå vad som utskottet såväl som motionärerna avsett. I annat fall skall jag återkomma till kammarerna i samma fråga, vilken för oss norrlänningar har stor betydelse och ur rättvisesynpunkt är mindre tilltalande.

Härmed var överläggningen slutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den av herr Jönsson i Rossbol avgivna reservationen; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl av herr Jönsson i Rossbol, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammarerna bifaller allmänna beredningsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 42, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammarerna bifallit

den av herr Jönsson i Rossbol avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Jönsson i Rossbol åskade likväl rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 72 ja och 40 nej, varjämte 14 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammarerna hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 31.

Herr SEVERIN erhöll på begäran ordet och yttrade: Herr talman! Jag tillåter mig hemställa, att utrikesutskottets utlåtanden nr 9—12 måtte uppföras sist bland två gånger bordlagda ärenden å morgondagens föredragningslista.

Kammarerna biföll denna hemställan.

§ 32.

Anmälades och godkändes bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen:

nr 213, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till Folk-rörelsernas sparkampanj för budgetåret 1950/51 m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 214, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av valutalagen den 22 juni 1939 (nr 350);

nr 215, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 3 juni 1949 (nr 314) angående rätt för Konungen att i vissa fall meddela särskilda bestämmelser om bankaktiebolags kassareserv; och

Anslag till ytterligare utbyggnad av Svenska skifferoljeaktiebolagets anläggningar vid Kvarntorp m. m.

nr 216, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt tillämpning av lagen den 3 juni 1949 (nr 315) med särskilda bestämmelser rörande riksbankens sedelutgivning m. m.

§ 33.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här-
efter kl. 12.50 på natten.

In fidem

Gunnar Brith.

Lördagen den 13 maj.

Kl. 11 fm.

§ 1.

Herr talmannen meddelade, att enligt överenskommelse mellan kamrarnas talmän de gemensamma omröstningar, för vilka voteringspropositioner blivit av kamrarna godkända, komme att äga rum vid kamrarnas plena onsdagen den 17 innevarande maj.

§ 2.

Föredrogos vart efter annat utrikes-
utskottets utlåtanden:

nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av mellan Sverige och Polen träffade uppgörelser rörande ersättning för vissa svenska privata ekonomiska intressen, m. m.; och

nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslutning till en av Förenta Nationernas generalförsamling under andra delen av dess tredje ordinarie möte i New York i april 1949 antagen reviderad generalakt om avgörande på fredlig väg av internationella tvister.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 3.

Anslag till ytterligare utbyggnad av Svenska skifferoljeaktiebolagets anläggningar vid Kvarntorp m. m.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 131, i anledning av Kungl. Maj:ts

proposition angående anslag för budgetåret 1950/51 till ytterligare utbyggnad av Svenska skifferoljeaktiebolagets anläggningar vid Kvarntorp m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

I propositionen nr 147 hade Kungl. Maj:t, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över handelsärenden för den 24 februari 1950 föreslagit riksdagen att dels till Täckande av vissa kostnader för Svenska skifferoljeaktiebolagets verksamhet för budgetåret 1950/51 under tionde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag å 3 200 000 kronor, dels ock till Lån till Svenska skifferoljeaktiebolaget för budgetåret 1950/51 under kapitalbudgeten, fonden för låneunderstöd, anvisa ett investeringsanslag av 9 455 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehäft sex motioner.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Spetz* (I: 453) och den andra inom andra kammaren av herr *Svensson* i Ljungskile (II: 535), hade hemställts, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 147.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte

I. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 453 och II: 535

a) till Täckande av vissa kostnader för Svenska skifferoljeaktiebolagets

Anslag till ytterligare utbyggnad av Svenska skifferoljeaktiebolagets anläggningar vid Kvarntorp m. m.

verksamhet för budgetåret 1950/51 under tionde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 3 200 000 kronor;

b) till Lån till Svenska skifferoljeaktiebolaget för budgetåret 1950/51 under fonden för låneunderstöd anvisa ett investeringsanslag av 9 455 000 kronor;

II. i anledning av motionerna I: 451 och II: 537 i skrivelse till Kungl. Maj:t giva tillkänna vad utskottet i motiveringen anfört i fråga om avveckling av skifferoljeverket vid Kinne-Kleva;

III. med bifall till motionerna I: 452 och II: 536 i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte föranstalta om utredning rörande lämpligaste utformningen av vår bränsleförsörjning ur ekonomiska, handelspolitiska och beredskapsmässiga synpunkter.

Reservationer hade avgivits

1) av herrar *Karl Andersson, Mannerskantz, Ohlon, Lundgren, Malmborg* i Skövde, *Svensson* i Ljungskile och *Ståhl*, vilka ansett, att utskottet i punkten I. bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 453 och II: 535

a) avslå Kungl. Maj:ts framställning om anvisande av medel till Täckande av vissa kostnader för Svenska skifferoljeaktiebolagets verksamhet;

b) till Lån till Svenska skifferoljeaktiebolaget för budgetåret 1950/51 under fonden för låneunderstöd anvisa ett investeringsanslag av 275 000 kronor;

2) av herr *Svensson* i Grönvik, utan angivet yrkande;

3) av herr *Birke*, likaledes utan angivet yrkande.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr SVENSSON i Ljungskile: Herr talman! Jag har tillåtit mig väcka en motion med anledning av detta ärende, och jag har även varit med om att underteckna en reservation till statsutskottets utlåtande.

Riksdagen tog förra året ställning till frågan om fortsatt utbyggnad av oljeanläggningarna vid Kvarntorp. För min personliga del har jag varit kritiskt inställd till denna investering ända sedan jag kom med i riksdagen, men jag anser, att när riksdagen i fjol tog principiell ståndpunkt till en fortsatt utbyggnad, så tjänar det ingenting till att diskutera den saken här i år. Alldeles oavsett vad man har för personlig inställning är det klart, att riksdagsmajoriteten kommer att fullfölja sitt fjolårsbeslut, förutsatt att ingenting alldeles särskilt inträffar, som ställer frågan i ett nytt läge.

Den motion som jag väckt och den reservation, som föreligger till statsutskottets utlåtande, syssla alltså icke med frågan, huruvida Kvarntorp skall utbyggas enligt den sista grundritningen eller ej. Vi anse den saken vara tills vidare avgjord. Däremot kan det ju vara fråga om i vilken takt denna utbyggnad skall ske. Enligt riksdagens beslut i fjol skulle utbyggnaden ske i etapper. Den etapp, som nu håller på att avslutas, innebär ju ombyggnad av den första av de tre Bergh-ugnarna.

När riksdagen i fjol fattade sitt beslut, sades det tydligt ifrån, att utbyggnaden av följande etapper skulle göras beroende av driftresultatet, sedan man fått pröva denna första etapps utbyggnad. Det föreligger för närvarande intet sådant driftresultat. Det föreligger vissa tekniska resultat: man provkörde halva den nya ugnen under en tvåveckorsperiod, och man anser sig ha fått ett bra resultat i rent tekniskt avseende. Denna provköning skedde vid månads-skiftet november—december i fjol, om jag minnes rätt. Man menar sig ha fått bekräftelse på att denna ugn tekniskt sett fungerar bra. Därom kan en utomstående givetvis icke utan vidare ha någon mening.

Vad som däremot alltjämt saknas är driftresultat från denna utbyggnad. Det

Anslag till ytterligare utbyggnad av Svenska skifferoljeaktiebolagets anläggningar vid Kvarntorp m. m.

borde därför, tycker jag, med hänsyn till riksdagens ståndpunkt i fjol ha varit rätt naturligt, ifall man väntat med den fortsatta investeringen till dess att man hade fått pålitliga resultat av denna investering i första etappen. Varför skall det egentligen vara så bråttom med denna fortsatta investering?

I den proposition, som vi fingo i fjol, hade ju utredningen lagt fram en redovisning eller, rättare sagt, en prognos för åren 1949/50 fram till 1959/60. Bolaget har, såsom statskontoret säger, aldrig lämnat en riktig slutredovisning för förvaltningen i verkligheten, så att man klart kunnat se driftresultaten. Däremot fingo vi i fjol en prognos för hur det skulle ställa sig tio år framåt. Den innebar ju, att ifall man skreve av cirka 85 miljoner kronor och icke förräntade dem samt låte bli att avsätta några medel till förnyelsefond, skulle man få fram vissa vinstbelopp under den närmaste tioårsperioden. Det är ju självklart, att antingen bör man förränta det gamla verket eller bereda sig på att bygga nytt allt efter som det förslites. Avsätter man till en förnyelsefond, är i denna redovisning ingenting annat än förlust förutsedd för den närmaste tioårsperioden.

Vad det nu här gäller är att man skulle uppskjuta denna investering ett år för att få ett bättre grepp om det hela. Det innebär alltså en förskjutning av denna balansstabell med ett år. Det är en sak som ekonomiskt icke spelar någon större roll, allra helst som det hela är ytterst osäkert.

Skäl för att vänta är ju icke bara detta, att det kunde finnas anledning att få säkrare driftresultat från investeringen i första etappen, utan det är ju även det allmänna ekonomiska läget. Här vägrar man att bevilja pengar för skolor. Vi ha fattat beslut om att öka barnantalet i klasserna långt utöver vad som är rimligt, därför att man icke kan ordna skolbyggnader och icke heller lä-

rare. Här sparas när det gäller sjukhus och bostäder. Oavslåtligen stöta vi på det argumentet, att detta är i och för sig högst nödvändigt men på grund av den ekonomiska situationen få vi vänta med det. Men när det gäller Kvarntorp, som väl skulle komma mycket långt ned på skalan, ifall man skulle sätta upp en verklig behovsgradering, då kan man icke vänta, utan då beviljas anslag och lån i rask följd år från år. Man har icke tid att vänta på de driftresultat, som riksdagen har begärt att få se, innan man går vidare. Jag tycker, herr talman, att detta stämmer illa överens med det sätt, på vilket vi i övrigt för närvarande bedöma de ekonomiska frågorna.

Innan jag slutar vill jag bara erinra om, att det argument, som var fullständigt avgörande för denna investering, nämligen att det skulle vara en beredskapsåtgärd i händelse av krig, ha ju de militära myndigheterna avfört. Man sade redan i fjol ifrån, att detta verk är så sårbart från luften, att det skulle vara rena hasarden att kalkylera med dess produktion i händelse av krig. Alltså, vad som finns kvar av beredskapsargumentet är möjligheten att här producera olja under en avspärrningsperiod, under vilken vi ej befinna oss i krig. Ja, där får givetvis var och en spekulera så gott han kan. Jag skulle för min del tro, att om Sverige kommer i det läget, att vi icke ha sjöförbindelser västerut utan äro blockerade och omgivna av krigförande makter, så skulle vi i detta läge icke ha så mycken tid att röra oss med, att Kvarntorps produktion kunde spela någon väsentlig roll. Jag har litet svårt att tro detta. I varje fall är jag övertygad, att även om man bedömde denna investeringsfråga från beredskapssynpunkt och toge med allt det som vore önskvärt att göra och försökte få en behovsgradering, så skulle icke Kvarntorp komma upp i år utan det skulle nog få vänta.

Anslag till ytterligare utbyggnad av Svenska skifferoljeaktiebolagets anläggningar vid Kvarntorp m. m.

Jag skall icke giva mig in i någon lång debatt om detaljer; det tjänar icke någonting till. Frågan har diskuterats många gånger. Som jag förut nämnde, anser jag saken vara i princip avgjord, såvitt ingenting särskilt skulle hända. Vad det gäller är alltså om man skall lugna sig, så att man får se de verkliga driftsresultaten av den investering, som beslöts i fjol. Jag skall därför icke vidare giva mig in i några detaljer, utan jag ber, herr talman, att med vad jag nu sagt få yrka bifall till den vid betänkandet fogade reservationen av herr Karl Andersson m. fl.

Herr SVENSSON i Grönvik: Herr talman! Jag har vid detta utlåtande avgivit en blank reservation. Jag vill erinra om att jag 1943 hade en reservation vid det dåvarande utskottsutlåtandet och sedan här i kammaren utvecklade motiven för mitt ståndpunktstagande. Jag kunde icke för min personliga del tro på framgång ur ekonomisk synpunkt för ett företag av denna art. Redan då framgick det med önskvärd tydlighet, att själva driftkostnaderna skulle bli så höga, att den olja man kunde utvinna icke kunde ha möjlighet att konkurrera med den utländska. Vad som då var den dominerande synpunkten var beredskapen. Frågan har ju senare avancerat. Om man studerar akterna angående detta ärende sedan den tiden, så får man en skrämmande ekonomisk bild av de statliga utgifterna för detta ändamål. Det har blivit ett fortlöpande anslagsbeviljande från riksdagens sida. Det ena året har man beviljat lån för att nästa år avskryva lånen.

Från början var det ju så, att man hoppades och räknade med att biprodukterna skulle bli så värdefulla, att de skulle täcka i varje fall en del av förlusten. Man räknade till och med så optimistiskt, att man trodde att de skulle giva ekonomisk bärighet åt företaget. Detta har visat sig icke hålla streck.

Frågan är i dag också en beredskapsfråga. Man har gjort nya utredningar. I dag ha vi på riksdagens bord ett förslag, där Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att dels bevilja ett reservationsanslag av 3 200 000 kronor och dels ett lån till Svenska skifferoljeaktiebolaget för budgetåret 1950/51 av 9 455 000 kronor. Jag tror icke på möjligheten av att bolaget kan återbetala detta lån, utan det är bara en form av understöd. Det blir en utgift av 12 655 000 kronor, som jag räknar som ganska sannolik för statsverket. Jag kan nämligen för min personliga del icke tro, att den fortsatta utvecklingen kommer att bli från ekonomisk synpunkt fördelaktigare än den, som vi tyvärr fått erfara under den tid som gått. Därför nödgas jag, herr talman, intaga den ståndpunkt som jag hade redan 1943, att jag icke kan gå med på vare sig Kungl. Maj:ts förslag eller utskottets hemställan.

Jag ber således att med dessa korta ord få yrka bifall till reservationen under 1), d. v. s. avslag på Kungl. Maj:ts förslag.

Herr WARD: Herr talman! Denna fråga har ju, som herr Svensson i Ljungskile framhöll, diskuterats många gånger och det är därför ingen anledning att fördjupa sig i ämnet. Men det må tillåtas mig att något motivera statsutskottsmajoritetens förslag i ärendet.

Herr Svensson i Ljungskile yttrade, att man väl ändå icke borde ha så bråttom vid utbyggnaden av Kvarntorp som Kungl. Maj:t efter samråd med bolagsstyrelsen förordat och statsutskottsmajoriteten biträtt. Mot detta kan man säga, att vi under de gångna åren gjort sådana erfarenheter beträffande driftresultaten vid Kvarntorp, att man bör skynda sig så långt sig göra låter för att få denna drift lagd på sådan bog, att man kan räkna med att det hela skall kunna gå ihop eller åtminstone med att

Anslag till ytterligare utbyggnad av Svenska skifferoljeaktiebolagets anläggningar vid Kvarntorp m. m.

staten icke gör alltför stor förlust. För att vinna detta syfte är det angeläget att man gör den utbyggnad, som här är föreslagen.

Jag vill, herr talman, i detta sammanhang konstatera, att de erfarenheter man gjort vid Kvarntorp, sedan Kvarntorpsutredningen avlämnade sitt betänkande, faktiskt visa att de beräkningar och prognoser, som då gjordes av tekniskt mycket framstående personer och vilka beräkningar Kvarntorpskommittén ansåg vara riktiga, ha fullständigt slagit in. Man har ingen anledning att påstå, att Kvarntorpsutredningen kommit med alltför optimistiska beräkningar.

När det gäller resultatet av den påbörjade utbyggnaden av ugnar vid Kvarntorp, är det ju lätt för var och en att av utskottets utlåtande finna, att de nya metoderna eller, rättare sagt, den nya konstruktionen av ugnarna givit ett ganska lovande resultat. Jag brukar icke vilja läsa upp någonting ur utskottets utlåtanden, men jag skall i alla fall här tillåta mig att citera vad statsutskottet säger på s. 11 i sitt betänkande. Man hänvisar till kommerskollegium och säger: »Enligt kollegii mening förefölle dock med hänsyn till vad som anförts i ett av Ångpanneföreningen avgivet utlåtande om provningsresultaten, som om man skulle kunna anse, att omkonstruktionen innebure en så avsevärd förbättring, att även de övriga Berghugnarna borde ombyggas. Liknande synpunkter på anförts av fullmäktige i riksgäldskontoret och av Sveriges industriförbund. I övrigt har uttalats, att man vid oförändrad kostnads- och prisnivå icke torde behöva befara att vid en ombyggnad av de båda övriga Berghugnarna enligt den nya metoden driftresultatet i ekonomiskt hänseende kommer att ställa sig sämre än vad Kvarntorpsutredningen räknat med. För närmare precisering härav må framhållas, att enligt vad utskottet under hand in-

hämtat har vid senaste provning, som utförts under den i Kvarntorpsutredningen angivna förutsättningen att den genomsatta skiffermängden höjes till 2,5 gånger den tidigare, resultatet utvisat, att oljeproduktionen blivit 2,7 gånger större och kalorimässigt 3,8 gånger större än tidigare, i sistnämnda fall vid hänsynstagande till calorivärde i olja, gas och ångproduktion. Vidare har framgått att kalorimässigt, d. v. s. vid utnyttjandet av kalorierna i skiffern, den ombyggda ugnen har en verkningsgrad av 67 % i stället för tidigare 48 %.»

När man nu kan peka på detta betydande tekniska framsteg, kan man väl ha anledning att bedöma frågan så, att det väl i alla fall inom kort kan komma fram ett på det hela taget tämligen gott driftresultat. Nu säger herr Svensson i Ljungskile och även andra, att man visserligen kan konstatera en betydande teknisk förbättring men att man inte vet hur det ekonomiska resultatet kommer att bli. Det är väl emellertid klart att ingen med bestämdhet kan förutsäga detta, men på grundval av dessa tekniska förbättringar bör man kunna räkna med att resultatet kommer att bli inte obetydligt bättre än det varit hittills. Man kan inte begära mera av Kvarntorpsbolaget än av andra företag genom att fordra, att Kvarntorpsbolaget skall lägga fram en prognos för ett tiotal år framåt, som visar om företaget kan löna sig under denna förhållandevis långa period. Sådant begär man inte av andra företag, och varför skall man då ställa detta anspråk på Kvarntorpsbolaget?

Herr Svensson i Grönvik nämnde, att man numera övergivit tanken på att finna en bättre ekonomisering genom att tillgodogöra sig biprodukterna vid skifferbehandlingen. Jag vet inte varifrån herr Svensson i Grönvik fått denna uppgift; det verkliga förhållandet är väl tvärtom, att man genom den nu

Anslag till ytterligare utbyggnad av Svenska skifferoljeaktiebolagets anläggningar vid Kvarntorp m. m.

företagna utbyggnaden och genom att man utnyttjar den dyrbara attiralj, som anskaffats exempelvis för gasoltillverkningen, skall kunna vinna ut så mycket som det över huvud taget är möjligt av de skiffertillgångar, som finnas vid Kvarntorp.

Jag skall, herr talman, inte närmare gå in på beredskapssynpunkterna. Det är naturligtvis alldeles riktigt som herr Svensson i Ljungskile framhöll, att om vi skulle bli angripna kan Kvarntorpsverket inte få mycket värde, därför att det ju är ett bombmål, som är mycket lätt att träffa. Men om vi skulle på nytt behöva uppleva samma förhållanden som under det senaste världskriget, att vi alltså komme i ett avspärningsläge, tror jag att man i alla fall kan säga, att Kvarntorp skulle ha sin stora betydelse just ur beredskapssynpunkt, och då inte bara i vad det gäller den militära beredskapen utan också i fråga om beredskapen på andra områden. Jag menar således att man inte alldeles bör förbise eller bagatellisera synpunkten, och jag tycker att alla, som vilja arbeta för att vårt land i ett sådant läge skall vara rustat på bästa tänkbara sätt, inte skola gå på avslagslinjen med den motivering, som man i detta stycke anfört.

Herr talman! Jag har inte något mera att säga i frågan. Det är som herr Svensson i Ljungskile framhöll så, att riksdagen redan har tagit ställning till utbyggnadsprogrammet. Därmed är själva principfrågan, om jag så får säga, avgjord, och nu gäller det att fullfölja programmet enligt de riktlinjer som riksdagen har godkänt. Det är således enligt min mening inte mycket att resonera om vidare, och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till statsutskottets hemställan.

Herr SVENSSON i Grönvik (kort genmäle): Herr talman! Den siste ärade

talaren, herr Ward, påstod, att jag skulle ha sagt i mitt anförande, att man givit upp hoppet om utvinningen av biprodukterna. Jag uttalade mig inte så, i varje fall var det inte min mening att säga, att man övergivit dessa strävanden. Det framgick emellertid inte av herr Wards anförande, att man kommit fram till sådana förbättringar, att man ifrån bolagets sida kan ge några förhoppningar om att det hela inom en snar framtid kommer att bli ekonomiskt lönande. Frågan om biprodukterna har liksom trätt i bakgrunden och framföres nu inte med samma energi som tidigare.

Herr Ward framhöll vidare i sitt anförande, att man inte skall begära för mycket av Kvarntorpsbolaget. Nej, det skall man visst inte göra. Det är klart att man inte kan begära av ett bolag att det skall lägga fram en plan, som det självt inte har möjlighet att vare sig bedöma eller tro på.

Herr Ward säger vidare, att utvecklingen går emot en minskad förlust, men ännu torde vi ändå ha långt kvar innan det hela blir ekonomiskt lönande.

Chefen för handelsdepartementet, herr statsrådet ERICSSON: Herr talman! Efter herr Wards anförande kan jag begränsa mig åtskilligt. Herr Svensson i Ljungskile framhöll, att riksdagen egentligen har fattat principbeslut i frågan. Jag ser nog saken på ungefär samma sätt, men detta hindrar inte att jag vill göra det tillägget, att om utvecklingen under tiden från krigsslutet och fram till i dag gått i den riktningen, att det funnits grundad anledning att ändra dispositionerna i detta avseende, så hade jag för min del inte dragit mig för ett sådant steg. Jag erinrar om att jag förra året tillät mig uttrycka den meningen, att vi måste ställa det kravet på detta företag, att det skulle åstadkomma en drift, som

Anslag till ytterligare utbyggnad av Svenska skifferoljeaktiebolagets anläggningar vid Kvarntorp m. m.

blev ur ekonomisk synpunkt någorlunda tillfredsställande.

Vi ha alla framhåvt beredskapsvärdet i detta fall, men det är klart att man som herr Svensson i Ljungskile kan säga, att vi sannolikt inte en gång till komma i ett avspärrningsläge, utan att läget då blir ett helt annat än sist. Men alla, som hysa den meningen att det kan ligga en viss trygghet i att kunna skaffa oss dessa kvantiteter olja och annat bränsle genom Kvarntorpsverket, vilja nog gärna betona själva beredskapsvärdet. Vidare äro de utgifter, som det härvidlag gäller, i förhållande till utgifterna på försvarets och beredskapens område inte alls så överväldigande som man velat göra gällande. Men även om man medger detta så menar jag, att man för att framlägga ett sådant förslag, som regeringen här kommer med, måste ha starka skäl som tyda på att verket kan komma fram till ett resultat som motsvarar förväntningarna. Vad som inträffat under de år jag haft att syssla med detta spörsmål är bl. a., att den sakkunnigutredning, som föregått Kungl. Maj:ts proposition, har gjort en utredning angående möjligheterna för framtiden att få utgifter och inkomster att gå ihop. Det har här framhållits, att Kvarntorpsutredningen bestod av mycket framstående experter på området, och jag vill gärna betyga den stora insats som utredningen gjort. Den investering, som nu pågår vid Kvarntorp, har givit tillfredsställande resultat, och jag vill tillägga att de prognoser utredningen presenterat till och med överträffats.

Utskottsreservanterna framhålla emellertid för sin del, att tiden för ett bedömande av driftresultatet är alldeles för kort, och man hänvisar också till propositionen och säger, att det kan dröja lång tid innan man kan få ett absolut säkert begrepp om driftkostnadernas storlek. Det är mig emellertid angeläget betona, att vi fram till i

dag haft fem månaders drift, som vi kunna basera vårt omdöme på, och ingenting har därvid framkommit, som tyder på att beräkningarna inte komma att hålla. Jag har inte lust att säga, att det gått mycket, mycket bättre än vi från början räknade med; därtill finns det ingen anledning. Jag vet hur riksdagen ser på dessa ting, och jag underskattar ingalunda den uppföring ur investeringssynpunkt som härvidlag göres, och det är därför angeläget för mig att inte inge riksdagen några överdrivna förväntningar. Men jag har nog i motsats till herr Svensson i Grönvik kommit fram till den uppfattningen, att om detta program kan genomföras, och det driftresultat man hittills uppnått kan bibehållas, skall detta ge till resultat att man kan betala både driftkostnader och ränta på det investerade kapitalet. Man kan naturligtvis diskutera frågan hur detta investeringskapital skall beräknas. Man kan gå långt tillbaka i tiden och säga, att det rör sig om 80, 90 eller 100 miljoner kronor. Men vi få då inte glömma bort, att ingen företagare i detta land var villig att göra en investering i detta företag när vi ansågo det vara ofrånkomligt. Man kan ju förstå detta faktum, ty här har det ju i stor utsträckning gällt experimentverksamhet, och allttjämt pågå utredningar och undersökningar. Så långt ifrån att klandra företagsledningen här för tycker jag, att detta är något som bör uppmuntras, såvida man nämligen vill komma någonstans på ett område, som är outrett och som vi inte ha någon jämförelse till här i landet. Med de sifferuppgifter jag fått från bolagsledningen räknar jag med såsom alldeles naturligt, att vi skola fortsätta att genomföra de åtgärder som Kvarntorpsutredningen föreslog.

Herr Svensson i Ljungskile menade, att det inte skulle göra något om vi väntade ett år till med ytterligare åtgärder. Men ingen kan väl bestrida, att

Anslag till ytterligare utbyggnad av Svenska skifferoljeaktiebolagets anläggningar vid Kvarntorp m. m.

vi nu ha möjligheter att förbränna betydligt större kvantiteter skiffer och få ut en större verkningsgrad med de nya ugnarna än förut och det utan att driftkostnaderna komma att stiga. Det hela torde sålunda komma att leda till ett bättre ekonomiskt resultat av hela produktionsprocessen. Om vi inte nu genomföra denna investering skulle det innebära ett bortfall av 25 000 kubikmeter olja per år, och om vi räkna med ett så lågt pris som 12 öre per liter gör det en sammanlagd summa av 3 miljoner kronor. Detta är ungefär det belopp, som jag skulle vilja uppskatta förlusten till, om riksdagen uppskjuter denna investering ett år. Detta är vad man kan säga nu i fråga om investeringen efter den provdrift som förekommit, och jag vågar därför uttala den meningen, att man nu har bättre förutsättningar än någon gång tidigare att kunna bedöma detta verks ekonomiska förutsättningar. Jag betecknar det resultat, som man uppnått vid Kvarntorp, som ett utomordentligt stort framsteg och ett resultat, som tyder på att riksdagen skall slippa ifrån de stora utgifter för framtiden, som man tyvärr hittills har tvingats bevilja medel till.

Med hänvisning till vad jag nu anfört kan jag med stor bestämdhet rekommendera kammaren att godkänna Kungl. Maj:ts proposition.

Herr STÅHL: Herr talman! Först kanske jag i anslutning till herr Wards anförande skall be att få fästa kammarens uppmärksamhet på att det beslut vi nu gå att fatta gäller inte enbart Kvarntorp utan även en annan mycket intressant fråga, om vilken hela utskottet är ense, nämligen en utredning och en planläggning av den framtida bränsleförsörjningen här i landet, en fråga som väckts av motionärer i bägge kamrarna och som vi inom utskottet hoppas skall kunna leda fram till be-

tydelsefulla och intressanta resultat. Jag tycker att det är väsentligt att påpeka detta, eftersom den ena delen av utskottsbetänkandet enligt min uppfattning handlar om ett mycket bekymmersamt och ganska tragiskt kapitel och jag vågar tro, herr statsråd, även ett ganska hopplöst kapitel, medan den andra kan betyda motsatsen.

Vad sedan Kinne-Kleva beträffar finns det ju ett uttalande även på den punkten, som emellertid skjuter initiativet över till Kungl. Maj:t. Jag skulle, eftersom herr statsrådet nu är i kammaren, vilja säga, att det vore värdefullt om man kunde få en definitiv lösning på Kinne-Klevahistorien, som inte gick ut över arbetskraften där nere, samtidigt som det hela ordnades på ett så ekonomiskt tillfredsställande sätt som möjligt.

Vad sedan beträffar frågan om Kvarntorp skall jag inte här taga upp någon diskussion om vare sig de miljoner, som äro vräkt i Kvarntorp — det är ju något över 100 miljoner — eller om beredskapssynpunkterna. Jag måste emellertid uttala någon förvåning över statsrådets uttalande, att detta belopp inte är påfallande stort, om man jämför det med beredskapskostnaderna i övrigt. Kvarntorp är enligt överbefälhavarens mening i händelse av beredskap värdelöst. Det kan bli av ett visst värde, för den händelse vi komma in i en avspärrningssituation, men sannolikheten av en ny sådan avspärrningssituation skola vi kanske inte diskutera. Jag skulle emellertid tro att kammarens ledamöter ha en ganska bestämd uppfattning om att denna sannolikhet är ganska liten. Skulle vi däremot komma in i en konflikt, är Kvarntorp fullständigt värdelöst. Hur skulle det ha varit, herr statsråd, att i stället i dag ha haft till förfogande de pengar, som man lagt ned i Kvarntorp jämte ränta och fått bygga bergrum för olja och köpa olja för att fylla dem? Det är klart att det hade

Anslag till ytterligare utbyggnad av Svenska skifferoljeaktiebolagets anläggningar vid Kvarntorp m. m.

varit en helt annan tillgång för nationen ur beredskapssynpunkt än Kvarntorps-företaget. Men jag skall som sagt inte ge mig in på det förgångna. Det är ett så pass tråkigt kapitel, att vi skola försöka lämna det därhän.

Låt mig i stället få fästa uppmärksamheten på att det finns en punkt i utskottsutlåtandet, som innebär en anmärkning mot Kvarntorpsbolaget. Statsrådet talade om att man inte bör anmärka på bolaget och bolagsledningen. Det ha inte reservanterna och inte heller utskottet gjort mer än på en punkt, och där är utskottet enhälligt. Den återfinnes på s. 12 och handlar om anslaget för markinköp på 275 000 kronor. Det hade utskottet egentligen inte lust att gå med på. Såsom emellertid framgår av propositionen hade bolaget 1945 för ett belopp av 100 000 kronor förvärvat optionsrätten för området i fråga. Utskottet säger sig ha »funnit anmärkningsvärt, att detta avtal träffats utan riksdagens godkännande och att förenämnda kostnad påförts driften». Jag tycker nog man kan säga, att det är ganska anmärkningsvärt, herr statsråd, vad utskottet här har konstaterat. Jag tror det vore klokt att både när det gäller prognoserna och bolagets ledning uttrycka sig litet försiktigare än vad statsrådet har gjort här i dag.

Vad sedan beträffar det föreliggande utskottsutlåtandet och reservationen av herr Karl Andersson m. fl., så säger avdelningens ärade ordförande herr Ward, att vad vi här besluta i dag är bara ett fullföljande i enlighet med de riktlinjer, som riksdagen tidigare har godkänt. Jag skulle vilja säga till herr Ward och även till statsrådet, att ett fullföljande av riksdagens beslut i stället är reservationen. Ty vad begärde riksdagen i fjol? Statsrådet har själv skrivit det i en sammanfattning till propositionen, där det heter på s. 2: »Vid 1949 års riksdagsbeslut förutsattes, att det skulle få bero på driftresultatet vid den först ombyggnad

da Berghugnen om även de andra två Berghugnarna skulle ombyggas.» Nu kunna vi konstatera, och det har också statsrådet gjort, att här föreligger inget driftresultat. Här föreligger en officiell provdrift under tiden från den 22 november till den 5 december i fjol, och därefter en fortsatt provdrift, ett tekniskt fullföljande av experimenten vid Berghugnarna. Man har kunnat konstatera, att inte bara i den mån som man har ökat tillförseln på skiffer utan även i någon mån därutöver har utvinning av olja fortsatt, men däremot, herr statsråd, föreligger intet ekonomiskt beslut.

Nu säger herr Ward, att man skall väl i alla fall, som han uttryckte det, kunna räkna med att eftersom man nu får ut mera olja, så skall driften också ställa sig ekonomiskt gynnsammare. Ja, men vi behöva veta hur mycket man investerar både i kapital, arbetskraft, elektrisk energi o. s. v., innan man kan räkna ut räntabiliteten. Jag röjer ingen hemlighet om jag säger, att vi i avdelningen hade uppe experter och representanter för bolagsledningen, och den frågan ställdes, huruvida vi inte efter så lång tid skulle kunna få fram ett ekonomiskt resultat, ett månadsbokslut eller dylikt, så att vi skulle kunna bilda oss en uppfattning om det ekonomiska utfallet, alltså det som riksdagen i fjol efterlyste. Vi fingo emellertid inga sådana uppgifter. Jag vågar därför göra gällande, att det icke är utskottsmajoriteten utan reservanterna, som föreslår riksdagen att i år fullfölja fjolårets beslut, för den händelse man verkligen med driftresultat menar inte bara resultatet av en teknisk ombyggnad utan driften i egentlig mening, d. v. s. det ekonomiska resultatet.

Jag skulle kunna inskränka mig till detta. Jag skall dock be att få framhålla en synpunkt till, och det är detta förslags förhållande till Kvarntorpsutredningens etappindelning. Jag har samma uppfattning som statsrådet beträffande

Anslag till ytterligare utbyggnad av Svenska skifferoljeaktiebolagets anläggningar vid Kvarntorp m. m.

Kvarntorpsutredningens insatser. Jag tror att utan den hade det varit ofantligt mycket mera bekymmersamt i denna dag än vad det är, så därom behövs ingen diskussion. Men däremot ber jag att få fästa uppmärksamheten på den tabell över etapputbyggnaden, som finns återgiven på s. 8 i propositionen och där man utgår ifrån att etapp 2, alltså den som nu är fullföljd, skall fortsätta från budgetåret 1950/51 — alltså det som nu kommer — fram till budgetåret 1952/53, och att först med budgetåret 1953/54 etapp 3 skall sätta in. Detta är Kvarntorpsutredningens etappuppläggning och det är statsrådets etappuppläggning från början, eftersom statsrådet har godkänt den. När man nu tar del av bolagsstyrelsens förslag, vilket statsrådet har godkänt och lagt fram som proposition, finner man att förslaget innebär — och därom är ingen tvekan, herr statsråd, ty det vidgår även bolagsledningen — att man lämnar Kvarntorpsutredningens uppläggning och utbyggnadsprogram, förkortar tiden och försöker genomföra programmet i hastigare tempo. Jag tror inte att detta är lyckligt. Visserligen kan man säga, som jag tror att statsrådet sade, att om detta lyckas bra, kommer man att göra en vinst på omkring 300 000 kronor i förhållande till vad reservanterna föreslå. Det är ingen tvekan om att det är riktigt, men förutsättningen är detta »om». Herr statsråd, det är om det lyckas bra, och hittills har ingenting lyckats. Vi måste alltså säga oss, att klokheden bjuder oss att satsa dessa 300 000 kronor, som ett driftsår skulle kosta med nuvarande utbyggnad, och att först sedan vi sett vad resultatet blivit taga ställning till ytterligare investering.

Jag vill betona att reservanterna icke äro ensamma om denna uppfattning. Kommerskollegium har sagt det ganska eftertryckligt, och statsrådet har själv sagt i propositionen, att en längre provtid vore önskvärd. Man har nästan den

känslan, när man läser propositionen, att statsrådet börjat skriva på ett uppskov, men sedan under skrivandets gång blivit övertygad om att detta skall ändras. Ja, man har ett intryck av att statsrådet gjort en resa till Kvarntorp och där blivit övertygad om att det nya programmet skall genomföras.

Jag måste verkligen säga, att när det är ett ekonomiskt så pass tveklaktigt företag som detta och vi befinna oss, som herr Svensson i Grönvik sade, i en ekonomiskt så bekymmersam situation, att vi i statsutskottet få sitta och pruta på små anslag till kulturella och sociala ändamål av mest trängande art, kan man icke känna sig övertygad om att detta är ett riktigt sätt att använda pengarna, i synnerhet som det faktiskt inte är att fullfölja fjolårets riksdagsbeslut. Det riktiga måste vara att säga så här: Vi göra som riksdagen i fjol beslöt, vi uppskjuta detta tills vi få se, vad den utbyggnad som är gjord kommer att medföra för ekonomiskt resultat. Blir det bra, herr statsråd, lovar jag att nästa år, när vi komma till den tidpunkt, då Kvarntorp igen skall behandlas, stödja det varmt. Det finns ingen anledning att inte då göra det. Men tills vi veta vad vi göra bjuder väl ändå klokheden att vänta. Varje bolagsledning, som inte handhar statens pengar utan egna, skulle handla på det sättet. Den skulle säga: 12,5 miljoner äro ändå så pass mycket, att vi böra veta vad vi göra, och därför uppskjuta vi detta, tills vi stå på säker grund.

Det är vad reservanterna velat göra, herr talman, och därför ber jag att få yrka bifall till reservationen av herr Karl Andersson m. fl.

Chefen för handelsdepartementet, herr statsrådet ERICSSON: Herr talman! Jag är tacksam för att herr Ståhl uppmanat mig till försiktighet i uttalanden. Han är ju själv alltid försiktig, när han uppträder här i kammaren, och gör inga

Anslag till ytterligare utbyggnad av Svenska skifferoljeaktiebolagets anläggningar vid Kvarntorp m. m.

oöverlagda uttalanden. Jag är tacksam för att herr Ståhl med sin erfarenhet av debatterna finner anledning påpeka detta. Herr Ståhl glömde emellertid en sak, när han talade om vad vi kunde använt dessa pengar till. Han glömmer alldeles bort de insatser bolaget gjorde under avspärrningsperioden. Det skall man inte glömma bort. Man skall inte heller glömma bort det forsknings- och experimentarbete, som bolaget utfört.

I andra sammanhang hör jag ofta att man prisar enskilda företagare för att de våga sig på riskfyllda företag. I detta fall bör man jämföra det statliga bolaget med dessa företagare, som riskera någonting och som dess bättre ofta lyckas. Nu säger herr Ståhl, att om detta går bra skall han gärna vara med på att rekommendera företaget. Det tycker jag är en rätt naturlig ståndpunkt, att om det går bra skall man gärna tillstyrka. I år vet han inte om det går bra, och därför är han i opposition.

Det blir emellertid för dyrt att följa herr Ståhls linje. Jag anser att vi böra vara så pass sparsamma med statens medel, att vi böra lägga ut dessa 12 miljoner kronor för att sedan få igen dem och mera till. Det är alltså ingen sparsamhetspolitik som herr Ståhl förordar, när han säger att vi skola uppskjuta dessa investeringar, utan raka motsatsen.

Det är heller inte på det sätt, som herr Ståhl vill göra gällande, att man haft försöksdrift under en 14-dagarsperiod och att det är allt man bygger på. Tvärtom, detta var under den period, då Ångpanneföreningen gjorde sina undersökningar och fick sitt resultat, men sedan har verksamheten fortsatt. Under den 5-månadersperiod eller i varje fall drygt 4 månader, som denna ombyggda ugn varit i drift — märk väl, i drift — har den givit som resultat minst det som Kvarntorpsutredningen kom fram till.

Nu vill herr Ståhl göra gällande att

principbeslutet, om det skall fullföljas, innebär att man skall följa reservanternas. Jag vill rekommendera herr Ståhl att tala med sin partivän i första kamraren herr Petrén och fråga, vad han vill rekommendera i detta sammanhang. Jag har inte haft något samtal med herr Petrén, men jag misstänker han skulle säga herr Ståhl, att det är god ekonomi att sätta in dessa pengar just nu.

Herr Ståhl säger, att man inte framlagt några kalkyler. Alla som läst Kvarntorpsutredningens betänkande ha fått en stark känsla av att det inte bara innehåller uttalanden i största allmänhet utan mängder av detaljer i så rikt mått, att man kunnat basera förslag på denna utredning. Det har alltså lämnats besked så långt man över huvud taget kan om detta företags framtida driftresultat.

När herr Ståhl för fram ett par speciella saker, bl. a. Kinne-Kleva, och frågar vad vi ämna göra med detta verk, så kan jag svara att jag icke har någonting emot vad statsutskottet skrivit. Jag tar det som en uppfordran att verkställa någon åtgärd där, och eftersom vi haft en utredning, som nu är slutförd, om den framtida användningen av Kinne-Klevaverket, och denna utrednings resultat inte har förverkligats, återstår enligt mitt sätt att se ingenting annat än att ytterligare överväga, om det kan finnas skäl att starta ett mindre företag där på basis av de produkter, som finnas, och bereda en viss mindre mängd av arbetskraften sysselsättning men i övrigt lägga ned verket och därmed slippa ifrån de underhållskostnader, som man nu har och som, vilket jag gärna vill intyga, inte är annat än rent betungande utgifter. Men man har velat bibehålla verket på grund av det beredskapsvärde det haft hittills. Jag uppfattar emellertid utskottets besked så, att utskottet i och för sig icke har något att invända mot att man lägger ned Kinne-Kleva.

Anslag till ytterligare utbyggnad av Svenska skifferoljeaktiebolagets anläggningar vid Kvarntorp m. m.

I fråga om det markköp, som företogs någon gång 1945 av bolagets styrelse, vill jag framhålla att företaget handlade ifrån den förutsättningen, att den s. k. Ljungströmsanläggningen skulle hållas i drift. Vi fingo emellertid brist på elektrisk energi. Detta gjorde att det markområde, som man hade optionsrätt till, inte kom till användning. Om Ljungströmsanläggningen varit i drift längre, hade man likviderat denna köpeskilling genom driftsintäkter, och då hade man inte behövt underställa detta köp riksdagens prövning. Jag hyser rent allmänt den uppfattningen, att om vi skola ha statliga företag i bolagsform, skola de ha möjlighet att göra sådana affärer, nämligen om det går på deras driftmedel. Man kan nog säga, att det var ett misstag av ledningen så till vida, att den inte bedömde utvecklingen riktigt, men det är ju svårt att klandra den för att den inte kunde förutse, att vi skulle få brist på elektrisk energi. Det är faktiskt detta som gjort att markköpet kommit i det läge, vari det nu befinner sig. Rent principiellt vill jag gärna hävda, att ett statligt bolag skall ha rätt att göra ett sådant inköp för att hålla driften i gång på det ena eller andra området av sin verksamhet.

Detta är i huvudsak vad jag har att säga om dessa båda saker. Sedan har jag uppmärksammat, att utskottet skrivit och begärt utredning om vår bränsleförsörjning i stort sett. Herr Ståhl framhöll med rätta, att detta är en utomordentligt viktig och vittsyftande sak. Jag vill stryka under det, men i detta sammanhang kan jag inte underlåta att framhålla, att om man skall kunna komma fram till klarläggande resultat i fråga om utvinning av de värden, som finnas i våra torvmossor och skiffrar, få vi vara beredda att experimentera även i framtiden. Även i detta avseende har staten nog vissa skyldigheter. Jag hälsar med tillfredsställelse det initiativ, som

tagits av vederbörande motionärer och som understötts av statsutskottet. Vad på mig ankommer, om jag får handlägga ärendet, skall det inte bli en riksdagsskrivelse som blir liggande i någon skrivbordslåda.

Herr STAHL (kort genmäle): Herr talman! Jag ber först att med tillfredsställelse få taga fasta på vad statsrådet har anført både beträffande Kinnekleva och bränsleförsörjningsutredningen.

Varför jag begärde ordet var för att säga till statsrådet, att det är ganska uppenbart, vem som i detta fall är den försiktige. Den försiktige måste väl ändå vara den som vill veta, under vilka förutsättningar man kan göra en så stor investering som denna på 12,5 miljoner. Det är av måhnet om att ha garantier för de fortsatta investeringarna, som reservanternas gått på sin linje. Då säger statsrådet, att det är för dyrt att följa herr Ståhls linje. Vi ha inte råd till det. Det skulle kosta under ett år 300 000 kronor. Ja, statsrådet skakar på huvudet, men man behöver bara läsa propositionen, s. 8, i Kvarntorpsutredningens kalkyl, som den är återgiven, för att konstatera, att den uppskattar förlusten till så mycket. I förhållande till vad vi tidigare ha förlopat på Kvarntorp och det väldiga belopp, som statsrådet nu vill investera, måste man väl ändå säga att detta är en låg försäkringspremie för att nästa år ha garantier för vad man gör.

Herr statsrådet brister fortfarande i bevisning, och det måste han göra, eftersom han inte har något ekonomiskt resultat att lägga till grund för en bedömning. Jag har talat om de officiella uppgifterna angående prövningstiden på 14 dagar, men sedan har man drivit den ombyggda Berghugnen i fem månader. Varför har man icke, då det gäller en så lång tid, kunnat få fram

Anslag till ytterligare utbyggnad av Svenska skifferoljeaktiebolagets anläggningar vid Kvarntorp m. m.

ett ekonomiskt resultat att bygga kalkylerna på? Om vi under utskottsbehandlingen hade fått klara besked om att driften under ett år kommer att ge det och det ekonomiska resultatet, hade vi sannolikt inte behövt diskutera Kvarntorp i dag. Då hade vi säkerligen blivit ense. Men nu föreligger inget sådant resultat. Statsrådet vill satsa detta väldiga belopp utan att begära det som riksdagen begärde i fjol, nämligen en uppgift om driftresultatet. Jag tycker det är att handskas litet för lätt med så stora pengar som det här är fråga om.

Jag vill sluta med att påminna kammarens ledamöter — statsrådet vet det redan — om att det här inte bara gäller en stor investering i pengar, utan det gäller dessutom en så stor investering av dollarvaluta, att redan detta borde vara tillräckligt för att utgöra en tankeställare.

Herr HEDLUND i Rådom: Herr talman! I Kvarntorpsutredningen har jag varit med om att tillstyrka fortsatt drift vid Kvarntorp. Som herr Ståhl mycket riktigt påpekar är det emellertid inte den frågan vi skola ta ställning till i dag, utan det gäller närmast tempot för utbyggnaden. Emellertid gjorde herr Ståhl vissa uttalanden, som inte kunna tolkas på annat sätt än som en erinran mot själva tanken att fortsätta driften vid Kvarntorp, och jag anser mig därför uppfordrad att försöka bemöta herr Ståhl på de punkterna. I övrigt kommer jag inte att ta någon del i denna debatt i dag.

Avgörande för mitt ställningstagande till frågan om fortsatt drift var beredskapstanken. Beredskap är ju aldrig en affär som lämnar valuta i form av kontanta pengar, utan den brukar ju kosta pengar i stället. Jag fäste mig särskilt vid att herr Ståhl ansåg sig kunna använda det uttrycket, att man i onödan har vräkt alla dessa miljoner i Kvarn-

torp. Jag är inte säker på att det omdömet står sig vid ett objektivt bedömande. Vi försökte räkna ut vad bensinen och oljan ha kostat i Kvarntorp, och vi kommo fram till en totalkostnad, om man räknar med alla investeringar och övriga kostnader, av omkring 50 öre per liter. Mot det kan man ställa priset på låt oss säga trädestillat, som under avspärrningen kostade ungefär 1:25 kronor och som var väsentligt sämre än i varje fall bensin som drivmedel. Vi kunna också ställa det mot dagens pris på motorsprit, som inte är så mycket lägre än vad denna bensin kostade under avspärrningstiden.

Det är riktigt som herr Ståhl säger, att Kvarntorp är ett sårbart mål för bombfällning, om Sverige blir indraget i krig, och det är mycket som talar för att vi så fall inte skulle få så stor glädje av anläggningen. Men, herr Ståhl, jag tror att alla som ta reda på förhållandena måste bli överens om att vi hade stor nytta av Kvarntorpsanläggningen under kriget, och det är väl ändå ingen som vill anse det uteslutet, att vi än en gång kunna komma i den situation, där vi då befunno oss, även om man kanske vill göra gällande att en annan situation är mera sannolik.

Hur skulle det vara, säger herr Ståhl vidare, om vi hade använt alla dessa miljoner på något annat sätt? Ja, då hade vi väl i alla fall fått avstå från oljan och bensinen. Skall man göra upp ett bokslut, får man ta med både debet och kredit — det blir litet för enkelt om man bara tar med den ena sidan.

Av vad jag har sagt torde framgå, att enligt min mening ingen kan ha anledning säga, att detta borde vara ogjort, om man tar hänsyn även till den fördel vi ha haft av Kvarntorpsoljan.

Herr ONSJÖ: Herr talman! Om man skall bedöma värdet av Kvarntorp och uteslutande ta hänsyn till förhållandena

Anslag till ytterligare utbyggnad av Svenska skifferoljeaktiebolagets anläggningar vid Kvarntorp m. m.

när företaget byggdes upp, äro väl meningarna inte så värst delade. När det gällde att under brinnande krig få fram olja fingo alla ekonomiska hänsyn vika, och det är självklart att det då inte gärna kunde bli någon tvist om denna sak.

Det är alltså enligt min mening riktigt som handelsministern säger, att om vi i dag skola bedöma Kvarntorp ekonomiskt, bör man inte räkna med de miljoner, som under kriget satsades på företaget. Men det är väl inte fråga om detta — utan nu gäller det vilket framtidsvärde Kvarntorp har. Jag fäste mig vid att herr Hedlund i Rådom sade, att det som varit avgörande för hans ställningstagande har varit beredskapssynpunkten. Tar man hänsyn till denna synpunkt, kan man naturligtvis ha olika åsikter, men för egen del tror jag att Kvarntorps beredskapsvärde är ganska tvivelaktigt.

Såvitt jag har kunnat finna av statsrådets anförande har emellertid beredskapssynpunkten inte varit tyngst vägande för honom, utan han har lagt strängt ekonomiska synpunkter på frågan. Han säger att vi måste kräva, att företaget bär sig och att det nu inte gäller att satsa bort pengar utan att vi skola få igen pengarna och mera till. Statsrådet talade tidigare om försiktighet i uttalanden. Jag har nu hört dessa förhoppningar av tre olika statsråd sedan krigets slut, men än ha de förhoppningarna ingalunda infriats. Det har varit olika saker som skulle göra susen. Ett år var det kalken, ett annat gasen o. s. v., och nu gäller det återigen huvudsakligen oljan och att slänga in nya miljoner för att företaget skall bli ekonomiskt lönande. Jag har ytterligt svårt att tro, att detta företag skall kunna bära sig ekonomiskt. Jag tror tvärtom, som jag har sagt en gång förut, att vi befinna oss i samma olustiga situation som en spelare som har gjort en stor insats och förlorat den och som

anser att han måste satsa ännu mera pengar för att rädda insatsen. Det brukar sällan lyckas, och jag tror inte det lyckas i detta fall heller.

Man kan nu fråga, vad det blivit av de förhoppningar man talade om tidigare. Det skulle bli byggnadsmaterial, men det har inte kommit något. Nu skall man gå över till oljan, och det är den som skall rädda företagets ekonomi. Nej, vi måste nog se sanningen i vitögat: detta är ett krisföretag, som var nödvändigt en gång men som inte blir bättre av att vi år efter år slänga in nya miljoner.

Man kan inte heller bortse från att även om det skulle vara ekonomiskt riktigt att investera nya pengar, så bör väl här gälla detsamma som gäller på en mångfald områden, där vi inte kunna bevilja nödvändiga anslag på grund av det ekonomiska läget eller på grund av investeringsbegränsningen. I går hade vi uppe till behandling en motion, som jag skrivit under, om ökat anslag till elektrifiering. Jag brydde mig inte ens om att försvara motionen, ty man får ju böja sig för det ekonomiska läget. Varför skola vi släppa alla sådana hänsyn beträffande detta företag och den mångfald av miljoner det kräver? Varje år sedan krigets slut har jag efter fattig förmåga kämpat mot detta, och för varje år blir jag mer och mer övertygad om hur olustigt detta företag är. Ju förr vi se sanningen i vitögat desto bättre är det.

Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr SVENSSON i Ljungskile: Herr talman! Herr Hedlund i Rådom riktade en del anmärkningar mot herr Ståhl för att denne skulle ha uttalat sig emot en fortsättning av driften. Jag tycker inte herr Ståhl har gjort det, ty han föreslår ju endast att man skall uppskjuta nästa etapp i investeringen till

Anslag till ytterligare utbyggnad av Svenska skifferoljeaktiebolagets anläggningar vid Kvarntorp m. m.

dess man har skådat det ekonomiska resultatet av den första investerings-etappen. Däremot, herr Hedlund, fanns det en ledamot av denna kammare som gick emot fortsatt drift under alla omständigheter, nämligen herr Svensson i Grönvik. Jag tycker det hade varit bättre om herr Hedlund hade riktat kritiken åt det hållet; där hade den varit mera befogad.

Det tjänar inte mycket till att diskutera historia, men den kommer lätt med i sådana här sammanhang. Jag tycker för min del man inte kan säga någonting om att detta experiment sattes i gång under krigets början, då allting var ovisst. Men när den stora investeringen föreslogs 1943, framhöll jag i denna kammare, att man visste hur kriget skulle sluta — det var efter Stalin-grad — men inte när det skulle sluta. Jag framhöll att denna utbyggnad skulle ta minst ett år — då skulle vi vara framme till hösten 1944 — och sedan skulle det dröja ett år till innan man finge fram ett årsresultat, och det var inte troligt att kriget skulle vara så länge.

Det riktigaste hade utan tvivel varit att göra slut på experimentet 1943 — det kanske handelsministern vid det här laget kan vara överens med mig om, men det tjänar ingenting till att diskutera det nu. Nu är det som det är, och riksdagen tog i föl principiell ståndpunkt. Det är nu bara fråga om takten i de fortsatta investeringarna. Jag skall emellertid ändå be att få till kammarens protokoll föga en mening som står i utlåtandet förra året: »Vad därvid beträffar ombyggnaden av Berghugnarna delar utskottet statsrådets mening, att endast en av dessa nu bör ombyggas och att det får bli beroende på driftresultatet vid denna ugn om även de övriga skola omkonstrueras», och detta driftresultat, herr statsråd, existerar icke i ekonomisk mening, det finns inga papper på det.

Det finns förhoppningsfulla uttalanden, men det ha vi fått i tio år varje gång det gällt att fatta beslut i detta fall.

Statskontoret behandlar i sitt remissyttrande inte de förhoppningsfulla uttalandena utan det deklarerade resultatet. Statskontoret förutsätter, »att bolagets räkenskaper framdeles så uppläggas, att verkliga underskottet med tydlighet kommer till synes i redovisningen. Såsom framgår av bilagd balansräkning per den 30 juni 1949 har så ej blivit fallet beträffande Skifferoljeaktiebolagets redovisning av förlusten för verksamhetsåret 1/7 1948—30/6 1949.»

Jag skulle vilja fråga statsrådet om det har vidtagits några åtgärder för att rätta till denna sak, så att vi till nästa halvårsskifte få en redovisning för driftresultatet. Det kan väl i varje fall riksdagen begära att få, och jag tycker statskontorets påpekande här är befogat och riktigt.

Vidare har bolagsledningen i vissa avseenden förfogat över anslagna medel på annat sätt än riksdagen har förutsett, och i vissa fall, då regeringens bemyndigande har förutsatts, har man handlat först och begärt bemyndigande sedan. Här om säger statsrådet själv i årets proposition: »Bolagets styrelse har utgått från att den beräknade fördelningen av kostnaderna mellan olika ändamål icke är bindande för bolaget, så länge den totala kostnadsramen hålls. I likhet med statskontoret kan jag icke biträda denna uppfattning.» Jag hoppas åtgärder vidtagas för att det inte skall behöva stå så en gång till i riksdagstrycket. Det är väl ändå inte meningen att Sveriges regering och Sveriges riksdag skola vara underkastade denna bolagslednings godtyckliga åtgärder, men det är ju det vi bli, om bolagsstyrelsen handlar först och det skall ges bemyndigande i efterhand.

Statsrådet säger på tal om markköpet, att statliga företag i bolagsform en-

Anslag till ytterligare utbyggnad av Svenska skifferoljeaktiebolagets anläggningar vid Kvarntorp m. m.

ligt hans mening böra ha möjligheter att göra markförvärv och liknande affärer. Det tycker jag också att de böra ha men först när de komma så långt, att de ha några driftmedel att röra sig med, men dit har man ju inte kommit än, och så länge bolaget lever på statslån och statsanslag bör det väl inte få handla annat än efter bestämda direktiv från riksdagens sida.

När jag lyssnade till debatten om dollarvalutan för ett par dagar sedan, hörde jag finansministern säga i första kammaren, att vi ha haft åtskilliga besvikelser beträffande Koppartrans. Där äro tydligen kraven större. Vad skall man då säga om Kvarntorp?

Chefen för handelsdepartementet, herr statsrådet ERICSSON: Herr talman! Herr Svensson slutade med att tala om dollarvalutan och ville koppla samman det med ett yttrande, som finansministern fällde härom dagen. Det ger mig först anledning att säga ifrån, att herr Ståhl har översatt litet fritt om han kommer fram till att vi använda dollarvaluta i detta fall. Den import, som skall verkställas för Kvarntorp, kommer från Västtyskland, och som bekant betala vi inte ut några dollar till Västzonen. Det är alltså inte fråga om att betala dollar för denna utbyggnad. Det var det däremot när det gällde gasolanläggningen, men det var import under ett betydligt tidigare skede.

Det är vidare angeläget för mig att slå fast att jag inte talade om 300 000 kronors inkomstbortfall, utan jag talade om 3 miljoner kronor — 25 000 kubikmeter olja efter 12 öre per liter. Det var därför jag tog mig friheten att säga, att det uppskov herr Ståhl föreslår är för dyrt. Hans linje är ingen sparsamhetslinje. I dessa 3 miljoner har lagts in också ett driftresultat. Direkt motsatt till vad herr Ståhl här har framhållit menar jag, att det föreligger ett driftresultat, näm-

ligen så till vida att vi kunna få in i förbränningsugnarna två och en halv gånger mera skiffer än förut med oförändrad arbetsmängd. Kvarntorpsutredningen räknade med en utökning av två man per skift och ugn, men bolaget har förklarat, att man inte behöver utöka arbetspersonalen. Det är sådana saker som är det reellt avgörande och inte om vi få ett papper som säger det eller det. Herr Ward har här framhållit just dessa elementära ting, att vi ha lyckats genomföra en omkonstruktion av ugnarna som möjliggör bättre verkningsgrad.

Man skall inte bara räkna med den olja som utvinnes utan också med biprodukterna. Det är ingalunda så som herr Svensson i Grönvik vill göra gällande, att vi skulle anse biprodukterna vara mindre värdefulla. Det är alldeles tvärtom. Jag vill inte utsätta mig för beskyllningar att jag ställer alltför mycket i utsikt, men enligt vad alla tekniker äro ense om skola vi, när denna utbyggnad är verkställd, kunna få fram så betydande mängder biprodukter vid Kvarntorp, att jag skulle tro att det finns möjligheter för nya företag.

Eftersom riksdagen en gång sagt, att det borde kunna gå att etablera ett samarbete med den enskilda industrien, är jag beredd att lyssna på det rådet. Jag har inte någonting emot ett sådant samarbete, om enskilda företagare vilja utnyttja de biprodukter, som eventuellt kunna komma från Kvarntorpsdriften, och därpå basera ytterligare industri. Biprodukterna böra således ingalunda komma i skymundan utan äro en högst väsentlig sak i detta sammanhang.

Herr Ståhl säger, att vi ha gått snabbare fram än vad Kvarntorpsutredningen föreslagit. Jag bestrider det. Jag tror, att herr Ståhl tar miste mellan å ena sidan utbyggnadstiden och å andra sidan färdigställandet, och att det är anledningen till att han fått den uppfattningen, att vi gått så snabbt fram.

Anslag till ytterligare utbyggnad av Svenska skifferoljeaktiebolagets anläggningar vid Kvarntorp m. m.

Det väsentliga är här frågan: kan det försvaras och är det rimligt ur ekonomiska och andra synpunkter att lägga ned nya pengar på detta företag? Jag har kommit till den slutsatsen, att det finns inte någon som helst anledning att tveka på den punkten.

Herr Svensson i Ljungskile har tagit upp ett par saker till behandling. Han säger, att det är väl ändå angeläget, att ett företag, som inte uppnår tillfredsställande driftresultat, underställer regering och riksdag sina dispositioner. Jag vill då påpeka, att när jag fällde mitt yttrande uttalade jag den principiella uppfattningen, att ett företag skall ha möjlighet att ta i anspråk pengar av sina driftmedel för ifrågavarande ändamål. På den punkten äro herr Svensson i Ljungskile och jag alldeles ense. Det gäller ju nu ett speciellt förhållande. Jag har erkänt, att det nog hade gått på ett någorlunda normalt sätt efter gammal praxis, om vi inte hade fått vattenkraftsbrist. Den kunde företaget inte förutse, och man stod där med optionsrätt på ett markområde, som man för närvarande inte har någon absolut användning för utan som man får ha med tanke på att man skall planera för framtiden.

Beträffande bokföringsfrågorna och andra redovisningsresultat är jag naturligtvis beredd att på allt sätt söka få fram en så klar översikt över bolagets verksamhet som över huvud taget är möjlig.

Herr STÅHL: Herr talman! När statsrådet säger, att jag har förväxlat tidpunkten för igångsättandet av den tredje etappen i utbyggnaden med färdigställandet, vill jag försäkra, att det har jag inte gjort. Och om herr statsrådet menar, att man håller den av Kvarntorpsutredningen föreslagna takten, ifall man börjar bygga ut denna tredje etapp under nästa budgetår, tror jag, att herr

statsrådet i någon mån misstar sig. Experterna ha inför avdelningen medgivit, att detta innebär en snabbare utbyggnad än utredningen hade tänkt sig. I det hänseendet återfaller jag alltså på dem.

Herr statsrådet säger vidare, att det uppskov, som reservanterna föreslå, skulle bli så dyrt; det skulle kosta 3 milj. kronor efter 25 milj. liter à 12 öre. Han säger, att vi veta ju, att vi få ut denna kvantitet utan att som Kvarntorpsutredningen hade förutsatt behöva öka personalen med två man. Jag skulle bara vilja säga herr statsrådet, att på den punkten, där vi väl båda två få erkänna oss vara lekmän — jag gör det oreserverat och jag antar herr statsrådet gör det också om än inte lika oreserverat — anse experterna, att det finns möjlighet att driva en sådan ugn under en relativt kort period, i synnerhet när den är nykonstruerad som här, med mycket goda resultat, om det inte blir några driftsavbrott och under andra gynnsamma omständigheter, men att detta ingalunda behöver vara och sannolikt inte ens är något genomsnittligt utslag för hur det kommer att verka på lång sikt. Jag tror därför att det vore klokt att på den här punkten vänta och se, såsom vi ha föreslagit.

Jag skall inte ta upp någon annan punkt i vad statsrådet yttrat. Herr Hedlund i Rådom säger emellertid såsom f. d. medlem av utredningen, att man har kommit fram till ett genomsnittspris för oljan av 50 öre. Det är ju riktigt, men yttrandet kom i ett sådant sammanhang, att man nästan hade en känsla av att de av kammarens ledamöter som äro vana att köpa bensin måste tänka på att den nu kostar 70 öre och att man alltså betalar ett ganska billigt pris för Kvarntorpsbensinen! Dessa siffror äro ju dock inte jämförbara, herr Hedlund. Det är vad bensinen kostar i svensk hamn och vad den kostar vid Kvarntorp som äro jämförbara siffror.

Anslag till ytterligare utbyggnad av Svenska skifferoljeaktiebolagets anläggningar vid Kvarntorp m. m.

Jag vill inte diskutera det värde som Kvarntorp hade under beredskapen. Man kan ju alltid göra efterhandskonstruktioner och säga: vad skulle vi ha gjort, om inte Kvarntorp hade funnits? Jag tror, herr talman, att vi hade fått klara oss ändå, men jag är visst inte ledsen över att Kvarntorp fanns på den tiden. Men nu skola vi behandla detta rationellt och ekonomiskt förnuftigt, ty nu kunna vi köpa bensin utifrån, och det förnuftiga kan inte vara att i detta fall sätta igång en utbyggnad, innan man vet vad man gör. Varken herr statsrådet eller utskottets majoritet har på den punkten kunnat övertyga mig.

Det riktiga måste vara att, som riksdagen sade i fjol, se driftresultatet under en längre tid för att på detta kunna bygga sitt ställningstagande. Om det föreligger ett gynnsamt resultat nästa år — och jag önskar livligt, att det skall gå bra — vill jag, som jag sade förut, gärna vara med själv och även rekommendera andra att besluta om ett fortsatt utbyggnad. Men, herr talman, inte i år.

Herr HEDLUND i Rådom (kort genmäle): Herr talman! Det är naturligtvis alldeles riktigt som herr Ståhl säger, att när man gör jämförelser och kalkyler, skall man räkna med vad bensinen kostar utan pålägg av skatt, och det är ju också vad som skett i de driftkalkyler som ha uppgjorts av utredningen. Men under kriget skulle Kvarntorpsbensinen jämföras inte med någon bensin, som fanns i svensk hamn, utan med den bensin, som inte fanns att få i svensk hamn. Vad man skulle sätta för pris på den må ju vara en omdömesfråga, men jag föreställer mig, att varje importör säkerligen skulle ha velat betala 50 öre då.

Herr förste vice talmannen SKOG-LUND: Herr talman! Jag skall inte för-

länga debatten med många ord. Jag vill endast erinra om att jag under de år Kvarntorp funnits har deltagit i behandlingen av detta ärende i statsutskottet, och jag erkänner gärna, att jag många gånger endast med stor tveksamhet har varit med om att tillstyrka de mycket stora belopp, som det varit fråga om. Hade inte den utredning kommit till, som beslutades år 1948, skulle jag för min del inte ha varit beredd att rösta för ytterligare anslag till Kvarntorp. Men när vi fingo studera utredningens resultat i februari år 1949 och försökte bilda oss en uppfattning om det sätt, varpå den arbetat — vi kände ju också till kapaciteten hos utredningsmännen — gick jag över till dem, som inte voro beredda att förorda att vi utan vidare skulle lägga ned Kvarntorp.

Riksdagen tog ju år 1949 ställning till utredningens resultat och prognoser och beslöt en ytterligare utbyggnad av Kvarntorp. Vad som i år föreslås är, kan man säga, både kostnadsökningar utöver den plan som då godtogs och icke obetydliga besparingar. Om man bara räknar med summan av de kostnadsökningar, som det i år gäller, förefaller den inte vara av den storleksordningen, att den kan föranleda ett avslagsyrkande. Ha vi slagit in på denna linje, böra vi hålla ut tills vi få se, om vi inte kunna få ett bättre resultat. Det har dock åstadkommit arbetsprestationer, inte minst på det vetenskapliga området, vilka kunna bli av ganska stor betydelse. Man har i allt större utsträckning kunnat förädla och tillgodogöra sig biprodukterna.

Allt detta, herr talman, gör att jag för min del yrkar bifall till utskottets utlåtande och kommer att rösta för det samma.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav först propositioner beträffande utskottets hemställan i punkten I. a), nämligen dels på bifall

Subventionering av vissa varor m. m.

till utskottets berörda hemställan dels ock på bifall till den av herr Karl Andersson m. fl. avgivna reservationen i motsvarande del; och fann herr talman-
nen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Ståhl begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten I. a) i utskottets förevarande utlåtande nr 131, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den av herr Karl Andersson m. fl. avgivna reservationen i motsvarande del.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmanen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Ståhl begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 125 ja och 40 nej, varjämte 9 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan i punkten I. a).

Beträffande punkten I. b) gav herr talmanen propositioner dels på bifall till utskottets däri gjorda hemställan dels ock på bifall till den av herr Karl Andersson m. fl. avgivna reservationen i motsvarande del; och blev utskottets berörda hemställan av kammaren bifallen.

Slutligen biföll kammaren på framställda propositioner vad utskottet i punkterna II—III hemställt.

§ 4.

Subventionering av vissa varor m. m.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 132, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående subventionering av vissa varor m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

I propositionen nr 180 hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över folkhushållningsärenden för den 10 mars 1950, föreslagit riksdagen att till Subventionering av införseln av vissa varor för budgetåret 1950/51 under tionde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 75 000 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehaft fyra motioner.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Andrén m. fl.* (I: 454) och den andra inom andra kammaren av herr *Hjalmarson m. fl.* (II: 553), hade hemställts, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 180 till Subventionering av införseln av vissa varor för budgetåret 1950/51 under tionde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 52 000 000 kronor.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Bergvall m. fl.* (I: 455) och den andra inom andra kammaren av herr *Ohlin m. fl.* (II: 552), hade hemställts, att riksdagen måtte dels medgiva, att av den reservation på omkring 46 300 000 kronor, som beräknades föreligga å anslaget till Prisnedsättning å vissa livsmedel, 25 000 000 kronor måtte för budgetåret 1950/51 överföras till anslaget till Subventionering av införseln av vissa varor, dels ock till Subventionering av införseln av vissa varor för budgetåret 1950/51 under tionde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag å 18 800 000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts för-

slag ävensom med avslag å motionerna I: 454 och II: 553 samt I: 455 och II: 552, till Subventionering av införseln av vissa varor för budgetåret 1950/51 under tionde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 75 000 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *Mannerskantz, Ohlson, Sundelin, Lundgren, Skoglund* i Doverstorp, *Malmberg* i Skövde, *Boman* i Kieryd, *Ståhl, Birke* och *Wedén*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag ävensom motionerna I: 454 och II: 553 samt I: 455 och II: 552,

a) medgiva, att av den reservation på omkring 46 300 000 kronor, som beräknades föreligga å anslaget till Prisnedsättning å vissa livsmedel, 20 000 000 kronor måtte för budgetåret 1950/51 överföras till anslaget till Subventionering av införseln av vissa varor;

b) till Subventionering av införseln av vissa varor för budgetåret 1950/51 under tionde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 26 300 000 kronor.

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade:

Herr **KOLLBERG**: Herr talman! Den förevarande frågan har tre huvudaspekter. Den första är den rent budgetära, den andra den ekonomiskt principiella och den tredje den penningpolitiska. Det tycks mig vara så, att vilken av dessa synpunkter man än anlägger, starka skäl tala för att man följer den av reservanternas förordade stramare linjen.

Som anslagsfråga ligger saken i korthet till på det sättet, att i propositionen dels anmälts en reservation om 46,3 milj. kronor på anslaget till subventionering av prisnedsättning på vissa livsmedel och dels begärts ett anslag på 75 milj. kronor för fortsatt subventionering av införseln av vissa varor.

Den förstnämnda gruppen, som om-

Subventionering av vissa varor m. m.

fattar ost och havregryn, skall ju avvecklas den 1 januari 1951. Vad den sistnämnda beträffar, anser regeringen, att prisstödet på hushållsbränsle skall upphöra vid årsskiftet 1950/51, medan subventioneringen av bomull och hudar däremot skall fortsätta in på nästa budgetår.

Statsutskottets majoritet förordar bifall till dessa förslag. Reservanternas framhålla däremot, att det mycket försiktigt räknat blir 20 milj. kronor över på 46-miljonersreservationen, med vilka 75-miljonersanslaget skulle kunna minskas. Låter man så subventioneringen av bomull och hudar upphöra redan den 31 december i år, sparar man mellan 23,7 och 28,7 milj. kronor på anslaget till stöd åt import av vissa varor. Detta gör — tillsammans med nyssnämnda 20 milj. kronor — att det nya anslaget kan bli 26,3 milj. kronor i stället för 75 milj. kronor. Det gäller ju i alla fall nära 50 milj. kronor mer eller mindre på budgeten, och det bör te sig som en summa, som man inte utan mycket starka skäl kan ta med bland utgifterna. Budgetsynpunkten — låt vara att den beträffande de 20 miljonerna är av mera budgetteknisk natur — talar alltså för utskottsreservanternas mening.

Komma vi så över till den andra synpunkten, den ekonomiskt principiella, talar den också för ett slopande vid årsskiftet 1950/51 av subventioneringen av hudar och bomull. Det var ju endast med tvekan riksdagen slog in på subventionsvägen, och när det vid beviljandet av de nu för år 1950 gällande subventioneringarna uttalades bestämda förväntningar om att de skulle upphöra vid årsskiftet, bör det väl anses, att samma principiella inställning skall gälla även för de subventioner, vilka voro beslutade redan vid tiden för uttalandet.

Det har heller icke från regeringens sida yttrats något som kan tyda på att man inte i princip ogillar subventionsförfarandet. Tvärtom har Kungl. Maj:t

Subventionering av vissa varor m. m.

upprepade gånger framhållit, att subventionerna endast kunna tänkas som ett provisorium. Inte dess mindre vill regeringen nu tumma på subventionspolitikens avveckling. Även statsutskottets majoritet säger, att förslaget i fråga innebär i viss mån ett avsteg från föregående riksdags beslut i ämnet. Låt vara att det gäller bara en del av den motsedda avvecklingen — det gör i alla fall inte ett odelat gynnsamt intryck, och jag kan inte finna, att riksdagen skulle ha skäl att själv börja vackla i fråga om de principer, om vilka den hittills varit enig med Kungl. Maj:t.

Det är emellertid inom ramen för den tredje aspekten, alltså den penningpolitiska — eller skola vi säga den allmänpolitiska — som statsrådet vill finna stöd för tanken att bortse från de budgetmässiga sparsamhetskraven och dagtinga med den principiella inställningen.

Statsrådet anser, att ett bibehållande in på nästa år av subventionerna till bomulls- och hudimporten bör ge en smidigare prisanpassning på de berörde marknaderna och motverka spekulativa lagringsinköp.

Vad angår motverkandet av spekulationsköp, får man ju handskas med det problemet vid vilken tidpunkt man än upphäver subventionerna. Det blir ett svårt problem, men det blir inte lättare att lösa det den 1 juli 1951 eller vid någon annan tidpunkt senare under år 1951 än det är den 1 januari 1951.

Beträffande prisanpassningen vore nog ett uppskov med subventionernas avskaffande snarare ägnat att åstadkomma oklarhet än lättnad. Den nyorientering på löne- och prisfrågor som blir nödvändig vid nyåret 1951 är i själva verket det viktigaste problem som nu seglar upp för såväl myndigheter som näringsliv och konsument. Man kan då inte ha någon glädje av att en del av subventionskomplexet släpar med i frågeställningen. Ju färre extra faktorer man har att röra sig med, desto stabi-

lare bli de överenskommelser man kan komma fram till den 1 januari 1951, och desto större bli också utsikterna till att verkligheten under någon längre tid skall komma att motsvara de förväntningar, under vilka dessa överenskommelser träffas.

Visst blir det värre att komma till ett resultat ju större svårigheter och motsättningar man har att kalkylera med. Men dessa får man ju ta. Svårigheterna kunna övervinnas på många sätt, men ovissheten kan aldrig elimineras på annat sätt än genom att man skapar klarhet, och det göra vi i detta avseende genom att vid årsskiftet avskaffa samtliga subventioner, som vi nu resonera om.

Drar man däremot upp linjer för handlandet i löne- och prisfrågorna utan att ha gjort rent hus med subventionerna och deras inverkan på konsumentpriset, måste man vara beredd på att ta upp dessa frågor igen, helt eller delvis, vid ett senare tillfälle. För övrigt skulle jag vilja framhålla, att tanken på en förlängning av subventionsprovisoriet beträffande bomull och hudar inte tycks vara så fast grundad hos regeringen och dess organ, som man skulle kunna tro. Inte ens priskontrollnämnden, som ju annars inte brukar dra sig för åtgärder av detta slag, har tagit en bestämd ställning. I nämndens uttalande, som citeras i propositionen, heter det, att nämnden inte har »funnit sig böra ta ställning till frågan om en fortsatt subventionering under första halvåret 1951». Statsrådet uttalar sig i försiktiga ordalag, då han i samma proposition säger, att »vad beträffar de även tidigare subventionerade varorna bomull och hudar torde man dock böra skapa möjligheter för att om så befinnes önskvärt under en övergångstid fortsätta subventioneringen» o. s. v. Det vore glädjande, om den tveksamhet, som sålunda kommer till synes från regeringens sida beträffande kravet på de ifrågavarande subventionerna, finge

uppfattas som ett stöd för tanken på deras hävande redan vid årsskiftet.

Med det här anförda, herr talman, har jag velat säga, att alla skäl synas tala för att man tar steget fullt ut. Man bör inte i nuvarande ansträngda läge göra utgifter, för vilka man i själva verket inte får ha någon valuta, utan man bör hålla sig till en gång fastställda ekonomiska handlingsprinciper, och man bör skapa klaraste möjliga förutsättningar för det nya årets pris- och löneuppgörelser. Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till den vid utskottets utlåtande fogade reservationen.

Herr ÄQVIST: Herr talman! I regeringens förslag till årets riksdag beträffande subventionering av vissa varor har det förklarats, att subventionssystemet skulle avvecklas vid utgången av år 1950. Man har emellertid gjort ett undantag för bomull och hudar och sagt att man beträffande dessa varor måste räkna med en viss övergångstid för att erhålla en smidigare prisanpassning och motverka spekulativa lagringsköp.

Det är rätt egendomligt med denna subventionspolitik. Sverige är ju inte det enda land som har bedrivit en sådan politik. Det har många av de europeiska länderna försökt sig på efter kriget, och resultatet har i stort sett blivit, att de efter längre eller kortare tid blivit tvungna att söka någon form för avveckling av subventionerna. Dithän tycker jag att även vi vid det här laget böra ha kommit. Det blir i längden för dyrbart för staten att underhålla en konsumtion genom skattemedel.

I pressen ha i dagarna förekommit meddelanden om vissa förhöjningar i priset på ull, vilka beräknas slå igenom beträffande beklädnadsartiklar med omkring 12 procent. Jag har inte hört att det varit fråga om att i det fallet åstadkomma någon subventionering,

Subventionering av vissa varor m. m.

lika litet som i fråga om en annan vara, nämligen rågummi, som under senare halvåret undergått en mycket kraftig prisstegring. Även denna stegring kommer enligt vad jag har mig bekant att föranleda prisökningar på en del varor. När man nu alltså har beslutat sig för att avveckla subventioneringen, tycker jag för min del att man nog borde göra rent hus och skapa klarhet även beträffande hudarna och bomullen.

I sin proposition angående komplettering av riksstatsförslaget har finansministern gjort vissa beräkningar och uttalanden angående den blivande prisnivån. Han har sökt räkna ut hur mycket prisnivån har stigit och sökt utröna hur den skulle komma att gestalta sig efter det att bensinskatten sänkts och subventionerna borttagits. Det förefaller av dessa uttalanden, som om man har att vänta en viss prisstegring men icke, efter vad jag kan förstå, så kraftig som kanske från början hade beräknats. I varje fall synes finansministern taga rätt lätt på denna sak.

Jag tänkte vid detta tillfälle yttra något beträffande skopriserna, eftersom det är ett område som jag i någon mån känner till. Man har beräknat att om man skulle ta bort subventioneringen på importerat bottenläder, vartill hudar från Argentina användas, skulle det medföra en prishöjning av i genomsnitt 2:25 kronor per par. Detta gäller endast i de fall då importerade hudar komma till användning. Skulle man däremot tänka sig att ett borttagande av subventionerna skulle föra med sig vissa prishöjningar även på det svenska hudmaterialet, ställer sig saken litet annorlunda. Om jag utgår ifrån att svenska hudmaterialet skulle stiga i pris med ett belopp som motsvarar ungefär hälften av avståndet mellan den nivå, där det nu befinner sig, och upp till världsmarknadspriset, skulle detta komma att medföra mycket större prishöjningar, då det svenska hudmateria-

Subventionering av vissa varor m. m.

let i hög grad kommer till användning såsom ovanläder i skor. Prishöjningen kommer i så fall att variera mellan 3:50 och 8 kronor per par. Prishöjningen på 3:50 kronor beräknas då för de billigaste barnskorna, under det att priset på de mera materialkrävande herrskorna beräknas stiga med 8 kronor.

Det kan emellertid starkt ifrågasättas, om borttagandet av subventioneringen på de utländska hudarna skulle behöva medföra en motsvarande eller ens någon höjning av priset på det svenska hudmaterialet. Jag har försökt att ur jordbrukspropositionen och överenskommelsen med jordbrukarna få fram i vad mån det svenska hudmaterialet ingår såsom en inkomstpost i jordbrukskalkylen. Det visar sig då, att om man höjer prierna på det svenska hudmaterialet, måste en motsvarande sänkning av priset ske på andra varor eller en motsvarande minskning av anslaget till jordbruket äga rum. Det kan under sådana förhållanden inte ligga i det svenska jordbrukets intresse att få upp prisnivån på de svenska hudarna. En sådan prishöjning kommer i varje fall inte det svenska jordbruket till godo i form av någon inkomstförbättring. En sådan eventuell inkomstförbättring skulle enligt vad i varje fall priskontrollnämnden förutsatt i sitt yttrande över livsmedelskommissionens skrivelse avräknas i någon form.

Motiveringen för att man icke skulle låta subventioneringen av hudar och bomull upphöra samtidigt med övriga subventioner skulle som sagt närmast vara att man vill åstadkomma en smidigare prisanpassning och motverka spekulationsköp. Det är emellertid klart att man inom så gott som all industri måste arbeta med lager, som delvis och efter hand ersättas. Om då en viss prishöjning äger rum, blir man tvungen att tillämpa vissa medelpriser. Det är endast under avspärrning eller när det råder påtaglig brist på varor som en

prishöjning omedelbart slår igenom. Det är svårare att få ut en eventuell prishöjning i den mån det finns god tillgång på varor och konkurrensen inom branschen är hård.

Detta är för närvarande fallet inom skobranschen. Jag kanske kan få meddela kammarens ledamöter att under 1949 tillverkades i detta land 1,2 miljoner par skodon utöver vad som såldes. Ett liknande förhållande rådde under 1948, fastän överskottet då icke var fullt så stort. Tillverkningen var då ungefär 1 miljon par. Under två tillverkningsår har sålunda produktionen med 2 miljoner par överstigit konsumtionen och alltså i motsvarande mån ökat de befintliga skolagren. Skokonsumtionen här i landet uppgår till omkring 10 miljoner par om året, och lagren i skoaffärerna röra sig om cirka 8½ miljon par. Det finns alltså en rätt god täckning för behovet, eftersom lagren närapå räcka för ett helt års försäljning och förbrukning. Under sådana förhållanden tror jag att man kan se rätt lugnt på frågan om eventuella spekulationsköp. Det är ju så, att det svenska hudmaterial som tilldelas garverierna är begränsat, och garvarna kunna alltså endast sälja begränsade kvantiteter. Det råder faktiskt en viss knapphet på material. Skofabrikerna skulle nog vilja öka sin tillverkning ytterligare, men skoaffärerna kunna ju snart inte ytterligare öka sina lager, eftersom dessa vuxit så kraftigt på sista tiden.

När man räknar med subventionernas borttagande och de prishöjningar detta skulle medföra, går man gärna ut ifrån ett rent matematiskt eller kalkylationsmässigt betraktelsesätt. Detta är emellertid ej ett riktigt förfarande, när det är god tillgång på varor. Finansministern var inne på saken tidigare under veckan och framhöll därvid, att det i stor utsträckning var psykologiska moment, som utövade inflytande på prishöjningen. Det är alldeles riktigt. Det är mycket svårt att under fullt fri

konkurrens åstadkomma den höjning av priserna, som de ökade kostnaderna skulle föra med sig.

Jag skulle dessutom i detta sammanhang vilja framhålla ett par andra synpunkter. Det har upplysts mig, att jordbrukets produktionsår räknas från den 1 september till och med den 31 augusti. Om man, som regeringen föreslår, skulle vänta med borttagandet av subventionerna på de importerade hudarna till budgetårets utgång, skulle man få två faktorer som medverkade till en prishöjning. Det skulle först bli borttagandet av subventionerna på de importerade hudarna vid budgetårets utgång, alltså den 1 juli. Skulle man dessutom räkna med att subventioneringens borttagande skulle ha inverkan på priserna på det svenska hudmaterialet, skulle man för det andra få räkna med den förändring, som skulle inträffa omkring den 1 september. Det vore ju då bättre att försöka åstadkomma en utjämning i tiden på så sätt, att subventionen av hudar och bomull borttoges omkring den 1 januari. Sedan finge man se, huruvida det funnes anledning att räkna med några förändringar i priserna på det svenska hudmaterialet. Skulle det bli några sådana, så inträffa ju dessa drygt ett halvår senare och man skulle då få möjlighet till den smidigare prisanpassning, som delvis anföres som ett motiv för att man skall dröja med borttagandet av subventioneringen för hudar och bomull.

Vad jag här anfört, herr talman, föranleder mig att påyrka att även subventioneringen av hudar och bomull avskaffas den 1 januari nästa år.

Jag skulle emellertid för detta mitt yrkande vilja andraga även ett annat skäl, som delvis ligger på ett annat plan. Man kan ju säga att en subvention, såsom i detta fall på skodon, är en subvention till allmänheten för att underlätta och förbilliga köp av en vara. Det är inte industrigrenen som sådan som subventioneras. Men det är

Subventionering av vissa varor m. m.

alldeles givet att denna subvention inte saknar sin betydelse för branschen. Den skapar ett artificiellt prisläge, som ligger under vad som skulle vara det naturliga. Det innebär med andra ord att man åstadkommer en större konsumtion än som skulle vara fallet under normala förhållanden. Är man nu på det klara med att man skall avskaffa subventioneringen även på hudar och bomull men är oense om tidpunkten, skulle jag vilja rekommendera, att man valde en så tidig tidpunkt som möjligt. Det är nämligen så, att en förändring av priserna måste komma att medföra vissa ryck, vissa stagnationer vid försäljningen, vissa förändringar i fråga om omsättningen och även vissa påfrestningar för ekonomin hos de detaljhandlare som föra de varor det här gäller. Nu är denna ekonomi relativt hygglig. Med hänsyn härtill tycker jag det vore lämpligt att man genomförde dessa förändringar snarast möjligt och icke väntade därmed, ty ju längre man dröjer, desto större blir risken för att saker och ting kunna inträffa som medföra större ekonomiska uppföringar och framför allt större anpassningssvårigheter för dessa handlare än om man genomför förändringen på ett tidigare skede. Varje höjning av ett prisläge för en vara medför ju, att man uppammar ett visst försäljningsmotstånd, vissa försäljningssvårigheter, och detta motstånd och dessa svårigheter bör man möta medan det finns möjligheter för de handlande, som föra dessa varor, att motstå det därmed förenade trycket.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den av herr Mannerskantz m. fl. vid utlåandet fogade reservationen, som innebär att anslaget till subventioner nedsättes med hänsyn till att även subventionen på hudar och bomull skall avvecklas den 1 januari 1951.

Herr WARD: Herr talman! Efter debatter, som tidigare förts här i kam-

Subventionering av vissa varor m. m.

maren angående subventioneringen, lär det inte finnas anledning att låta denna debatt svälla ut mer än läget för dagen kräver. Vi tvista ju inte längre om frågan, huruvida subventionering skall förekomma eller inte förekomma, utan saken gäller, huruvida man beträffande ett par produkter skall ge möjlighet till subventionering även efter ingången av nästa år. Det är alltså endast den frågan som vi här ha att diskutera, och det behöver inte tarva många ord från vare sig det ena eller det andra hållet.

Utskottet har ju i sitt utlåtande mycket tydligt skrivit ut, att man önskar komma bort ifrån subventioneringssystemet så fort som möjligt. Men utskottet har vidare sagt, att det måhända vid ingången av nästa år kan vara bra att ha kvar åtminstone en liten buffert, för den händelse oroande prisstegringar skulle komma att inträda. Herr Åqvist nämnde nyss själv ett exempel på befarad prisstegring. När så ovissa förhållanden råda, kan det nog i alla fall vara lämpligt att försiktigtvis behålla någon subventionering längre än vad man tidigare har tänkt sig.

Subventioneringen av hudar och bomull kan man ju betrakta delvis ur annan synvinkel än de i fjol beslutade subventioneringarna. Det är nämligen så, att riksdagen redan 1946 fattade beslut om subventionering av hudar och bomull, och man bör sålunda kunna säga, att dessa varor i viss mån falla utanför ramen för de subventioner, som enligt vad man lovat skulle försvinna redan vid slutet av detta år. Hur länge man under nästa år skall behöva använda sig av systemet med subventioner på hudar och bomull vågar jag inte uttala mig om. Jag vill bara påpeka vad utskottet har skrivit på den punkten, nämligen att utskottet anser »försiktigheten bjuda, att subventioneringen på detta område övergångsvis bibehållas någon tid efter ingången av år 1951». Detta ordval tyder ju på att utskottets majoritet förväntar, att det inte

skall bli någon långvarig historia under nästa år. I varje fall finns det hopp om att det inte skall behöva bli det.

Herr talman! Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till statsutskottets hemställan.

Herr förste vice talmannen **SKOGLUND**: Herr talman! Jag tar för det första fasta på herr Wards uttalande, att det inte längre råder oenighet om subventionernas vara eller icke vara, utan endast om tidpunkten då det kan vara lämpligt att avskaffa dem.

Jag hör till dem, som anse att subventionerna på hudar och bomull böra avskaffas från och med årsskiftet 1950—1951 och, herr talman, det var för att något motivera detta som jag begärde ordet.

Departementschefen har i proposition nr 180 till 1950 års riksdag motiverat sin hemställan om fortsatta anslag för subventioneringar efter årsskiftet med önskvärdheten av att motverka spekulativa lagringsköp — som han uttrycker det — och att erhålla en smidigare prisanpassning. Jag tror att motsätter man sig subventionernas avskaffande därför att man vill motverka spekulativa lagringsköp, kan man befara, att man får bibehålla subventionerna praktiskt taget för all framtid. Det finns nog inte några alldeles övertygande skäl för att spekulationslusten skulle vara större vid slutet av innevarande år än vid något annat tillfälle. Bedöma köparna utsikterna så, att de anse sig kunna räkna med stigande priser på världsmarknaden under första delen av nästa år, finns det naturligtvis alltid risk för spekulatör. Hur det i det avseendet kommer att ställa sig frampå höstsidan kan ingen för närvarande med någon grad av säkerhet yttra sig om.

Utskottet anser att vissa prisstegringstendenser kunna spåras. Det är väl svårt att förneka att så kan vara fallet, men varken utskottet, reservan-

terna eller jag för min ringa del har för närvarande någon större möjlighet att med säkerhet yttra oss om huruvida dessa prisstegringstendenser äro starkare eller svagare än de prissänkningstendenser, som också kunna spåras.

Världsmarknadspriserna äro för närvarande i hög grad instabila, och det är väl detta som i så fall skulle kunna åberopas som ett argument för bibehållande av subventionerna. Prissubventionerna på bomull och hudar infördes 1946. De motiverades då med önskvärldheten av att kunna möta prishöjningar på världsmarknaden. År 1947 var avsikten med dessa stora anslag också att motverka tillfälliga prishöjningar. Det var först 1948 som levnadskostnadsindex kom med i spelet. Statsrådet hänvisade då till uppgörelsen med statstjänstemännen och förklarade, att subventionerna voro nödvändiga för att den prisstabilitet, som var en förutsättning för överenskommelsen, inte skulle äventyras. På våren 1949 vidgade departementschefen sin hänvisning. Han talade i allmänna formuleringar om förhandlingarna om lönestopp med olika löntagarorganisationer och ansåg, att man under sådana förhållanden måste tillgripa subventioner. Statsrådet ansåg det uteslutet att i dåvarande läge acceptera den relativt betydande stegring av levnadskostnaderna, som skulle bli följderna av importsubventionernas slopande. På hösten 1949 passades importsubventionerna på hudar och bomull in i det stora puzzle av subventioner, som regeringen då ansåg sig böra tillgripa på grund av devalveringen och dess följder.

I proposition nr 237 till innevarande års riksdag ansluter sig finansministern till den uppfattningen, om vilken allmän enighet råder bland arbetsmarknadens organisationer, att den vid årsskiftet utlöpande överenskommelsen om inkomststabilisering icke bör ytterligare förlängas. Herr Sköld hoppas vis-

Subventionering av vissa varor m. m.

serligen på återhållsamhet i kraven på höjda löner, men räknar inte med något lönestopp på samma sätt som tidigare. Man lär nog inte kunna hävda den meningen att subventionerna, som infördes 1946 för att möta tillfälliga prisrelser på världsmarknaden, skola kunna behållas efter årsskiftet 1950—1951 med samma motivering.

Jag vågar påstå att det är beklagligt att åren efter 1946 inte i högre grad ha använts för en successiv anpassning till världsmarknadspriserna, utan att man under hela denna tid har uppehållit en differens mellan den internationella prisnivån och vår egen prisnivå, som hotar att medföra en snedvridning av hela vår prisstruktur. Allt talar enligt min uppfattning för importsubventionernas avskaffande från och med årsskiftet.

Om vi sedan gå över till talet om att levnadskostnadsindex skulle påverkas av importsubventionernas avskaffande, så rör man sig — som vanligt, när man är inne på detta område — med ganska obestämda siffror. Efter vad jag har kunnat utläsa av tillgängliga siffror skulle subventionernas borttagande medföra en mycket måttlig höjning i enheterna för levnadskostnadsindex, på sin höjd 0,9 eller så omkring.

Nu vill jag genast säga ifrån, att jag inte hyser någon övertro till levnadskostnadsindex, som för närvarande annars dominerar debatten. Men jag kan å andra sidan förstå, att man resonerar som man gör, så länge som vi ha lönestopp. En subventionering som sänker priserna har ju två olika aspekter. Det är inte bara det, att människorna tro, att de få billiga varor tack vare den. Den föreställningen är kanske i många stycken felaktig, ty de få ju betala kostnaderna i form av ökade skatter. Men det blir en inte så ringa besparing i statsbudgeten om subventionerna falla bort, vilket i sin tur kan möjliggöra en skattesänkning, som kan komma stora grupper till godo.

Subventionering av vissa varor m. m.

Jag skall inte uppehålla mig längre vid denna fråga utan i stället återknyta till vad jag började med, nämligen att det är bra att vi nu ha kommit så långt, att vi äro överens om det principiellt olämpliga i att fortsätta på den inslag-na vägen. Under sådana förhållanden tycker jag det bör vara tid på att man nu verkligen gör slag i saken.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr HEDLUND i Rådom: Herr talman! Att på sätt som nu sker hålla priserna nere på bränsle, hudar, textilvaror o. s. v. är väl inte lämpligt annat än under mycket säregna förhållanden. Det är onekligen många nackdelar förknäpade med ett sådant system som det nuvarande. Jag skall nöja mig med att beröra olägenheterna av detsamma på ett enda område, som jag känner till närmare. Utan tvivel har subventioneringen av koksen kommit att innebära minskad åtgång på vedbränsle, med därav följande nödvändighet att öka importen av andra bränslen.

När skattetrycket är så hårt, som det är i dag, har man även där en omständighet som gör, att man måste försöka få bort subventioneringen, vilken tar ett så djupt grepp i statskassan.

Nu tyckas alla vara överens om att vi snarast möjligt skola försöka få bort subventionerna. Det är egentligen endast när det gäller hudar och textilvaror som meningarna gå isär och då endast i fråga om tidpunkten för subventionernas avveckling. Alla mena, att eftersom vi införde subventionerna för att hålla nere varupriserna — vilka ju stegrades i samband med devalveringen — är man tvungen att fortsätta med dem under hela innevarande kalenderår. Jag vill i detta sammanhang ta tillfället i akt och uttala min tillfredsställelse över att det inte har varit nödvändigt att subventionera sådana varor som t. ex. mjöl och fläsk.

Vad departementschefen nu begär är ju endast ett visst rådrum. Han begär att under en kortare övergångsperiod få subventionera hudar och textilvaror. Motiveringen härför är, att man önskar erhålla en smidigare prisanpassning och motverka spekulationen i sådana varor, som det här är fråga om. Från vårt håll ha vi inte velat ta på vårt ansvar att underkänna riktigheten i den motivering, som vederbörande statsråd här har framfört, och därför ha vi bestämt oss för att stödja framställningen i propositionen.

Jag vill emellertid i detta sammanhand särskilt understryka vad utskottet säger i fråga om långvarigheten av de fortsatta subventioneringarna för hudar och bomull. Utskottet skriver att försiktigheten bjuder att subventioneringen bibehålles — jag citerar ordagrant — »någon tid efter ingången av år 1951».

Vi äro angelägna om att understryka vikten av att den tiden icke blir längre än vad som är oundgängligen nödvändigt.

Herr talman! Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr STÅHL: Herr talman! Jag vill här framhålla några synpunkter utöver dem, som herrar Kollberg och Åqvist framfört. Det gäller först motiveringen för att behålla den mera långfristiga subventioneringen på hudar och bomull. I år säger man, att man vill undvika risken för lagringsköp och spekulation. Jag vill påpeka för kammarens ledamöter att motiveringarna för subventionerna ha varit mycket växlande. Tidigare har man motiverat dem med att man har velat undvika tillfälliga prishöjningar — som det då hette. Sedan ha motiveringarna som sagt växlat, ända till dess vi ha kommit i vårt nuvarande läge. Jag tycker att herr Åqvists anförande här, och inte minst vad han sade om läget på skomarkna-

den, visar att om det någon gång skall vara möjligt att undvika spekulation, så är det i år, eftersom lagertillgången är så betydande som fallet är.

Vad textilbranschen beträffar så ha vi från vårt håll hört oss för hur det ligger till där. Man har på ansvarigt håll förklarat sig märka, att vid en pristegring på en vara gå konsumenterna över till andra varuslag, som icke drabats av prishöjningen. På så sätt växlar det mellan bomull, silke och andra varuslag. Därför tror jag att den motivering, som man i år har anfört för att behålla subventioneringen, inte är bärande inför en konfrontation med verkligheten.

Vidare är det en annan synpunkt, som jag skulle vilja fästa uppmärksamheten på innan kammaren går att rösta i denna fråga. Den sammanhänger med det som har framhållits av herrar Ward och Hedlund i Rådom och med det som utskottet ger uttryck åt på s. 5 i det förevarande utlåtandet, där det står: »Utskottet anser därför försiktigheten bjuda, att subventioneringen på detta område övergångsvis bibehållas någon tid efter ingången av år 1951.» Jag förstår inte hur man här resonerar. När man nu skall ta bort huvuddelen av subventionerna, är väl avsikten att man skall ta konsekvenserna av det som såvitt jag förstår oundvikligen kommer att inställa sig på levnadskostnadsindexområdet. Lönerna skola göras upp med hänsyn till den nya situation som inträder. Så behåller man subventioneringen av hudar och bomull men förklarar, att detta sker bara övergångsvis. Är det meningen att dessa subventioner skola tas bort en eller två eller tre månader efter det att parterna på arbetsmarknaden ha bestämt sig för den nya lönesättningen? Är det meningen att låsa fast levnadskostnadsindex vid en bestämd nivå vid löneöverenskommelserna och att några veckor eller möjligen några månader efteråt

Subventionering av vissa varor m. m.
ta bort även denna sista rest av subventioner?

Jag har en känsla av att man här är inne i ett indextänkande och menar, att detta är något som skall avspeglas i index samt att det skall betalas kompensation för det. Men det är ju, såvitt jag förstår, inte meningen. De nya lönerna skola tillämpas från och med årsskiftet, men man kan riskera att på detta sätt gömma undan en fördyring av levnadskostnaderna, som arbetsmarknadens alla parter ha rättighet att få veta om. Jag kan därför inte förstå annat än att det är fullkomligt riktigt vad herr Kollberg sade, att om man skall ta bort subventionerna — och det äro vi alla principiellt ense om, därom råder ingen strid — så måste den rätta metoden vara att göra det på en gång, så att full klarhet skapas och så att man om möjligt får den överensstämmelse mellan den inhemska och den utländska prisnivån, vilken vi alla eftersträva. Sedan får man ta konsekvenserna när man går över till ett nytt system.

Herr talman! Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Votering begärdes emellertid av herr Kollberg, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 132, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Motioner om anslag till Svenska eldbegängelseföreningens upplysnings- och propagandaverksamhet.

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Kollberg begärde emellertid röst-räkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 110 ja och 57 nej, varjämte 4 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 5.

Föredrogs, punktvis, statsutskottets utlåtande nr 133, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa markförvärv för försvaret m. m.

Kammaren biföll vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

§ 6.

Motioner om anslag till Svenska eldbegängelseföreningens upplysnings- och propagandaverksamhet.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 134, i anledning av väckta motioner om anslag till Svenska eldbegängelseföreningens upplysnings- och propaganda-verksamhet.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde

Herr **BERGSTRAND**: Herr talman! Fastän detta är en ganska liten fråga, som statsutskottet endast i korthet vidrört, är den ändå av rätt väsentlig betydelse. Därför tror jag att det är riktigt att, trots att tiden är så knapp som den är, några minuter ta kammarens tid i anspråk för densamma.

Det gäller här ett anslag av 20 000 kronor åt Svenska eldbegängelseföreningen. Vad den föreningen har för uppgift veta vi alla — det hörs ju på namnet. Det är en förening som står på ideell bas. Den har till uppgift att informera oss alla om de ovedersägliga fördelar som följa med eldbegängelseskicket. Man kan anföra rätt många skäl för detta, men jag skall naturligtvis inte nämna alla här. Jag skall inte alls beröra de estetiska skälen, och jag skall bara i förbigående nämna de sanitära. Att betydande sanitära, allmänhygieniska skäl tala för ett allmännare användande av eldbegängelsen är ju så klart att vi väl egentligen inte behöva spilla så många ord på det. Det är givet att askbegravningen inte medför några sanitära olägenheter, och det är lika klart, att den vanliga jordbegravningen under många omständigheter kan medföra betydande sanitära olägenheter.

Jag skall emellertid i detta sammanhang vidröra ett par andra saker, som jag skulle vilja kalla för praktiskt ekonomiska skäl.

Vi veta ju allesammans, att den vanliga jordbegravningen sker under två väsentligt skilda betingelser, nämligen dels begraving i de s. k. allmänna raderna, dels begraving i de enskilda gravarna. Tendensen har varit, att allt fler velat ha enskilda gravar. Fler och fler släkter ha önskat få enskilda gravar. I och för sig måste detta sägas vara — som jag ser det — ett tecken på stigande kulturell standard, så sant som den obrutna kontinuiteten mellan gångna och nuvarande släkten är ett tecken på kulturellt högtstående, och så sant som denna obrutna kontinuitet alldeles säkert bibehålles på ett väsentligt lättare sätt, om man har en grav att sköta, där man i stilla meditation då och då kan komma i minneskontakt med dem som gått bort. Men just denna fördel med de enskilda gravarna har

Motioner om anslag till Svenska eldbegängelseföreningens upplysnings- och propagandaverksamhet.

kommit att medföra icke önskade följder, så till vida som kraven på utrymmen för våra kyrkogårdar ha blivit så väsentligt förstörade. Framför allt våra större samhällen ha det ganska bekymmersamt, när det gäller att tillgodose kravet på utrymme för kyrkogårdarna.

Under sådana omständigheter är det ju påtagligt, att eldbegängelsen innebär betydande fördelar. Askurnan tar mycket liten plats. Detta är av särskild betydelse i de stora samhällena, då det därigenom blir synnerligen lätt att börja använda de kyrkogårdar, som genom bebyggelsens fortskridande kommit att ligga omslutna av kvarter. Detta har ju, som vi veta, skett bl. a. här i Stockholm. Centralt belägna kyrkogårdar, som sedan lång tid varit avstängda för användning, ha sålunda ånyo börjat användas och användas nu för väsentligt större antal döda än som någonsin hade kunnat få rum i de tidigare gravarna. På det sättet vinner man ju också indirekt den fördelen, att det ånyo blir bekvämt för de anhöriga att komma till gravarna. En olägenhet med de alltmer förstörade kyrkogårdarna är ju, att de anhöriga få allt svårare att kunna besöka och se till gravarna som ofta komma att ligga avlägset. Jordbegravningsskicket med den ökade användningen av enskilda gravar har på det sättet i viss mån kommit att motverka sitt eget ändamål. Gravarna ha blivit så långt avlägsna, att man mången gång inte annat än med stora svårigheter kan komma till dem. Detta är, såvitt jag förstår, ett mycket viktigt skäl för att gynna eldbegängelsen gentemot den äldre jordbegravningen.

Jag skulle emellertid vilja peka på ytterligare en sak, ett pietetsskäl. Det har kommit fram i bjärt belysning här i Stockholm just under de sista åren genom framdragandet av de nya kommunikationsmedlen. Man har fått se, hur bendelar, skelettdelar och kranier ha behandlats på det, som man tycker,

mest pietetslösa sätt genom framdragandet av framför allt tunnelbanan borta vid Adolf Fredriks kyrkogård. Man kan ingalunda tänka att det är ett undantagsfall. Säkert kommer sådant att inträffa rätt ofta. Jag skulle vilja påpeka, att det inte är något som är okänt ens vid de små kyrkogårdarna ute i bygderna. Beträffande jordbegravning i allmänna rader, som det heter, är det nämligen bara föreskrivet, att man inte får begrava förrän cirka 15 år äro gångna efter tidigare begravning. Efter 15 år kan således ett förnyat öppnande av graven ske, och vi veta nog alla, att även om den som gräver är i allra högsta grad besjälad av pietet, är det i alla fall inte möjligt för honom att alltid se till att inte något sker som man i viss mån skulle vilja kalla för ett vanhelgande av gravarna. Något sådant skulle ju aldrig någonsin behöva komma i fråga, om eldbegängelsen bleve alltmer använd. Då skulle det, om en kyrkogård skulle behöva användas för annat ändamål, vara en enkel och lätt sak att förflytta urnan.

I vårt land är det Eldbegängelseföreningen, som har drivit fram tanken på att man alltmer skulle gå över ifrån jordbegravning till eldbegängelse. Eldbegängelseföreningen är emellertid en fattig förening. Den har att för sin propaganda i huvudsak lita endast till ganska små årsavgifter. Under några år har den fått bidrag från lotterimedelsfonden. Men vi veta alla hur ansträngd denna fond är. Därför har det ansetts riktigt och lämpligt att direkt hos riksdagen vädja om ett understöd lämnat direkt till Eldbegängelseföreningen.

Nu har ju utskottet avstyrkt förslaget. Det finns visserligen en reservation, men jag förstår, att det i dagens läge inte lär tjäna mycket till att yrka bifall till reservationen. Jag skulle emellertid i motiveringen för utskottets avstyrkande vilja läsa in en hemställan till Kungl. Maj:t att verkligen ta denna

Motion angående åtgärder mot skattefusk.

fråga under övervägande, eftersom utskottet direkt säger: »Förevarande fråga synes utskottet i första hand böra göras till föremål för Kungl. Maj:ts prövning.»

Med det anförda vill jag således, herr talman, säga, att jag icke har något direkt yrkande för dagen, men att jag skulle vilja hemställa till Kungl. Maj:t att tänka på denna sak och be kammarens ledamöter att ha detta ärende i åtanke. Det lär komma tillbaka. Praktiska skäl och många andra skäl, inte minst pietetsskäl, kräva, att frågan uppmärksammas på det sätt jag här har antytt.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 7.

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 46, i anledning av väckta motioner angående ändrade bestämmelser rörande taxeringsförfarandet m. m.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 8.**Motion angående åtgärder mot skattefusk.**

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 47, i anledning av väckt motion angående åtgärder mot skattefusk.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid yttrade:

Herr GUSTAFSSON i Stockholm: Herr talman! Även om jag är medveten om att det skulle vara mycket att säga i denna fråga, skall jag ändå försöka koncentrera mig på ett par synpunkter. Jag gör det därför att jag tror, att det är en allmän önskan, att vi fortast möjligt skola komma igenom föredragningslistan här i dag.

Bevillningsutskottet har med hänvisning till den i föregående betänkande begärda utredning om taxeringsförfarandet

avstyrkt den av mig väckta motionen. Jag kan ju vara överens med utskottet om att det till mycket stor del är en taxeringsteknisk fråga. Jag har fått en hel del brev från olika delar av landet, där man från taxeringsnämndsordföranden sidan just påtalar dessa brister i taxeringsförfarandet. Jag skall nöja mig med att här bara anföra en sak ur ett sådant brev från en mångaårig taxeringsnämndsordförande. Han säger, att ifrågavarande skattskyldiga till största delen äro att söka hos de fria näringsutövarna. De ha, säger han, de största möjligheterna härvidlag och äro trots en minutiös kontroll ytterst svåra att komma till rätta med. Han tillägger, att han från sin verksamhet såsom taxeringsnämndsordförande skulle kunna andraga åtskilliga exempel, som skulle styrka, att så är fallet. Det finns även skrivelser, som kommit mig till handa, vilka även om de gå i motsatt riktning, ändå styrka mig i min uppfattning om behovet av åtgärder mot skattefusk. Jag skall emellertid inte göra något längre citat ur dessa. Jag kan sammanfatta dem i en enda mening i ett brev, där man säger, att motionen ingenting annat är än ett uttryck för »sossesnussets terminologi».

Men även om det till stor del är ett taxeringstekniskt problem, anser jag, att problemet också har en del andra aspekter. Jag tror att den propaganda som man för några år sedan bedrev på detta område gjorde en hel del verkan. Man hade då en brett upplagd tidningspropaganda, där man dels vädjade till folk att deklarerat ärligt, dels också omtalade de risker, som voro förenade med att inte göra det.

Jag tror emellertid att i samband med detta skall man inte bortse ifrån den betydelse som straffsatserna på detta område kunna ha. Enligt min mening skulle man mycket väl kunna diskutera en straffskärpning, varvid man särskilt kunde åberopa, att man i vår strafflagstiftning för vanligt grovt bedrägeri har

Motion angående åtgärder mot skattefusk.

en straffsats av upp till sex års straffarbete, medan maximistraffet för falskdeklaration, om det sker under synnerligen försvårande omständigheter, endast är två års straffarbete. Det har ju för övrigt också visat sig, att det är mycket sällan som man över huvud taget dömer ut frihetsstraff för falskdeklaration. I allmänhet stannar man vid böter. Jag tycker att denna olikhet i straffutmätningen mellan vanligt grovt bedrägeri och falskdeklaration är stötande för rättskänslan. Jag kan inte finna att det är någon större skillnad mellan vanligt bedrägeri och det bedrägeri, som en falskdeklarant gör sig skyldig till mot samhället. Det är det som gjort att jag nog har ansett, att en översyn av hela detta problem hade varit befogad.

Jag är medveten om att svårigheterna på detta område äro stora, och jag är inte kapabel att ange några direkt framkomliga vägar för en lösning. Jag tror också att det är meningslöst att mot ett enligt utskott ställa något som helst yrkande. Men även om utskottet här har avstyrkt motionen med hänvisning till den tidigare nämnda utredningen, anser jag inte att denna sak i och med detta är avgjord. Jag är övertygad om att frågan kommer igen. Den har enligt mitt förmenande ändå en sådan betydelse, att den kan vara värd en mäsä. Man brukar ju säga att man håller begravningstal över motioner. Det påminner mig, herr talman, om en sedvänja i min hemtrakt. Det gick så till att när någon hade avlidit, anmodade man — innan man bar ut vederbörande i något uthus i väntan på begravningen — en lekmannapredikant eller någon annan i de kristna mysterierna bevandrad person att läsa över den avlidne. Man kallade detta att »läsa ut liket». Herr talman, vad jag här sagt skall därför inte betraktas som någon definitiv begravningsmäsä. Jag skulle vilja sluta med att säga, utan att därmed försöka skrämma bevillningsutskottet med

några spöken, att jag tror, att den fråga som av mig tagits upp i motionen tillhör den sorts lik som tittar.

Herr talman! Jag har intet yrkande.

Herr OLSSON i Gävle: Herr talman! I anledning av herr Gustafssons i Stockholm anförande skulle jag vilja säga, att herr Gustafsson borde vara nöjd när bevillningsutskottet säger, att denna fråga utan alla tvivel är av väsentlig betydelse. Nu har bevillningsutskottet hemställt om en allsidig och förutsättningslös utredning om vår taxeringsorganisation. Till yttermera visso har utskottet tillfogat, att det förutsatte att därvid även den i motionen berörda frågan ägnades uppmärksamhet. Med tanke på detta torde jämväl syftet med den förevarande motionen vara tillgodosett. Vi utgå således från, att herr Gustafssons motion skall ägnas uppmärksamhet i den utredning, som riksdagen nyss begärde. Kan man finna en framkomlig väg innan man övergår till straffskärpningar o. d., då är det naturligtvis fördelaktigare ur samhällets synpunkt, ty med en verkligt utbyggd taxeringsorganisation borde man kanske kunna komma till boten med åtskilliga av dessa problem. Kunna vi inte göra det, då håller jag med herr Gustafsson om att vi på nytt måste ägna oss åt det andra ledet i denna fråga.

Jag skall sedan inte tvista med herr Gustafsson om vilket straff som är hårdast. Det förefaller mig emellertid vara det värsta straff man kan ge en falskdeklarant när man t. ex. — som det stod i tidningarna häromdagen — dömer en person att betala skatten på en halv miljon kronor och dessutom en halv miljon kronor i böter. Alldeles säkert känns detta straff mycket värre för denna person, som deklarerat falskt för att få behålla dessa pengar, än om han skulle få fängelsestraff.

Jag hemställer om bifall till utskottets förslag.

Motioner om uppsägning av det s. k. Marshallavtalet mellan Sverige och Amerikas förenta stater.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 9.

Föredrogs vart efter annat bevillningsutskottets betänkande nr 53, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 239 med förslag till vissa ändringar i gällande tulltaxa, m. m., jämte i ämnet väckta motioner; samt

tredje lagutskottets utlåtande nr 16, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i lagen den 12 maj 1917 (nr 269) om fastighetsbildning i stad, m. m.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda betänkande och utlåtande hemställt.

§ 10.**Motioner om uppsägning av det s. k. Marshallavtalet mellan Sverige och Amerikas förenta stater.**

Föredrogs utrikesutskottets utlåtande nr 9, i anledning av väckta motioner om uppsägning av det s. k. Marshallavtalet mellan Sverige och Amerikas förenta stater.

I en inom första kammaren väckt motion nr 7 av herr *Öhman m. fl.* samt i en likalydande i andra kammaren väckt motion nr 10 av herr *Johansson* i Stockholm *m. fl.*, vilka hänvisats till utrikesutskottet, hade hemställts, »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville hemställa att Sverige i enlighet med artikel 1 mom. 2 uppsäger överenskommelsen av den 30 juni 1948 angående ekonomiskt samarbete mellan Sverige och Amerikas förenta stater».

Utskottet hemställde, att motionerna 1: 7 och II: 10 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde:

Herr HAGBERG i Luleå: Herr talman! Jag betraktar dessa frågor, som behandlas i utrikesutskottets utlåtanden nr 9, 10 och 12, såsom delvis sammanhängande med varandra, även om motionerna, som ligga till grund för dessa utlåtanden, ha skilda yrkanden. Detta är en detalj i en allmän svensk politik som gjort, att vi i olika sammanhang haft anledning och möjlighet att utveckla våra synpunkter. Vi ha gjort det tidigare i motioner och i debatter i denna kammare — bl. a. vid årets riksdag i remissdebatten, utrikesdebatten och i debatten om Sveriges anslutning till den internationella banken. Då jag nu säger ett par ord ytterligare vid frågans behandling, så är jag icke säker på att jag kan komma med så mycket nytt utöver vad som tidigare varit på tal, men det finns ändå några saker jag skulle vilja stryka under.

För det första tror jag att erfarenheterna hittills bekräfta, att om Marshallplanen hade till syfte att lösa Väst-europas ekonomiska problem, så är detta syfte fullständigt förfelat. Redan när denna plan första gången behandlades påpekade vi, hur amerikanerna själva motiverade sin plan, nämligen som en plan att exportera krisen till Europa. Jag tror att det som skett bekräftar, att amerikanerna inte räknat så illa, när de för sig själva hade detta som motivering för att sätta in dessa dollarbelopp i de västeuropeiska länderna. Ty vilket land har blivit hjälpt genom Marshallplanen? Skall man döma efter de resultat som föreligga måste man säga, att utvecklingen snarast gått bakåt i de länder, som mottagit amerikanernas s. k. hjälp. Typiskt för dessa länder är ju en snabbt växande arbetslöshet samt en allmän finansiell misär, som föranledde det sensationella beslutet om devalveringen under föregående höst. Det är vidare typiskt för dessa länder, att deras svårigheter visa en klar tendens att oav-

Motioner om uppsägning av det s. k. Marshallavtalet mellan Sverige och Amerikas förenta stater.

brutet öka fram emot den tidpunkt, då Marshallplanen skall gå ut. Jag tror att ingen av Marshallplanens anhängare skulle vilja göra gällande, att när Marshallplanen går ut i mitten av 1952, då har man löst dollarkrisen. Jag tror att det är fullständigt klart för alla, att man nu befinner sig lika långt ifrån lösningen av dollarkrisen som man var när Marshallplanen igångsattes och som man kommer att vara år 1952.

Genom att dessa västeuropeiska länder, inklusive vårt eget land, vrakat sina efterkrigsprogram, så ha de påtagligt kommit i en beroendeställning till Amerikas goda vilja och till detta lands egna dispositioner, och detta gör att deras händer komma att vara bundna och att de få mottaga ännu mer förödmjukande diktat än som hittills varit fallet.

När amerikanarna utformade sin Marshallplan var en av huvudpunkterna i denna, att man skulle åstadkomma en sanering av Marshallländernas valutor. Denna sanering tänkte man sig kunna vinna genom att nedskriwa dessa valutor. Man har ju också nedskrivit valutorna. Genom detta beslut, som fattades förra hösten, har man givit en ny oerhörd stöt mot penningvärdet i dessa västeuropeiska länder, man har givit en ny stöt åt inflationen, som kommer att draga dessa länder ytterligare nedåt på den finansiella ruinens brant.

Även vårt land har, genom anslutningen till Marshallplanen, frivilligt gått med på att skriva ned sin valuta. Man kan bara studera handelsstatistiken för januari månad detta år, vilken visar, att medan Sverige denna månad exporterade 20 procent mera varor i svenska pengar räknat än vi gjorde under januari månad året före — samma år som devalveringen skedde — så får vårt land 10 till 13 procent mindre i dollarutbyte detta år. Jag vill vidare påminna om regeringspropositionen vid riksdagens början, där man värde-

rar den penningmässiga förlusten med anledning av devalveringsbeslutet: Sverige får betala sin årliga import med kanske 600 à 700 miljoner kronor mera. Man behöver inte vara någon ekonom av facket för att inse, att denna politik strider mot den, som åtminstone varit den officiella ledstjärnan för den svenska ekonomiska politiken, där det gällt att bevara penningvärdet. Nu laborerar man tills vidare — och vi fattade nyss ett beslut, som är en detalj i detta laborerande — med att för folket försöka dölja innebörden av denna devalvering. På grund av att statstjänarlönerna äro fastlåsta genom den allmänna ekonomiska politiken få skattebetalarna detta år i stället för höjda löner lägga ut många hundratals miljoner kronor för att förhindra att devalveringen omedelbart tar sig uttryck i ökade levnadskostnader. Alla veta emellertid att detta är en galgenfrist. Det har för det svenska folket klart sagts ut från riksdagens och regeringens sida, att man inte kan fortsätta med den politiken, utan att man måste ändra på den ganska snart. Man får alltså även officiellt uppgiva det, som varit ledstjärnan för den ekonomiska politiken, nämligen att förhindra inflation. Hur mycket levnadskostnaderna komma att stiga från årsskiftet är naturligtvis vanskligt att säga. När man tar del av de ekonomiska experternas uppgifter ser man, att det råder en mycket stor förvirring, och detta beror på att hela frågan är så svåröverskådlig. Det råder dock ingen tvekan om att det svenska folket kommer att få betala devalveringen i form av ökade levnadskostnader, d. v. s. i form av en sänkt levnadsstandard.

Men vad ha vi då vunnit? Vi fråga, vad Sverige har vunnit, om man ser det på litet längre sikt. Jag vet att både svenska exportkapitalister och de som importera varor tillfälligt tjäna en massa pengar på hela denna historia, och det räknar man med att kunna göra

Motioner om uppsägning av det s. k. Marshallavtalet mellan Sverige och Amerikas förenta stater.

framdeles också. Men vilka få betala dessa pengar? Inte betala amerikanarna dem, och inte komma de länder, med vilka Sverige handlar, att betala dem. Dessa extravinster få i stället betalas av det svenska folket.

Denna Marshallplan har dessutom åstadkommit en oerhörd skada i fråga om de allmänna ekonomiska relationerna mellan de västeuropeiska och de östeuropeiska staterna. Alla bekänna med läpparna nödvändigheten och önskvärdheten av en mycket livlig handel mellan dessa båda statsgrupper, och när nu professor Myrdal är i Moskva för att förhandla i denna fråga, kan man ju bara hoppas, att han skall vinna den största framgång härvidlag eftersom hela Europas — både Västeuropas och Östeuropas — ekonomiska liv kommer att vara beroende av om man verkligen kan utveckla en normal och betydligt utvidgad handel mellan dessa olika grupper av stater. Det är ju å andra sidan alldeles uppenbart, att om de västeuropeiska staterna skola följa Marshallplanen och dess intentioner och följa den amerikanska regeringens synpunkter på hur handelspolitiken skall utvecklas, då kommer Myrdals resa till Moskva att bli precis lika misslyckad som många tidigare försök.

Denna fråga spökade ju också när Sverige anslöt sig till Marshallplanen. Dragkampen bakom kulisserna, när det gällde frågan huruvida Förenta Nationernas ekonomiska europaråd skulle få de funktioner, som sedan Parisorganisationen fick övertaga, är ju ingen hemlighet för denna kammare.

Vill man alltså objektivt och i stort se på resultatet av denna Marshallpolitik så måste man säga, att amerikanarna så till vida haft framgång med sin Marshallplan, att man lyckats exportera krisen till Europa och att man lyckats öka de ekonomiska svårigheterna för de länder, som anslöto sig till denna plan. Om man undantager detta

ödesdigra beslut om devalveringen, så har Sverige inte drabbats lika hårt. Detta beroende på att Sverige inte varit med i kriget och att Sverige är ett i ekonomiskt hänseende avancerat land med en ofördärvad ekonomisk apparat och stor motståndskraft. När man emellertid ser hur riksdagen nu följer regeringen i en obarmhärtig och hjärtlös ekonomisk politik, som tvingar oss att öka de redan förut stora skolklasserna och som stryper åt på det ena området efter det andra, och när man ser hur riksdagen på ett bräde och utan någon egentlig debatt kan besluta att ge regeringen fullmakter, som betyda att man skall ställa en miljard kronor till förfogande för saker, som Sverige med största sannolikhet icke kommer att ha någon nytta av, då kan man också tolka detta som ett led i de vunna resultaten.

Jordbruksministern sade den 1 maj, att det svenska jordbruket börjar bli självförsörjande, och vi veta alla, att det ganska snart kommer att ställas inför avsättningssvårigheter. Vi veta också att en handelspolitik, som tvingar Sverige att öppna sina gränser för att taga emot en del av det amerikanska jordbrukets överskott, i verkligheten riktar ett slag mot vårt eget jordbruk och mot vårt lands ekonomiska intressen.

Jag skulle, herr talman, kunna uppehålla mig länge vid dessa konsekvenser, men jag skall inte göra det, ty vi ha talat så mycket om dessa spörsmål, och vi äro nu i riksdagens sista skede. Vi känna ju också ganska bra till dessa förhållanden. En annan sak vill jag emellertid komma in på. Vi gjorde gällande i vår kritik, att Marshallplanen inte bara hade det angivna ekonomiska syftet, utan att man också syftade på politiska och militära mål. Det gällde att binda samman de stater, som anslöto sig till Marshallplanen, och att göra dem till led i de amerikanska förberedelserna för krig. Man har ju inte några som helst hämningar, när man

Motioner om uppsägning av det s. k. Marshallavtalet mellan Sverige och Amerikas förenta stater.

propagerar för och talar om att man vill förbereda det.

Nu har den franska regeringen ställt ett förslag, som i dessa dagar behandlas av den franska, den engelska och den amerikanska regeringen. Förslaget innebär att man skall taga konsekvenserna av anslutningen till Marshallplanens politik. Man skall göra en kombination av den ekonomiska och militära politiken och samordna alla de stater, som äro anslutna till Marshallblocket, så att man kan åstadkomma inte endast ett ekonomiskt block utan även ett politiskt och militärt.

Den svenska regeringen har, när den försvarat Sveriges anslutning till Marshallplanens politik, mycket strängt velat skilja på politik och ekonomi och hävdad, att för Sveriges vidkommande har det endast varit fråga om att ekonomiskt samordna våra ansträngningar med de länder, som äro med i Marshallplanen. Men om nu den franska regeringens förslag — som naturligtvis varit i den amerikanska regeringens säck innan det kom i den franska regeringens påse — skulle genomföras, om denna formella utvidgning av Marshallorganisationens funktioner och befogenheter genomfördes, skall Sverige då fortfarande vara med? Skola vi fortfarande vara med, när man även officiellt eliminerar varje möjlighet att med hänvisning till ett ekonomiskt engagemang motivera medlemskapet i denna organisation? Gruppledaren för regeringspartiet sitter här i denna kammar, och jag önskade gärna att han uttryckte sin uppfattning om denna sak, ty han kan inte vara blind för innebörden av det svenska beslutet och konsekvenserna för Sveriges vidkommande.

Ja, herr talman, det är alldeles klart att anslutningen till Parisorganisationen samt det bilaterala avtalet med Förenta staterna — vilket är den första frågan som här behandlas — ha ett direkt samband med varandra. Vid be-

handlingen av den förstnämnda frågan behöver jag alltså inte på nytt taga till orda. Jag tror att även den tredje frågan — den om Sveriges anslutning till Europarådet — har samband med de övriga. Skillnaden är ju den, att regeringen här inte åberopat de ekonomiska skälen, utan man har klart sagt ifrån, att det är fråga om en politisk organisation. Det är alltså en mycket viktig skillnad, och i den stadga, som antagits av riksdagen, säges det, att det är en sammanslutning av stater, som ha en likartad uppfattning i bl. a. politiska ting. Till dessa stater höra bl. a. Turkiet, där t. o. m. fackföreningarna äro förbjudna.

Jag kan inte komma ifrån att det är bevisat, att Europarådets verkliga upphovsman drog upp konturerna för denna organisation redan år 1942 och att han då markerade, att man avsåg att skapa en organisation mot Sovjetunionen. Jag kan inte heller komma ifrån, att det klart sagts ut från upphovsmännens sida, att den närmaste uppgiften måste vara att förändra de europeiska gränserna. Alla förstå, att denna stolta deklaration kan man endast göra om man siktar på krig. Man må ju ha vilken uppfattning som helst om dessa gränser, men alla inse ju att någon väsentlig ändring av dem icke kan göras utan ett nytt krig. Därför är medlemskapet i Europarådet ingen oskyldig sak — låt vara att denna organisation ännu inte har en sådan tyngd som t. ex. organisationen för Marshallplanen. Europarådet pålägger ju vårt land förpliktelser på lång sikt. En dag komma vi att ställas inför frågan att uppfylla dessa förpliktelser eller också säga, att vi inte menade någonting med vår underskrift, eftersom vi inte äro beredda att draga en enda konklusion av detta.

Vi ha ju stått ensamma i denna kammar när det gällt att bedöma dessa frågor. Jag vet emellertid att det inte bara är inom det parti jag företräder

Motioner om upphävande av Sveriges anslutning till den s. k. Parisorganisationen (OEEC).

som man med mycken undran och oro frågar sig vad konsekvenserna skola bli av dessa förpliktelser, som vi ikläda oss. Det existerar alltså inte en sådan segerviss enighet och obruten front, som man möjligen skulle kunna tro, när man studerar omröstningssiffrorna i denna fråga. Vi ha gjort vad vi kunnat för att framföra våra åsikter om konsekvenserna av detta och för att bearbeta opinionen mot denna amerikanska politik, som nu genomföres. Vi ha hittills inte vunnit gehör, men jag är ganska säker på att den svenska riksdagen en dag kommer att befinna sig i samma dilemma som efter det praktiskt taget enhälliga beslutet om Ålandsöarnas befastande. När räkningen presenteras komma många av dem, som hittills ha tigit och böjt sig, att vilja draga sig undan konsekvenserna.

Vi ha i dessa motioner yrkat, att Sverige skall säga upp detta vanhederande avtal med amerikanerna, att Sverige skall utträda ur Parisorganisationen och att Sverige skall utträda ur Europarådet.

Jag ber nu, herr talman, utan att mera gå in på dessa saker, att få yrka bifall till vår motion i denna första punkt och alltså avslag på utskottets hemställan. Jag kommer att ställa samma yrkande i de senare frågorna, dock utan att ytterligare gå in på motiven.

Herr förste vice talmannen övertog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr HEDLUND i Rådomb: Herr talman! Jag är överens med herr Hagberg i Luleå på en punkt, nämligen att här egentligen inte finns någonting nytt att komma med, och därför skall jag för min del inte förlänga debatten utan begränsar mig till att hemställa om bifall till utskottets förslag.

Herr HAGBERG i Luleå: Herr talman! Det var mycket anmärkningsvärt att

utskottets talesman icke hade någonting att säga i anledning av dessa spörsmål, och framför allt i anledning av det spörsmål, som jag kastade fram och som vi, när motionen skrevs, inte hade några möjligheter att ta upp, därför att det förslag, det här gäller, inte var framställt.

Jag skulle ändå vilja fråga herr Hedlund: Anser herr Hedlund, att Sverige, om den franska regeringen föreslår att bygga ut Marshallorganisationen politiskt och militärt till en gemenskap med de ekonomiska uppgifterna, fortfarande bör stå kvar med den motivering, som tidigare har givits för Sveriges anslutning till denna organisation?

Herr FAST: Herr talman! Jag vill med anledning av herr Hagbergs fråga till mig endast kort och gott svara, att de samstämmiga och ofta upprepade utrikespolitiska och militärpolitiska deklarationer, som ha avgivits i riksdagen, alltså äro gällande.

Herr HAGBERG i Luleå: Herr talman! Jag vill fatta herr Fasts uttalande så, att riksdagen tvingas att inte nu, utan vid den tidpunkt, då detta förslag genomföres, utträda ur dessa organisationer.

Överläggningen var härmed slutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till de i ämnet väckta motionerna; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 11.**Motioner om upphävande av Sveriges anslutning till den s. k. Parisorganisationen (OEEC).**

Föredrogs utrikesutskottets utlåtande nr 10, i anledning av väckta motioner om upphävande av Sveriges anslutning

Motioner angående uppdrag för de svenska ombuden i Förenta Nationerna att verka för förbud mot atomvapenkrigföring.

till den s. k. Parisorganisationen (OEEC).

Uti en inom första kammaren av herr *Öhman m. fl.* väckt motion nr 8, ävensom uti en likalydande inom andra kammaren av herr *Johansson* i Stockholm väckt motion nr 11, vilka hänvisats till utrikesutskottet, hade hemställts, »att riksdagen beslutar att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Sverige i enlighet med artikel 27 i konventionen angående europeiskt samarbete av den 8 maj 1948 uppsäger konventionens tillämpning på Sverige».

Utskottet hemställde, att motionerna I: 8 och II: 11 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade:

Herr HAGBERG i Luleå: Herr talman! Med den motivering, som jag tidigare har givit, ber jag att få yrka bifall till motion II: 11, d. v. s. avslag på utskottets hemställan.

Herr HEDLUND i Rådom: Herr talman! Jag hemställer om bifall till utskottets förslag.

Härmed var överläggningen slutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till de i ämnet väckta motionerna; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 12.**Motioner angående uppdrag för de svenska ombuden i Förenta Nationerna att verka för förbud mot atomvapenkrigföring.**

Föredrogs utrikesutskottets utlåtande nr 11, i anledning av väckta motioner angående uppdrag för de svenska om-

buden i Förenta Nationerna att verka för förbud mot atomvapenkrigföring.

Uti en inom första kammaren av herr *Öhman m. fl.* väckt motion, nr 38, ävensom uti en likalydande inom andra kammaren av herr *Johansson* i Stockholm *m. fl.* väckt motion, nr 3, hade hemställts, »att riksdagen uttalar sig för och i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer, att de svenska ombuden i Förenta Nationerna instrueras att hädanefter verka för omedelbart och ovillkorligt förbud mot atomvapenkrigföring, om förstöring av redan tillverkade atombomber och om en effektiv kontroll av förbudets efterlevnad».

Utskottet hemställde, att motionerna I: 38 och II: 3 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde

Herr JOHANSSON i Stockholm: Herr talman! Trots att det är sent på lördagseftermiddagen och riksdagens ledamöter vilja fara hem, vill jag ägna en kort stund åt en fråga, som t. o. m. herr Sandler nyss förklarat kan leda till en tragedi, kanske en världstragedi, och som kan, om det går illa, leda till att vi inte ha några hem att fara till eller ha några anhöriga, som vänta, till att det inte finns några riksdagsmän som kunna fara hem. Denna fråga gäller vad som kan göras för att förhindra ett atombombskrig.

Utskottet säger i slutet av sitt negativa utlåtande: »Något som helst tvivel kan icke råda därom, att vårt land önskar medverka till åvägabringande av en sådan internationell överenskommelse, som genom att ge trygghet mot vapnets användning undanröjer det hot mot civilisationen atomvapnet utgör.» Jag noterar att utskottet säger, att ingen får tvivla på Sveriges vilja att medverka till ett förbud mot atombomben.

Motioner angående uppdrag för de svenska ombuden i Förenta Nationerna att verka för förbud mot atomvapenkrigföring.

Jag vill tillägga, att det råder inte något som helst tvivel om att de vägar, som man hittills har valt, leda i en rakt motsatt riktning och innebära de facto ett sabotage av kravet på ett förbud mot och ett förstörande av atombomben samt en effektiv kontroll över detta förbuds efterlevnad. Sverige har hela tiden i Förenta Nationerna understött den s. k. Baruchplanen. Det framgick av den långa och intressanta debatt, som nyss har ägt rum i första kammaren och till vilken jag har varit en intresserad lyssnare, att den kritik, vi ha givit i vår motion, på varje avgörande punkt måste bekräftas av utrikesutskottets ordförande, Sveriges främste FN-delegat, herr Sandler.

Det heter vidare i utskottsutlåtandet: »Den svenska delegationen kunde sålunda icke godtaga tanken att först besluta om ett förbudssystem och därefter upprätta ett kontrollsystem. Enligt svensk uppfattning måste förbud och kontroll kombineras.»

Utskottets och FN-delegationens ställningstagande blir fullkomligt orimligt, ty det finns bara ett förslag, som förklarar kraven på förbud och kontroll, och det är det sovjetryska. Första kammarens debatt visar inte minst, att det amerikanska förslaget, som ställer kontrollkravet in absurdum, söker sabotera och förhindra ett förbud mot och ett förstörande av atombomben. Det ryska förslaget innebär just vad utskottet talar om, nämligen att åstadkomma ett förbud mot atombomben och att samtidigt införa en kontroll och att på kortaste möjliga tid se till, att redan tillverkade atombomber oskadliggöras. Det amerikanska förslaget åsyftar att inrätta en internationell institution, där man enligt en rad experters utsago och enligt de rådande styrkeförhållandena förväntar, att Amerika för en lång framtid kommer att utöva ett fullkomligt dominerande inflytande.

Denna kommission skall äga och för-

valta, som det heter i det första utkastet, eller inneha enligt fullmakt, som det heter i ett senare, inte bara alla industrier för atombomsframställning, utan också alla urantillgångar. Den skall ha samma kontroll över andra länders, också de socialistiska ländernas, fredliga användning av atomkraften, t. ex. för drift av kraftverk. Den skall därmed få fullständig kontroll över dessa länders viktigaste strategiska industrier och baser. Men detta innebär dock icke, att Förenta staterna gå med på ett förbud mot atombomben. Tvärtom har den amerikanske utrikesministern Acheson inför det amerikanska utrikesutskottet klart uttalat, att så inte är fallet, utan att Amerika in i det sista självt har förbehållit sig avgörandet.

Jag har en gång förut här i kammaren citerat vad förslagsställaren Baruch sagt i sitt stora tal i Förenta Nationerna på den avgörande punkten. Jag skall också nu citera vad han sagt: »Men innan ett land är berett att avstå från ett segervapen, måste det kunna bygga på något mer än ord. Det måste ha trygghet inte bara mot angripare på atomområdet, utan även mot illegalt bruk av andra vapen — bakteriologiska, biologiska, gas — kanske — varför inte — mot kriget självt.»

Till detta säger nobelpristagaren Blackett: »Den sista punkten förtjänar att studeras noggrant. Den innebär tydligen, att Förenta staterna inte tänkte på att avstå från sina atombomber förrän en fast garanti hade givits mot *alla* massförstörelsevapen.» Även om Sovjetunionen alltså accepterade den amerikanska planen för kontroll av atombomben, skulle Amerika enligt mr Baruchs yttrande ha rätt att vägra att förstöra sina atombomber, så länge inte ett tillfredsställande kontrollsystem mot exempelvis biologisk krigföring även hade antagits. Han påvisar alltså, att man även på detta sätt kunde uppskju-

Motioner angående uppdrag för de svenska ombuden i Förenta Nationerna att verka för förbud mot atomvapenkrigföring.

ta ett sådant förbud hur länge som helst.

När herr Sandler nyss i första kammaren talade om att den ryska kontrollplanen var ofullständig, invändes häremot alldeles riktigt av min medmotionär, herr Öhman, att en fullkomlig kontroll på detta område inte kan tänkas, allra minst om man, såsom mr Baruch säger, inte skall göra slut på atombomberna förrän Amerika har en fullständig kontroll över att ingen annan stat skall kunna föra bacillkrig eller kemiskt krig. De experter, som ha uttalat sig i denna fråga, anse alldeles tvärtom att kontrollen av atomvapnet är avgjort mycket lättare att åstadkomma än en kontroll över exempelvis kemisk krigföring. Ingen människa kan väl tänka sig en absolut säker kontroll av ett förbud mot bacillkrig. Amerikanerna ha således, understödda av Sverige, valt en väg som går ut på att de, enligt de formuleringar som ha använts, skola kunna behålla det försprång, som de tro sig ha, och det monopol, som de tidigare trodde sig ha, precis hur länge som helst.

Herr Slanders invändningar mot att införa förbud mot atomvapnet — jag beklagar att han inte kan fortsätta debatten här då han tillhör en annan kammare — voro av två slag. Först och främst gick det inte, sade han, att på tre månader få till stånd en effektiv kontroll över att atombomberna förstörts. Åjo, om man verkligen inriktade sina krafter därpå, skulle man komma ganska långt, ty det skulle också innebära en mobilisering av folkopinionen, en mobilisering av folkens vaksamhet, och nog skulle de se upp med försök att tillverka atombomber och att i olika länder gömma undan de atombomber, som redan äro tillverkade. Att införandet av en sådan kontroll kanske skulle ta något längre tid än tre månader är alltså inte någon avgörande invändning.

Herr Slanders andra invändning, som han ansåg vara avgörande, var att processen vid atombombsframställning och den vid framställning av atomenergi för fredligt bruk äro i ett långt stycke gemensamma. Själva ursprungsfabrikationen är densamma. Först på ett senare stadium av framställningen övergår man — och han erkände att det var ett mycket komplicerat maskineri, som behövdes — till plutoniets förvandling till atomvapen. Ja, men då måste det enligt herr Slanders eget resonemang finnas en möjlighet att sätta in inspektionskontrollen före denna förvandling och att se till att denna komplicerade fortsättning på proceduren icke i något land kommer till stånd.

Den springande punkten i diskussionerna inom atomkraftskommissionen har varit att Baruchplanen — det erkänner ju mr Blackett och en rad andra — ger Amerika, som har ett överflöd på kraftresurser och har det bäst utbyggda kraftnätet i världen, möjligheter att med stöd av denna internationella kommission hota med krig och såsom förbrytare mot kontrollplanen stämpla dem, som mot denna kommissionens beslut utbygga atomkraftstationer för fredligt bruk.

Det är klart att ett kraftfattigt land, d. v. s. inte i och för sig fattigt på kraftresurser, utan på utbyggda kraftresurser, såsom låt oss säga Sovjetunionen, mycket frenetiskt måste vända sig inte bara mot det amerikanska försöket att tillvälla sig kontrollen på detta område, utan även mot att Amerika skall kunna hindra och hota med krig de länder, som syssla med kraftframställning i fredligt syfte, förutom att Amerika skulle äga och besitta ifrågavarande lands viktigaste strategiska industrier och råvarukällor.

En kontroll måste sättas in på att stoppa den militära användningen av atomenergien, och därvidlag har Sovjetunionen, tvärt emot vad som har sagts

Motioner angående uppdrag för de svenska ombuden i Förenta Nationerna att verka för förbud mot atomvapenkrigföring.

i pressen, varit synnerligen tillmötesgående och gång på gång förändrat sina egna förslag, så att man icke skulle kunna resa några berättigade invändningar mot dem. Sovjetunionen har förklarat, att det självklart öppnar sina gränser för en sådan internationell kontroll.

Men då har det förklarats från det andra hållet, t. ex. av den amerikanske representanten Osborne, att det internationella kontrollorganet bör disponera över alla källor till atomämnet och alla ifrågavarande industrier i alla länder. Detta är inte bara oförenligt med själva grundtanken om en stats suveränitet, utan det är också oförenligt med en stats säkerhet, och därför är det förslag, som Sovjetunionen framställt, det enda som förenar förbuds- och förstörelseplanen mot atombomber med en effektiv kontroll, så långt denna rimligtvis kan sträcka sig. Det amerikanska förslaget skapades vid den tidpunkt, då amerikanerna trodde sig ha monopol på atomkraftens hemlighet och trodde sig kunna behålla detta monopol genom en institution, som skulle motverka andra länders vetenskapliga framsteg och hindra dem från att utöva konkurrens.

Nu är situationen en helt annan. Hela Baruchplanen hänger i luften. Sovjetunionen känner sedan länge atomkraftens hemlighet. Såsom jag framhöll i remissdebatten, lade den amerikanska atomkraftskommissionen, när den skulle försvara sig inför den s. k. oamerikanska undersökningskommittén, fram ryska vetenskapliga broschyrer som visade att Sovjet redan år 1940 kände själva den grundläggande hemligheten när det gällde att utlösa sprängkraften ur uran och plutonium. Det är alltså absurd att fortsätta med något sådant som Baruchplanen.

Å andra sidan minnas vi att på kvällen samma dag, den 23 september, då mr Truman kungjorde inför världen att

atomkraftsmonopolet var brutet, framträdde Vysjinskij inför FN och upprepade förslaget från Sovjet, att atomkraftens militära användning skulle förbjudas och en effektiv kontroll upprättas, för vilken alla länder skulle ge tillträde.

Herr Sandler upprepade att han inte kunde tänka sig någon kontroll, om inte denna internationella kontrollkommission skulle få bestämma i olika länder. Han har alltså helt accepterat den amerikanska inställningen. Därmed har hela frågan kört fast. Det går inte att komma loss utan att man släpper denna orimliga linje.

Doch måste jag säga att debatten i första kammaren i dag var så till vida klargörande, att där framträdde den man, som varit med om diskussionerna inom FN, och lade för första gången här i riksdagen fram frågans huvudpunkter, sådana de formulerats på båda hållen. Det gjorde nämligen herr Sandler delvis i dag, och han avvek därmed från den linje, som följts både i den allmänna pressdebatten och den politiska debatten här i Sverige, där man helt enkelt försöker undandölja och förtiga avgörande fakta, undviker att lägga fram de förslag, som ha framställts i FN, och att redogöra för deras innebörd. Jag kan just i dag komplettera detta med att visa kammaren till vilken grad av verklighetsförfalskning och krigsaktivism den svenska pressen kan gå, när man försöker framställa Sovjetunionen — som ju har framlagt det enda förslag härvidlag som är rimligt och acceptabelt — såsom fiende till atomkraftskontrollen, när man påstår att Sovjet inte vill öppna sina gränser för kontrollanter och när man över huvud taget försöker framställa krigsfaran som ett hot från öster. Jag ber att för kammaren få presentera dagens nummer av Dagens Nyheter. Det har som första rubrik: »Ryska jaktflygets ökning oroar. Sovjet utbygger försvarssystem mot atomraider.» I texten heter det: »Den

Motioner angående uppdrag för de svenska ombuden i Förenta Nationerna att verka för förbud mot atomvapenkrigföring.

snabba ökningen av den ryska jaktplanstillverkningen framstår som en av västmakternas allvarligaste farhågor vid utrikesministermötets bedömande av det strategiska världsläget. — — — Man antar i London att ryssarna är i färd med att uppbygga ett brett baserat jaktplansförsvar mot atomraider, vilket skulle uppväga den fördel som västmakterna nu har i amerikanernas lager av atombomber.»

Detta påminner mig om ett par rader ur en klassisk fransk fabel, vilka i översättning lyda: »Detta djur är mycket elakt. Om det blir angripet försvarar det sig.» Vad som framkallar oron i London är, att ryssarna inte snällt och hövligt låta andra makter komma och släppa atombomber över Moskva och Leningrad. Ryssarna äro tydligen så fräcka, att de tänka försvara sig och öka därför sitt jaktflyg för att kunna ta emot de angripare som komma. Det är, säger Dagens Nyheter, källan till oron i London i dag.

Kan man komma längre i medvetna, krigsaktivistiska försök att vilseleda opinionen? Den som ser rubriken får den uppfattningen, att ryssarna hålla på med något som oroar de andra länderna, medan i verkligheten, vilket också framgår av texten, ryssarna bereda sig på att försvara sig mot ett amerikanskt eller engelskt angrepp och att förhindra, att man släpper atombomber hur som helst över Sovjetunionen. Då har man redan i fredstid kommit till en sådan nedbusning av debatten, till en så gemen lögnaktighet, att det måste sägas ifrån ordentligt. De krafter, som på detta sätt driva sitt spel för att, som herr Hagberg i Luleå nyss antydde, dels hetsa opinionen, dels driva Sverige med i sina planer genom det föreslagna Atlantrådet samt genom provokationer av det slag som nyss ägt rum i östersjön, syfta till att sätta press på Sverige i dessa frågor och föra oss med i ett anfallskrig mot öster — det enda

krig som verkligen utgör någon allvarlig fara för vårt land och andra länder.

Jag skall lyssna till de vädjanden som gjorts till mig från många håll att inte begära rösträkning i dag. Jag tror inte heller att jag behöver upprepa det herr Hagberg i Luleå under remissdebatten sade om vad atomvapnen i funktion skulle betyda. För de länder, som blevo angripna — vi ligga här på själva gränslinjen — skulle det innebära en ohygglig förstörelse inte bara i vår generation utan det skulle också — i den mån det kom att finnas någon ny generation — föra med sig skadeverkningar, som det står i bibeln, ända in i tredje och fjärde led och kanske längre än så. I stället för att begära votering vill jag uppmana kammarens ledamöter att ordentligt tänka över den här saken en gång till, läsa vad herr Sandler yttrat i dag — ty det förklarar vad vi sagt — samt gärna också läsa vad herr Åkerberg, som gick direkt emot atombombsförbudet, anförde. Herr Sändlers hela tal var en undanflykternas parad, som gick ut på att det inte var något att göra, och blev de facto alltså ett fortsatt stöd för den amerikanska sabotagelinjen.

Jag skall inte begära rösträkning här, men vi skola vända oss till ett annat forum. Nyss hölls en fredskongress i Stockholm, som man sökte hemligstämpla, vilken stod under ledning av den världsbekante forskare, som fransmännen nu på Amerikas order avskedat, inte för att han — som det står i svenska tidningar — vägrat försvara Frankrike utan därför att han sagt raka motsatsen: att han älskade sitt land så högt att han inte ville låna sin vetenskap åt planer, som innebära, att Frankrike skulle offra sin ungdom, ja, hela sitt folk i ett amerikanskt anfallskrig mot öster. Den fredskongressen har givit appellen om en världsmanifestation för just de krav, som jag nyss räknat upp. Där ställs verkligen frågan för eller mot, och det går inte att komma undan

Motioner om Sveriges utträde ur Europarådet m. m.

formuleringarna. Denna manifestation riktar sig inte mot någon viss stat eller till någon viss stat. Den är bara en klar opinionsyttring för att atomvapnet, detta vapen för massförintelse, skall förbjudas. Atombomber som redan tillverkats skola förstöras, en effektiv kontroll skall skapas internationellt, som garanterar förbudets efterlevnad, och den regering, som trotsar förbudet och börjar ett atomkrig, skall stämplas som förbrytare mot mänskligheten.

Hundratusentals svenskar komma att stå inför valet att säga ja eller nej till detta. Det är inte någon partiskiljande fråga, inte någon fråga om skilda trosbekännelser utan endast en fråga, om vi vilja eller inte vilja förbud mot atomvapen. Jag kan tala om, att detta kommer att bli den största opinionsyttring av masskaraktär som förekommit i världen. Den kommer inte att vända sig till bara några tusen här och där utan till miljoner, ja, hundratal miljoner människor. Jag tror, att det kommer att bli en sådan opinionsyttring, att vi kanske nästa gång vi taga upp frågan kunna få litet fler med oss i kravet, att svenska regeringen skall taga sitt hittillsvarande stöd åt ett amerikanskt sabotage under omprövning och i stället gå in för verkligt förbud mot detta massförintelsevapen samt därmed motverka ett nytt världskrig i atombombsförödelsens tecken.

Efter härmed slutad överläggning gav herr förste vice talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till de i ämnet väckta motionerna; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 13.

Motioner om Sveriges utträde ur Europarådet m. m.

Föredrogs utrikesutskottets utlåtande nr 12, i anledning av väckta motioner om Sveriges utträde ur Europarådet m. m.

I en inom första kammaren väckt motion, nr 125, av herr *Öhman m. fl.*, ävensom i en likalydande i andra kammaren väckt motion, nr 147, av herr *Johansson i Stockholm m. fl.*, vilka hänvisats till utrikesutskottet, hade hemställts, att »riksdagen för sin del beslutar och i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer att Sverige i enlighet med artikel 7 i Europarådets stadgar anmäler sitt utträde ur Europarådet och dess organ, ministerrådet och den rådgivande församlingen».

Utskottet hemställde, att motionerna I: 125 och II: 147 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utskottets hemställan föredrogs. Härvid yttrade:

Herr HAGBERG i Luleå: Herr talman! Med hänvisning till vad jag sade under behandlingen av utrikesutskottets utlåtande nummer 9 ber jag få yrka bifall till motionen i denna fråga och följaktligen avslag på utskottets hemställan.

Herr HEDLUND i Rådom: Herr talman! Jag hemställer om bifall till utskottets förslag.

Härmed var överläggningen slutad. Herr förste vice talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till de i ämnet väckta motionerna; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 14.

Anmälades och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från konstitutionsutskottet:

nr 217, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med vissa bestämmelser om jämkning av valkretsar för val av landstingsmän; och nr 218, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med

bestämmelser om tidpunkten för lagtima landstingsmöte i vissa fall; samt

från jordbruksutskottet:

nr 187, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till vissa lånefonder för budgetåret 1950/51, m. m., jämte i ämnet väckta motioner;

nr 188, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa kronan tillhöriga fastigheter;

nr 189, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bidrag till Jordbrukarungdomens förbund jämte i ämnet väckta motioner;

nr 190, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse av viss mark från kronoparken Asa i Asa socken, Kronobergs län, till skogsvårdsgård;

nr 191, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa ändringar i personalförteckningen för domänverket; och

nr 192, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1949/50, såvitt angår nionde huvudtiteln.

Vidare anmäldes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen,

nr 219, i anledning av väckta motioner angående ändrade bestämmelser rörande taxeringsförfarandet m. m.; och

nr 220, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 239 med förslag till vissa ändringar i gällande tulltaxa, m. m.

Sistnämnda båda skrivelseförslag godkändes under förutsättning, beträffande förslaget nr 219, att utskottets hemställan i betänkande nr 46 samt, i fråga om förslaget nr 220, att utskottets hemställan i betänkande nr 53 bifölles även av första kammaren.

§ 15.

Justerades protokollsutdrag.

§ 16.

Till bordläggning anmäldes bankoutskottets anmälan jämlikt § 21 riksdagsstadgan, att till utskottet inkommit skrivelse den 10 maj 1950 från styrelsen för riksdagsbiblioteket med förslag till ändring av §§ 6, 18 och 19 av bibliotekets stadgar.

§ 17.

Anmäldes, att under sammanträdet till herr talmannen avlämnats en motion, nr 609, av herrar *Carlsson* i Bake-röd och *Hansson* i Skediga, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 245, angående åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område.

Denna motion bordlades.

§ 18.

Till bordläggning anmäldes:

konstitutionsutskottets memorial nr 17, angående granskning av de i statsrådet förda protokoll;

statsutskottets utlåtanden:

nr 135, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1950/51 till främjande av bostadsförsörjningen m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 136, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1950/51 till ersättningar i anledning av olycksfall i arbete m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 137, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1950/51 till centraldepån för blindas arbeten m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 138, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag för budgetåret 1950/51 till oförutsedda utgifter;

nr 139, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag om anslag för budgetåret 1950/51 till avskrivning av oreglerade kapitalmedelsförluster;

nr 140, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt elektrifiering av statsbanenätet m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 141, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till stensättning av vägar för budgetåret 1950/51 jämte i ämnet väckta motioner;

nr 142, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förändring i avseende å löneställning och antal beträffande vissa ordinarie tjänster vid kommunikationsverken m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 143, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående understöd åt inrikes lufttrafik jämte i ämnet väckta motioner;

nr 144, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upptagande å riksstaten för budgetåret 1950/51 av underskottet för luftfartsfonden jämte i ämnet väckta motioner;

nr 145, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående pension åt vissa i statens tjänst anställda personer m. m. jämte motionsvis gjord framställning om pension;

nr 146, i anledning av väckta motioner om ersättning åt I. L. Homman i anledning av olycksfall i arbete;

nr 147, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa avlöningsm. fl. anslag under fjärde huvudtiteln för budgetåret 1950/51 m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 148, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till militärsättningsförordning m. m., såvitt avsåg anslagsfrågan;

nr 149, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av två till lägerplatsen i Vännäs hörande markområden;

nr 150, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt disposition av vissa äldre reservationsanslag under fjärde huvudtiteln m. m.;

nr 151, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa ändringar i

riktlinjerna för den statliga exportkrediten jämte i ämnet väckta motioner;

nr 152, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag till stat för riksgäldsforden för budgetåret 1950/51;

nr 153, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1949/50, i vad propositionen avsåg vissa avskrivningar av nya kapitalinvesteringar;

nr 154, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bemyndigande för Kungl. Maj:t att tillerkänna Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag samt Trafikaktiebolaget Grängesberg—Oxelösund fortsatt rätt till viss malmbrytning utöver i gällande malmavtal medgivna kvantiteter; och

nr 155, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till avlöningsbestämmelser för övningslärare och kyrkomusiker m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

sammansatta stats- och andra lagutskottets utlåtanden:

nr 1, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 29 juni 1946 (nr 431) om folkpensionering, m. m., dels ock i ämnet väckta motioner; och

nr 2, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 20 § 1 och 2 mom. förordningen den 15 juni 1934 (nr 264) om erkända arbetslöshetskassor, m. m., dels ock i ämnet väckta motioner;

bevillningsutskottets betänkanden och memorial:

nr 49, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m., jämte i ämnet väckta motioner;

nr 52, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 21 december 1945 (nr 823) om nöjesskatt, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 54, i anledning av väckt motion om upptagande av en särskild skatt på exportens devalveringsvinster; och

nr 56 med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut rörande utskottets betänkande nr 51 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 237, såvitt propositionen avsett förslag till förordning angående ändrad lydelse av 1 § förordningen den 3 maj 1929 (nr 62) om särskild skatt å bensin och motorsprit, m. m., jämte i ämnet väckta motioner;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 38, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om tillägg av statsmedel å vissa ersättningar enligt lagen om försäkring för olycksfall i arbete m. m., dels ock i ämnet väckta motioner;

nr 39, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till militärsättningsförordning m. m., såvitt propositionen hänvisats till lagutskott;

nr 40, i anledning av väckta motioner dels om utredning av förutsättningarna för ett system med efter pensionsringsålder differentierade folkpensionsförmåner, dels om successiv minskning av de inkomstprövade avdragen på statliga och kommunala förmåner jämlikt folkpensioneringslagen och därtill anslutna författningar, dels ock om översyn av bestämmelserna i lagen om folkpensionering; och

nr 41, i anledning av väckta motioner om avskaffande av bostadskostnadsgrupperingen inom folkpensionering-
en m. m.;

tredje lagutskottets utlåtanden:

nr 17, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 30 juni 1943 (nr 444) om tillståndstvång för byggnadsarbete, dels ock i ämnet väckta motioner;

nr 18, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning med särskilda bestämmelser rörande mantalsskrivningen för år 1951 i anledning av folkräkningen den 31 december 1950; och

nr 19, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i lagen den 14 juni 1928 (nr 289) angående handel med utsädesvaror, dels ock en i ämnet väckt motion;

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 32, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder till stödjande av odlingen utav bruna bönor samt av hamp- och linodlingen jämte i ämnet väckta motioner;

nr 33, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till Prisclearing å kaffe;

nr 34, med anledning av väckta motioner om inrättande av ett fiskets forskningsråd;

nr 35, med anledning av väckta motioner om beredande av möjlighet för hushållningssällskapen att genom lantbruksnämndernas förmedling erhålla lån för inköp av gårdar att drivas som ekonomiska demonstrationsjordbruk;

nr 36, med anledning av väckta motioner angående formerna för samarbete mellan hushållningssällskap och landsting;

nr 37, med anledning av väckta motioner om ändrade bestämmelser angående val av lantbruksombud;

nr 38, med anledning av väckta motioner om utredning rörande organisationen av potatiskontrollen inom landet;

nr 39, med anledning av väckta motioner om anskaffande av ett statligt undersökningsfartyg av fiskebåtstyp;

nr 40, med anledning av väckt motion angående viss upplysningsverksamhet på fiskets område;

nr 41, med anledning av väckta motioner om åtgärder i syfte att förbättra beståndet av lax i svenska fiskevatten m. m.; och

nr 42, med anledning av väckta motioner om uppförande av en wallboardfabrik i anslutning till statens sågverk i Mora; samt

andra kammarens allmänna beredningsutskotts utlåtande nr 43, över motion angående ändrade regler för framställande och besvarande av interpellationer och enkla frågor.

Kammarens ledamöter åtskildes här-
efter kl. 3.01 em.

In fidem

Gunnar Britth.